

**T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**Türkiye’de Kadın İşgücü Profili
ve
İstatistiklerinin Analizi**

2014

**T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü**

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi

Proje Ekibi

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Ayşe Gülay Toksöz

Proje Ekibi Üyeleri

Doç. Dr. Saniye Dedeoğlu
Yrd. Doç. Dr. Emel Memiş Parmaksız
Yrd. Doç. Dr. Seçil Kaya Bahçe

Proje Asistanı

Ar. Gör. Uğur Akkoç

Proje İzleme Grubu

Güler Özdoğan
Akın Yumuş
Yeliz Filiz Öztürk
Esra Çadır
Hasan Gürcan Özgen

Proje Destek Grubu

Sadullah Altuntaş
Hakan Semerci

Yüklenici Firma

Provest Danışmanlık Limited Şirketi

Birinci Basım, 2014, Ankara

ISBN

978-605-4628-76-6

Kapak Fotoğrafı

Fotolia 71560838

Grafik Tasarım

Onur Necet

Baskı

Duygu Matbaacılık
0312 341 81 51

İletişim

Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177. Sokak No:10/A Kat 20
Çankaya/Ankara

T:+90 312 705 50 00 F: +90 312 705 91 92

e-posta:info.ksgm@aile.gov.tr

http://kadininstatusu.aile.gov.tr/

©Bu kitap; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2014 yılı yatırım bütçesi kapsamında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Bu kitap, bilgilendirme ve araştırmacılara yol gösterici olması amacıyla hazırlanmış olup, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın resmi görüşlerini yansıtmamaktadır. Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde veya yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt olarak çoğaltılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ÖNSÖZ

Bir ülkenin gelişmesi, o ülke insanların nitelikli ve sürekli bir eğitim almalarına, bu eğitimlerle kazandıkları bilgi ve becerilerini ülkelerinin gelişmeleri için kullanmalarına bağlıdır. Bu noktada sürdürülebilir kalkınmanın öznesi konumunda olan kadınların güçlendirilmesinde önemli bir boyutun, kadınların istihdama katılımının artırılması, girişimciliğin desteklenmesi ve kadın yoksulluğu ile mücadele olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Bu gerçekten hareketle, kadınların aile ve toplumdaki rollerinin, ekonomik, kamusal ve siyasal yaşama katılmalarının önünde engel oluşturmayacak şekilde dönüştürülmesi için kalkınma planları ve hükümet programlarında yer alan tedbirler çerçevesinde, başta Bakanlığımız olmak üzere diğer tüm tarafların katılımıyla projeler gerçekleştirilmekte, ulusal eylem planları hazırlanmakta ve kampanyalar yürütülmektedir.

Ülkemizin öncelikleri ve hedefleri incelendiğinde işgücü piyasasında kadınların güçlendirilmesi, kadınların çalışma hayatına katılımlarının artırılması gibi konulara kalkınma planları ve hükümet programlarında yer verildiğini görmekteyiz.

Nitekim ülkemizin en üst politika dokümanı olan Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018) kadınların hem işgücüne katılım hem de istihdam oranlarına ilişkin somut hedeflere yer verilmiş, bu bağlamda yürütülen Öncelikli Dönüşüm Programları çerçevesinde, “İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı” kapsamında kadınlara yönelik istihdam teşviklerinin etkinleştirilmesi, kadın istihdamında engellerden en önemlisi olan çocuk bakımı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve kadın girişimcilere özel bütüncül bir destek programının uygulanması bileşenleri yer almış, ayrıca “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı” çerçevesinde, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik tedbirlere yer verilmiştir.

62. Hükümet Programında kadınların sosyo-ekonomik durumlarının güçlendirilmesi, çalışma hayatına katılımının ve rolünün artırılması, işyerinde ayrımcılığın önlenmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması sosyal alanda en çok önem verilen konular arasında sayılmaktadır. Ayrıca 2014 yılı Mayıs ayında yürürlüğe giren “Ulusal İstihdam Stratejisi’nde” de kadınların işgücüne katılım oranlarının artırılması ve kayıt dışı çalışma oranlarının azaltılmasına yönelik somut hedefler bulunmaktadır.

Bu çalışma ile kadınların işgücü piyasasına daha kolay erişimlerinin sağlanması, çalışma hayatına girmelerinin önündeki sosyo-kültürel ve ekonomik engellerin detaylı bir şekilde tespit edilmesi ve hâlihazırda işgücü piyasasında yer alan kadınlara yönelik iyileştirici ve geliştirici politikalara ve uygulamalara zemin hazırlayacak kanıtların ve sonuçların elde edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın, kadın işgücü üzerine çalışan kurum, kuruluş ve araştırmacılara yol gösterici olmasını diliyor, çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Ayşenur İSLAM
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı

SUNUŞ

Kadın emeği ve kadın işgücünün çeşitli boyutları üzerine çalışan araştırmacılar tarafından, mevcut istatistiklerin alana ilişkin araştırmalarda ve bilgi üretiminde ne denli zorluklara yol açtığı yakından bilinmektedir. Kadınların hane içindeki emeklerinin ve hane dışındaki gelir getirici çalışmalarının karşılıklı etkisi ve karmaşık yapısı, mevcut istatistiklerde çoğu kez kapsamaz ve yansıtılamaz. Oysa işgücü piyasalarında ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliği için çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşların sağlam ve tutarlı politikalar oluşturması ile hedefler belirleyebilmesinde doğru bilgiye erişebilmesi hayati bir öneme sahiptir.

Bu çalışma, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Hanehalkı İşgücü Anketi, Kazanç Yapısı Anketi ve Zaman Kullanımı Anketi’nin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilmesi ve öneriler geliştirilmesi amacıyla yapılmış ve bu konuda yapılmış ilk çalışma olarak, üç anketle sınırlı tutulmuştur. Dileđimiz TÜİK tarafından uygulanan ve ilgili olabilecek diğer anketlerin de bu tür çalışmalarla gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesidir. Bu ihtiyacı görerek böyle bir çalışmanın yapılması için öneride bulunan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yetkililerine, araştırma sürecinin kolaylaştırılması için destek sunan PROVEST Danışmanlık şirketi temsilcilerine teşekkür ederim. Kolektif bir çabanın ürünü olan bu araştırmada, araştırma ekibinin tüm üyelerine de içtenlikle teşekkür ederim.

Proje Ekibi Adına
Prof. Dr. Gülay Toksöz

İçindekiler

Kısaltmalar	7
Tablolar	8
Şekiller	10
GİRİŞ	11
1. Hanehalkı İşgücü Anketlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi	15
1.1. İşgücü İstatistiklerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi	15
1.1.1. Uluslararası Tartışmalar	15
1.1.2. Türkiye’de Kadınların Çalışmasını Ölçme Sorunları Üzerine Tartışmalar	18
1.1.2.1. Evkadını mı? Çalışan mı?	19
1.1.2.2. Kadınların Kayıt dışı Çalışması	19
1.1.2.3. Ev-Eksenli Çalışma	20
1.1.2.4. Ev İşçileri	20
1.1.2.5. Kentsel Alanlarda Ücretsiz Aile İşçiliği	21
1.1.2.6. Anket Sorularının Kapsamı	21
1.2. HİA Verilerinin Değerlendirilmesi	22
1.2.1. İşgücünde, İstihdamda, İşsiz ve İşgücü Dışında Olanlara Dair Genel Veriler	22
1.2.1.1. İşgücüne Katılım	22
1.2.1.2. İstihdam	26
1.2.1.3. İşsizlik	27
1.2.1.4. İşgücü Dışında Kalanlar	29
1.2.2. İşgücünde, İstihdamda, İşsiz ve İşgücü Dışında Olanlara Dair Mikro Verilerden Oluşturulan Tablolar	29
1.2.2.1. İşgücü	30
1.2.2.2. İstihdam	36
1.2.2.3. İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı	37
1.2.2.4. Kayıtdışı İstihdam	47
1.2.2.5. İstihdam Biçimleri	50
1.2.2.6. Geçici Statüde Çalışma	51
1.2.2.7. İşsizler	53
1.3. HİA Soru Formlarının Değerlendirilmesi	63
1.3.1. 2014 HİA Anketinin Uygulanması: Muğla’da küçük bir saha çalışması	63
1.4. 2014 Anket Formunda Neler Değişmiş Neler Değiştirilebilir?	65
1.4.1. Neler Değişmiş?	65

1.4.2.	Daha Fazla Ne Yapılabilir?	67
2.	Kazanç Yapısı Anketlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi	71
2.1.	Avrupa Kazanç Yapısı Anketleri (AKYA) ve Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı (CÜA)	71
2.2.	Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı Araştırmalarının Değerlendirmesi	73
2.3.	Kazanç Yapısı Anketi.....	75
2.3.1.	Tam Süreli Çalışanların Çeşitli Özelliklerine Göre Dağılımı.....	76
2.3.2.	Yıllık Kazanç, Aylık Ücret ve Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı (CÜA).....	80
2.3.3.	Cinsiyete Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç	82
2.3.4.	Düşük Ücretli Çalışanlar	88
2.3.5.	Toplam Kazanç Açığı (TKA).....	90
2.3.6.	Öneriler.....	91
3.	Zaman Kullanımı İstatistiklerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla İncelenmesi	95
3.1.	Zaman Kullanım Anketleri.....	95
3.2.	Çalışma Yaşamına Yönelik Hazırlanan Alışlagelmiş Anketlerin Ötesine Geçmek	97
3.3.	ZKA Verilerinin Değerlendirilmesi	99
3.3.1.	Yaş Grubu, Cinsiyet, Eğitim ve Medeni Duruma Göre Zaman Kullanımı	99
3.3.2.	Ücretli Çalışma, Karşılıksız Çalışma ve Toplam Çalışma Süreleri.....	103
3.3.3.	Hanehalkı Özelliklerine Göre Ücretli ve Karşılıksız Çalışma Süresi.....	105
3.4.	ZKA 2006 Anket Formlarının Gözden Geçirilmesi	109
3.4.1.	İstatistiklerinin Kullanım Alanını Genişletmek.....	110
3.5.	2014 ZKA Anket Formlarında Yapılan Değişiklikler ve Öneriler	112
	SONUÇ ve POLİTİKA ÖNERİLERİ	117
	Kaynaklar	119
	EK 1. HİA Detaylı Tablolar	125
	EK 2. Sektör ve Meslek Sınıflandırmaları.....	156
	EK 3. KYA Detaylı Tablolar.....	160
	EK 4. ZKA Detaylı Tablolar	177

Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKYA	: Avrupa Kazanç Yapısı Anketi
BLS	: ABD İşgücü İstatistikleri Ofisi
CPS	: Amerika Nüfus Anketi
CÜA	: Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
Eurofound	: Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Vakfı
HBA	: Hanehalkı Bütçe Anketi
HİA	: Türkiye Hanehalkı İşgücü Anketi
ICATUS	: Zaman Kullanımı İstatistikleri Uluslararası Sınıflandırması
ISCO	: Uluslararası Mesleki Sınıflama Sistemi
İKO	: İşgücüne Katılım Oranı
İSTO	: İstihdama Katılım Oranı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KYA	: Türkiye Kazanç Yapısı Anketi
NACE	: Avrupa Topluluğu’nda Ekonomik Faaliyetlerin Genel Sınıflandırması
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TİS	: Toplu İş Sözleşmesi
TKA	: Toplam Kazanç Açığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UHS	: Ulusal Hesaplar Sistemi
ZKA	: Zaman Kullanım Anketi

Tablolar

Tablo 1-1 Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%).....	30
Tablo 1-2 Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)	31
Tablo 1-3 Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)	33
Tablo 1-4 Hane Tipine Göre İşgücü Durumu Göstergeleri (%), 2013	34
Tablo 1-5. İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%).....	36
Tablo 1-6. İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%), 2013	37
Tablo 1-7 İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı (ISCO 88) (%).....	38
Tablo 1-8 İstihdamdaki Paylarına Göre Seçilmiş Meslekler (Bin Kişi), 2013	40
Tablo 1-9 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektöründe İstihdam	41
Tablo 1-10 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektörü ve Toplam Hizmet Sektörü İstihdamı (35 yaş üstü ve lise altı eğitim düzeyindeki kadınlar için), Kent	42
Tablo 1-11 İşteki Duruma Göre Dağılım, 2013	42
Tablo 1-12 İşyeri Statüsüne Göre Dağılım, 2013.....	45
Tablo 1-13 İşyerinde Çalışan Sayısına Göre Dağılım, 2013	45
Tablo 1-14 İşyerinin Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı (%).....	46
Tablo 1-15 Evde Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (%), 2013	46
Tablo 1-16 Evde Çalışan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%), 2013.....	46
Tablo 1-17 Evde Çalışan Kadınların Medeni Duruma Göre Dağılımı (%), 2013	47
Tablo 1-18 Evde Çalışan Kadınların En Yüksek Oranda Çalıştıkları Beş Sektör (%), 2013	47
Tablo 1-19 Kayıtdışılık Oranı (%)	48
Tablo 1-20 İstihdamın En Yüksek Olduğu Üç Sektörde Kayıtdışılık Oranı (%), 2013	50
Tablo 1-21 Yarı Zamanlı Çalışanların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)	51
Tablo 1-22 Yarı Zamanlı Çalışma Nedenleri, 2013 (%)	51
Tablo 1-23 İşsizler içinde yarı zamanlı iş arayanların payı (%), 2013.....	51
Tablo 1-24 Geçici Statüde Çalışanların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)	52
Tablo 1-25 Ücretli maaşlı yevmiyeli çalışanlar içinde geçici çalışanların payı (%), 2013	52
Tablo 1-26 Geçici Çalışma Nedenleri (%)	52
Tablo 1-27 Yaş Gruplarına Göre Geniş Tanımlı İşsizlik Oranları (%), Türkiye, 2013.....	55
Tablo 1-28 Eğitim Düzeyine Göre Alternatif İşsizlik Oranları (%), Türkiye, 2013	57
Tablo 1-29 Eğitim Düzeyine Göre Alternatif İşsizlik Oranları (%), Kent, 2013	57
Tablo 1-30 Eğitim Düzeyine Göre İş Arama Biçimleri (%), Kent, 2013.....	58
Tablo 1-31 İşsizlerin İş Aramaya Başladığı Duruma Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013.....	59
Tablo 1-32 İşsizlerin İşten Ayrılma Nedenlerine Göre Dağılım (%), Türkiye, 2013.....	59
Tablo 1-33 İşgücü Dışındakilerin İşten Ayrılma Nedenlerine Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013.....	59
Tablo 1-34 İşgücünün Dışında Olanların 15 Yaş Üstü Toplam Nüfusa Oranı (%).....	60
Tablo 1-35 İşgücü Dışında Olma Nedenlerine Göre Dağılım (%), Türkiye, 2013	60
Tablo 1-36 Eğitim Düzeyine Göre İşgücü Dışında Kalanların Dağılımı (%), Türkiye, 2013.....	61
Tablo 1-37 Neden Kendiniz Bakıyorsunuz Sorusuna Alınan Yanıtlara Göre Dağılım (%), Kent, 2013	62
Tablo 1-38 İşgücü Dışında Olanların Hane Tipine Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013.....	62
Tablo 2-1 Tam Süreli Çalışanların Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%).....	76
Tablo 2-2 Tam Süreli Çalışanların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)	77
Tablo 2-3 Tam Süreli Çalışanların Kıdeme ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%).....	77
Tablo 2-4 Tam Süreli Çalışanların İşletme Büyüklüğü ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%).....	78
Tablo 2-5 Tam Süreli Çalışanların Sektörlere Göre Dağılımı (%).....	79
Tablo 2-6 İdari Sorumluluğu Olan ve TİS Kapsamındaki Tam Süreli Çalışanların Oranı (%)	80

Tablo 2-7 Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç	81
Tablo 2-8 İdari Göreve Göre Ücretler, 2010	81
Tablo 2-9 Toplu İş Sözleşmesine Göre Ücretler, 2010	82
Tablo 2-10 Aylık Çalışma Saati	83
Tablo 2-11 Çalışma Süreleri (Saat), HİA 2010	83
Tablo 2-12 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Aylık ve Yıllık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret ..	84
Tablo 2-13 Meslek Gruplarına Göre Ortalama Yıllık Brüt Kazanç (TL), 2010.....	85
Tablo 2-14 Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç	86
Tablo 2-15 İmalat Sanayi İşkollarında Yıllık Brüt Kazanç Farkı, 2006	87
Tablo 2-16 İmalat Sanayi İşkollarında Yıllık Brüt Kazanç Farkı, 2010	88
Tablo 2-17 Eğitim Düzeyine Göre Düşük Ücretlilerin Dağılımı (%), 2010	89
Tablo 2-18 Düşük Ücretlilerin En Yoğun Oldukları İlk Beş Sektör (%), 2010	90
Tablo 3-1 Faaliyet Türü, Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Zaman Kullanımı (Saat).....	102
Tablo 3-2 Faaliyet Türü, Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımına Ayrılan Zaman (%).....	103
Tablo 3-3 Ücretli Çalışma, Karşılıksız Çalışma ve Toplam Çalışma Süresi (Saat)	104

Şekiller

Şekil 1-1 İşgücü Katılım Oranı ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı (%), Kent.....	23
Şekil 1-2 İşgücü Katılım Oranı ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı (%), Kır.....	23
Şekil 1-3a İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013, Bölge Düzey 1.....	25
Şekil 1-3b Hanetipine Göre Kadının İşgücüne Katılım Oranı, 2013 (%), Bölge Düzey.....	19
Şekil 1-4 İstihdam Oranı ve Kadınların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%), Kent.....	26
Şekil 1-5 İstihdam Oranı ve Kadınların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%), Kır.....	27
Şekil 1-6 İşsizlik Oranı ve İşsiz Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı (%), Kent.....	28
Şekil 1-7 İşsizlik Oranı ve İşsiz Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı (%), Kır.....	28
Şekil 1-8. Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013.....	32
Şekil 1-9. Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013.....	33
Şekil 1-10. Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013.....	34
Şekil 1-11. Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 25-49 Yaş- Kent, 2013.....	35
Şekil 1-12. Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 25-49 Yaş- Kır, 2013.....	35
Şekil 1-13. İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%).....	36
Şekil 1-14 İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı (%), Türkiye.....	39
Şekil 1-15 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı.....	41
Şekil 1-16a Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışan Kadınların Oranı (%), 2013, Bölge Düzey 1.....	44
Şekil 1-16b Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışan Erkeklerin Oranı (%), 2013, Bölge Düzey 1.....	44
Şekil 1-17a Kayıtdışı Çalışan Kadınların Oranı (%), 2013, Bölge Düzey 1.....	49
Şekil 1-17b Kayıtdışı Çalışan Erkeklerin Oranı (%), 2013, Bölge Düzey 1.....	49
Şekil 1-18 Geniş Tanımlı İşsizlik Oranları ve İktisadi Olarak Aktif Olmayanlara Yönelik Göstergelerin Elde Edilmesi.....	54
Şekil 1-19 Alternatif İşsizlik Oranları (%), 2013.....	55
Şekil 1-20 Alternatif İşsizlik Oranları (İO1 ve İO3) (%), Kadın-2013, Bölge Düzey 1.....	56
Şekil 1-21 Alternatif İşsizlik Oranları (İO1 ve İO3) (%), Erkek-2013, Bölge Düzey 1.....	56
Şekil 2-1 Eğitim Düzeyine Göre Düşük Ücretlilerin Oranı (%), 2010.....	89
Şekil 2-2 Eğitim Düzeyine Göre Toplam Kazanç Açığı (%), 2010.....	91
Şekil 3-1 Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat).....	101
Şekil 3-2 Cinsiyet ve Medeni Duruma Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat).....	102
Şekil 3-3 Hanehalkı Gelir Düzeyi ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat).....	105
Şekil 3-4 Hanehalkı Gelir Düzeyi ve Cinsiyete Göre Ücretli Çalışma Süresi (Saat).....	106
Şekil 3-5 Hanehalkı Büyüklüğü ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kent.....	106
Şekil 3-6 Çocuk Sayısı ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kır.....	107
Şekil 3-7 Hanehalkı Tipi ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kent.....	108
Şekil 3-8 Hanehalkı Tipi ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kır.....	108
Şekil 3-9 0-6 Yaş Arası Çocuklu Hane Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) – Kent.....	109
Şekil 3-10 0-6 Yaş Arası Çocuklu Hane Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) – Kır.....	109

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet istatistiklerinin oluşturulması ilk olarak 1995 tarihinde Pekin’de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında bir stratejik hedef olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte Avrupa Birliği, resmi istatistiklerin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesine büyük önem vermiş ve toplumsal cinsiyet perspektifiyle istatistiksel bilgi üretimi hedefi, Topluluğun Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çerçeve Stratejisi’nde¹ açıkça belirtilmiştir. Buna göre, cinsiyete göre ayrıştırılmış ve değişik politika alanlarında kadın ve erkek için farklılaştırılmış kıyaslanabilir istatistik verinin elde edilmesi ve yayılması gereklidir. Yine toplumsal cinsiyet eşitliği politika ve uygulamalarının etkinliğini değerlendirmede kullanılacak yöntem ve göstergelerin elde edilmesi ve yayılması gereklidir.

Bunlarla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara dahil edilmesi (gender mainstreaming) Avrupa İstihdam Stratejisi yönergelerinin temeline konmuş ve üye ülkelerden istihdam istatistiklerini toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirecek mekanizmaları sağlamaları istenmiştir. Çoğu Avrupa Birliği ülkesinde cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler hemen her konuda oluşturulsa da, sistematik olarak yayınlanıp analiz edilmesinde yetersizlikler söz konusudur. Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Vakfı (Eurofound) tarafından yayınlanan raporlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara dahil edilmesi stratejisinin anketlere uyarlanması kavramsal ve yöntemsel çerçevesi tartışılmıştır². Bu tartışmalarda hedeflenen, çalışma yaşamıyla ilgili toplumsal cinsiyete duyarlı istatistiklerin nasıl üretilebileceğine, anketlerden cinsiyete göre ayrıştırılmış verinin nasıl elde edilebileceğine ve toplumsal cinsiyet meselelerini açığa çıkartacak göstergelerin nasıl raporlanacağına dair sonuçlar çıkarmaktır. Raporlarda, anketlerdeki toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve politikalara yerleştirilmesi tartışılrsa da, özel olarak işgücü anketleri gibi iş yaşamı ve istihdama dair anketler ele alınmıştır.

Bu tartışmalar ışığında bu araştırmada, TÜİK tarafından düzenli olarak gerçekleştirilen ve çalışma hayatına ilişkin veriler sunan üç temel anket olan Hanehalkı İşgücü Anketi, Kazanç Yapısı Anketi ve Zaman Kullanım Anketi’nin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Hanehalkı İşgücü Anketi (2004-2013 yılları arası), Kazanç Yapısı Anketi (2006 ve 2010 yılları için) ve Zaman Kullanım Anketi (2006 yılı) mikro veri setlerinden mümkün ve anlamlı olan tüm istatistik analizler toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendirilmekte ve analiz sonuçlarından yola çıkılarak verilerin iyileştirilmesine ilişkin politika önerileri geliştirilmektedir. Bunun yanı sıra anket formlarına eklenmesinde ve/veya güncellenmesinde fayda görülen sorular/değişkenler ve kriterler sunulmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik değerlendirme yapılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı istatistiklerin üretilmesi, kullanılan verilerin cinsiyete göre ayrıştırılmasının ötesinde bütünlüklü bir toplumsal cinsiyet perspektifi gerektirmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada analizin bir parçası olarak anket formları ve türetilen değişkenler toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, üç anketin son yıllarda bu açıdan geçirdiği değişimler ve gelişmeler sunulmuş, ankete eklenebilecek soru ve değişkenlere dair önerilere yer verilmiştir. Analizin diğer parçası ise, Hanehalkı İşgücü Anketi (2004-2013 yılları arası), Kazanç Yapısı Anketi (2006 ve 2010 yılları için) ve Zaman Kullanım Anketi (2006 yılı) mikro veri setlerinden toplumsal cinsiyete

¹Community Framework Strategy on Gender Equality (2001-2005)

²www.eurofound.europa.eu/ewco/reports/.../TN0608TR02.pdf

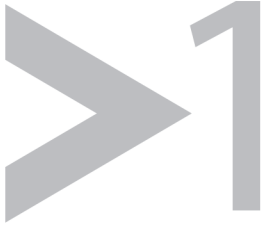
duyarlı mümkün olan tüm istatistiklerin türetilmesidir. Anketlerden türetilen bu istatistikler gerek kadınların çalışma hayatına erişimleri gerekse çalışma hayatı içerisindeki konumları açısından dikkate değer çok sayıda bilgi sunmaktadır. Elde edilen sonuçlar çalışma yaşamındaki mevcut eşitsizliklere, işteki statüsü, çalışma şartları ve kazanç yapılarına yönelik önemli bulgular sunmaktadır.

Çalışma söz konusu üç anketin ayrı ayrı incelendiği üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, Hanehalkı İşgücü Anketleri toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmiştir. Bu kısmın birinci bölümünde, uluslararası literatürdeki tartışmalara ve bu tartışmalar çerçevesinde diğer ülke Hanehalkı işgücü anketlerinin karşılaştırılmasına yer verilmektedir. Takip eden bölümlerde ise, Türkiye HaneHalkı İşgücü Anketi’nden türetilen veriler sunulmuş ve toplumsal cinsiyet bakış açısıyla geniş bir biçimde yorumlanmıştır. Birinci kısmın son bölümünde ise, anketin soru formunda son yıllarda yaşanan değişimler ve mevcut geliştirme olanakları tartışılmaktadır. İkinci kısımda, benzer şekilde Kazanç Yapısı Anketi analiz edilmiştir. Anket yapısı ile ilgili tartışmalarla birlikte, Kazanç Yapısı Anketi’nden elde edilen veriler, özellikle cinsiyete dayalı ücret farklılığı ayrıntılarıyla sunulmuş ve yorumlanmıştır. Son kısımda, dünyada sıklıkla kullanılmasına rağmen Türkiye’ de yalnızca 2006 yılında uygulanan Zaman Kullanımı Anketi ve veri setinden türetilen istatistikler incelenmiştir.

1.Bölüm

Hanehalkı İşgücü Anketlerinin
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Bakış Açısıyla
Gözden Geçirilmesi

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi

.Bölüm

Hanehalkı İşgücü Anketlerinin Toplumsal
Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi

1. Hanehalkı İşgücü Anketlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi

1.1. İşgücü İstatistiklerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi

1.1.1. Uluslararası Tartışmalar

Mata-Greenwood (2001) toplumsal cinsiyet perspektifiyle işgücü istatistiklerinin elde edilmesindeki temel sorunları ele aldığı çalışmasında işgücü istatistiklerinin, işgücü piyasasına dâhil olan tüm bireylerin farklı iş durumlarını yansıtacak tanım ve sınıflandırmalara dayanmasının önemine, ölçümlerin bu kendine özgü çalışma durumlarının açıkça gösterilmesini sağlayacak yöntemlerle yapılmasının gerekliliğine ve üretilen bilginin yayılmasında farklılıkların ve benzerliklerin nedenleriyle birlikte vurgulanmasına işaret eder. İşgücü piyasasına dair istatistiklerin daha kapsamlı oluşturulması, kullanıcılara ve daha da ötesinde politika üreticilerine bütünlüklü bilgi sağlanmasına hizmet edecektir. Ayrıca kadınların çalışma yaşamına yönelik sorunlarının, farklı çalışma biçimlerinin, işgücü durumları ve kısıtlılıkların tespit edilmesi, işgücü piyasasında kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik sağlam bir temel oluşturulmasını da sağlayacaktır.

İlgili yazında mevcut göstergeler ve istatistiklerde kadınların ekonomiye katkısının (özellikle hane tüketimi için yapılan üretim faaliyetleri, tarımsal faaliyetler, hane içi hizmetler, ev eksenli çalışma faaliyetleri gibi) sistematik olarak düşük gösterilmesi veya göz ardı edilmesinin, ülke ekonomisinin yapısına ve insan kaynaklarına dair çarpıtılmış algının beslenmesine ve işgücü piyasasındaki kadın erkek eşitsizliğinin bir kısır döngü haline gelmesine yol açtığı sıklıkla belirtilmiştir. Eksik tespitler üzerine inşa edilen politika ve uygulamaların da bu meseleyi çözmeye hususunda yetersiz kaldığının altı çizilmiştir.

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken hususlardan ilki, çalışma yaşamında toplumsal cinsiyete dayalı farkların ve benzerliklerin ortaya çıkarılmasını sağlayacak alanların tespit edilmesidir. Çalışma, işsiz olma, kazanç gibi mevcut kavramların kapsamı özellikle kadınların karşılıksız, enformel emek biçimlerini dışarıda bıraktığından çalışma yaşamına dair resmi ortaya çıkarma konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, ikinci konu, bu alanların tüm çalışma biçimlerini kapsayacak nitelikte tanımlanması ve ilgili göstergelerle ölçülmesine ilişkindir. Uluslar arası ve ulusal yönergelerde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımların görünür kılınması amacıyla yeniden tanımlamaların yapılması ve yeni göstergelerin geliştirilmesi kritik öneme sahiptir. Örneğin, çalışma yaşamına dair göstergelerin oluşturulmasında temel alınan çalışma kavramının içerdiği ekonomik faaliyetlere 1993 yılına kadar enformel çalışma faaliyetleri dâhil edilmemekteydi. Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Ulusal Hesaplar Sistemi³ (UHS) 1993 yılında revize edilerek kavramın sınırları genişletildi ve bu sayede enformel çalışma biçimleri ülkelerin kabul ettiği standart çalışma biçimlerine dâhil edildi. Yapılan değişiklikle işletme kavramı hanehalklarını içerecek şekilde genişletildi. Böylelikle kendi hesabına çalışma ve hanehalklarının kendi tüketimi için yaptığı üretim faaliyetleri çalışma faaliyetleri arasında sayılmaya başlandı ve çoğunluğunu kadın çalışanların oluşturduğu enformel üretimin başta gayri safi yurt içi hâsıla olmak üzere iktisadi yaşama katkısı ölçümlenebilir hale geldi. Ancak hanehalklarının yine kendi kullanımları için ürettikleri bakım hizmetleri bu hudutlar içinde yer

³ UHS, ekonomik büyüklüğün ölçümüne yönelik olarak ülkelerin kabul ettiği makro iktisadi gelişmelerin uluslararası alanda geçerli standartlar ve sınıflandırmalarından oluşur. İlk kez 1947’de ABD’de uygulaması yapılan UHS’nin ortaya çıkışı, Nobel ödüllü iktisatçı Simon Kuznets’in öncülüğünde Büyük Bunalım sonrasında ekonomik analizlerin yapılabilmesi ve politika üretilebilmesi için gerekli verilerin sağlanması amacıyla yapılan çalışmalardır.

almaz: hane ve hanehalkının temizliği, bakımı, beslenmesi, eğitimi, yetiştirilmesi, hasta bakımı, yaşlı bakımı, çocuk bakımı ve benzeri faaliyetler (UN, 2008) halen ekonomik faaliyetler kapsamına alınmayan UHS-dışı aktiviteler sınıflandırmasına girmektedir. Zaman kullanım anket verilerinin toplanmasıyla bu faaliyetler ölçümlenebilir hale gelmiş olsa da, ülkelere kabul edilen çalışma yaşamına yönelik mevcut standart tanımlara dâhil edilmemektedir.

Bir başka örnek işsiz tanımının kapsamına ilişkin verilebilir. İş arama kriterine dayanarak hesaplanan resmi işsizlik oranlarının yanı sıra çalışmak istediğini beyan eden ancak hâlihazırda iş aramayanları yansıtan genişletilmiş işsizlik oranları hesaplanabilir. İşgücü dışında kalanlar oldukça heterojen bir yapıya sahiptir; işgücü piyasasına yakınlıkları büyük ölçüde farklılaşan kişileri içermektedir. İş arama kriterinin dışına çıkarak çalışmak istediğini beyan eden ama hâlihazırda iş aramayanları da dâhil ederek hesaplanan alternatif işsizlik oranı kadınlarda erkeklere kıyasla oldukça yüksek çıkmaktadır (Örneğin Türkiye genelinde 2013 yılı için sırasıyla % 23.1 ve %13.3, bkz. Tablo 1E13). Dolayısıyla alternatif işsizlik oranlarının toplumsal cinsiyet bazında büyük farklılıklar göstereceği söylenebilir. Bu göstergelerin cinsiyet bazında ayrıştırılmış olması asgari gereklilik olup tek başına yeterli değildir. Toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin kaynağının anlaşılması için aynı zamanda kişilerin işgücü ve çalışma durumları, kişisel yapı ve yaşadıkları hanenin yapısıyla ilişkilendirilerek ortaya konmalı, özellikle hanede küçük çocukların ya da bakıma muhtaç yetişkinlerin varlığı dikkate alınmalıdır.

Farklı işgücü durumlarındaki grupların homojen olduğu varsayımı yapılmamalı, alt gruplar düzeyinde de incelenmelidir. Örneğin istihdamdaki nüfus bağlamında, enformel çalışanlar, süresiz, geçici, mevsimlik, kendine hesabına çalışanlar, küçük işletmelerde çalışanlar ayrı alt gruplar olarak ele alınmalı ve bu grupların içerisinde de çalışma koşulları ve biçimlerine göre daha homojen alt gruplar oluşturulmalıdır. Bu noktada mevcut sektör veya meslek sınıflandırmalarının da toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi önemli hale gelmektedir (Anker, 1998). Örneğin hizmet sektörü gibi kadın çalışanların yoğunlaştığı sektörlerin daha ayrıntılı alt kategorilerle sunulması, sektör düzeyinde cinsiyet eşitsizliklerinin açığa çıkarılmasını sağlayacaktır. Meslek düzeyinde bakıldığında idari görevliler tek bir grup olarak ele alındığında kadın yöneticilerin daha çok küçük işletmelerde yoğunlaşıp büyük işletmelerin çoğunlukla erkekler tarafından yönetildiği bilgisini ortaya koymak mümkün değildir. Benzer şekilde, istihdam biçimlerine bakarken, ücretli çalışanlar, işverenler ve kendi hesabına çalışanlar gibi çalışma biçimleri bakımından oldukça heterojen yapıya sahip grupları toplu olarak kategorize etmek toplumsal cinsiyet bazında farklılıkların çoğu zaman tespit edilmesini engellemektedir. Bu tür eğilimlerin gözlemlenebilmesi yalnızca işgücü durumu, sektör veya meslek düzeyinde genel sınıflandırmalarla değil farklı çalışma biçimlerini göz önüne alan alt kategoriler bazında oluşturulacak ölçümler ve kapsamlı tanımlamalarla mümkün olabilir. Örneğin, geçici çalışma, yarı zamanlı çalışma oranlarının yüksek olduğu sektörleri, bir alt kategori olarak ele alıp bu sektörlerde çalışan kadınların oranına bakarak kadın istihdamına dair daha kapsamlı analizler yapılabilir.

Çeşitli çalışmalar işgücü istatistiklerini anket sorularının tasarımına, nasıl düzenlendiğine, kim tarafından uygulandığına ve kime yöneltildiğine bağlı olarak incelemiştir. Yapılan uygulamalarda, farklı anket yöntemleri kullanılmasının önemli etkileri olduğu ortaya çıkarılmış ve bu etkilerin farklı nüfus kesimlerine göre değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Özellikle kadın istihdamı söz konusu olduğunda istihdam verilerinin anket yöntemine daha duyarlı olduğu bulgular arasında yer almaktadır. Çalışma yaşamındaki gençler ve çocukların çalışma istatistikleri de oldukça değişiklik göstermektedir.

Gelişmiş ülkelerde ölçüm hatasının önemli bir boyutu veri toplama sürecinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada anketlerde izlenen yöntem anketör ve cevaplayanlarda bilgiye ulaşma sürecini belirlemede oldukça önemli olmaktadır. Veri toplama biçimi, veri toplama yöntemi, anketi cevaplayan kişi anketörün karakteristikleri, verinin çapraz kesit ya da zaman serisi şeklinde tasarlanması, görüşmelerin sıklığı ve görüşmeler arası zaman aralığı anket verisinin niteliğini ve ölçümleme sürecini etkilemektedir (Bound vd., 2001). Örneğin ABD’de veri toplama tekniğinin ne kadar etkili olduğuna ilişkin nüfus anketi (CPS) üzerine yapılan çalışmalarda (Poterba ve Summers, 1984, 1986; Abowd ve Zellner, 1985; Chua ve Fuller, 1987) işsiz olarak kaydedilmiş olan kişilere anket görüşmeleri aynı sorular sorularak tekrarlandığında yüzde 11 ila 16 oranında bir kesimin işsiz olarak sınıflandırılmayacağı tespitinde bulunmaktadır.

Anker (1983) Hindistan ve Filipinler’de uygulanan anket formlarını incelediği çalışmasında kadın işgücüne katılım oranına ilişkin soruları cevaplayanlar açısından bakıldığında çeşitli sorunlar olduğunu vurgulamaktadır. Öncelikle, anketi cevaplayanların büyük ölçüde anketörün hoşnut olacağına inandıkları şekilde cevaplar verme eğiliminde olmaları, cevapların sosyal olarak kabul gören normlara uygun olacak biçimde yanlı olmasına yol açmaktadır. Örneğin, ailede bir kadının dışarıda çalışmasının ailenin sosyal statüsü açısından olumsuz algılandığı ülkelerde hanedeki kadınların çalışma yaşamına dair her türden aktivitesi olduğundan düşük gösterilmektedir. Ayrıca, anketi cevaplayan kişi her zaman hakkında bilgi toplanılan kişi olmayabilmekte ve anketi cevaplayanlar söz konusu kişinin çalışma yaşamına dair detaylı bilgiden yoksun olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde erkekler kadınlara kıyasla hanenin kadın üyelerinin çalışma yaşamına dair aktivitelerini olduğundan düşük gösterme eğilimindedir (Pittin 1982; Baster, 1981; Dixon, 1982). Diğer taraftan anket görüşmeleri çoğunlukla üçüncü kişilerin yanında gerçekleşmekte ve bu da, üçüncü kişilerin sözlü müdahalesi söz konusu olmasa bile sonuçları etkilemektedir.

Ölçüm hatalarına neden olan sorunlar anketörlerden de kaynaklanabilir. Anketörler genellikle düşük gelirli hanelerde anketi cevaplayanlardan sosyoekonomik olarak daha üst bir sınıftan olmak ve anketi cevaplayanı doğru olduğunu düşündükleri yönde yönlendirebilmektedirler. Özellikle erkek anketörler kadın anketörlere kıyasla daha büyük oranda kadınları ev kadını olarak algılama eğilimindedirler. Bir diğer sorun ise soruların nasıl tasarlandığıyla ilintilidir: Örneğin “esas aktivite” kavramı kafa karıştırıcı olabilir, kadınlar ücret karşılığı çalışsalar da esas aktivite olarak ev içindeki çalışmalarını görebilirler. Anker vd. (1988) uygun anket tekniklerinin ve soru formlarının tasarlanmasının Hindistan’da kadınların işgücü faaliyetlerinin daha doğru ve bütünlüklü ölçümlerine yol açabileceği sonucuna ulaşmıştır. Nitekim bu anketlerde hayvan otlatmak, dikiş vs. gibi evle ilgili faaliyetlere kadınların katılımının bildirilmesine ilişkin özel sorular sorulduğunda kadınların katılımı daha yüksek çıkmıştır ve sorular ana faaliyet, ikincil faaliyet ve çalışma gibi daha genel bir yapıya büründüğünde ise katılım oranları daha düşük çıkmaktadır (Anker vd. 1988:143).

Bardasi vd. tarafından 2010 yılında ölçüm hatalarına yönelik yaptıkları bir anket deneyinde farklı anket tasarımlarından yola çıkılmış ve anketlerin nasıl tasarlandığının işgücü istatistiklerini büyük ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır. En büyük etki, özellikle toplumsal cinsiyet bağlamında, işgücü katılım oranı gibi değişkenlerde gözlenmiştir. Söz konusu çalışma, anketleri iki boyutta farklılaştırmıştır; soruların kısa ya da detaylı oluşuna göre ve muhatabına göre. Ayrıca soruların ifade edilme biçiminin de önemli olduğunu vurgulamıştır. Çalışmadan örnek verecek olursak “Son 7 günde çalıştınız mı?” sorusu, hane içinde çalışan kişileri olması gerekenden eksik sayacaktır. Aynı şekilde mevsimsel istihdamın fazla olduğu durumda da bu soru sonuçlarda sapmaya yol açacaktır. Yine “hane içi çalışma” temel aktivite türleri arasında

bir seçenek olduğunda ankete cevap verenler tarafından farklı algılanabilir, hane içi çalışmayı temel aktivite olarak işaretleyenler ikincil aktivite olarak ücret karşılığı iş yapsalar da, kendilerini çalışan olarak tanımlamayabilirler. Bu bağlamda Zaman Kullanım Anketi verileri, işgücü anketi verilerinden elde edilebilen bilginin ötesine geçerek hane içi emeğe, karşılıksız emeğe yönelik göstergeler oluşturulmasını ve çalışma yaşamına dair daha sağlıklı istatistikler elde edilmesini mümkün kılar (Bittman, 2000; Eurostat, 2009b; Harvey ve Taylor, 2000; Hoffmann ve Mata, 2000; Grosh ve Glewwe, 2000; BM 2005). Zaman Kullanım Anketleri aracılığıyla kendini çalışmayan olarak tanımlayan kişilerin iş olarak yaptıkları faaliyetleri açığa çıkartmak da mümkün olabilir. İş arayan kadınlar arasında da kendini işsiz olarak tanımlamama durumuna rastlanabilmektedir. Örneğin Bahçe ve Memiş’in 2006 Zaman Kullanım Anketine dayanarak yaptıkları çalışma iş arama faaliyetinde bulunan ancak kendilerini ev kadını olarak tanımlayan kadınların aslında işsiz kategorisi altında yer almaları gerektiğini ortaya koymaktadır (Bahçe ve Memiş, 2013).

Bunlara ek olarak, Uydu Ulusal Hesaplar kapsamındaki faaliyetlerin hane içi faaliyetler veya diğer enformel faaliyetlerle iç içe geçtiği durumlarda bu tür ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkartılması zorlaşmaktadır. İşgücü istatistiklerinin kapsamını genişletmek ve istihdam, işsizlik gibi ana işgücü durumları dışında kalan, çoğunlukla yeterince tarif edilmemiş olan tüm işgücü durumlarını yansıtmasını sağlamak büyük önem taşımaktadır. Genellikle kadınlar bu gibi atipik çalışma biçimlerinde bulunurlar ve önemli bir nüfusa karşılık gelirler. Dolayısıyla geçerli ve güvenilir işgücü istatistiklerinin oluşturulması için kadınların işgücü piyasasında nasıl davrandığı iyi anlaşılmalı ve olabilecekleri tüm işgücü durumlarının tanımlandığından emin olunmalıdır.

1.1.2. Türkiye’de Kadınların Çalışmasını Ölçme Sorunları Üzerine Tartışmalar

Uluslararası literatürde ve ülke örneklerinde tartışıldığı gibi kadınların ekonomik aktivitelerinin ölçülmesi ve ulusal hesaplarda yer bulması uzun zamandır hem feminist yazarların hem de politika yapıcı kurumların gündeminde olan bir konudur. Türkiye’de kadınların düşük istihdam oranları da bu tartışmaların ülkemizde yer bulmasına neden olmuş, kadınların ekonomik aktivitelere katılımının ölçülmesine ilişkin sorunlar sık sık tartışılır hale gelmiştir. Türkiye’de bu konuda yapılan eleştirel çalışmalar uluslararası literatüre paralel şekilde benzer sorunlara dikkat çekmektedir. Bu tartışmaların ekseninde yer alan temel konu ise, kadınları esas olarak hane içi karşılığı ödenmeyen çalışmadan ve erkekleri gelir getirici çalışmadan sorumlu tutan cinsiyet temelli işbölümü; bu işbölümüne bağlı olarak kadınların işgücü piyasasına sınırlı katılımı ve katılmaları durumunda emeklerinin düşük değerli olarak görülmesidir. Kadınların çalışmasının büyük kısmının kayıt dışı gerçekleşmesi, gerçekleştirdikleri ekonomik aktivitelerin ev işlerinin bir uzantısı olarak görülmesi ve kadın emeğini küçük gören ataerkil bakış açısı bu tarz çalışmanın görünmezliğinde etkilidir.

İşgücü hareketliliğinin yüksek olduğu dinamik bir ekonomiye sahip olmasına rağmen, Türkiye’deki geniş tarım sektörü ve kayıt dışı ekonomi veri toplamada sıkıntılara yol açmakta, toplanan veriler emek piyasasındaki mevcut durumu yansıtmakta yetersiz kalabilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülen Hanehalkı İşgücü Anketleri (HİA) kayıt dışı istihdama, kendi hesabına çalışmaya ve küçük-ölçekli faaliyetlere ilişkin en kapsamlı veri setini oluşturmakta, sosyal sigorta kayıtları ve işletme temelli bilgilerden elde edilen verilere kıyasla daha güvenilir olmaktadır. Bununla beraber kadınların çalışmasını ve küçük ölçekli kayıt dışı aktiviteleri yansıtmakta yetersiz kalmaktadır.

1.1.2.1. Evkadını mı? Çalışan mı?

Kadınların kendi çalışmalarını beyan etmelerinde çeşitli sorunlar vardır. Kadınların gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlerin resmi verilere yansımamasının en önemli nedenlerinden biri, Özbay’ın (1982) da dikkat çektiği gibi, özellikle kırdan kente göç etmiş kadınlar arasında evkadını olmanın daha prestijli bir konum olarak görülmesidir. Kırsal alanda çetin çalışma koşullarında çalışan kadınların kente geldiklerinde evkadınlığı ile orta sınıf olma arasında bir bağlantı kurduklarına dikkat çekmektedir. Kültürel ve toplumsal cinsiyetten kaynaklı tutumlar erkekleri evin gelirini kazanan tek bireyi olarak gösterirken, aile içerisindeki geleneksel işbölümü kadınların gelirlerinin erkeklerden daha az değerli olduğu görüşünü destekler. Ayrıca, White’ın (1994) gösterdiği gibi, düşük gelirli hanelerde kadınlar ‘iş’i, ev dışında bir ücret karşılığı yapılan kayıtlı bir çalışma olarak tanımladığı için, kendi faaliyetlerini iş olarak dikkate almazlar. Kadınların çalışma ve iş arasında yaptığı ayırım, daha çok kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ekseninde şekillenen toplumdaki rollerini nasıl tanımladıkları ile yakından ilgilidir. White’e göre kadınların enformel çalışması onların anne, eş ve topluluk üyesi olarak kabul edilmelerinin bir parçasıdır ve kadının çalışan kimliği geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri etrafında şekillendiğinden, hiçbir zaman annelik ve eşlik kimliklerinin de önüne geçmez (1994). Elbette kadınların ‘iş’ olarak gördükleri ile kendi aktiviteleri arasında yaptıkları ayırımı güçlendiren bir diğer neden ise, özellikle düşük gelirli ailelerde yaşayan kadınların daha genç yaşta evlenmeye eğilimli, daha fazla çocuk sahibi ve daha az eğitilmiş olmalarıdır. Büyük bir kesim kendilerini ‘çalışmıyor’ olarak ifade ederken çalışanların, yine hemen hemen hepsi sosyal güvencesiz çalıştığını bildirir.

Kadınların işgücüne düşük katılımı, büyük ölçüde kültürel ve ekonomik olarak kadınların çalışmasına verilen düşük değeri yansıtan tanımlarla ilgili bir sorun olduğu gibi, kadınlar elde ettikleri gelir ailenin geçimi için zaruri olsa dahi yaptıklarını iş olarak görmeyebilirler. Bütün bu nedenler kadınların katkılarını görünmez hale getirmekte ve resmi verilerde yeterince temsil edilmemektedir.

1.1.2.2. Kadınların Kayıtdışı Çalışması

Kentsel alanlarda kadınların kayıt dışı aktiviteleri, daha çok kadınların evde yaptıkları ve ev işleri ve bakım hizmetlerinin bir uzantısı olarak değerlendirilen aktiviteler olduğu için, bu faaliyetleri gerçekleştiren kadınlar resmi verilere ev kadını olarak yansımaktadır. Kadınların kentsel alandaki ekonomik faaliyetlerine odaklanan birçok çalışma, kadın çalışmasının kayıt dışı ve ‘marjinal’ karakterine dikkat çekerken, kadınların faaliyetlerinin ev-eksenli çalışmadan, ev işçiliğine ve bakım hizmetleri sağlamaya kadar geniş bir yelpazeyi kapsadığını göstermektedir (Erdoğan ve Toksöz, 2013; Dedeoğlu, 2012; Kaşka, 2007; Ecevit, 2000; Hattatoğlu, 2001; Çınar, 1994). 2000’li yıllarda kentsel alanda özellikle yoksul hanelerde yaşayan kadınların emeği, Türkiye’deki kayıt dışı ekonomide kullanılan emeğin önemli bir kaynağı haline gelmiş ve kayıt dışı çalışma kadınlar arasında daha yaygınlaşmıştır (Buğra ve Keyder, 2003; Toksöz, 2007). Buğra ve Keyder (2003) kentsel işgücü piyasasında erkekler azalan istihdam fırsatları, artan işsizlik ve aşınan istikrarlı işlerin tehdidi altında kötüleşen ücret düzeyleri ile karşı karşıya iken, kadınlar ve çocukların kayıt dışı, güvencesiz kentli marjinal işlerin ana işgücü kaynağı olduğunu gösterir.

Mevcut yazında kayıt dışı çalışmanın üç ana biçimi tanımlanabilir. İlk grup, kadınların endüstriyel ev-eksenli çalışmasıdır (Çınar, 1994; White, 1994; Hattatoğlu, 2001; Atasü-Topçuoğlu, 2010). Evde kendi hesabına olarak geleneksel elişi faaliyetleri yoluyla gelir elde eden kadınlar ile endüstriyel ev eksenli çalışanlar arasında çoğu kez geçişlilik vardır. İkinci grup, Türkiye’nin kent merkezlerinde kadınların aileleri için ücretsiz çalışmasıdır, bu konuda

Dedeoğlu (2009), White (1994) ve Ayata (1990) kadınların ücretsiz aile işçileri olarak gelir kazanmadaki rolünden bahsetseler de, esas olarak kadınların ücretsiz aile-içi çalışmasını inceleyen hiçbir araştırma yapılmamıştır. Üçüncü grup, kadınların ev işçisi olarak çalışması ve ev işi ile bakım hizmeti yapmasıdır (Özyeğin, 2001; Kalaycıoğlu ve Rittersberger, 1998; 2012; Erdoğan ve Toksöz, 2013).

1.1.2.3. Ev-Eksenli Çalışma

1980 sonrasında ihracata yönelik büyüme stratejisinin kadınlar açısından en önemli sonuçlarından biri, ev-eksenli çalışmanın yaygınlaşmasıdır. Dünyanın birçok gelişmekte olan ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de ev-eksenli çalışma çoğunlukla kadınlar tarafından yapılmaktadır. Ev-eksenli çalışma, enformel sektörde kadınların başvurduğu en önemli çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmakta ve özellikle kentsel alanda kadınların bu tarz çalışmasının giderek arttığı çeşitli araştırmalar tarafından vurgulanmaktadır. (Lordoğlu, 1990; Çınar, 1994; White, 1994; Hattatoğlu, 2000; Atasü-Topçuoğlu, 2010; Dedeoğlu, 2012; Durusoy Öztepe, 2013).

Düşük eğitilmiş ve düşük vasıflı kadınlar için ev-eksenli üretim, erişilebilir gelir yaratma imkânlarının başında gelmektedir. Ev-eksenli çalışan kadınlar üzerine yapılan çeşitli araştırmalar kadınların bu tür işleri yapmasının arkasında yatan temel nedenin, kadınların ev dışında çalışması önündeki engeller olduğunu saptamaktadır. Bu engellerden arz yönlü olanlar: kadının yerini evi olarak gören ataerkil bakış açısı, küçük çocuk sahibi kadınlar için çocuk bakım hizmetlerinin yetersizliği, kadınların eğitim ve vasıf düzeylerinin düşüklüğü olarak sayılabilir. Talep boyutunda ise ihracata yönelik sanayileşme sürecinin yeterli düzeyde işgücü talebi yaratmaması ve kadın işgücüne talebin düşük kalması belirtilebilir (Toksöz, 2012; İlkcaracan, 2012). Öte yandan kadının ev-eksenli üretimi ile ilişkilendirildiğinde Türkiye’nin ihracata yönelik imalat sanayi üretiminin ağırlıklı olarak emek-yoğun ürünlerin düşük maliyetle üretimine dayanması, özellikle konfeksiyon sanayiinde ev-eksenli üretimi kentin yoksul kesimlerinde yaşayan kadınlar için önemli gelir kazanma imkânı haline getirmiştir. Moçoş’un Pendik’in Kavakpınar mahallesinde uluslararası bir firma için kazak ören kadınlar arasında yaptığı alan araştırması göstermektedir ki, sadece bir aracı kadın için 150-200 kadın çalışmaktadır. Kadınlar yaptıkları işin kapsamının genişliğinin farkında olarak her mahallede “dumansız fabrikalar” olduğunu aktarmaktadır.

2013 yılı itibarıyla Türkiye genelinde 548 bin 646 kişi evden çalışmakta olup, bunun 517 bin 138’i (yüzde 94) kadındır. Evde çalışarak tekstil ve giyim ürünleri imalatında bulunan kadınların oranı tüm evde çalışan kadınların yüzde 34.2’sidir. Bu işkolunda faaliyette bulunan kadınların toplam kadın istihdamındaki payı yüzde 2.3’tür. Bu veriler TÜİK’in Hanehalkı İşgücü Anketlerinden alınsa da, bu tür işleri yapan kadınların önemli bir kısmının istatistiklere ev kadını olarak kaydedilmesinden ötürü ev-eksenli çalışan kadınların gerçek sayısının çok daha yüksek olduğu sonucuna varmak yanlış olmayacaktır (Dedeoğlu, 2012).

1.1.2.4. Ev İşçileri

Türkiye’de düşük eğitilmiş ve düşük vasıflı kadınlar açısından bir diğer önemli istihdam alanı, ev ve bakım işleridir. Türkiye’de bakım hizmetlerinin aileye ait bir sorumluluk olarak görülmesi ve kurumsal bakım hizmetlerinin sınırlılığı, özellikle uzman mesleklerde çalışan eğitilmiş kadınları ev ve bakım işlerini piyasadan temin etmeye yöneltmektedir. Bunun sonucunda ev hizmetleri esas olarak alt ve orta-üst sınıf kadınlar arasında kurulan enformel nitelikte bir istihdam ilişkisi olarak yasal düzenlemelerin ve korumaların büyük ölçüde dışında kalmaktadır (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2001; Suğur vd., 2008; Fidan ve Çağlar

Özdemir, 2011). Ev hizmetlerinde çalışanlar bu tarz çalışmanın özelliklerine bağlı olarak işgücü istatistiklerine de çok yetersiz düzeyde yansımaktadır. Eurostat’ın TÜİK mikro verilerinden 2011 yılı için yaptığı hesaplama göre “ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hane halklarının faaliyetleri” kapsamında ev işçilerinin sayısı 150.600 kişidir (Toksöz, Erdoğan 2013:4). Aynı hesaplama HİA 2013 verilerinden yapıldığında çıkan sayı 153 bin 590 kişidir. Bu sayının gerçek çalışan sayısını yansıtmakta çok yetersiz olduğu söylenebilir.

1.1.2.5. Kentsel Alanlarda Ücretsiz Aile İşçiliği

Kentsel alanlarda küçük ölçekli aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların da resmi verilere evkadını olarak yansıma ihtimalinin yüksek olduğuna ilişkin çeşitli çalışmalar vardır (Dedeoğlu, 2012; 2009; White, 1994; Özar, 1994). Türkiye’de işletme ölçeklerinin küçük olduğu bilinen bir gerçektir ve kentsel alanlarda imalat ve hizmet sektörlerinde küçük ölçekli işletmeler yaygındır. Özellikle aile işletmesi biçiminde çalışan küçük ölçekli işletmelerde ücretsiz aile emeği yine kadınlar tarafından sağlanmaktadır. Örneğin hazır-giyim endüstrisinin önemli bir üretim mekanı olan konfeksiyon atölyeleri kadınlar için önemli bir istihdam kaynağı iken, atölye sahibi ailenin kadınlarını da endüstriyel üretime entegre etmektedir. Dedeoğlu’nun İstanbul konfeksiyon atölyeleri üzerine yaptığı bir çalışma, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların kendilerini evkadını olarak tanımladıklarını göstermiştir. Atölyelerin diğer önemli özelliği, buldukları yerdir. İstanbul’daki giyim atölyeleri sanayi bölgelerinden ziyade yerleşimin olduğu mahallelerde konumlanır. Sonuç olarak, sanayi bölgelerinde konumlanan atölyelerden farklı özelliklere sahiptirler. Bu atölyeler özel ikametgahların giriş ya da bodrum katlarındadır ve dışarıdan bakıldığında normal konutlara benzerler. Gizlilik, kayıtdışılık ve esnekliği sağlamak açısından fiziksel gizlenme önemlidir. Konum aynı zamanda ev-eksenli bir kimliği sürdürmek açısından da önemlidir. Bu perspektiften, ev-eksenli çalışma ve atölye arasındaki sınır bulanıklaşır.

Fakat kadınların kentsel alanlarda sağladıkları ücretsiz aile emeğinin sadece atölye üretimi ile sınırlı olmadığı, geleneksel olarak erkekler tarafından gerçekleştirilen esnaf işletmelerinde de kadınların üretimde erkeklere yardım ettikleri tahmin edilebilir. HİA 2013 verilerine göre kentlerde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların sayısı 325 bin kişidir. Fakat bütün bu emek biçimleri hem kadınlar hem de toplum tarafından kadınların aile içi rollerinin bir uzantısı olarak görüldüğünden, kadınlar kendilerini evkadını olarak tanımlamaya devam etmektedir.

1.1.2.6. Anket Sorularının Kapsamı

Türkiye’de 2013 yılı itibariyle yaklaşık olarak 12 milyon kadın “ev işleriyle meşgul olduğu” için işgücü dışında kaldığını belirtmekte ve istatistiklerde ekonomik olarak aktif olmayanlar grubunda sayılmaktadır. Aktif olmayan kentli kadın nüfusun büyük kısmını ‘ev kadını’ olarak sınıflandıran istatistiksel kategori sorgulanmaya açıktır. Bu kadınlarla ilgili olarak daha farklı ve özel sorular hazırlanması, bu kadınlardan bazılarının dahil olabileceği kimi kayıtdışı gelir getirici üretici faaliyetleri ortaya çıkarmayı mümkün kılabilir. Örneğin apartman görevlilerinin yapması gereken apartman temizliği işi onların eşleri tarafından yapıldığında hane içi işlerin bir devamı olarak görülmekte ve kadın kendini ev kadını olarak tanımlamaktadır (Özbay, 1982). Özbay (1990) çalışmanın tanımı, ücretli iş dışında diğer çalışma biçimlerini de kapsayacak şekilde genişletilseydi, kentlerde kadın katılım oranı daha yüksek olabilirdi demektir.

Geçmiş yıllarda yapılan çalışmalarda kadınların ekonomik faaliyetlerinin resmi verilere yeterince yansımamasının nedenlerinden birinin veri toplama sürecine yansıyan ataerkil anlayıştan ve toplumsal cinsiyet körlüğünden kaynaklandığı belirtilmektedir (Çağatay ve Berik, 1994). Yazarların belirttiği gibi, bu anketlerin öncelikli muhatabı “hane reisi”dir. Hane reisi aslında ‘toplumsal cinsiyeti nötrleştirilmiş’ bir tanım olmakla birlikte çoğunlukla hane

içindeki en yaşlı erkeği referans alır. Dolayısıyla kadınların çalışmasıyla ilgili sorular ya doğrudan erkek “hane reisi”ne sorulur ya da ancak erkek hane reisinin olmadığı durumda sorular kadınlar tarafından yanıtlanır. Özar (1996) hane reislerinin kadınların kayıt dışı piyasa faaliyetlerini tam olarak bilmediği ve bu faaliyetleri tam olarak bildirmeyebildiğini gözlemler.

“Hane reisi” tanımı TÜİK tarafından soru formlarından çıkarılmıştır. Ancak kadınların resmi verilerdeki görünmezliğini engellemek, kadınların farklı ekonomik faaliyetlerini ortaya çıkaran farklı kavramların geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Veri toplanması sırasında tanımlayıcı farklı kavramlar kullanılması ve soruların buna göre formüle edilmesi, kadınların çalışmasının daha iyi ölçümü ile sonuçlanabilir.

1.2. HİA Verilerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde daha önceki tartışmaların ışığında 2004-2013 dönemine ait yıllık HİA mikro verileri, resmi istatistiklerin yanı sıra mevcut araştırma kapsamında oluşturulan ve toplumsal cinsiyeti gözeten yeni göstergeler kullanılarak değerlendirilmektedir.

1.2.1. İşgücünde, İstihdamda, İşsiz ve İşgücü Dışında Olanlara Dair Genel Veriler

HİA verilerine göre 2013 yılında, Türkiye’de kurumsal olmayan nüfus 74 milyon 456 bin kişidir (37 milyon 26 bin erkek, 37 milyon 430 bin kadın). Toplam nüfusun yüzde 68.3’ü kentlerde (50 milyon 884 bin kişi) yaşamaktadır. 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus toplamın yaklaşık olarak yüzde 75’ine denk düşmektedir.

1.2.1.1. İşgücüne Katılım

Resmi istatistiklerde çalışma yaşamına katılım, işgücüne katılım oranı ile ölçülmektedir. Bu oran işgücünün (istihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu nüfus) 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun içindeki payı hesaplanarak elde edilir. 2004-2013 yılları itibariyle Türkiye geneli ve kırsal kent ayrımında kadın ve erkek işgücü rakamları Tablo 1E1.1’de yer almaktadır.

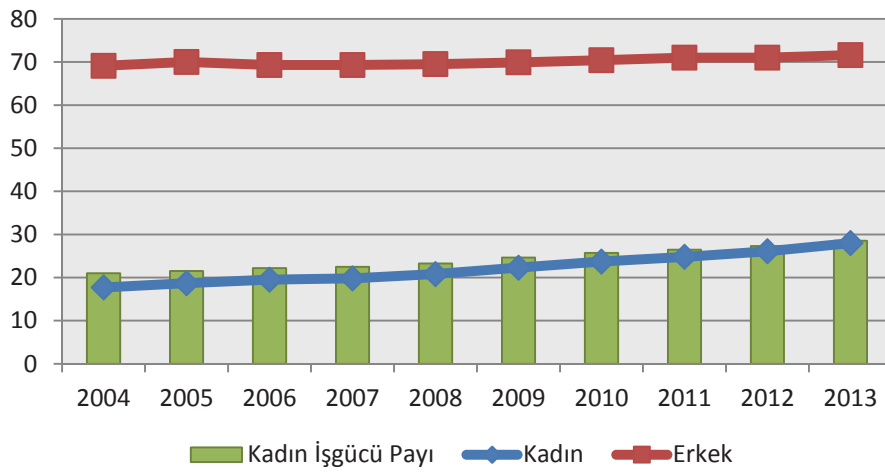
Bu çalışmada HİA mikro veri setlerinden *işgücü durumu*, *cinsiyet*, *kırsal*, *kent* değişkenleri kullanılarak (HİA 2013 için hazırlanan soru formuna göre soru 3, 26, 27 ve 28’e verilen cevaplar) elde edilen, TÜİK tarafından yayınlanan özet tablolarda da ilan edilen işgücüne katılım oranları Tablo 1E1.2’de ilk iki sütunda gösterilmiştir. Aynı tabloda üçüncü sütunda kadın ve erkek arasında işgücüne katılım oranları bakımından ortaya çıkan eşitsizliğin daha net biçimde gözlemlenmesini sağlamak amacıyla hesapladığımız görece işgücüne katılım oranı yer almaktadır. Buradaki görece işgücüne katılım oranı, endeks hesaplamalarında olduğu gibi erkeklerin işgücüne katılım oranının yüzde yüze eşit olduğu varsayımı altında kadın işgücüne katılım oranının erkek işgücüne katılım oranına bölünmesiyle elde edilmiştir. Buna göre 2013’te işgücündeki her 100 erkeğe karşılık 43 kadın vardır.

Tablo 1E1.2’nin son sütununda ise toplam işgücü içinde kadın işgücünün payı sunulmaktadır. 2004 yılında kadın işgücüne katılım oranı yüzde 23.3 iken 2013 yılında yüzde 30.8’e yükselmiştir. Bu yedi puanlık artış kadın işgücünün toplam işgücü içindeki payına bakıldığında 5 puanlık bir artışa denk düşmektedir. Türkiye genelinde toplam işgücü içinde kadının payı 2004 yılında yüzde 25.7 düzeyindedir (işgücündeki nüfus içinde her dört kişiden yalnızca biri kadındır). 2013’te ise bu oranın yüzde 30.7’ye yükseldiği görülmektedir.

Tablo 1E1.2’de sunulan oranlar aşağıda Şekil 1-1 ve Şekil 1-2’de gösterilmektedir. Aynı tabloda ayrıca kadın işgücüne katılım oranının erkeğe kıyasla çok düşük düzeylerde kaldığını

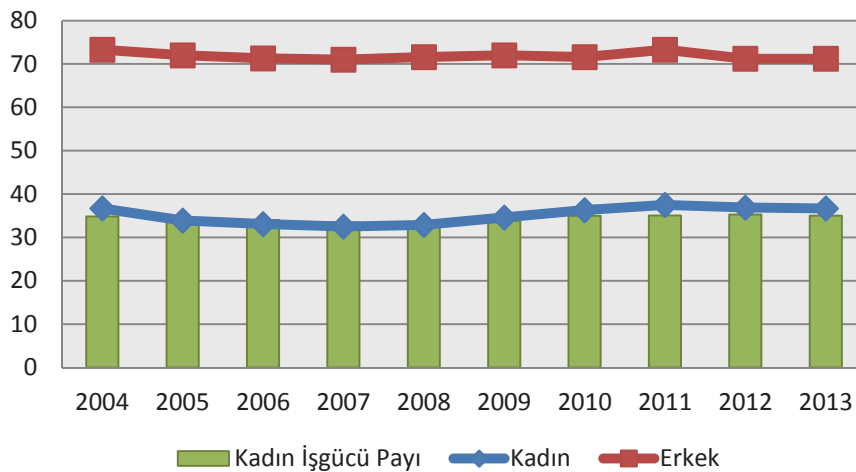
gösteren görel işgücüne katılım oranları (Görel İKO) sunulmaktadır. Görel İKO erkeğin işgücüne katılım oranının 100 olduğu durumda kadının işgücüne katılım oranını yansıtan bir endekstir. Görel İKO düzeyinin 100’e yaklaşması kadın ve erkek arasındaki farkın azaldığını gösterir. Tablo 1E1.2’deki üçüncü sütunda yer alan rakamlardan aradaki farkın 2004-2013 yılları arasında kentte daha da azaldığı gözlemlenmektedir: dönem boyunca gözlemlenen artışa rağmen 2013 yılında 39 düzeyinde kalmaktadır. Cinsiyet farkı kırdan daha düşüktür ancak orada da görel işgücüne katılım oranlarının gösterdiği gibi kadınların işgücüne katılım oranı erkeğin katılımının ancak yarısına tekabül edecek düzeydedir. Kentte kadınların işgücüne katılım oranı düzenli bir artış eğilimi içinde iken kırdan 2007’ye kadar düşme eğiliminde olduğu, 2008’den itibaren tekrar artma eğilimine girdiği görülmektedir. Bu artış, 2008-2009 ekonomik krizinin etkileriyle açıklanabilir.

Kent

Şekil 1-1 İşgücü Katılım Oranı ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı (%), Kent

Kır

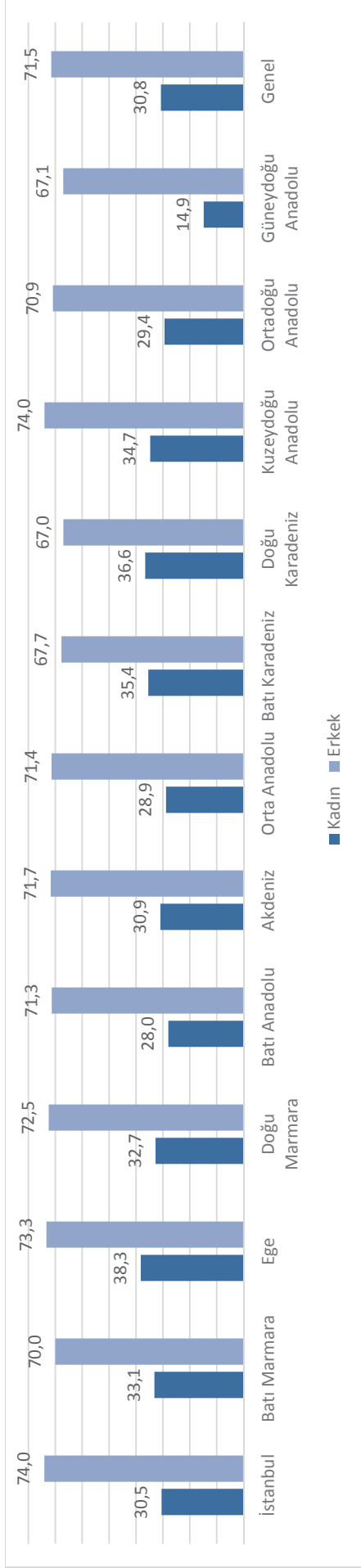

Şekil 1-2 İşgücü Katılım Oranı ve Kadınların Toplam İşgücü İçindeki Payı (%), Kır

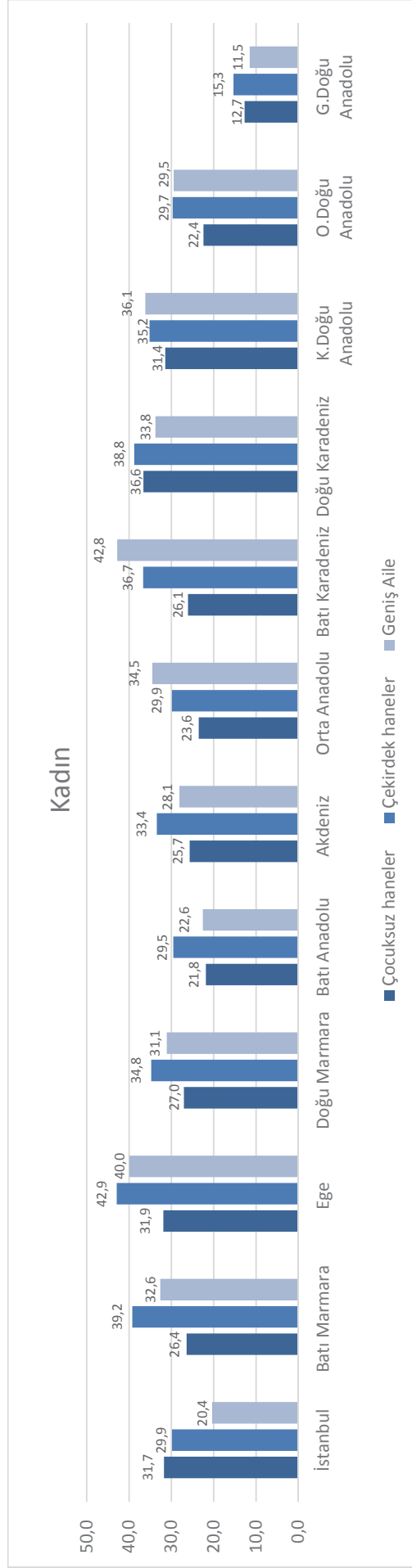
Bölgeler itibariyle işgücüne katılım oranlarına bakıldığında, kadınların işgücüne katılımının en yüksek olduğu bölgeler olarak Ege, Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu

öne çıkmaktadır. Buna karşılık işgücüne katılım Güneydoğu Anadolu’da en düşüktür. Yüksek olduğu bölgeler ekonomik olarak tarımsal faaliyetlerin ağır bastığı bölgelerdir (Şekil 1-3a ve Şekil 1-3b). Yaş ve eğitim düzeyine göre bölgeler bazında işgücüne katılım oranları Tablo 1E1.5’te ekte yer almaktadır. Tablo 1E1.6 ise hane tipine göre bölgeler bazında cinsiyete göre işgücüne katılım oranlarını sunmaktadır.

İşgücünün eğitim düzeyine göre yıllar itibariyle dağılımı incelendiğinde, kentte işgücündeki yüksekokul veya üniversite eğitim düzeyine sahip kadınların oranının erkeklerin oranından yaklaşık olarak iki kat daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 1E1.3). Ayrıca Tablo 1E1.4’te kent ve kırsal ayrımında eğitim düzeyine göre işgücüne katılım oranları da bu gözlemi destekler biçimde, eğitim düzeyi yükseldikçe kadın ve erkek arasındaki farkın azaldığını göstermektedir.

Şekil 1-3a İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

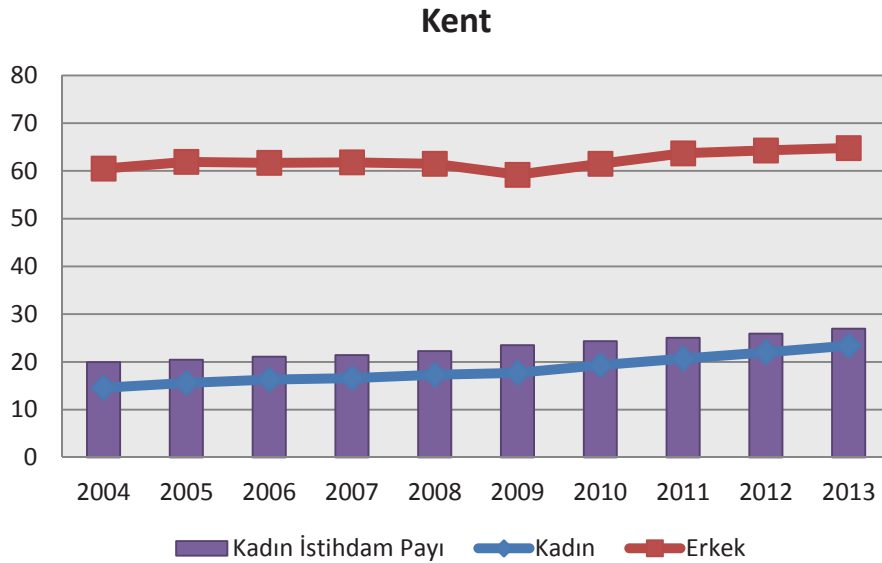

Şekil 1-3b Hane tipine Göre Kadının İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

1.2.1.2. İstihdam

İşgücü piyasasına dair ikinci temel göstergesi, istihdam oranıdır. Resmi tanımlamaya göre istihdam kişinin bizzat gelir getirici bir çalışma faaliyeti içinde olması veya çalıştığı işletmenin gelir getirici faaliyet içinde bulunmasıdır. Gelir getirici çalışma biçimleri ücretli veya yevmiyeli, kendi hesabına, işveren olarak çalışıp, çalışması karşılığında kazanç elde edenler olarak tanımlanmaktadır. İstihdam oranı, istihdamda olan nüfusun 15 ve yukarı yaştaki nüfusa oranı hesaplanarak elde edilir. İşgücüne katılım oranlarına benzer şekilde, burada da *durum*, *cinsiyet*, *kır*, *kent* değişkenleri kullanılmıştır. Temel alınan sorular önceki göstergede olduğu gibi HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 26, 27 ve 28’dir.

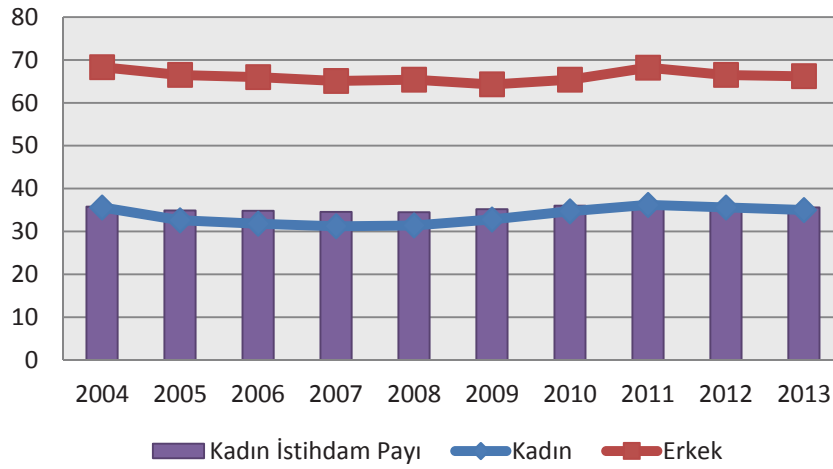
Tablo 1E2.1 yıllar itibariyle istihdam rakamlarını kır kent ayrımında sunmaktadır. Ayrıca Tablo 1E2.2’de yıllar itibariyle kadın ve erkek için istihdam oranları ve göreceli istihdam oranlarına yer verilmektedir. Göreceli İKO hesaplanmasına benzer biçimde göreceli istihdam oranı (göreceli İSTO) erkeğin istihdam oranı 100 kabul edildiğinde kadın istihdam oranını gösteren bir endekstir. 2004 yılında kadın istihdam oranı yüzde 20.8 iken 2013 yılında yüzde 27.1’e yükselmiştir. Bu altı puanlık artış, kadın istihdamının toplam istihdam içindeki payına bakıldığında 4 puanlık bir artışa denk düşmektedir. Türkiye genelinde toplam istihdam içinde kadının payı 2004 yılında yüzde 25,7 düzeyindedir, 2013’te ise bu oran yüzde 29.9’a yükseldiği görülmektedir. Erkeğin istihdam oranınının 100 olduğu düşünülürken kadınlarda bu oran 2004-2013 yılları arasındaki gözlemlenen artışa rağmen 2013 yılında yüzde 41.6 düzeyinde kalmaktadır. Tablo 1E2.2’de verilen oranlar aşağıda Şekil 1-4 ve Şekil 1-5’te sunulmaktadır. Her iki şekil kırsal ve kentte kadın ve erkek istihdam oranları arasında büyük açık olduğunu göstermektedir.

Şekil 1-4 İstihdam Oranı ve Kadınların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%), Kent

Şekil 1-4 kentte kadın istihdam oranının erkeğe kıyasla çok düşük düzeylerde kaldığını göstermektedir. 2004’te kadınların yüzde 14.6 olan istihdam oranı 2013’te yüzde 23.4’e çıkarak 9 puana yakın bir artış göstermiştir. Erkeğin istihdama katılım oranınının 100 olduğu düşünülürken, 2004-2013 yılları arasındaki gözlemlenen artışa rağmen kadınlarda bu oran 2013 yılında 36 düzeyinde kalmaktadır.

Kır

Şekil 1-5 İstihdam Oranı ve Kadınların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%), Kır

Söz konusu dönemde kadınlarda istihdam oranı kırdaki yüzde 35.6’dan yüzde 35’e inmekte ve kentte 9 puanlık bir artış gösterirken kırdaki yaklaşık bir puan düşmektedir (Şekil 1-5). İstihdam içinde kadınların payı da kenttekinden farklı olarak kırsal kesimde yüzde 36’da kalmaktadır. İstihdamda cinsiyet farkı kırdaki daha düşüktür ancak orada da görece istihdam oranlarının gösterdiği gibi kadınların istihdam oranı erkeğin katılımının yarısına tekabül edecek düzeydedir. Yaş ve eğitim düzeyine göre bölgeler bazında istihdam oranları Tablo 1E2.3’te ekte yer almaktadır. Tablo 1E2.4’te hane tipine göre bölgeler bazında cinsiyete göre istihdam oranları sunulmaktadır.

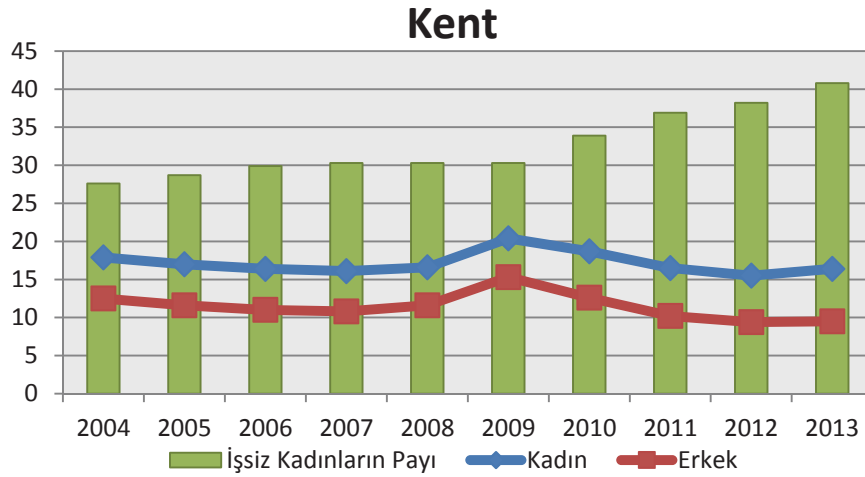
1.2.1.3. İşsizlik

Resmi tanıma göre referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaşta fertler işsiz nüfusa dâhildirler. 2014 yılı öncesinde iş arama kriterinde referans dönemi olarak “son 4 hafta” yerine “son 3 ay” kullanılmaktaydı. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dahildirler. Süre itibarıyla yapılan bu daraltmanın işsizlik oranlarının düşük hesaplanması yönünde bir etkisinin olduğu varsayılabilir. Ancak iş arama süresinde yapılan bu değişiklik ile Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin işsizlik tanımında kullandığı iş arama süresindeki kriterlere de tam uyum sağlanmıştır. İşsizlik oranı, işsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır. Yıllar itibarıyla işsiz rakamları kent ve kır ayrımında Tablo 1E3.1’de sunulmuştur.

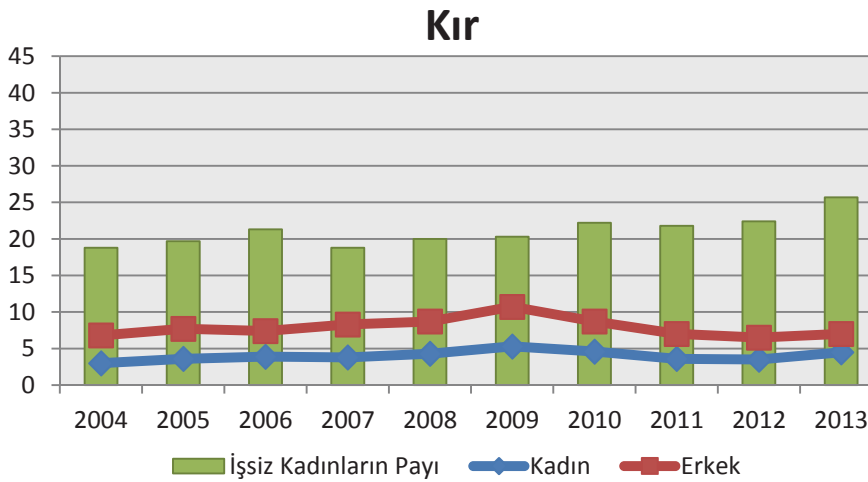
İşgücüne katılım oranlarına benzer şekilde, burada da *durum*, *cinsiyet*, *kır*, *kent* değişkenleri kullanılmıştır. Temel alınan sorular önceki göstergelerde olduğu gibi HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 26, 27 ve 28’dir.

Tablo 1E3.2’de verilen işsizlik oranlarına göre kadınların işsizlik oranı, dönem boyunca düşük işgücüne katılım oranına rağmen Türkiye genelinde ve kentlerde erkeklere kıyasla yüksek düzeydedir. Tablo 1E3.2 aynı zamanda da, 2004 ve 2013 yılları arasında Türkiye genelinde kadın işsizlere 400 bin yeni kadın eklendiğini gösteriyor. Erkeklerin işsizlik rakamları kriz yılları

olarak değerlendirebileceğimiz 2009 ve 2010 yılları haricinde 1.7 milyon civarında seyretmiştir. 2004’te kadınlarda yüzde 11 ve erkeklerde yüzde 10.8 ile benzer olan işsizlik oranları 2013’te kadınlarda yüzde 11.9 ve erkeklerde yüzde 8.7’dir. Kriz yıllarından önce bu fark daha düşük iken, sonraki yıllarda açılarak 2013 yılında Türkiye genelinde üç puana ve kentte yedi puana çıkmıştır. Kırdaki ise erkeklerde işsizlik oranı kadınların oranından daha yüksektir. Ancak oranlar arasındaki fark 2004 yılında yaklaşık 4 puan iken, 2013 yılına gelindiğinde daha çok kadınların işsizlik oranındaki artış eğiliminden dolayı iki puana gerilemektedir. Öte yandan Türkiye genelinde kadınların toplam işsizler içindeki payı, işgücü ve istihdam içindeki paylarına kıyasla çok daha yüksektir. 2004’te yüzde 26.1 olan bu pay, 2013’te yüzde 37.6’ya çıkmıştır. Kentte bu rakam yüzde 40’ın üzerine çıkmaktadır.

Şekil 1-6 İşsizlik Oranı ve İşsiz Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı (%), Kent

Şekil 1-7 İşsizlik Oranı ve İşsiz Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı (%), Kır

2004’te kentte yüzde 17.9 olan kadınların işsizlik oranı 2013’te yüzde 16.4 ile ufak bir düşüş göstermektedir. Erkeklerde ise yüzde 12.5 olan oran yüzde 9.5’e düşmektedir. Bunun sonucunda kadınların toplam işsizler içindeki payı yüzde 27.6’dan yüzde 40.8’e çıkmaktadır. Kırdaki artış gözlenmekle birlikte kadınların işsizlik oranının yüzde 3’ten yüzde 4.5’e yükselmesiyle, toplam işsizler içindeki payı yüzde 18.8’den yüzde 25.7’ye çıkmaktadır. Son yıllarda kırsal alanda da artış göstermesine rağmen, kadın işsizliğinin Türkiye’de daha çok kentlerde yaşanan bir sorun olduğu söylenebilir. Tablo 1E3.3 yaş ve eğitim düzeyine göre bölgeler bazında işsizlik oranlarını göstermektedir. Hane tipine göre bölgeler bazında cinsiyete göre işsizlik oranları ise tablo 1E3.4’te sunulmaktadır.

1.2.1.4. İşgücü Dışında Kalanlar

İşgücü dışında kalan nüfusa dair bilgiler yine durum, cinsiyet, kırsal/kent değişkenleri kullanılarak elde edilmiştir. Temel alınan sorular önceki göstergelerde olduğu gibi HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 26, 27 ve 28’dir.

Resmi tanımlamaya göre işgücüne dahil olmayanlar işsiz veya istihdamda bulunmayan 15 ve daha yukarı yaşta kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustur. İşgücüne dahil olmayanlar aşağıdaki gruplara ayrılmıştır:

- İş aramayıp çalışmaya hazır olanlar: Çeşitli nedenlerle bir iş aramayan, ancak 2 hafta içinde işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir. İki alt başlıkta ele alınmaktadır:
 - İş bulma ümidi olmayanlar: Daha önce iş aradığı halde bulamayan veya kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmadığı için iş aramayan ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir.
 - Diğer: Mevsimlik çalışma, ev kadını olma, öğrencilik, irad sahibi olma, emeklilik ve çalışamaz halde olma gibi nedenlerle iş aramayıp ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir.
- Mevsimlik çalışanlar: Mevsimlik çalışması nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.
- Ev işleriyle meşgul: Kendi evinde ev işleriyle meşgul olması nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.
- Eğitim/öğretim: Bir öğrenim kurumuna devam etmesi nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.
- Emekli: Bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli olduğu için iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.
- Çalışamaz halde: Bedensel özür, hastalık veya yaşlılık nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.
- Diğer: Ailevi ve kişisel nedenler ve bunun dışındaki diğer nedenler ile iş aramayan ve iş başı yapmaya da hazır olmayan kişilerdir.

Tablo 1E4.1’de sunulduğu üzere Türkiye’de kadınların büyük çoğunluğu işgücünün dışındadır. Sayısal olarak 2013’te Türkiye genelinde 19,5 milyon kadın ve 7,8 milyon erkek iktisadi faaliyet dışıdır. İşgücü dışında kalanların 2004’te yüzde 73’ü, 2013’te ise yüzde 71’i kadındır. Hem kentsel hem de kırsal alanda yüzde 70’in üzerinde çalışabilir yaşta kadın işgücünün dışındadır. 2004 ve 2013 yılları arasındaki değişimleri gözlediğimizde, aktif olmayan kadınların sayısı kentsel alanda azalmakla birlikte kırsal alanda artmaktadır. 2004’te kentte işgücü dışında kalan ve 14.1 milyon olan kadın sayısı 2013’te 13.9 milyona düşmüştür. Buna karşılık 2004 yılında kırsal alanlarda kadınlarda 4,5 milyon olan işgücü dışında kalan kişi sayısı, 2013 yılında 5,7 milyon kişiye çıkmıştır. Erkekler için daha düşük miktarda olmakla birlikte (1.8 milyondan 2.5 milyona) benzer bir artış söz konusudur. Bu durum, tarımsal üretimin artan nüfus için yeterince istihdam yaratmadığını göstermektedir. Yaş ve eğitime göre işgücü dışında olanların dağılımı Tablo 1E4.2 ve 1E4.3’te sunulmaktadır.

1.2.2. İşgücünde, İstihdamda, İşsiz ve İşgücü Dışında Olanlara Dair Mikro Verilerden Oluşturulan Tablolar

Genel tablolar üzerinden yapılan tespitlerin ardında yatan nedenleri anlamak ancak daha detaylı incelemelerle mümkün olabilir. İşgücü göstergelerindeki cinsiyet temelli yüksek eşitsizliklere yönelik açıklayıcı gücü olan diğer değişkenlerle çok boyutlu inceleme yapılmasını sağlamak, istatistiklerin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi için temel gerekliliklerden biridir. Ayrıca önceki araştırmaların gösterdiği gibi eğitim düzeyi, yaş, medeni durum, fertlerin

yaşadığı hane özellikleri, çalışma biçimleri, statüleri ve bireysel diğer özellikler işgücü piyasasındaki eşitsizliklere yönelik önemli bilgiler sunar. Aşağıdaki bölüm kadınların ve erkeklerin işgücüne katılımlarını bu değişkenler itibariyle ele almaktadır.

1.2.2.1. İşgücü

Temel alınan sorular HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 26, 27, 28, yaşa dair bilginin sorulduğu soru 6 ve eğitim durumuna yönelik bitirilen okulun sorulduğu soru 13’tür. Soru formunda soru 13’teki sınıflandırma gruplandırılarak değiştirilmiştir. İlkokul, ilköğretim, mesleki ortaokul, ortaokul bir araya getirilerek ilköğretim, genel lise ve mesleki lise kategorileri ise lise başlığı altında birleştirilerek sunulmaktadır. Karşılaştırmayı kolaylaştırmak açısından 2004, 2009 ve 2013 yılları tabloya alınmıştır.

Tablo 1-1 Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)

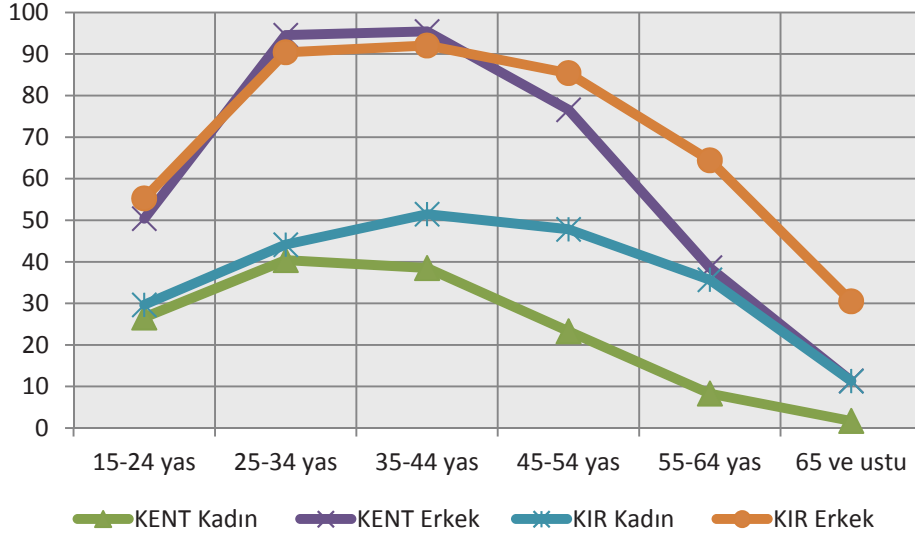
	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
Bir okul bitirmeyen	16.9	46.5	6.1	39.6	31.0	53.7
İlköğretim	20.4	71.6	12.2	69.1	39.9	76.8
Lise	30.0	71.6	29.4	70.6	34.7	76.5
Yüksekokul ve Üniversite	70.3	84.2	70.2	84.0	71.7	86.0
2009						
Bir okul bitirmeyen	16.4	46.6	7.69	45.8	26.6	47.3
İlköğretim	22.2	70.5	15.11	68.3	38.8	74.8
Lise	33.7	74.5	32.92	72.9	38.7	81.2
Yüksekokul ve Üniversite	70.8	83.1	70.41	82.7	74.9	86.3
2013						
Bir okul bitirmeyen	18.5	47.6	9.6	48.3	28.0	46.8
İlköğretim	27.3	70.0	20.6	68.1	41.2	73.3
Lise	35.0	75.3	34.6	74.3	37.1	79.1
Yüksekokul ve Üniversite	72.2	86.1	72.4	86.1	70.1	86.0

Her eğitim düzeyinde işgücüne katılım oranlarında kadınlar ve erkekler arasında büyük fark mevcuttur. Bu fark ilköğretim ve lise düzeylerinde en yüksek boyutlardadır. 2004, 2009 ve 2013 yıllarının karşılaştırılması, ilköğretim ve lise düzeylerinde kadınların işgücüne katılımlarında sınırlı bir artış olduğunu, bunun sonucunda sadece ilköğretim düzeyinde aradaki açığın kısmen azaldığını göstermektedir. 2004’te kadınlar ve erkekler arasında ilköğretim düzeyinde 51.2 puan olan fark, 2013’te 42.7’ye düşmüştür. Kadınlar için kır ve kent ayrımında bakıldığında, kırdaki lise ve altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranlarının çok büyük farklılık göstermediği, buna karşılık kentte bir okul bitirmeyen ve ilköğretim mezunlarının işgücüne katılımının çok düşük olduğu görülmektedir. Buna karşılık yüksek okul ve üniversite mezunu kadınların kırdaki ve kentte işgücüne katılım oranları %70-75 aralığında benzerdir. Her eğitim seviyesinde kadın ve erkek işgücüne katılım oranlarında farklar olmasına rağmen eğitimle kadınların işgücüne katılımı arasında doğru ve güçlü bir orantı vardır. Yüksek eğitimli kadınların erkekler kadar olmasa da, işgücüne katılım oranları yüksektir.

Tablo 1-2 Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)

Yaş Grubu	Türkiye	
	Kadın	Erkek
2004		
15-24	25.0	51.3
25-34	29.3	94.0
35-44	27.6	94.4
45-54	21.1	72.7
55-64	16.7	45.9
65 ve üstü	7.3	23.3
2009		
15-24	25.8	52.2
25-34	35.3	93.7
35-44	33.1	94.3
45-54	23.9	74.5
55-64	16.3	44.8
65 ve üstü	5.9	19.6
2013		
15-24	27.5	51.9
25-34	41.3	93.5
35-44	42.1	94.5
45-54	31.3	79.5
55-64	18.7	48.2
65 ve üstü	6.2	20.5

Yaş grupları itibariyle karşılaştırmaya göre kadınların işgücüne katılım oranı 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında en yüksektir. 2004-2013 arasında tüm yaş gruplarında işgücüne katılım itibariyle bir artış gözlenmekle birlikte kadınlar açısından en fazla artışın 45-54 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Oran yüzde 21.1’den yüzde 31.3’e çıkmıştır. 2013 yılında ise daha önceki yıllara göre, 35-44 yaş kategorisindeki kadınlar, istihdam oranının en yüksek olduğu yaş grubu olarak öne çıkmaktadır. Bir sonraki tabloda da görüleceği gibi bu, evli ve çocuklu kadınlar arasında istihdam oranlarının artıyor olmasına işaret olarak okunabilir. Türkiye’de kadınlar görece olarak erken yaşlarda evlendiklerinden 35-44 yaş kategorisi artık çocuklarını okul yaşına getirmiş annelerin istihdama katılması olarak da görülebilir. Erkekler açısından 25-44 yaş grupları için işgücüne katılım yüzde 95 gibi yüksek bir orandadır. Dolayısıyla 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında kadınlar ve erkekler arasında 65 puan civarında olan fark 50 puana doğru bir azalma gösterse de, büyüklüğünü korumaktadır.

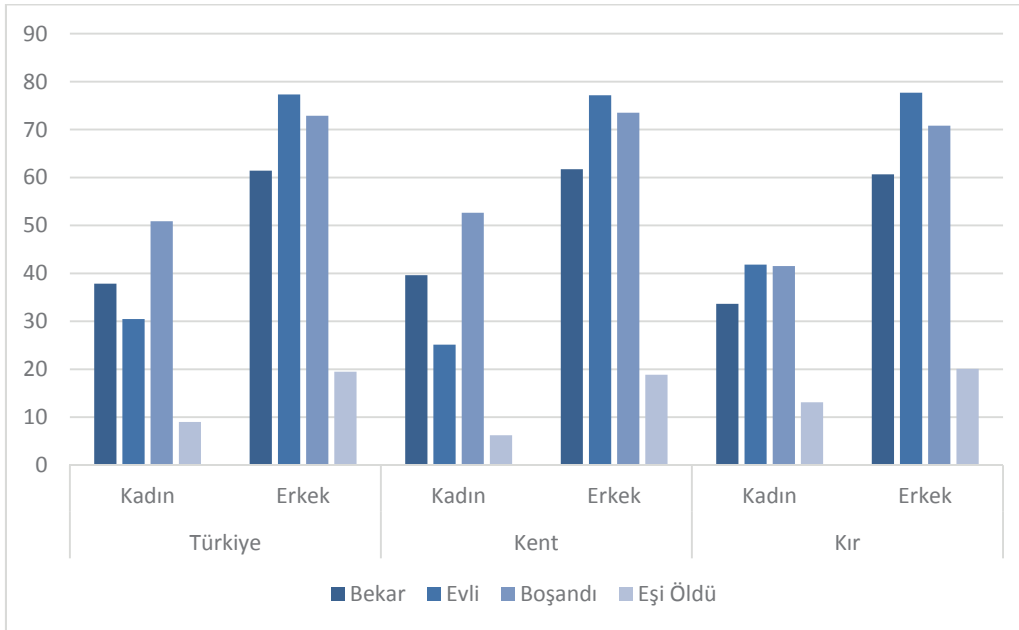
Şekil 1-8 Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013

Şekil 1-8’e göre kırsal alanda ilerleyen yaş gruplarından kadınlar kentlere oranla daha yüksek aktivite oranlarına sahiptirler. Bu da kadınların aile temelli ekonomik aktivitelere hem daha yüksek oranda katıldıklarını, hem de bu aktivitelere daha uzun yıllar devam ettiklerini göstermektedir.

Aşağıda HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 6, 26, 27, 28 ve medeni duruma yönelik sorulan soru 24 temel alınmıştır. Kadınların işgücüne katılımı açısından medeni durumları, toplumsal cinsiyet ve istihdam arasında kurulan ilişkinin en canlı izlenebileceği verileri sunmaktadır. Türkiye’de bekar ve boşanmış kadınlar arasında işgücüne katılım yüksek seyrederken, evli kadınların işgücüne katılım oranları görece olarak düşüktür. Fakat son yıllarda kentlerde yaşayan kadınların işgücüne katılım oranlarında yükselişler görülürken, en yüksek artış evli kadınlar arasında yaşanmaktadır. Yine de 2013’te kentte evli kadınların katılım oranı yüzde 25.1 ile bekarların yüzde 39.6 olan oranına kıyasla oldukça düşük seviyededir. Ayrıca hemen belirtmek gerekir ki, bekar kadınlar arasında işgücüne katılım yüksek oranlardayken bekar erkeklerde işgücüne katılım en düşük orandadır. Kadınlar evlilikle işgücü piyasalarını terk ederken, erkekler evlilikle en yüksek oranlara erişmektedir. Kentte yaşayan evli kadınların katılım oranı erkeklerle karşılaştırıldığında aradaki farkın nasıl derinleştiği Şekil 1-9’da daha net görülmektedir.

Tablo 1-3 Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılım Oranı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
Bekar	33.2	56.3	32.2	54.9	36.0	60.2
Evli	21.6	77.5	13.8	76.5	39.9	80.1
Boşandı	40.9	73.3	40.9	74.2	41.0	69.4
Eşi Öldü	9.1	23.5	5.4	16.6	16.9	32.1
2009						
Bekar	36.2	59.5	37.3	59.4	33.1	59.7
Evli	24.3	76.5	18.0	75.6	38.1	78.3
Boşandı	45.8	71.1	46.5	72.7	42.2	65.9
Eşi Öldü	9.0	20.7	5.5	17.1	15.3	24.8
2013						
Bekar	37.9	61.4	39.6	61.7	33.6	60.7
Evli	30.5	77.3	25.1	77.2	41.8	77.7
Boşandı	50.9	72.9	52.6	73.5	41.5	70.8
Eşi Öldü	9.0	19.5	6.2	18.8	13.1	20.1

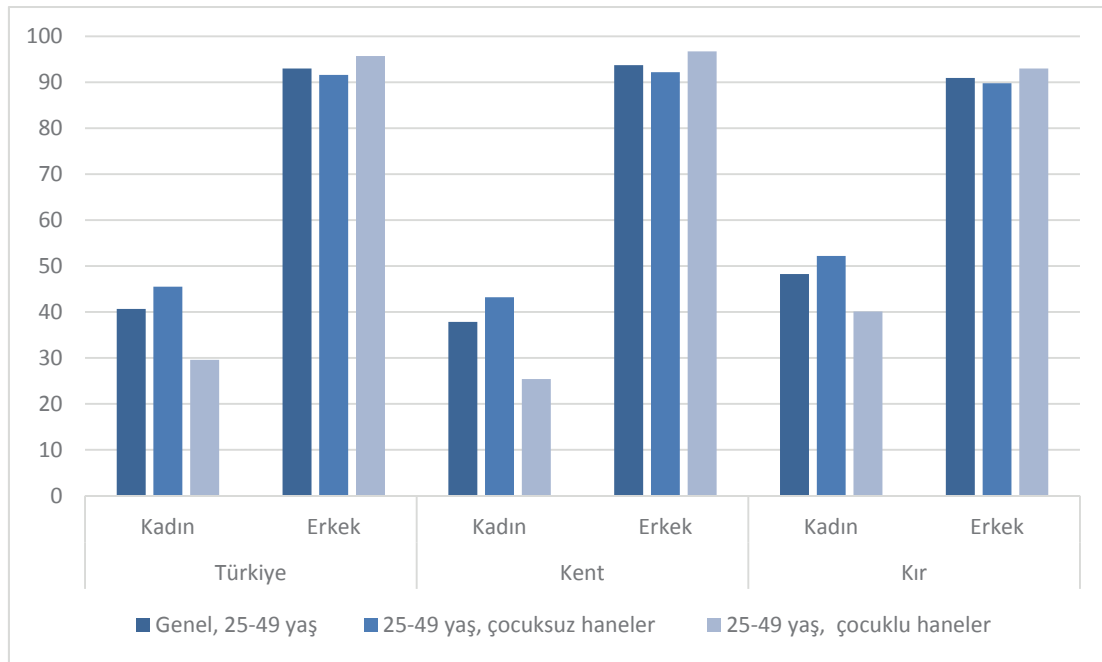
Şekil 1-9 Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013

Hanede küçük çocuğun varlığının kadınların işgücüne katılmasını ne şekilde etkilediğini anlayabilmek için temel alınan sorular HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 26, 27, 28 ve hanede yaşayan 0-4 yaş grubunda olan çocuk sayısını (hanede yaşayan ferden kendi çocuğu olmayabilir) tespit etmek için kullanılan yaş grubuna ilişkin soru 6'dır.

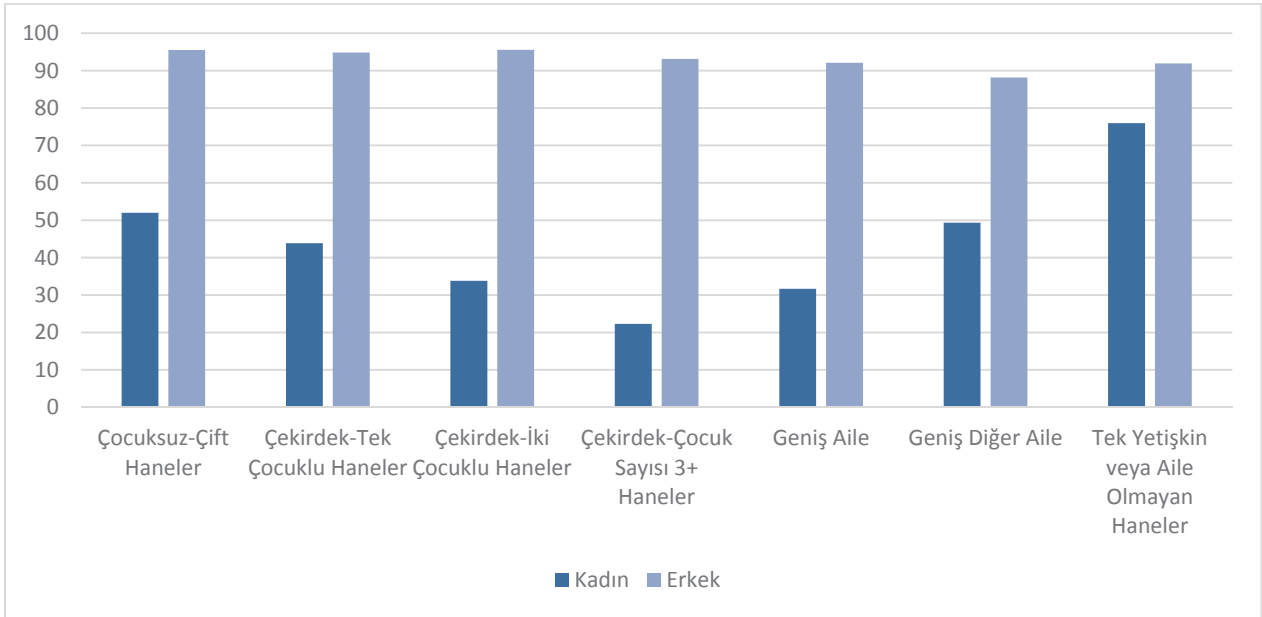
Tablo 1-4 Hane Tipine Göre İşgücü Durumu Göstergeleri (%), 2013

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
25-49 yaş, çocuksuz haneler						
İstihdam Oranı	40.2	84.0	36.8	84.2	49.8	83.4
İşsizlik Oranı	11.7	8.3	14.8	8.7	4.5	7.1
İşgücüne Katılım Oranı	45.5	91.6	43.2	92.2	52.2	89.8
25-49 yaş, çocuklu haneler						
İstihdam Oranı	26.8	89.7	22.1	91.0	38.6	86.3
İşsizlik Oranı	9.4	6.3	13.0	6.0	3.7	7.2
İşgücüne Katılım Oranı	29.6	95.7	25.4	96.7	40.1	93.0

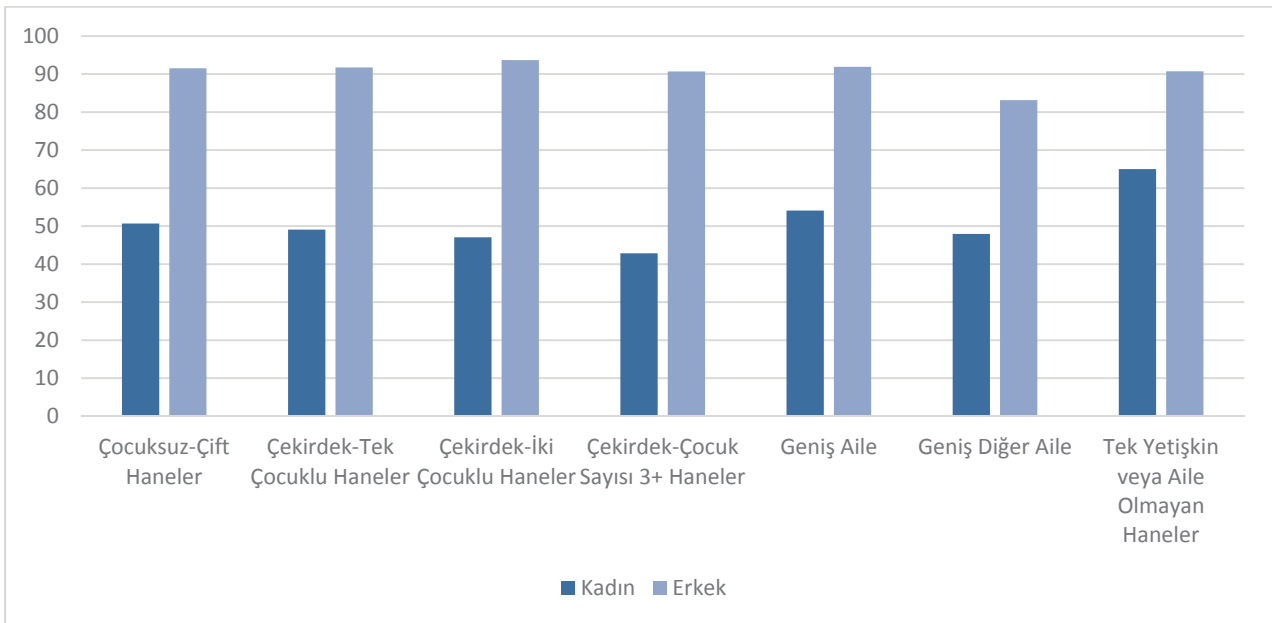
Tablo 1-4’e göre kentte küçük çocuk sahibi olan hanelerde yaşayan 25-49 yaş grubundaki kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranları ile söz konusu yaş grubundaki çocuksuz hanelerden kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranları arasında önemli fark vardır. Bu durum kentlerde çocuk sahibi olmanın, kadınları işgücü ve istihdama katılmaktan büyük ölçüde alıkoyduğunu göstermektedir. Buna karşılık bu yaş grubundaki erkeklerde katılım oranları en üst seviyededir. Kırdaki ise söz konusu yaş grubundaki kadınların katılım oranları hanedeki çocukların varlığından kısmen bağımsız olarak artmaktadır. Kırdaki üretken çağdaki yaşlara denk düşen bu yaş kategorisinde katılım, çocuklu ve çocuksuz hanelerden kadınlar için kente kıyasla yüksektir ancak yine de çocuksuz hanelerdeki oranlar daha yüksektir.

Şekil 1-10 Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 2013

İşgücüne katılım oranlarını hane tipine göre ayırtmak için HİA 2013 soru formuna göre soru 3, 6, 26, 27, 28 ve hane tiplerini belirlemek için soru 11 ve 12 kullanılmıştır. Buradaki geniş aile, anne, baba, kayınpeder, kayınvalide ile yaşayanlar, geniş diğer aile ise diğer akrabalarla yaşayan geniş ailelerdir. En sondaki aile olmayan haneler öğrencilerin birlikte yaşadığı, çalışmak için bir arada yaşayan işçiler gibi akraba olmayan yetişkinlerden oluşan hanelerdir.

Şekil 1-11 Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 25-49 Yaş- Kent, 2013

Şekil 1-12 Hane Tipine Göre İşgücüne Katılım Oranı (%), 25-49 Yaş- Kır, 2013

Kentte 25-49 yaş grubundaki kadınlar açısından işgücüne en yüksek katılım çocuksuz çiftlerin hanelerinde olup, bunu tek yetişkin veya aile olmayan haneler izlemektedir. Çocuk sahibi olunmasıyla birlikte kadınlar için işgücüne katılım oranları düşmekte ancak geniş aileye geçişle birlikte ailede sunulabilecek olası bakım hizmeti kadınların işgücüne katılım oranında kısmi bir artış sağlamaktadır.

Kırda farklı hane tiplerinde çocuk sahibi olmak kadınların işgücüne katılımı açısından önemli bir fark yaratmamaktadır. Yüzde 50 civarında olan işgücüne katılım oranı sadece 3 ve daha çok çocuklu çekirdek hanelerde yüzde kırklara inmektedir.

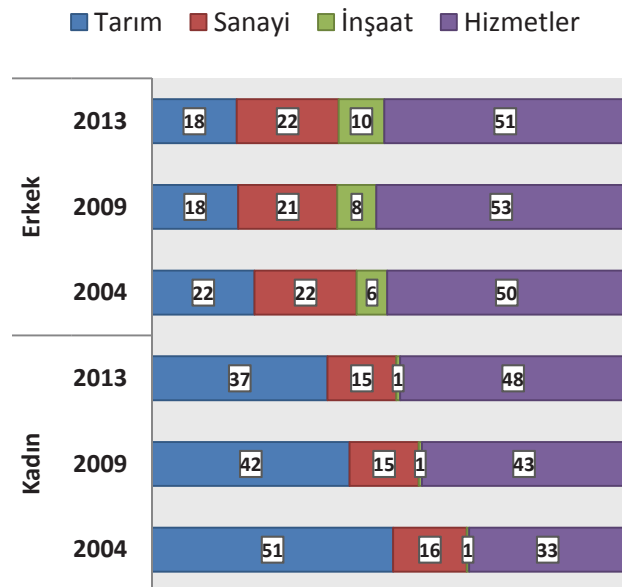
1.2.2.2. İstihdam

1.2.2.2.1. İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı

HİA 2013 soru formuna göre soru 3, soru 33kod -NACE Rev2 sektör sınıflandırılması kullanılmıştır. Tablo 1-5 yıllara göre istihdamın sektörlere göre dağılımındaki değişimi göstermektedir. Kadınların ve erkeklerin istihdamlarının sektörel dağılımlarına baktığımızda tarım sektöründe kadın ve erkek istihdamının düştüğünü, buna karşın hizmetler sektöründe özellikle kadınlar için istihdamın arttığını görüyoruz. Fakat tarımsal istihdam kadınlar için hala çok belirleyici bir çalışma biçimidir ve 2013’te kadınların yüzde 37’si tarımsal aktivitelerde çalışmaktadır. Sanayi sektöründe istihdam ise hem kadınlar hem de erkekler için oransal olarak bir değişim göstermemektedir. Erkekler için asıl artışın yaşandığı sektörün Türkiye’deki inşaat yatırımlarına paralel olarak inşaat olduğu söylenebilir, kadınlar için de hizmetler en öne çıkmıştır. İstihdamın tüm yıllar itibariyle sektörlere göre sayısal dağılımına Tablo 1E5a-c’de yer verilmiştir.

Tablo 1-5 İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%)

	Türkiye	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kadın Toplam		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tarım		51	46	44	43	42	42	42	42	39	37
Sanayi		16	16	16	15	15	15	15	14	14	15
İnşaat		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Hizmetler		33	37	40	41	42	43	42	43	46	48
Erkek Toplam		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tarım		22	19	17	17	17	18	18	19	18	18
Sanayi		22	22	23	23	23	21	22	22	21	22
İnşaat		6	7	8	8	8	8	9	9	9	10
Hizmetler		50	52	52	53	52	53	51	50	51	51

Şekil 1-13 İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Tablo 1-6 İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%), 2013

		Kadın		Erkek	
		Bin Kişi	(%) Pay	Bin Kişi	(%) Pay
Toplam		7 641		17 883	
Tarım	Tarım, hayvancılık, balıkçılık vd.	2 826	37.0	3 189	17.8
Sanayi	Madencilik ve taş ocakçılığı	3	0.0	102	0.6
	İmalat	1 086	14.2	3 547	19.8
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	20	0.3	198	1.1
Toplam		1 109	14.5	3 847	21.5
İnşaat	İnşaat	62	0.8	1 720	9.6
Hizmetler	Toptan ve perakende ticaret	785	10.3	2 733	15.3
	Ulaştırma ve depolama	77	1.0	1 075	6.0
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	284	3.7	1 025	5.7
	Bilgi ve iletişim	68	0.9	187	1.0
	Finans ve sigorta faaliyetleri	129	1.7	159	0.9
	Gayri-menkul faaliyetleri	33	0.4	153	0.9
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	205	2.7	348	1.9
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	335	4.4	685	3.8
	Kamu yönetimi ve savunma	235	3.1	1 226	6.9
	Eğitim	623	8.2	625	3.5
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	558	7.3	300	1.7
	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	26	0.3	95	0.5
	Diğer hizmet faaliyetleri	287	3.8	518	2.9
	Toplam		3 645	48	9 129

2013’te istihdamın sektörel dağılımında kadınlar için beş sektörün öne çıktığı görülmektedir: ilk sırada tarım, ormancılık ve balıkçılık (yüzde 37), ikinci sırada imalat (yüzde 14.2), üçüncü sırada toptan ve perakende ticaret (yüzde 10.3), dördüncü sırada eğitim (yüzde 8.2) ve beşinci sırada insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri (yüzde 7.3) gelmektedir. Kentte ilk sırada gelen imalat (yüzde 20.7) olup, onu toptan ve perakende ticaret (yüzde 15) izlemektedir. Kırdan tarım sektörünün kadın istihdamındaki payı yüzde 81.1’dir. Erkekler açısından Türkiye genelinde tarım ve hayvancılık sektörü (yüzde 17.8) ile imalat sektörü (yüzde 19.8) birbirine yakındır. Toptan ve perakende ticaret (yüzde 15.3) ile inşaat (yüzde 9.6) bu sektörleri izlemektedir (Tablo 1-6). Ekte yer alan Tablo 1E6a-f sektörler itibariyle istihdam rakamlarını sunmaktadır.

Türkiye giderek daha fazla kentli bir toplum haline dönüşmesine rağmen tarım ve hayvancılığa ilişkin aktivitelerin kadınlar için hala çok önemli bir yer tuttuğunu görüyoruz. Bu nedenle var olan istatistikleri toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirmek için özellikle kırsalda kadınların ekonomik faaliyetlerini daha detaylandırmak ve alt-faaliyet dallarıyla kadınların neler yaptığını bilmek, kadınların ekonomik katkılarını daha görünür hale getirecektir.

1.2.2.3. İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı

HİA 2013 soru formuna göre soru 3, soru 38 kod ve ISCO 08 meslek sınıflandırılması kullanılarak istihdamda kadınların ve erkeklerin durumu ele alınmıştır. Mesleklerin cinsiyete göre dağılımı sektörel dağılıma paralel bir yapı göstermektedir. 2004-2012 arasında tarım, hayvancılık vb. işlerde çalışan kadınların oranı yüzde 42.4’ten yüzde 28.7’ye düşerken, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların oranı yüzde 14.4’ten yüzde 20’ye ve hizmet ve satış elemanı olarak

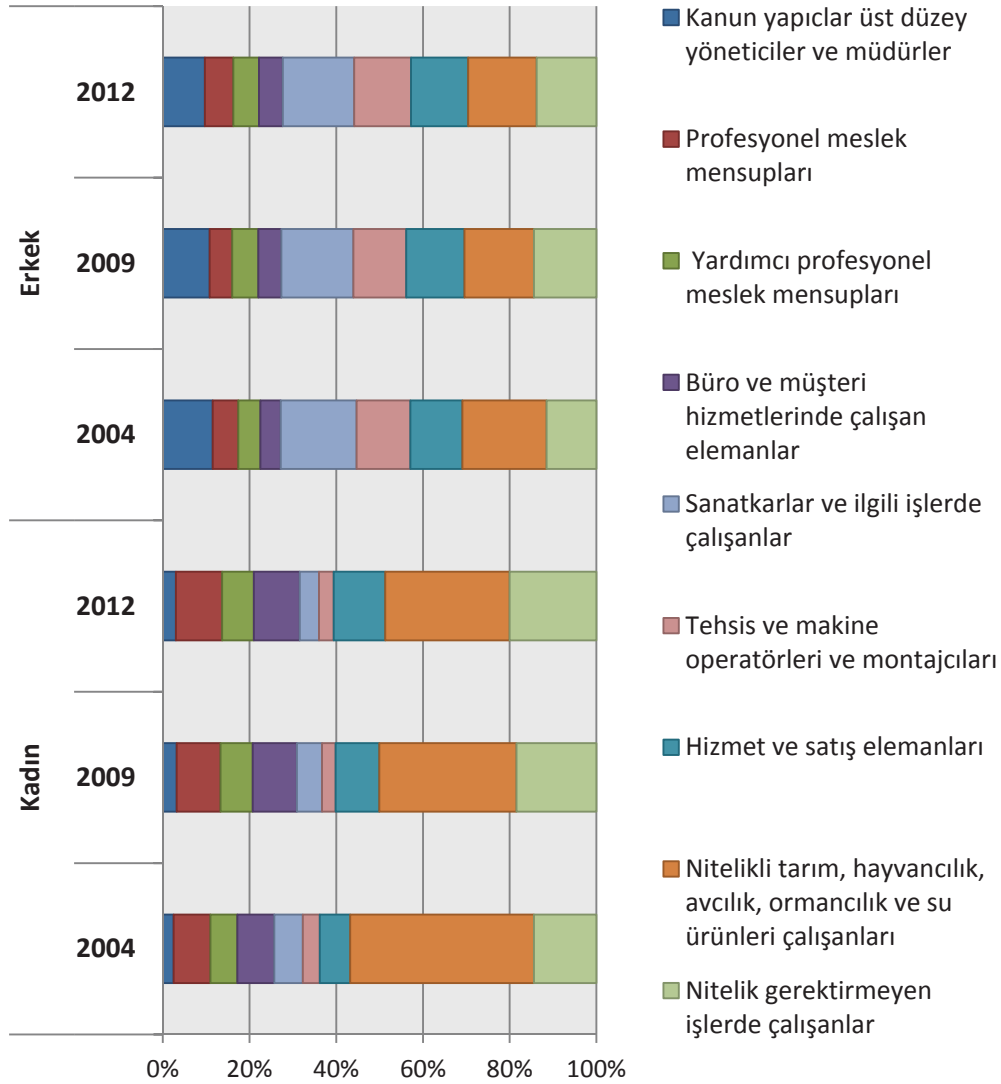
çalışanların oranı yüzde 5’ten yüzde 11.9’a yükselmektedir. Benzer bir eğilim erkekler için de söz konusu olmakla birlikte tarım, hayvancılık vb. mesleklerdeki azalma sonucu diğer mesleklerde ortaya çıkan artış daha dengeli dağılmaktadır. 2012’de kadınların yüzde 60.6’sı yukarıda belirtilen üç temel meslekte: nitelik gerektirmeyen işler, tarım, hayvancılık vb. ile hizmet ve satış elemanlığında çalışırken, erkeklerde meslekler daha fazla çeşitlilik göstermektedir; bu üç mesleğin oranı yüzde 42.8’dir. Kadınlar için belirli mesleklerde yoğunlaşma, kırsal alanda sadece bir alana yoğunlaşma şeklini almaktadır (Tablo 1-7 ve Şekil 1-14).

Tablo 1-7 İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı (ISCO 88) (%)

Meslek Kodu	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
1	2.5	11.5	4.6	13.8	0.4	6.4
2	8.5	5.9	15.7	7.5	1.3	2.5
3	6.2	5.1	11.4	6.8	1.0	1.6
4	8.5	4.7	16.1	6.0	1.1	1.7
5	7.0	12.0	12.4	14.2	1.8	7.0
6	42.4	19.4	8.7	3.5	75.3	54.0
7	6.6	17.5	10.3	21.4	3.1	9.0
8	3.9	12.4	7.2	14.8	0.6	7.2
9	14.4	11.5	13.5	11.8	15.2	10.7
2009						
1	3.2	10.8	5.4	12.7	0.5	6.7
2	10.1	5.2	16.5	6.6	2.2	2.1
3	7.4	6.0	12.2	7.4	1.5	2.8
4	10.2	5.3	17.0	6.7	1.8	2.2
5	10.1	13.4	15.4	16.3	3.6	7.2
6	31.6	16.0	4.5	2.7	65.2	45.1
7	5.8	16.6	8.5	19.5	2.3	10.3
8	3.1	12.2	4.9	13.9	0.9	8.6
9	18.4	14.4	15.5	14.2	22.0	14.9
2012						
1	3.0	9.7	4.8	11.6	0.6	5.6
2	10.7	6.6	17.1	8.4	2.1	2.7
3	7.3	5.9	11.6	7.8	1.5	1.9
4	10.6	5.5	16.9	6.9	2.2	2.4
5	11.9	13.2	16.9	15.7	5.0	7.8
6	28.7	15.8	3.7	2.7	62.4	44.1
7	4.4	16.5	6.1	19.1	2.1	10.8
8	3.4	13.1	5.1	15.0	1.2	8.9
9	20.0	13.8	17.9	12.9	22.8	15.7

Not: 1- Kanun yapımcılar üst düzey yöneticiler ve müdürler, 2- Profesyonel meslek mensupları, 3- Yardımcı profesyonel meslek mensupları, 4- Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar, 5- Hizmet ve satış elemanları, 6- Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları, 7- Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar, 8- Tehsis ve makine operatörleri ve montajcıları, 9- Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar. ⁴

⁴ Meslek sınıflandırmasında ISCO-88’den ISCO-08’e geçiş nedeniyle 2013 yılı kendi içinde incelenmiş, yıllar itibariyle sunduğumuz tablolarda son yıl olarak 2012 yılı kullanılmıştır. TÜİK ISCO-88 ile ISCO-08 arasındaki dönüşüm tablosuna göre meslek verisi kodları için ISCO 88’deki birim grup kodlarının %56.7’sinin ISCO 08’e

Şekil 1-14 İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı (%), Türkiye

Mesleklerdeki dağılımda dikkat çeken bir husus, kadınların profesyonel meslek mensupları, yardımcı profesyonel meslek mensupları ve büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar olarak oranlarının erkeklerinkinden yüksekliği ve yıllar içinde bu oranların artış eğilimi içinde olmasıdır. Bu durum kadınların eğitim düzeyleri ile işgücüne katılım oranları arasındaki pozitif ilişki göz önünde tutularak anlaşılabilir. Yüksek öğretimli kadınlarda işgücüne katılımın en yüksek düzeyde olması, eğitilmiş kadınların söz konusu mesleklerde yoğunlaşmasına yol açmaktadır (Tablo 1-8).

doğrudan geçişi mümkündür. ISCO 88'in 137 birim grubu, ISCO 08'in tam olarak birer birim grubuna karşılık gelmektedir. ISCO 88'in 84 birim grubundan iki veya daha fazla birim grup, ISCO 08'deki bir birim gruba karşılık gelmektedir; ISCO 88'in 26 birim grubu, ISCO 08'de iki veya daha fazla birim grupta kapsamaktadır. ISCO 88'in 143 birim grubundaki iki veya daha fazla birim grup, ISCO 08'deki iki veya daha fazla birim gruba karşılık gelmektedir.

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/DonusumTablosuAciklamasiGetirAction.do?id=140>

Tablo 1-8 İstihdamdaki Paylarına Göre Seçilmiş Meslekler (Bin Kişi), 2013

Türkiye		
Kadın	Kişi	% Pay
Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	2 027	26.5
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	1 500	19.6
Hizmet Ve Satış Elemanları	1 243	16.3
Profesyonel Meslek Mensupları	991	13.0
Büro Ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	688	9.0
Diğer	1 192	15.6
Toplam	4 114	100.0
Erkek	Kişi	% Pay
Hizmet Ve Satış Elemanları	3 321	18.6
Sanatkârlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar	3 087	17.3
Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	2 790	15.6
Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcıları	2 218	12.4
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	2 138	12.0
Diğer	4 329	24.2
Toplam	11 475	100.0
Kent		
Kadın	Kişi	% Pay
Hizmet Ve Satış Elemanları	1 013	22.5
Profesyonel Meslek Mensupları	895	19.8
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	755	16.7
Büro Ve Müşteri Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	639	14.2
Diğer	1 209	26.8
Toplam	3 498	100.0
Erkek	Kişi	% Pay
Hizmet Ve Satış Elemanları	2 638	21.6
Sanatkârlar Ve İlgili İşlerde Çalışanlar	2 421	19.8
Tesis Ve Makine Operatörleri Ve Montajcıları	1 745	14.3
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	1 358	11.1
Diğer	4 063	33.2
Toplam	9 587	100.0
Kır		
Kadın	Kişi	% Pay
Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	1 865	59.6
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	745	23.8
Hizmet Ve Satış Elemanları	230	7.4
Diğer	290	9.3
Toplam	3 130	100.0
Erkek	Kişi	% Pay
Nitelikli Tarım, Hayvancılık, Avcılık, Ormancılık Ve Su Ürünleri Çalışanları	2 453	43.4
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	780	13.8
Hizmet Ve Satış Elemanları	683	12.1
Diğer	1 741	30.8
Toplam	5 658	100

Kentte kadınların en yüksek oranda istidam edildiği meslek grubu, hizmet ve satış elemanlarıdır. Erkeklerde de ilk sırayı bu meslek grubu almaktadır. Ancak diğer meslek gruplarında kadınlar ve erkekler arasında farklılaşma vardır. Kadınlarda profesyonel meslek mensupları ikinci sırayı alırken, erkeklerde ikinci sırada sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar gelmektedir. Bu durum, kentte işgücüne katılan kadınların içinde üniversite mezunlarının yüksek oranıyla ilişkilidir. Eğitim düzeylerinin yüksekliğine rağmen 2012’de kanun yapıcılar,

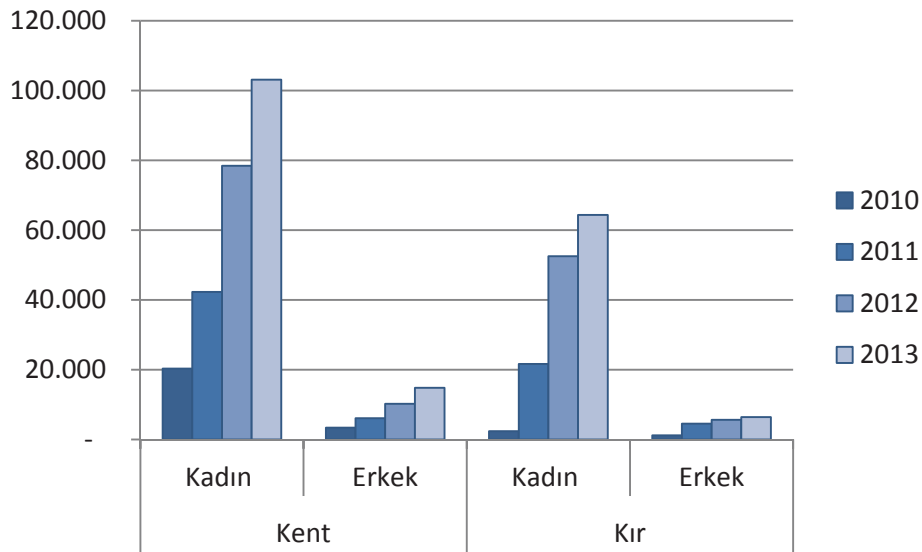
üst düzey yöneticiler ve müdürler meslek grubunda kadınların oranının yüzde 3 ile erkeklerin yüzde 9.7 olan oranından çok düşük olması, kadınların iş yaşamında yükselmesi önündeki engellere işaret etmektedir.

1.2.2.3.1. Kadın İstihdamının Artışının Gerisindeki Bir Neden

Kentli kadın istihdamında son yıllarda gözlenen bir gelişme, orta yaşlı ve düşük eğitilmiş kadınların istihdamında gözlenen artıştır. Bu artışın gerisindeki nedenleri anlamak için HİA 2013 soru formuna göre soru 39 işteki durum sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır. Hangi sektörde, hangi yaş grubunda ve hangi eğitim düzeyinde kadınların istihdamının arttığı mikro veriler üzerinden incelenmiştir. Buna göre 2010-2013 arasında barınacak yer sağlamaksızın verilen sosyal hizmetler sektöründe ücretli, maaşlı ve yevmiyeli olarak çalışanların istihdamında çarpıcı bir artış söz konusudur (Tablo 1-9).

Tablo 1-9 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektöründe İstihdam

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2009	24 763	6 518	23 029	3 519	1 734	2 999
2010	22 745	4 608	20 342	3 405	2 402	1 203
2011	63 953	10 634	42 316	6 094	21 637	4 539
2012	131 009	15 891	78 460	10 235	52 548	5 655
2013	167 504	21 236	103 134	14 801	64 370	6 435

Şekil 1-15 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı

Bu sektörde çalışanlar arasında 2010’da bir okul bitirmeyenler ile ilk ve ortaokul mezunlarının payı yüzde 36.1 iken, 2011’de yüzde 72.9, 2012’de yüzde 77.6 ve 2013’te yüzde 83.9’dur. Yaş grupları açısından bakıldığında 2010’da 35 yaş ve üstü olan kadınların payı %39 iken, bu oran 2011’de yüzde 60.7’ye, 2012’de yüzde 69.8’e ve 2013’te yüzde 72.4’e çıkmıştır. Bütün bu bilgileri yorumlamada 2022 numaralı yasa ile 2007 yılında başlatılan Evde Bakım Hizmeti programı kapsamında engelli bireylere evde bakan yakınlarına net asgari ücret miktarı kadar bir aylık bağlanması uygulamasını göz önünde tutmak gerekmektedir. Bakım hizmeti sunan ve esas olarak kadınlardan oluşan bu grup, 2011 yılından itibaren TÜİK tarafından “İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri” altındaki “Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı” içinde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kentlerde düşük eğitilmiş ve orta yaşlı kadınların istihdamındaki artışın gerisindeki önemli bir faktör, evde daha önceden

karşılıksız bakım hizmeti sunan kadınların bu iş için devletten aylık almaya başlamasıyla istihdamda kabul edilmesi ve istatistiklerde yer alması olmaktadır.

Kentli 35 yaş üstü ve lise altı eğitim düzeyli kadınların hizmet sektöründeki istihdamında 2011’de barınacak yer sağlamaksızın verilen sosyal hizmetler sektörünün payı yüzde 4 iken 2013’te yüzde 10’a çıkmıştır. Bu istihdam kategorisindeki (kod 88) kadınların sayısındaki artış, aynı dönemde hizmet sektöründeki artışın yüzde 30’unu oluşturmaktadır (Tablo 1-10). Ek1’de yer alan Tablo 1E7a bu sektördeki istihdamın işteki duruma göre dağılımını sunmaktadır. Tablo 1E7b ve 1E7c ise bu sektörde yer alan istihdamın eğitim düzeyine ve yaşa göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 1-10 Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektörü ve Toplam Hizmet Sektörü İstihdamı (35 yaş üstü ve lise altı eğitim düzeyindeki kadınlar için), Kent

	88 Kodlu Sektör İstihdamı (A)	Hizmet Sektörü İstihdamı (B)	88 Kodlu Sektörün İstihdam Payı [(A)/(B)]*100 %
2011	19 745	480 613	4%
2012	40 347	550 166	7%
2013	60 322	614 477	10%

1.2.2.3.2. İşteki Durum

Kadın istihdamını değerlendirirken çok önemli bir diğer değişken, işteki durumdur. Yıllar içinde işteki durumda egemen çalışma biçimi, ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışmadır. Kadınlar arasında ücretsiz aile işçiliğinin giderek azalmasıyla birlikte ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışmanın yaygınlaştığı görülmektedir. Çalışan kadınların %10.7’lik kısmı kendi hesabına çalıştığından, kendi hesabına çalışma kadınlar için bir diğer önemli çalışma biçimidir.

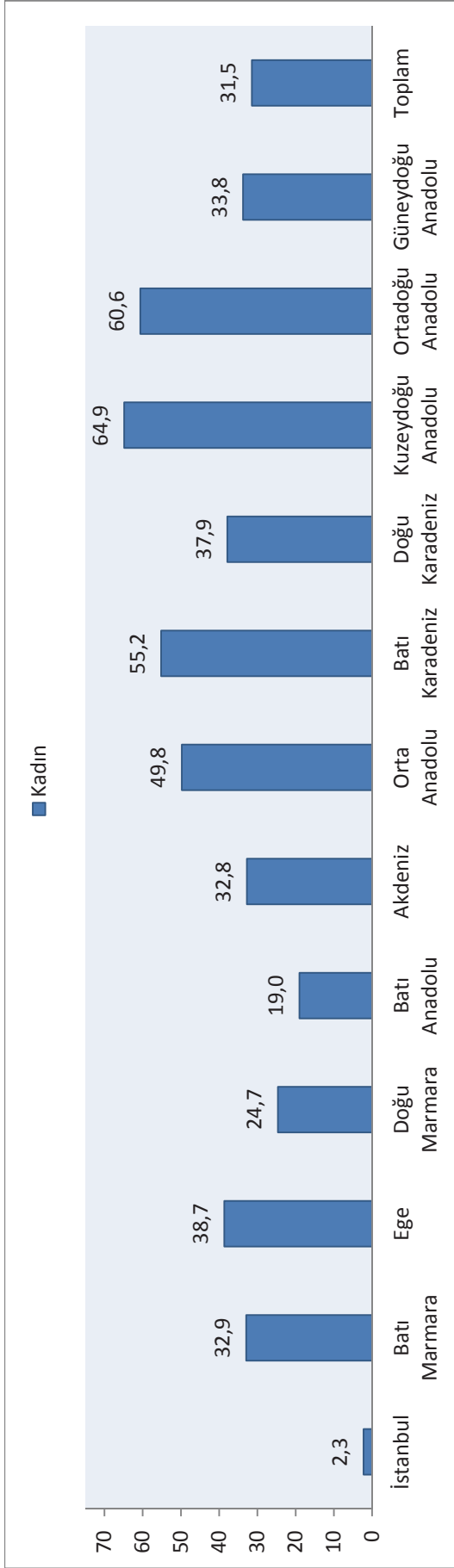
Tablo 1-11 İşteki Duruma Göre Dağılım, 2013

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
Ücretli maaşlı, yevmiyeli	44.8	57.8	79.3	70.4	11.2	30.3
İşveren	1.0	6.5	1.7	8.1	0.3	3.2
Kendi hesabına	9.7	28.0	7.3	18.5	12.0	48.8
Ücretsiz Aile İşçisi	44.5	7.7	11.7	3.1	76.5	17.7
2009						
Ücretli maaşlı, yevmiyeli	51.1	63.4	79.7	74.6	15.5	38.8
İşveren	1.3	7.3	2.1	8.9	0.4	4.0
Kendi hesabına	12.8	23.9	10.1	14.4	16.0	44.8
Ücretsiz Aile İşçisi	34.8	5.4	8.1	2.1	68.1	12.4
2013						
Ücretli maaşlı, yevmiyeli	56.6	67.3	82	78.3	19.9	43.4
İşveren	1.2	6.1	1.8	7.3	0.4	3.4
Kendi hesabına	10.7	22.1	8.9	12.8	13.5	42.1
Ücretsiz Aile İşçisi	31.5	4.5	7.3	1.5	66.2	11.1

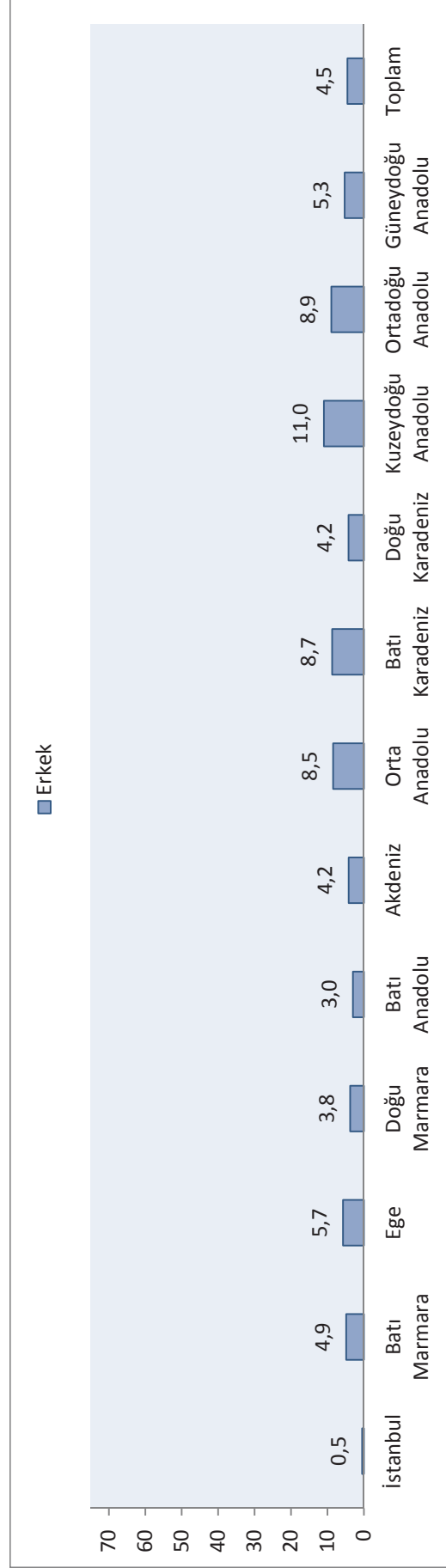
Kendi hesabına çalışma Türkiye genelinde 2004’te yüzde 9.7 iken, 2009’da yüzde 12.8’e çıkmış, 2013’te yüzde 10.7’ye düşmüştür. Kırdaki kendi hesabına çalışma, esas olarak eşi ölmüş kadınların çiftçilik faaliyetlerini yürütmesi şeklindedir. Kentte ise kendi hesabına çalışmaya hane içinde veya dışında kadınlar tarafından yürütülen gelir getirici faaliyetler olarak, yıllardan

bu yana ‘girişimciliğin desteklenmesi’ politikaları çerçevesinde önem verilmektedir. Ancak 2004’te yüzde 7.3 olan oran, kriz yılı olan 2009’da yüzde 10.1’e çıkmakla birlikte 2013’te yüzde 8.9’a düşmüştür. Bu durum destek politikalarının etkisinin sınırlı kaldığına işaret etmektedir (Tablo 1-11). Tablo 1E8 2004-2013 yılları arasındaki dönem boyunca işteki duruma göre dağılımı sunmaktadır.

Bölgeler itibariyle işteki durumun dağılımına bakıldığında, kadınların ücretsiz aile işçisi olarak çalışması yüzde 64.9’la en yüksek Kuzeydoğu Anadolu bölgesindedir. Onu yüzde 60.6’yla Ortadoğu Anadolu ve yüzde 55.2’yle Batı Karadeniz bölgesi izlemektedir (Şekil 1-16).

Şekil 1-16a Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışan Kadınların Oranı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

Şekil 1-16b Ücretsiz Aile İşçisi Olarak Çalışan Erkeklerin Oranı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

İstihdam açısından önem taşıyan diğer değişkenler işyerinin statüsü ve durumuna dair olup, HİA 2013 soru formuna göre soru 34 işyeri statüsü sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır.

Tablo 1-12 İşyeri Statüsüne Göre Dağılım, 2013

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Özel	85.1	87.1	79.0	85.9	94.0	89.6
Kamu	12.9	12.5	19.0	13.6	4.2	9.9
Diğer	2.0	0.4	2.1	0.5	1.8	0.4

Buna göre Türkiye genelinde kadınların ve erkeklerin kamu veya özel sektör işletmesinde çalışması oransal olarak birbirine yakındır. Ancak kentte kadınların kamuda çalışması erkeklerinkinden 5 puan yüksektir. Bu durum, kadınların yukarıda görüldüğü üzere profesyonel, yarı profesyonel ve idari hizmetlerde yüksek oranda yer alışılarıyla bağlantılandırılabilir.

Kadınların çalıştığı işyerlerinin ölçek büyüklüğü de, kadın istihdamının özellikleri açısından önem taşımaktadır. HİA 2013 soru formuna göre soru 37a çalışılan işyerinde çalışan sayısı sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır.

Tablo 1-13 İşyerinde Çalışan Sayısına Göre Dağılım, 2013

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
10'dan az kişi	61.0	54.5	41.6	44.2	89.0	76.8
10 - 24 kişi	8.1	9.0	11.3	10.5	3.5	5.8
25 -49 kişi	11.4	12.7	17.1	15.1	3.1	7.7
50-249 kişi	12.8	14.9	19.4	18.7	3.2	6.9
249-499 kişi	2.7	3.4	4.2	4.4	0.7	1.3
500+ kişi	4.0	5.3	6.4	7.1	0.6	1.5

Kadınların 10'dan az kişi çalışan işletmelerde (çok küçük işletmeler) istihdamı Türkiye genelinde yüzde 61 ile erkeklerin yüzde 54.5 olan oranından daha yüksektir (Tablo 1-13). Bu fark büyük ölçüde kırdaki kadınların erkeklere göre daha yüksek bir oranının çok küçük işletmelerde/aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışıyor olmasından ileri gelmektedir. Kentte ise kadınların çok küçük işletmelerdeki oranı, erkeklerinkinden 2.6 puan düşüktür. Kadınların % 69.1'inin ve erkeklerin % 63.5'inin küçük ve çok küçük işletmelerde olması, onların İş Kanunu kapsamında genel hükümler ve özellikle iş güvencesine dair koruyucu hükümlerden yararlanmadan çalıştığını göstermektedir. Kategorileştirmenin 30 ve altı ücretli çalışmanı olan işletmeler şeklinde yapılması durumunda bu oranların daha da yükseleceği açıktır.

Öte yandan kadınların işyeri durumuna göre dağılımı, kadınların özellikle evde çalışmasının yaygınlığına dair bilgi sunması bakımından önemlidir. HİA 2013 soru formuna göre soru 35 çalışılan işyerinin durumu sorusu, önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır.

Tablo 1-14 İşyerinin Durumuna Göre İstihdamın Dağılımı (%)

2004	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla, Bahçe	57.7	24.9	91.1	65.0	15.0	4.7
Düzenli işyeri	35.9	61.5	6.4	25.2	73.6	79.9
Pazar Yeri	0.3	1.3	0.1	0.7	0.6	1.6
Seyyar	1.1	12.0	0.3	8.9	2.3	13.6
Evde	5.0	0.2	2.1	0.2	8.6	0.2
2009	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla, Bahçe	47.8	20.3	87.0	55.7	9.3	3.5
Düzenli işyeri	44.6	69.6	10.3	35.2	78.4	86.0
Pazar Yeri	0.3	0.9	0.2	0.3	0.4	1.1
Seyyar	1.0	9.0	0.3	8.7	1.7	9.1
Evde	6.2	0.2	2.2	0.1	10.3	0.2
2013	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla, Bahçe	43.1	24.9	84.9	53.6	8.5	3.5
Düzenli işyeri	48.2	61.5	12.3	36.3	77.8	86.1
Pazar Yeri	0.2	1.3	0.1	0.3	0.3	0.8
Seyyar	0.6	12.0	0.3	9.6	0.8	9.3
Evde	8.0	0.2	2.4	0.1	12.5	0.2

2013’te işyeri olarak kırdaki tarla ve bahçe, kadınların tarım sektöründe istihdamına paralel olarak yüzde 85’le çok yüksek orandadır. Buna karşılık kentte kadınlar için düzenli işyeri yüzde 77.8 ile büyük paya sahiptir. Ancak erkekler için düzenli işyerinin payının yüzde 86.1 ile daha yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki farkın nedeni kadınların yüzde 12.5’inin işyerinin evde olması yani evde çalışmasıdır (Tablo 1-14).

Tablo 1-15 Evde Çalışan Kadınların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır
Okul Bitirmeyen	15.1	14.9	16.2
İlk ve Orta	69.5	69.2	71.2
Lise	12.8	13.1	10.8
Yüksekokul	2.6	2.8	1.8

Kentte evde çalışan kadınların yüzde 84.1’i ortaokul ve altı eğitim düzeyindedir. Bu durum evde çalışanların eğitim düzeyinin düşüklüğüne işaret etmektedir (Tablo 1-15).

Tablo 1-16 Evde Çalışan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır
15-24	4.5	4.0	7.2
25-34	27.2	27.8	23.2
35-44	39.9	40.6	35.7
45-54	21.2	21.2	21.6
55-64	5.6	5.1	9.0
65 ve üstü	1.5	1.2	3.2

Kentte evde çalışan kadınların üçte ikisinden fazlası (yüzde 68.1) 35 yaş ve üzeridir. Bu durum orta ve daha yukarı yaştaki kadınlar tarafından evde çalışıldığını göstermektedir (Tablo 1-16).

Tablo 1-17 Evde Çalışan Kadınların Medeni Duruma Göre Dağılımı (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır
Bekar	5.4	4.9	8.3
Evli	81.4	81.6	80.2
Boşanmış ya da Eşi Ölmüş	13.2	13.5	11.5

Kentte evde çalışan kadınlar arasında bekarların oranının sadece yüzde 4.9 olması, işyeri ev olan kadınların düşük eğitilmiş, orta yaşlı ve evli kadınlar olduğunu açığa çıkarmaktadır. Kentlerde yaşayan önemli sayıda bir kadın grubu için evde çalışma, bir nevi iş/aile yaşamını uyumlulaştırma sistemi olarak işlev görmektedir. Düşük eğitilmiş, evli ve çocuklu, düşük gelirli ailelere mensup kadınların aile gelirine katkı yapmak için ev eksenli çalışma dışında bir seçeneğinin olmadığını da göstergesidir. Bu olgu aynı zamanda, kentsel bir fenomendir; kırdaki kadınların evde çalışmaları çok düşük oranlarda seyretmektedir.

Evde çalışanların faaliyette buldukları sektörler, bize ne tür işler yaptıkları konusunda bilgi vermektedir. Kentte ilk sırada gelen, ev eksenli çalışma olarak yürütülen imalat faaliyetleridir. Tekstil ürünleri (yüzde 26.2) ve giyim eşyaları (yüzde 7.2) imalatında kadınlar evlerinde parça başı ücretle veya kendi hesabına çalışarak üretimde bulunmaktadır. İkinci sırada gelen ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri, ev hizmetlerini ifade etmektedir. Dolayısıyla işyeri ev olan kadınların yüzde 30’u başkalarının evinde ev işçisi olarak çalışmaktadır. Ekte Tablo 1E10’da evde çalışan kadınların en yüksek oranda çalıştıkları beş sektörde yer alan istihdam rakamları verilmiştir.

Tablo 1-18 Evde Çalışan Kadınların En Yüksek Oranda Çalıştıkları Beş Sektör (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır	
97 - Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	29.7	30.0	13 - Tekstil Ürünleri İmalatı	33.7
13 - Tekstil Ürünleri İmalatı	27.2	26.2	97 - Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	27.8
81 - Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	13.8	14.9	88- Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	15.3
14 - Giyim Eşyaları İmalatı	7.0	7.2	81 - Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	6.8
47 - Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	6.6	6.9	47 - Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	4.3

1.2.2.4. Kayıtdışı İstihdam

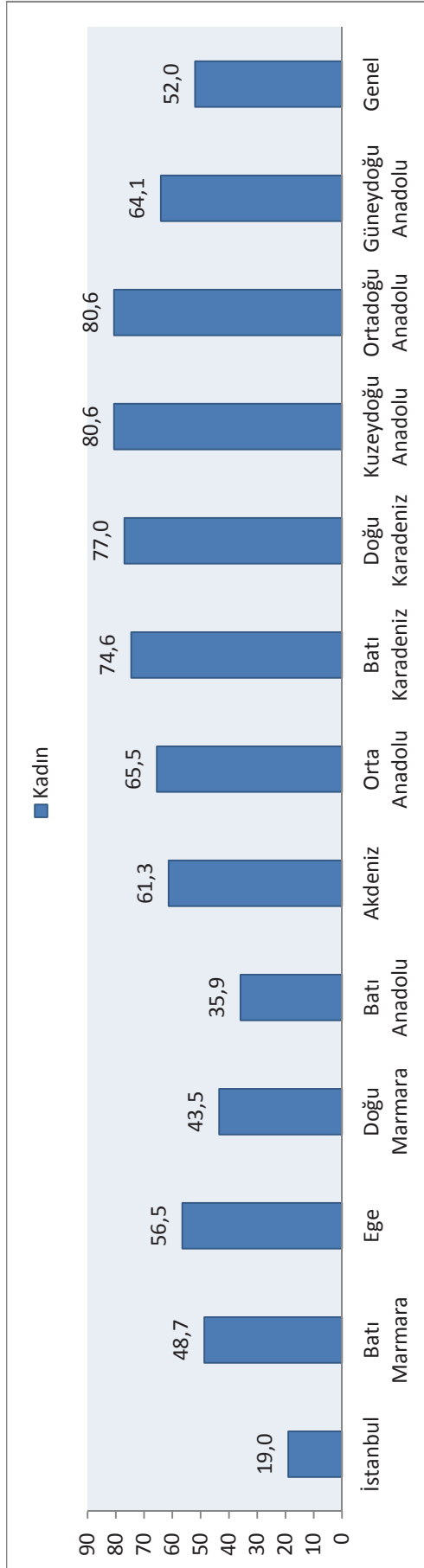
HİA 2013 soru formuna göre soru 42 “Çalışılan işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı mısınız?” sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır. Aşağıdaki tablo kayıt dışılık oranlarının kadınlar için erkeklere kıyasla çoğunlukla daha yüksek düzeyde

olduğunu göstermektedir. Tarımda ve sanayide 2004-2013 arasındaki dönemde tüm yıllar için kadınların kayıt dışı istihdamı erkeklerinkinden çok daha yüksektir. Hizmetler sektöründe erkeklerin kadınlarinkinden yüksek olan kayıtdışı istihdam oranı 2013 yılında tersine dönmüştür. Türkiye genelinde tüm sektörlerde kayıtdışı istihdamda sınırlı da olsa bir azalma gözlemlenmektedir (Tablo 1-19). Bu oranlara karşılık gelen istihdam rakamları Tablo 1E11a’da verilmektedir.

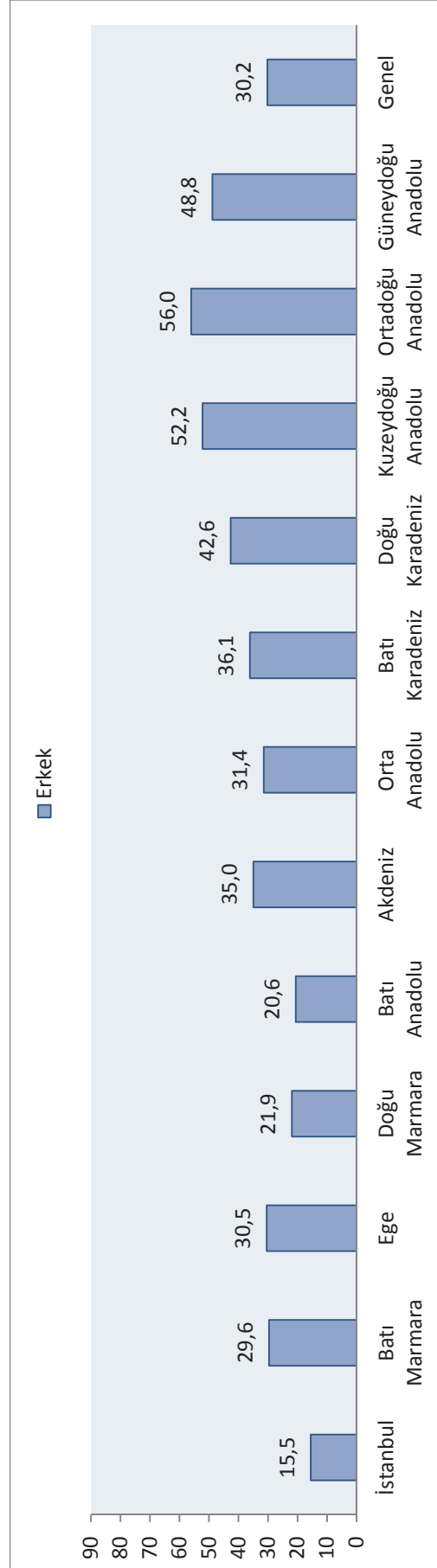
Tablo 1-19 Kayıtdışı Oranı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
Tarım	98.5	82.9	97.5	76.6	98.7	83.8
Sanayi	45.2	26.6	42.5	26.5	61.3	27.3
İnşaat	27.8	66.5	25.7	64.4	62.2	74.2
Hizmet	29.8	32.5	28.7	32.0	26.6	34.7
	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2009						
Tarım	96.2	77.0	95.5	74.8	96.3	77.3
Sanayi	43.6	22.2	43.1	22.0	47.0	23.7
İnşaat	21.8	55.3	20.6	52.1	34.0	64.2
Hizmet	27.3	28.7	25.7	27.3	39.7	35.0
	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2013						
Tarım	96.3	71.8	94.5	69.8	96.5	72.0
Sanayi	35.6	15.4	35.0	14.5	39.4	20.2
İnşaat	10.2	41.2	8.9	37.4	24.5	50.2
Hizmet	23.4	19.9	21.1	18.0	38.7	28.0

Kadınlar için kayıtdışı çalışmanın en yüksek olduğu bölgeler Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Doğu ve Batı Karadeniz bölgeleridir. Bu bölgeler aynı zamanda ücretsiz aile işçiliğinin kadınlar için en yaygın olduğu bölgelerdir (Şekil 1-17). Bu tarz çalışma neredeyse tümüyle sosyal güvenlik kapsamı dışında olduğundan, kayıtdışı oranları yüksek çıkmaktadır.

Şekil 1-17a Kayıtdışı Çalışan Kadınların Oramı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

Şekil 1-17b Kayıtdışı Çalışan Erkeklerin Oramı (%), 2013, Bölge Düzeyi 1

Kentsel istihdamda en yüksek paya sahip seçili sektörlerde kayıtdışılık oranına baktığımızda 2013’te kadınlar için yüzde 35 oranıyla imalat sanayinin başta geldiği, onu yüzde 27 ile toptan ve perakende ticaretin izlediği görülmektedir. Erkekler için en yüksek kayıtdışılık yüzde 37.4 ile inşaat sektöründedir. İkinci sırada kadınlarınkine benzer şekilde yüzde 25.2 ile toptan ve perakende ticaret gelmektedir. İmalattaki kayıtdışılık oranı erkeklerde yüzde 14 ile kadınlara kıyasla çok daha düşüktür.

Tablo 1-20 İstihdamın En Yüksek Olduğu Üç Sektörde Kayıtdışılık Oranı (%), 2013

Kent	
Kadın	Kayıtdışılık Oranı
İmalat	35.0
Toptan ve Perakende Ticaret	27.0
İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	19.2
Erkek	
İmalat	14.0
Toptan ve Perakende Ticaret	25.2
İnşaat	37.4

Türkiye genelinde kayıtdışılık oranının kadınlar için en yüksek olduğu beş sektör içinde bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri (yüzde 96.3), ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri (yüzde 87.2) ve barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler (yüzde 81.9) sektörü dikkat çekmektedir. Tarımdan sonra evde ev işi yapan kadınlar ve evde bakım hizmeti sunan kadınlar açısından sosyal güvenliğe erişimin mümkün olmadığı görülmektedir. Geleneksel ‘kadın’ faaliyetleri en korunmasız istihdam faaliyetleridir.

2013 yılı itibariyle kayıtdışılığın en yüksek olduğu beş sektör kent-kır ayrımında Tablo 1E11b’de sunulmuştur.

1.2.2.5. İstihdam Biçimleri

HİA 2013 soru formuna göre soru 45 “Bu işte çalışma şekliniz nedir?” sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır. Tablo 21 ve 22’ye göre kadınların yarı zamanlı çalışması 2004-2009 arasında üç kattan fazla artmıştır. Bu artış kentte üç kat civarında iken kırdaki 4 kattan fazladır. Bu artışın bu tarz çalışmanın yaygınlaşmasına mı, yoksa veri toplama tekniklerindeki bir değişikliğe mi bağlı olduğu anlaşılmamıştır. 2013 itibariyle kentteki kadınların yüzde 15.1’i ve kırdaki kadınların yüzde 38.8’i yarı zamanlı çalışmaktadır. Bu oranlar erkekler için kentte yüzde 4.1 ve kırdaki yüzde 13.7 ile kadınlara göre çok daha düşüktür. Kırdaki 1.239.933 kadın tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde yarı zamanlı çalışmaktadır. Kentte ise yarı zamanlı çalışmada öne çıkan sektörler 122.692 kişi ile tarım ve hayvancılıktan sonra şunlardır: tekstil ürünlerinin imalatı 102.995 kişi, eğitim 89.694 kişi, perakende ticaret (motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç) 89.321 kişi ve binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri 75.848 kişi. Kentte de yarı zamanlı çalışma içinde tarımın en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Tablo 1E12a’da yıllar itibariyle yarı zamanlı çalışanların toplam istihdam içindeki payına yer verilmiştir. Tablo 1E12b’de yarı zamanlı çalışma oranının en yüksek olduğu beş sektör sunulmaktadır. Tablo 1E12c’de ise bu oranlara karşılık gelen rakamlar görülebilir.

Tablo 1-21 Yarı Zamanlı Çalışanların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	7.2	1.8	5.2	1.2	9.2	3.2
2009	23.8	6.6	13.8	3.4	36.2	13.6
2013	24.8	7.2	15.1	4.1	38.8	13.7

HİA 2013 soru formuna göre soru 46 neden yarı zamanlı çalışıldığı sorusu önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır.

Tablo 1-22 Yarı Zamanlı Çalışma Nedenleri, 2013 (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Ailedeki çocuklara ve bakıma muhtaç yetişkinlere baktığı için	9.0	0.2	12.7	0.1	6.7	0.1
Eğitimine devam ettiği için	3.3	9.5	6.4	16.8	1.6	4.8
Kendi hastalığı ya da özürlülük hali nedeniyle	2.5	3.9	2.2	3.5	2.6	4.1
Diğer ailevi ve kişisel nedenler	6.8	2.9	9.4	5.1	5.4	1.5
Tam zamanlı bir iş bulamadığı için	3.8	10.7	8.2	17.5	1.3	6.3
İşin niteliği gereği	74.2	71.9	60.4	55.4	82.0	82.6
Diğer	0.4	0.9	0.6	1.5	0.3	0.6

Yarı zamanlı çalışma nedenleri içinde “işin niteliği gereği” ilk sırada gelmektedir. Bu seçenek, kırdan daha yüksek oranda belirtilmiş olup, tarımın mevsimsel özelliklerine işaret etmektedir. Kentte ise kadınların tarım dışında yarı zamanlı çalışmasının “işin niteliği gereği” nedenlerini anlamak için çalıştıkları sektörler temelinde araştırmaya ihtiyaç vardır. Kentte kadınların bakım yükümlülükleri (yüzde 12.7) ve diğer ailevi ve kişisel nedenler (yüzde 9.4) kadınların yarı zamanlı çalışma nedenleri içinde öne çıkmaktadır. Bunu tam zamanlı bir iş bulamaması (yüzde 8.2) takip etmektedir.

Öte yandan işsizler içinde yarı zamanlı iş arayanların payının 2013’te kentte kadınlar için yüzde 3.4 ve erkekler için yüzde 1.1 olması, bunun büyük çoğunluk tarafından tercih edilmediğini ve insanların tam zamanlı iş arayışı içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 1-23 İşsizler içinde yarı zamanlı iş arayanların payı (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır
Kadın	3.1	3.4	1.0
Erkek	0.9	1.1	0.3

1.2.2.6. Geçici Statüde Çalışma

HİA 2013 soru formuna göre soru 48 ve 49 çalışılan işin süreklilik durumuna ve neden sürekli bir işte çalışılmadığına dair sorular önceki sorulara ek olarak kullanılmıştır.

Geçici çalışma esas olarak kırdan tarımın mevsimsel özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Kentte geçici çalışma 2013’te kadınlarda yüzde 7.3 ve erkeklerde yüzde 8.3 ile çok daha düşük orandadır. 2004-2009 arasında kentte geçici çalışan kadınların oranında bir değişiklik olmazken erkeklerinkinde 2 puanlık bir artış vardır.

Tablo 1-24 Geçici Statüde Çalışanların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	11.8	10.4	7.8	6.4	15.6	19.2
2009	11.4	10.5	7.8	7.5	34.5	23.3
2013	10.4	12.5	7.3	8.3	28.7	29.0

Tablo 1-25 Ücretli Maaşlı Yevmiyeli Çalışanlar İçinde Geçici Çalışanların Payı (%), 2013

	Türkiye	Kent	Kır
Kadın	10.4	7.3	28.7
Erkek	12.5	8.3	29.0

Kırsal alanda kadınların geçici çalışmasında yıllar içinde önce artış daha sonra bir azalma olduğu görülmektedir, 2004’te kadınların yüzde 15.6 olan geçici çalışması 2009’da yüzde 34.5’e yükselmiş ve sonrasında yüzde 28.7’ e inmiştir. Bu dalgalanmanın gerisindeki nedenlerin daha ayrıntılı bir inceleme gerektirdiği düşünülmektedir.

Tablo 1-26 Geçici Çalışma Nedenleri (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2009						
Sürekli bir iş bulamadığı için	81.8	91.0	77.2	89.7	88.3	92.7
Sürekli bir iş istemediği için	11.5	3.9	13.1	4.6	9.3	3.0
Sözleşmesi eğitim sürecini kapsadığı için (stajyer, çırak)	3.8	2.3	5.2	2.6	1.8	1.8
Deneme süresinde olduğu için	0.2	0.2	0.3	0.2	0.1	0.1
Diğer	2.7	2.6	4.1	2.8	0.5	2.3
2013						
Sürekli bir iş bulamadığı için	74.6	89.1	70.2	84.9	81.3	93.8
Sürekli bir iş istemediği için	13.0	4.7	13.5	6.4	12.2	2.9
Sözleşmesi eğitim sürecini kapsadığı için (stajyer, çırak)	9.5	3.6	12.6	5.5	4.7	1.5
Deneme süresinde olduğu için	0.5	0.3	0.8	0.5	0.1	0.0
Diğer	2.5	2.2	3.0	2.6	1.7	1.7

Not: 2004 yılı anket formunda geçici çalışma nedenlerine dair soru sorulmamıştır.

2009 ve 2013 yıllarının karşılaştırması her iki yılda da, sürekli bir iş bulamamanın geçici çalışmanın esas belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan sürekli bir iş istemeyen kadınların oranı yüzde 12-13 ile erkeklerin yüzde 4-5 olan oranından daha yüksektir. Her iki yılın karşılaştırmasında dikkat çeken husus, sözleşmesi eğitim sürecini kapsadığı için bu tarz çalışmada olanların (stajyer, çırak) oranlarındaki yükselmedir.

1.2.2.7. İşsizler

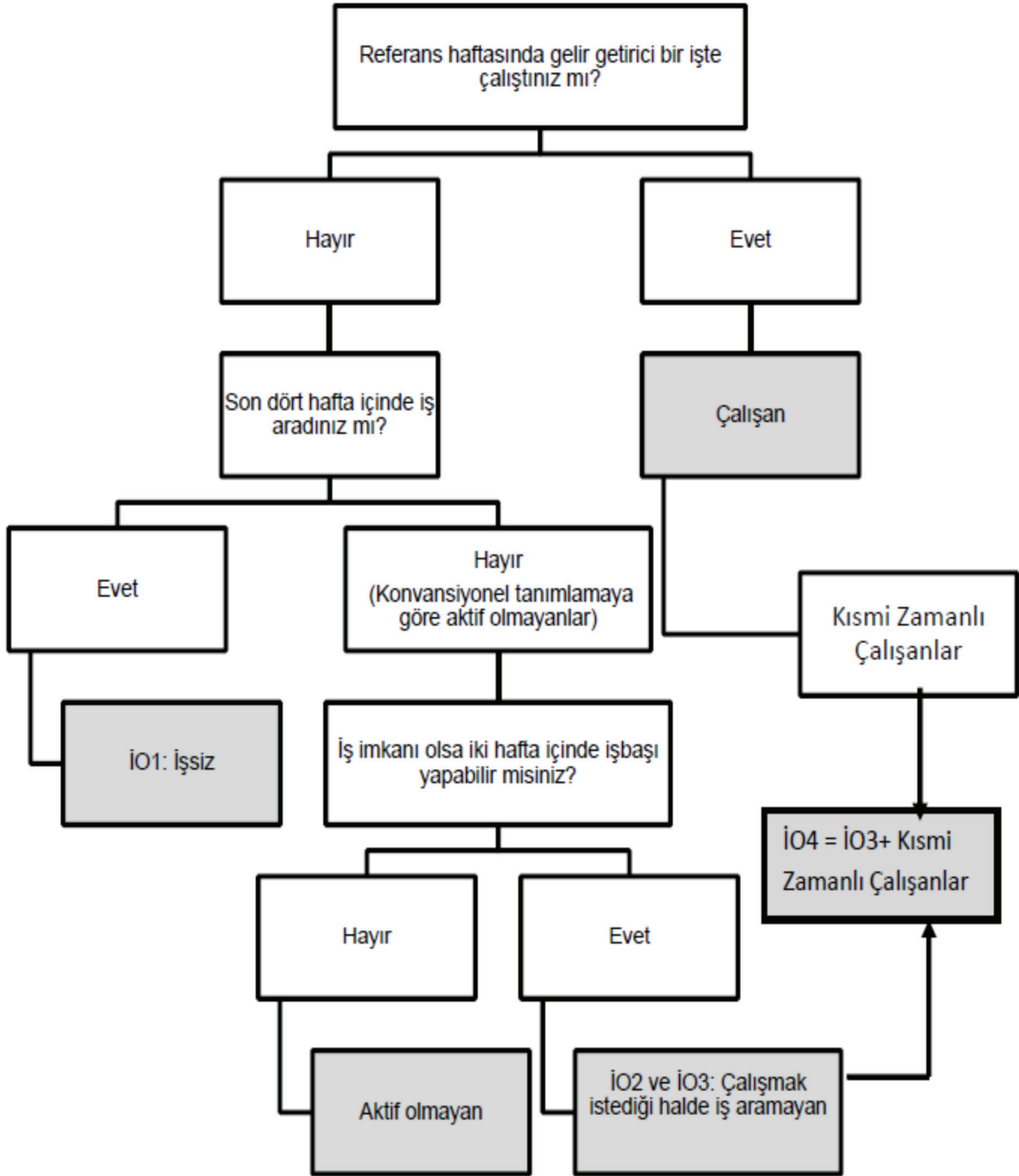
Raporun başında HİA’da tanımlandığı haliyle işsizlik verilerine yer verilmişti. Burada ise bu tanımlara bağlı işsizliğin kadınların işsizlik durumunu yansıtmakta yetersiz kaldığı görüşünden hareketle alternatif işsizlik oranlarının tanımlarına yer verilmektedir.

Türkiye’de diğer ülkelere benzer şekilde işsizlik istatistiklerinde işsiz tanımında kullanılan kıstas, aktif olarak iş arama kriterinin esas alınmasıdır. Ancak bu kıstasın literatürde geçerliliği incelenmiş ve mevcut iş arama kriteri yerine çalışmak isteme gibi alternatif bir kriter kullanılabileceği tartışılmıştır. Özellikle kadınların kültürel faktörlere bağlı olarak doğrudan iş aramadığı durumlarda kadın işgücü arzını hesaplayabilmek bakımından çalışmak isteme iş aramadan daha anlamlı bir kriter olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin resmi istatistik ofisleri tarafından alternatif genişletilmiş işsizlik oranları hesaplanmaya başlanmıştır. Örneğin ABD İşgücü İstatistikleri Ofisi (BLS) aşamalı olarak genişlettiği altı farklı işsizlik oranı hesaplamakta ve ilan etmektedir. Buradaki temel amaç, işgücü piyasasında arz ve talebi eşleştirebilmek bakımından işgücü fazlasını doğru saptayabilmektir.

Literatürdeki bu tartışmalar ışığında, Bahçe ve Memiş (2014) Türkiye üzerine yaptıkları çalışmada işsizlik oranı göstergelerini en dar kapsamlıdan en geniş doğru aşağıda belirtildiği gibi sıralamaktadır. Oranlar bir önceki işsizlik oranına farklı tanımlı işsizleri ekleyerek gösterilmektedir. Aşağıda yer alan formül kullanılarak işsizlik oranları en dar kapsamlı tanımdan en geniş kapsamlı tanıma göre genişletilerek hesaplanmıştır

- $\dot{I}O1 = (\text{İşsiz} / \text{İşgücü})$
- $\dot{I}O2 = (\text{İşsiz} + \text{cesareti kırılmış olanlar}) / (\text{İşgücü} + \text{cesareti kırılmış olanlar})$
- $\dot{I}O3 = (\text{İşsiz} + \text{cesareti kırılmış olanlar} + \text{iş aramadığı halde çalışmak isteyenler}) / (\text{İşgücü} + \text{cesareti kırılmış olanlar} + \text{iş aramadığı halde çalışmak isteyenler})$
- $\dot{I}O4 = (\text{İşsiz} + \text{cesareti kırılmış olanlar} + \text{iş aramadığı halde çalışmak isteyenler} + \text{ekonomik nedenlerle kısmi zamanlı çalışanlar ve tam zamanlı çalışmak isteyip iş bulamadığı için kısmi zamanlı çalışanlar}) / (\text{İşgücü} + \text{cesareti kırılmış olanlar} + \text{iş aramadığı halde çalışmak isteyenler} + \text{ekonomik nedenlerle kısmi zamanlı çalışanlar ve tam zamanlı çalışmak isteyip iş bulamadığı için kısmi zamanlı çalışanlar})$

Bu alternatif işsizlik göstergelerinin içinde yalnızca $\dot{I}O2$ ’ye dair bilgiye işgücü anket verilerinin özet tablolarından ulaşılabilmektedir. $\dot{I}O3$ ve $\dot{I}O4$ ’ün hesaplanması için mikro veri kullanılarak yararlanılacak sorular ve elde edilme biçimi Şekil 1-18’de detaylı olarak gösterilmektedir. $\dot{I}O4$ metin içinde en geniş tanımlı işsizlik olarak kullanılmaktadır.

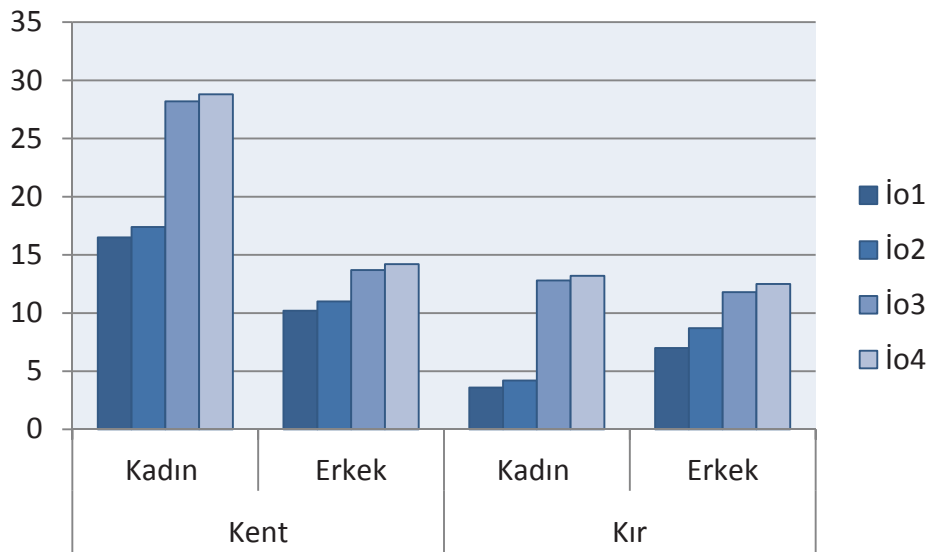
Şekil 1-18 Geniş Tanımlı İşsizlik Oranları ve İktisadi Olarak Aktif Olmayanlara Yönelik Göstergelerin Elde Edilmesi

Kaynak: Bahçe ve Memiş (2014).

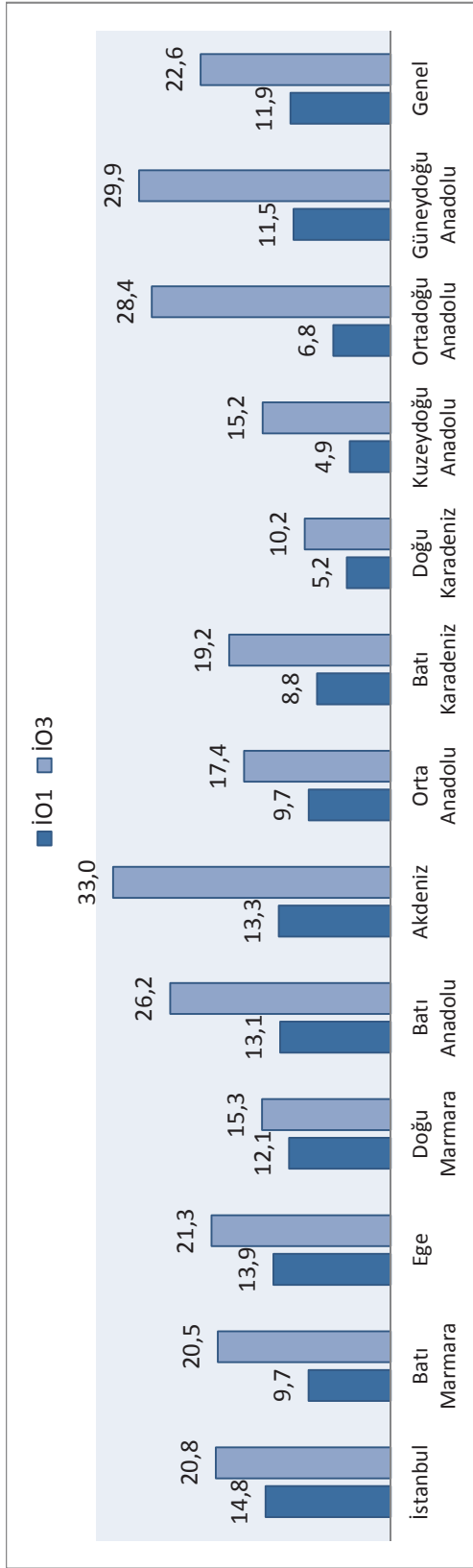
Tablo 1-27 Yaş Gruplarına Göre Geniş Tanımlı İşsizlik Oranları (%), Türkiye, 2013

Yaş grubu	Kadın				Erkek			
	io1	io2	io3	io4	io1	io2	io3	io4
15-24	21.9	22.8	33.2	33.5	17.0	19.6	24.4	24.8
25-34	14.4	15.2	24.6	25.1	9.0	9.8	11.2	11.7
35-44	9.2	9.9	20.2	21.0	6.4	7.1	8.3	8.8
45-54	5.5	6.1	16.8	17.5	6.9	7.8	11.0	11.7
55-64	2.6	2.8	10.5	11.2	6.3	7.4	14.7	15.4
65 ve üstü	0.1	0.2	6.6	6.8	1.5	1.7	8.4	8.7
Genel	11.3	12.0	22.1	22.7	9.2	10.3	13.1	13.6

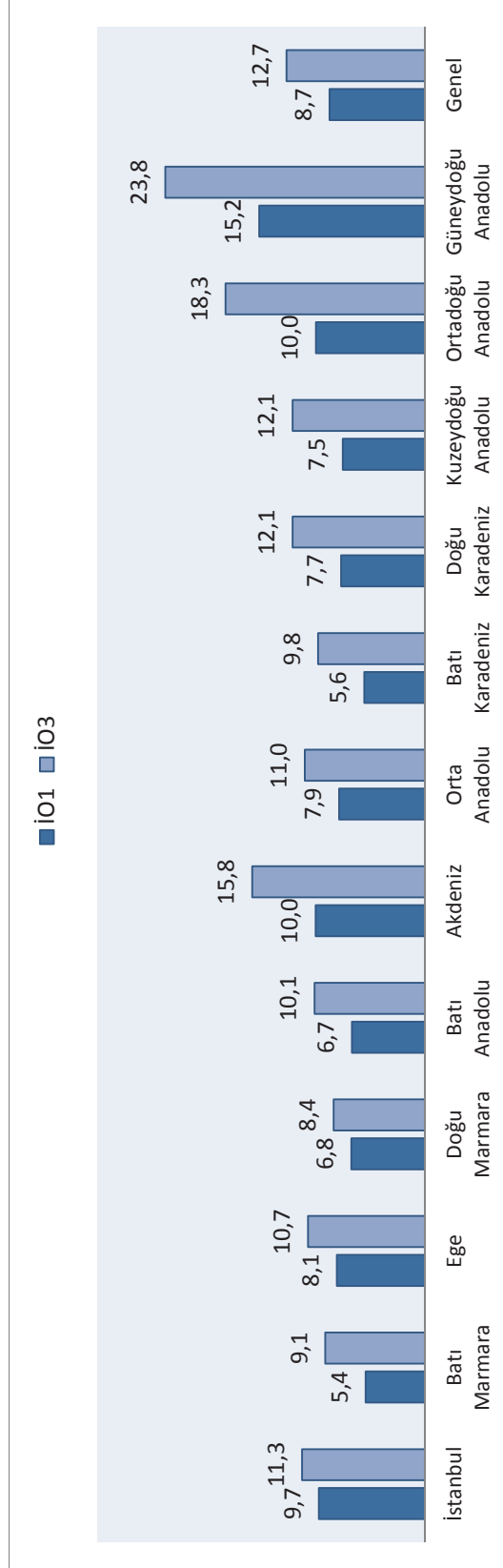
Geniş tanımlı işsizlik oranları kadınlar ve erkekler açısından büyük fark göstermektedir. İşgücüne yeni katılan genç kadınlar ve erkekler için en geniş tanımlı işsizlik sırasıyla yüzde 33.5 ve yüzde 24.8’dir. Bu oranlar resmi işsizlik oranından kadınlarda 12 puan, erkeklerde 8 puan yüksektir. İzleyen yaş gruplarında ise kadınlar açısından resmi işsizlik oranı ve en geniş tanımlı işsizlik oranları arasında ciddi bir açık olmaya devam ederken erkekler için azalmaktadır. Açık, erkekler için ileri yaşlarda tekrar artmaktadır.

Şekil 1-19 Alternatif İşsizlik Oranları (%), 2013

İşsizlik esas olarak kentlere özgü bir sorun olarak kabul edilmekle birlikte kırdaki kadınların düşük resmi işsizlik oranları alternatif hesaplamalarla birlikte yükselmekte ve erkeklerinkini geçmektedir. Tablo 1E13’te bu oranlar yıllar itibariyle kır-kent ayrımında sunulmaktadır.

Şekil 1-20 Alternatif İşsizlik Oranları (iO1 ve iO3) (%), Kadın-2013, Bölge Düzeyi 1

Şekil 1-21 Alternatif İşsizlik Oranları (iO1 ve iO3) (%), Erkek-2013, Bölge Düzeyi 1

Tablo 1-28 Eğitim Düzeyine Göre Alternatif İşsizlik Oranları (%), Türkiye, 2013

Eğitim Düzeyi	Kadın				Erkek			
	io1	io2	io3	io4	io1	io2	io3	io4
Bir okul bitirmeyen	4.0	4.5	15.3	16.1	12.7	16.4	20.4	21.3
İlköğretim	9.7	10.4	22.5	23.3	9.0	10.2	13.1	13.9
Lise	20.2	21.2	32.7	33.0	8.2	9.1	11.8	12.2
Yüksekokul ve Üniversite	15.1	15.7	19.6	19.8	7.4	7.7	9.7	9.9

İşsizlik oranları eğitim düzeyi ile birlikte ele alındığında lise mezunu kadınlarda hem resmi (yüzde 20) hem en geniş tanımlı işsizlik oranlarının (yüzde 33) en yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Lise ve öncesi eğitim düzeylerinde resmi ve en geniş tanımlı işsizlik oranları arasındaki açık 12-13 puan civarında iken yüksek okul ve üniversite mezunlarında 5 puana düşmektedir. Erkeklerde açık en fazla 9 puan ile bir okul bitirmeyen grubundadır. İş bulması zor olan gruplarda açık büyümekte, yüksek eğitimlilerde azalmaktadır. Erkekler için en üst eğitim düzeyinde bu fark 2.5 puana inmektedir.

Tablo 1-29 Eğitim Düzeyine Göre Alternatif İşsizlik Oranları (%), Kent, 2013

Eğitim Düzeyi	Kadın				Erkek			
	io1	io2	io3	io4	io1	io2	io3	io4
Bir okul bitirmeyen	11.7	12.7	32.4	33.9	17.0	20.2	24.8	25.8
İlköğretim	16.2	17.0	31.6	32.6	10.5	11.3	14.2	14.9
Lise	21.0	21.8	32.9	33.1	8.4	9.0	11.8	12.2
Yüksekokul ve üniversite	14.5	15.0	18.6	18.8	7.2	7.5	9.4	9.6

Kent düzeyinde 2013’te alternatif işsizlik oranlarına bakıldığında, yüksek öğrenim görmüş olanların dışında kalan kadınlarda oran, en geniş tanımlı işsizlikte yüzde 33’tür. Buna göre lise ve altı eğitilmiş her üç kadından biri işsizdir. Yüksek öğrenim görmüş olanlarda ise oran yüzde 18.8’dir. Yüksek öğrenimli erkeklerde oranın yüzde 9.6 olması, kadınların işsizlik oranının erkeklerinkinin iki katı olması anlamına gelir. İlköğretim ve lise mezunu kadınlar açısından da en geniş tanımlı işsizlik oranları erkeklerinkinin 2-3 katıdır.

Kentte iş arama biçimleri eğitim düzeyine göre belirli farklılıklar göstermektedir (bu istatistikler HİA 2013 soru formunda soru 78a’dan 78m’e verilen cevaplar kullanılarak elde edilmiştir).

Tablo 1-30 Eğitim Düzeyine Göre İş Arama Biçimleri (%), Kent, 2013

	Kadın				
	1	2	3	4	Toplam
Doğrudan bir işverene başvurduğunuz mu?	28.1	28.4	27.6	27.3	27.8
Size iş bulmaları için eşe, dosta ricada bulundunuz mu?	54.9	46.3	36.1	30.0	37.8
Türkiye İş Kurumuna (İŞKUR) başvurduğunuz mu?	7.1	10.2	11.7	12.7	11.4
Özel istihdam ofislerine başvurduğunuz mu?	1.1	2.2	4.9	7.2	4.7
Gazete, dergi veya internetteki iş ilanlarına baktınız mı?	7.6	12.8	19.3	22.2	17.9
İş bulmak amacıyla yukarıda belirtilenlerin dışında herhangi bir girişimde bulundunuz mu?	1.2	0.1	0.4	0.6	0.4

	Erkek				
	1	2	3	4	Toplam
Doğrudan bir işverene başvurduğunuz mu?	34.9	33.4	29.7	26.9	31.4
Size iş bulmaları için eşe, dosta ricada bulundunuz mu?	48.4	43.7	37.1	31.3	40.0
Türkiye İş Kurumuna (İŞKUR) başvurduğunuz mu?	6.5	8.4	11.0	11.5	9.5
Özel istihdam ofislerine başvurduğunuz mu?	3.7	3.2	5.0	7.3	4.4
Gazete, dergi veya internetteki iş ilanlarına baktınız mı?	5.5	11.3	16.9	22.3	14.4
İş bulmak amacıyla yukarıda belirtilenlerin dışında herhangi bir girişimde bulundunuz mu?	0.9	0.1	0.3	0.8	0.3

Not: Eğitim Düzeyi 1. Bir Okul Bitirmeyen , 2. İlköğretim, 3. Lise, 4. Yüksekokul ve Üniversite

Kadınlar için doğrudan bir işverene başvurarak iş arama yüzde 27-28 ile tüm eğitim düzeylerinde benzer oranda iken, farklılık diğer arama biçimlerinde ortaya çıkmaktadır. En yaygın kullanılan yol olan, iş bulma için eşe dosta ricada bulunma eğitim düzeyi yükseldikçe azalmakta, buna karşılık gazete, dergi veya internetteki iş ilanlarına bakmak, İŞKUR’a ve özel istihdam ofislerine başvurmak eğitim düzeyi arttıkça artmaktadır. Benzer eğilimler oranlardaki farklılıklara rağmen erkekler için de söz konusudur. Ancak erkekler için bizzat işverene başvurma düşük eğitim düzeylerinde daha fazladır.

Türkiye genelinde çalışmaya başlayanların iş bulma biçimleri içinde akraba, eş dost aracılığıyla iş bulanların oranının kadınlarda yüzde 31.2, erkeklerde yüzde 34.3 olması, bunun etkili bir yol olduğunu göstermektedir. Kendi imkanlarıyla iş bulanlar, kadınlarda yüzde 65, erkeklerde yüzde 63.4’tür. İŞKUR’un payı kadınlarda yüzde 1.6 ve erkeklerde yüzde 1.2 ile çok sınırlıdır. İş arama biçimlerindeki farklılığa karşın iş bulma biçimleri büyük ölçüde benzeşmektedir.

2013’te iş aramaya başladığında Türkiye genelinde kadınların yüzde 30.8’i ev işleriyle meşgul olduğunu ifade etmiştir (bu istatistikler HİA 2013 soru formunda soru 77’e verilen cevaplar kullanılarak elde edilmiştir). İzleyen grup yüzde 22.8’le kendi isteğiyle işten ayrılanlar ve yüzde 14.4’le geçici bir işte çalıştığı için işi bitenlerdir. Eğitimini bitirerek iş aramaya başlayanların oranı yüzde 13.5’tir. Erkekler için sırasıyla yüzde 38.5’le geçici bir işte çalışmak, yüzde 18’le kendi isteğiyle ayrılmak ve yüzde 14.4’le işten çıkartılmak dile getirilmektedir.

Tablo 1-31 İşsizlerin İş Aramaya Başladığındaki Duruma Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013

	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>
Geçici bir işte çalışıyordu/iş bitti	14.4	38.5
İşten çıkartıldı	9.2	14.4
Kendi isteğiyle işten ayrıldı	22.8	18.1
İşyerini kapattı/iflas etti	3.4	6.9
Ücretsiz aile işçisi olarak çalışıyordu	0.3	0.6
Emekliydi	0.7	4.7
Düzenli (örgün) eğitimine devam ediyordu veya yeni mezun olmuştu	13.5	7.4
Kursa veya bir eğitim programına devam ediyordu	3.3	1.9
Askerden yeni gelmişti	0.0	4.7
Ev işleriyle meşguldü	30.8	0.0

2013’te Türkiye genelinde işten ayrılma nedenlerine bakıldığında, kadınlar için ilk sırada yüzde 30.8’le işinden memnun olmama gelmektedir. Onu sırasıyla geçici bir iş olması (yüzde 25.7) ve işten çıkartılması (yüzde 20.8) izlemektedir (bu istatistikler HİA 2013 soru formunda soru 93’e verilen cevaplar kullanılarak elde edilmiştir). Erkeklerde ise ilk sırada gelen yüzde 40.7 ile geçici bir iş olması, sonra işten çıkartılması (yüzde 24.5) ve işinden memnun olmamasıdır (yüzde 19.5). Kuşkusuz kadınlarla erkekler arasındaki bu farkın nedenlerini açığa çıkartmak için işsizlerle yapılacak kapsamlı araştırmalarla ihtiyaç vardır.

İşten ayrılma nedenlerine dair istatistikler HİA 2013 soru formunda soru 93’e verilen cevaplar kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 1-32 İşsizlerin İşten Ayrılma Nedenlerine Göre Dağılım (%), Türkiye, 2013

	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>
Geçici bir işi bitti	25.7	40.7
Mevsimlik çalışıyordu	3.6	4.6
İşten Çıkarıldı/ İşyeri kapandı/iflas etti	20.8	24.5
İşinden memnun değildi	30.8	19.5
Kendisinin hastalanması veya sakatlanması	3.4	2.1
Ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere baktığı için	3.1	0.3
Eşinin isteği üzerine / evlilik nedeniyle	4.6	0.1
Eğitim ve öğretim	3.3	1.8
Emeklilik	0.4	2.2
Askere gitti	0.0	2.7

Tablo 1-33 İşgücü Dışındakilerin İşten Ayrılma Nedenlerine Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013

	<u>Kadın</u>	<u>Erkek</u>
Geçici bir işi bitti	23.6	21.1
Mevsimlik çalışıyordu	14.7	6.4
İşten Çıkarıldı/ İşyeri kapandı/iflas etti	6.6	7.0
İşinden memnun değildi	9.1	5.4
Kendisinin hastalanması veya sakatlanması	12.5	13.8
Ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç yetişkinlere baktığı için	8.0	0.5
Eşinin isteği üzerine / evlilik nedeniyle	12.6	0.1
Eğitim ve öğretim	3.1	11.3
Emeklilik	4.7	30.7
Askere gitti	0.0	0.9
Diğer	4.9	2.7

İşsizler ile işgücü dışında olanların işten ayrılma nedenleri arasında ciddi farklılıklar vardır. Kadınlar açısından işin geçici olması yüzde 23.6 ile ilk sırayı alırken, ikinci sırada yüzde 14.7 ile mevsimlik çalışma gelmekte, üçüncü sırayı yüzde 12.6 ile eşinin isteği veya evlilik almaktadır. Ailedeki bakım işlerinin yüzde 8’lik payı da hesaba katıldığında oran yüzde 20’yi bulmakta ve her beş kadından birinin cinsiyet temelli işbölümünden ötürü iş yaşamından ayrıldığı ortaya çıkmaktadır.

1.2.2.8. İşgücü Dışındakiler

İşgücü dışındakilere dair istatistikler HİA veri setlerindeki işgücü durumu değişkeni kullanılarak elde edilmiştir. Aşağıdaki tablo işgücü dışında olan kadınların oranının 2004’ten 2013’e yüzde 76.7’den yüzde 69.2’ye gerilediğini göstermektedir. Bu durum kadınların işgücüne artan katılımının bir sonucudur. Buna karşılık işgücü dışında kalan erkeklerin oranı hemen hemen değişmeden kalmıştır.

Tablo 1-34 İşgücünün Dışında Olanların 15 Yaş Üstü Toplam Nüfusa Oranı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	76.7	29.7	82.3	30.9	63.3	26.7
2009	74.0	29.5	77.7	30.1	65.4	28.0
2013	69.2	28.5	72.0	28.4	63.3	28.8

İşgücü dışında kalma nedenlerine bakıldığında, kadınlar açısından belirleyici olanın ‘ev kadını’ olma durumu olduğu görülmektedir. Kadınlar için ev kadını olma en önemli aktivite dışı kalma nedeni iken, erkekler ya emeklilik ya da eğitim nedeniyle işgücü dışında kalmaktadır.

Tablo 1-35 İşgücü Dışında Olma Nedenlerine Göre Dağılım (%), Türkiye, 2013

	Kadın	Erkek
Eski işine geri çağrılmayı bekliyor/mevsimlik çalışıyor	0.3	1.1
Daha önce çok aradı ancak bulamadı	0.3	3.2
Kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmıyor	1.0	2.6
Eğitim/öğretimine devam ediyor	11.8	29.9
Ev işleri ile meşgul	61.4	0.0
Emekli	4.4	40.5
Ailedeki çocuklara ve bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	5.6	0.2
Diğer ailevi ve kişisel nedenler	2.1	2.9
Özürü veya hasta	7.2	13.4
Yaşlı (65 ve daha yukarı yaş)	5.0	3.9
Diğer	0.6	2.2

2013’te Türkiye genelinde kadınların yüzde 61.4’ü ev işleri ile meşgul olduğu için, yüzde 11.8’i eğitim/öğretimine devam ettiği için, yüzde 5.6’sı bakım işiyle uğraştığı için işgücünün dışındadır. Emeklilik nedeniyle işgücü dışında olanların oranı yüzde 4.4’tür. Buna karşılık erkeklerde işgücü dışında olmanın birinci nedeni yüzde 40.5’le emeklilik, ikinci nedeni yüzde 29.9 ile eğitim/öğretimdir. Kadınların üçte ikisinin ev ve bakım işleri ile meşgul olması onları önce eğitim/öğretim, sonra emeklilik imkanından yoksun bırakmaktadır.

Aşağıdaki tablo kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe ev işleri ile meşgul olma oranının azaldığını göstermektedir. Ancak yüksek öğrenim görmüş kadınların üçte birinin (yüzde 34.9) dahi ev işleri

nedeniyle işgücünün dışında kalması, cinsiyet temelli işbölümünün ne denli güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınlar eğitim düzeyleri yükseldikçe emekli olma imkanına kavuşmakta ve ilköğretim düzeyindeki kadınların sadece yüzde 3.2’si emeklilik nedeniyle işgücü dışında bulunurken, bu oran yüksek öğretimlilerde yüzde 27.6’ya çıkmaktadır. Burada dikkat çeken bir husus, ailedeki çocuklara bakma nedeniyle işgücü dışında kalmanın yüzde 9.6 ile yüksek öğrenimlilerde en yüksek oranda olmasıdır.

Tablo 1-36 Eğitim Düzeyine Göre İşgücü Dışında Kalanların Dağılımı (%), Türkiye, 2013

	Kadın				Toplam
	1	2	3	4	
Eski işine geri çağrılmayı bekliyor/mevsimlik çalışıyor	0.3	0.4	0.2	0.7	0.3
Daha önce çok aradı ancak bulamadı	0.1	0.3	0.7	1.7	0.3
Kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmıyor	0.6	1.2	1.4	2.2	1.1
Eğitim/öğretimine devam ediyor	0.1	15.2	25.0	10.9	11.8
Ev işleri ile meşgul	63.4	65.7	49.0	34.9	61.5
Emekli	1.6	3.2	8.4	27.6	4.4
Ailedeki çocuklara bakıyor	2.0	5.0	7.8	9.6	4.7
Ailedeki bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0.4	0.6	0.6	0.5	0.5
Hem ailedeki çocuklara hem de bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0.3	0.5	0.6	0.9	0.5
Diğer ailevi ve kişisel nedenler	1.2	2.1	3.0	5.1	2.1
Özürü veya hasta	16.0	4.2	1.3	0.9	7.2
Yaşlı (65 ve daha yukarı yaş)	13.9	1.4	0.4	0.2	5.0
Diğer	0.1	0.2	1.7	4.9	0.6

	Erkek				Toplam
	1	2	3	4	
Eski işine geri çağrılmayı bekliyor/mevsimlik çalışıyor	1.0	1.3	0.9	0.8	1.1
Daha önce çok aradı ancak bulamadı	4.0	3.1	2.9	2.7	3.2
Kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmıyor	2.3	2.8	2.3	2.3	2.6
Eğitim/öğretimine devam ediyor	0.2	33.4	49.2	14.6	29.9
Ev işleri ile meşgul	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Emekli	32.0	42.7	31.8	63.7	40.5
Ailedeki çocuklara bakıyor	0.1	0.0	0.1	0.0	0.0
Ailedeki bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0.2	0.2	0.1	0.1	0.2
Hem ailedeki çocuklara hem de bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Diğer ailevi ve kişisel nedenler	1.8	2.5	4.0	6.0	2.9
Özürü veya hasta	38.7	10.8	4.4	3.0	13.4
Yaşlı (65 ve daha yukarı yaş)	18.8	1.8	0.2	0.3	4.0
Diğer	1.1	1.4	4.1	6.5	2.2

Not: Eğitim Düzeyi 1. Bir Okul Bitirmeyen , 2. İlköğretim, 3. Lise, 4. Yüksekokul ve Üniversite

Erkeklerde emeklilik nedeniyle işgücü dışında olanlar ilköğretim düzeyindekilerde yüzde 42.7 ve yüksek öğretimlilerde yüzde 63.7’dir. İkinci sırada gelen eğitim/öğretim nedeniyle işgücü dışında kalma erkeklerde ilköğretimde yüzde 33.4 ve lisede yüzde 49.2 ile kadınların sırasıyla yüzde 15.2 ve yüzde 25 olan oranlarının iki katıdır.

Kadınların işgücünün dışında kalma nedenleri açısından önem taşıyan bakım hizmetlerinin neden kadınlar tarafından üstlenildiğine dair sorunun cevapları aşağıdaki tabloda yer almaktadır (bu istatistikler HİA 2013 soru formunda soru 84’e verilen cevaplar kullanılarak elde edilmiştir).

Tablo 1-37 Neden Kendiniz Bakıyorsunuz Sorusuna Verilen Yanıtlara Göre Dağılım (%), Kent, 2013

	Kadın				
	1	2	3	4	Toplam
Bu tür bakım hizmetleri çok pahalı olduğu için	24.7	21.9	17.9	14.6	20.7
Bu tür bakım hizmetlerinin kalitesine güvenmediği için	2.2	3.9	6.1	9.2	4.6
Evine yakın mesafede bu tür hizmetler sunan yerler olmadığı için	0.0	0.7	0.8	0.4	0.6
Kişisel tercihi	73.1	73.3	75.0	75.7	73.9
Diğer	0.0	0.2	0.2	0.0	0.2
	Erkek				
	1	2	3	4	Toplam
Bu tür bakım hizmetleri çok pahalı olduğu için	11.9	33.5	19.7	11.7	24.5
Bu tür bakım hizmetlerinin kalitesine güvenmediği için	0.0	1.5	6.9	0.0	2.3
Evine yakın mesafede bu tür hizmetler sunan yerler olmadığı için	8.6	0.0	0.0	0.0	1.3
Kişisel tercihi	79.5	64.0	73.4	88.3	71.5
Diğer	0.0	0.9	0.0	0.0	0.5

Not: Eğitim Düzeyi 1. Bir Okul Bitirmeyen , 2. İlköğretim, 3. Lise, 4. Yüksekokul ve Üniversite

Bakım hizmetlerinin pahalı olması, düşük eğitilmiş dolayısıyla düşük kazançlı kadınlarda en yüksek oranda ifade edilmiştir. Buna karşılık bu tür bakım hizmetlerinin kalitesine güvenmeyenler içinde yüksek öğrenimliler yüzde 9.2 ile en yüksek orana sahiptir. Bu oran, bir üst tabloda ailedeki çocuklara bakma nedeniyle işgücü dışında kalan ve yüzde 9.6 oranına sahip olan yüksek öğrenimliler ile örtüşmektedir.

İşgücü dışında kalanların hane tipine göre dağılımı, kadınlar açısından çocuksuz haneler ile çocuklu haneler arasında bir fark olduğunu göstermektedir.

Tablo 1-38 İşgücü Dışında Olanların Hane Tipine Göre Dağılımı (%), Türkiye, 2013

	Erkek			Kadın			Toplam
	Sayı	Hane tipine Göre Dağılımı	Erkeklerin Payı	Sayı	Hane tipine Göre Dağılımı	Kadınların Payı	
Çocuksuz-Çift Haneler	1 669 177	21.4	39.3	2 579 034	13.2	60.7	100
Çekirdek-Tek Çocuklu Haneler	1 260 849	16.1	29.6	3 001 599	15.4	70.4	100
Çekirdek-İki Çocuklu Haneler	1 270 043	16.3	25.2	3 774 834	19.3	74.8	100
Çekirdek-Çocuk Sayısı 3+ Haneler	1 270 235	16.3	26.7	3 482 221	17.8	73.3	100
Geniş Aile	1 043 038	13.3	27.2	2 792 017	14.3	72.8	100
Geniş Diğer Aile	900 726	11.5	24.6	2 766 160	14.2	75.4	100
Tek Yetişkin veya Aile Olmayan Haneler	399 857	5.1	26.2	1 127 424	5.8	73.8	100
Toplam	7 813 924	100	28.6	19 523 289	100	71.4	100

Çocuksuz-çift hanelerde kadınların yüzde 60.7’si ve çocuklu hanelerde %70-75’i işgücü dışındadır. Ancak çocuksuz hanelerdeki kadınların bile yüzde 60.7 oranında işgücü dışında kalması evlilikle birlikte kadının ‘evinin kadını’ olmasını öngören geleneksel bakış açısı ve işbölümünün gücünü göstermektedir.

1.3. HİA Soru Formlarının Değerlendirilmesi

1.3.1. 2014 HİA Anketinin Uygulanması: Muğla’da küçük bir saha çalışması

Çalışanların işteki durumlarını ifade eden kavramların anketlere cevap verenler tarafından nasıl anlaşıldığı ve yorumlandığına ilişkin olarak belli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin apartmanların merdivenlerini silen ve bu iş karşılığında her iş sonrasında para alan bir kadın kendini yevmiyeli mi yoksa kendi hesabına çalışan olarak mı tanımlayacaktır? Ya da evden parça-başı iş yapan bir kadın? Bunun yanı sıra ücretsiz aile işçisi çok teknik bir kavramdır ve aile işletmesinden çalışan bir kadın kendini kendi hesabına çalışan olarak da görebilir. Ya da kadınlar kendilerini evkadını olarak da tanımlayabilir çünkü ücretsiz aile işçisi olmak kendi normal ortamı içinde evkadınlık rollerinin bir uzantısıdır. Ayrıca işçi olma statüsü ücretli çalışma ile ilişkili olduğundan ücretsiz aile işçisi kavramının ne kadar doğru bir kullanım olduğu sorulabilir?

TÜİK tarafından hazırlanan anket sorularına kadınların cevaplarını ölçmek ve sorulara ne derece doğru cevap verdiklerini test etmek amacıyla Muğla-Merkez’de altı kadına anket uygulanmıştır. Anketi cevaplayacak kadınlar seçilirken araştırmacının bildiği kadınlar görüşme için tercih edilmiş böylece anket soruları ışığında işgücü durumlarına ilişkin ne derece doğru cevaplar verildiği test edilebilmiştir.

A Hanım: Bu vaka literatürde de sıklıkla vurgulanan ve kadınların meşgul oldukları gelir getirici aktiviteleri çalışma olarak görmedikleri ve kendilerini ev kadını olarak rapor ettikleri tezini doğrular niteliktedir. A hanım lise mezunu ve neredeyse 3 yıldır kendi evinde komşusunun kızına baktığı ve bu bakım işinden bir gelir elde ettiği halde anket sırasında kendini ev kadını olarak tanımlamış kendisini ev işleriyle meşgul olarak belirtmiştir. Buna ek olarak diğer görüşmelerin bazılarında da olduğu gibi A Hanım da 25. soruyu “(nakdi veya ayni) gelir elde etmek amacıyla fiilen bir işte çalıştınız mı?” anlamakta zorlanmış ve nasıl bir cevap vereceği konusunda bocalamıştır. Bu soru çalışmaya ilişkin ilk soru olduğundan yeniden formüle edilmesinde ve bu soruda kullanılan kavramların basitleştirilmesinde fayda vardır.

A Hanım 86. soruya “İş aramama nedeni nedir?” cevabında hem vasıflarına uygun bir iş olmaması hem evdeki bakıma muhtaç yetişkinlere bakıyor olması hem de ev işleriyle meşgul olması gibi birden fazla şıkkın kendine uygun olduğunu belirtmiştir. Bu şıkları takiben 87. soruda “Ailedeki çocuklara ve bakıma muhtaç yetişkinlere neden kendiniz bakıyorsunuz?” sorusu kendisine anlaşılmaz gelmiştir. Bir diğer görüşmecide de bu sorunun neden sorulduğunu anlamadığını belirten ifadeyle karşılaşılmıştır. Kadınlar bu tür bakım hizmetlerinin kendileri tarafından yapılmasını o kadar içselleştirmiş durumdadır ki bunun neden böyle olmaması gerektiğini anlayamamaktadır. O nedenle hem 86. hem de 87. soruların kadınların daha net cevaplayabilecekleri ve kendi durumlarını açıkça ifade edecekleri biçimde yeniden düzenlenmesinde fayda vardır.

B Hanım: Muğla’nın tarımsal üretimin yapıldığı bir mahallesinde yaşayan emekli bir kadınla yapılan görüşmede kadın kendini ev işleriyle meşgul olarak tanımlamaktadır. Daha önce kendi tarımsal toprağında tütün yetiştirdiği gibi bakkal dükkanı işletmekte olan kocasına yardım ettiğini söylemiştir. Bu aktivitelerini belirtirken soru 99’a (işteki durum) verdiği cevapta kendisini hem kendi hesabına hem de ücretsiz aile işçisi olarak tanımlamıştır. Soru formunda kullanılan ücretsiz

aile işçisi kavramı bu görüşmeci için yeni ve ilk kez duyduğu bir kavram olmuştur. Tarımsal aktivitelerin mevsimsel yapısı nedeniyle bu görüşmeci tarımda yaptığı işleri hem mevsimsel hem de geçici olarak tanımlamıştır. Bu durum, tarımda çalışanların kendilerini ücretsiz aile işçisi bile olsalar geçici çalışan olarak tanımlama olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

C Hanım: C Hanım A Hanım gibi çocuk bakımı yapan 40’lı yaşlarında ilkokul mezunu bir kadındır. Fakat A Hanımdan farklı olarak kendini çalışan olarak tanımlamıştır.. Neden böyle bir fark ortaya çıkıyor diye düşündüğümüzde A Hanım çocuk bakım işini kendi evinde yaptığından bunu bir çalışma olarak görmüyor olabilirken C Hanım her gün düzenli olarak başka birinin evine çalışmaya gittiğinden kendini çalışan olarak görmektedir. C Hanım kendi konumunu doğru yansıtabilecek bir şekilde soruları cevaplamıştır. Bazen soruları ve şıkları birkaç kere tekrarlamak gerekse bile hemen hemen bütün sorulara doğru yanıtlar alınmıştır.

Her üç kadının da temel ortak özelliği yaşları ne olursa olsun kendilerine uygun sigortalı bir iş olursa çalışma niyetlerinin olduğunu anket sırasında sorulan sorular ışığında belirtmeleridir. Kayıtdışı olarak yapılan geçici ve kısa süreli işleri tam bir çalışma olarak görmedikleri gibi sosyal güvenceli işlerde çalışma isteklerini açık olarak ortaya koymuşlardır.

D Hanım: Bu anket bir kamu kurumunda taşeron işçisi olarak çalışan bir hizmetli ile yapılmıştır. İlkokul mezunu olup son 3 yıldır kocası ile birlikte aynı kurumda taşeron firmanın işçisi olarak çalışmaktadır. Çiftin 1.5 yaşında bir kızı vardır. Görüşmecinin çift kazançlı bir aile mensubu olduğunu söyleyebiliriz. Anket uygulamasında diğer iki ankette de karşılaşıldığı gibi soru 25’in nasıl cevaplanacağına ilişkin kısa bir tereddüt yaşanmıştır ikinci okumadan sonra soruya “evet” cevabı verilmiştir. Bu görüşmeci tam zamanlı bir işte çalıştığı için anketin soru formu akışı içinde kendi durumuna uygun sorular sorulmuş bu sorulara cevap alınmıştır fakat “İşteki Süreklilik Durumu”nu soran soru 46’ya yaptığı işi “sürekli bir iş” olarak belirtmiştir. Oysa bu kişi her yıl 11 aylık sözleşmelerle çalışmaktadır. Anket bittikten sonra bu duruma ilişkin açıklayıcı bilgiler sorulmuştur. Sözleşmeler her yıl yenilense de görüşmeci kendi işini sürekli bir iş olarak görmektedir. Sorunun bu şekilde cevaplanması işin zincirleme sözleşmelerle yürütülmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Bu görüşme yapılırken aslında ankette çalışan bireylere sorulması gereken çok kritik bir sorunun hiç sorulmadığı fark edilmiştir. Bakım hizmetlerindeki sorunlulukları nedeniyle işgücü piyasasına girmeyenlere ilişkin sorular varken çalışanların bakım hizmetlerine ilişkin hiç bir soru yoktur. Örneğin D Hanımda olduğu gibi ailedeki her iki kişinin çalıştığı bir ailede 1.5 yaşındaki çocuğun bakımı nasıl sağlanmaktadır? Bu aşamada ailelerin bakım yüklerine ilişkin en azından bir iki soru olmalıdır.

E Hanım: Bir öğrenci apartında temizlik işçisi olarak çalışan E Hanım 53 yaşında ve evli bir kadındır. İlkokul mezunu olup 15 yıldır temizlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Anket sorularına cevap verirken pek zorlanmamıştır ama özellikle Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı çalışıp çalışmadığına ilişkin soruyu kurumun adında son yıllarda yaşanan değişiklik nedeniyle tam anlayamamıştır. Sonra sigortasının olduğunu ve emekliliğine 4 yıl kaldığını belirtmiştir.

F Hanım: 45 yaşında evli ve 3 çocuk sahibi olan F Hanım eğitimine ilkokuldan sonra devam etmemiş sadece evlenmeden önce ücretsiz aile işçisi olarak ailesinin tarlasında çalışmıştır. Kendisinin ücretsiz aile işçisi olduğunu ve bir zamanlar ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığının farkındadır kavram kendisine çok yabancı değildir. Bunun yanında boş zamanlarında yevmiyeli olarak da çalışmıştır. Ancak “hayatınız boyunca bir işte çalıştınız mı?” sorusuna “hayır” cevabı vermiştir. Daha sonra buna “tarım, evde örgü ve benzeri işlerde dahil” diye belirtildiğinde “evet”

demıştır. Bu durum onun bir zamanlar çalışmış olduğu işin farkında olduğunu göstermekle birlikte bu işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna katılmamış olduğu için bunu bir iş olarak görmediğini ortaya koymaktadır. Bu durumu “çalıştım evet ama resmi değil” şeklinde ifade etmiştir. Şu an ise ev hanımı olan ve evlendikten sonra çalışma imkânı bulamayan F Hanım kendisine uygun bir iş olsa çalışmak istediğini belirtmiştir. “İş aramama nedeniniz nedir?” sorusuna ilk cevabı “kendine ve vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmıyor” olmuş ama diğer seçeneklerden “ailevi sebepler” ona daha uygun gelmiş ve bu cevapta karar kılmıştır.

1.4. 2014 Anket Formunda Neler Değişmiş Neler Değiştirilebilir?

AB’ye uyum sürecinde anket formlarında 2004 yılından bu yana özellikle meslek ve sektör sınıflandırmaları büyük ölçüde değiştirilmiştir. Burada 2010 2012 2013 yılları soru formları incelenerek 2014 yılında yapılan değişiklikler ele alınmıştır. 2014 yılında soru formunda işgücüne dair daha kapsamlı bilgi edinilmesini kolaylaştıracak değişiklikler yapılmış olup bu değişikliklerin önemli bir kısmı kadın emeğine ilişkin daha fazla bilgi edinmemizi sağlayacak niteliktedir. Bunlara ilave olarak kadın işgücü bilgisi açısından anlamlı olabilecek öneriler yapılmıştır.

1.4.1. Neler Değişmiş?

Bölüm I: Adres ve Örneklem Bilgileri

Bu bölümde hane halkının adres bilgileri yer almaktadır. Anketin çalışma açısından önem taşıyan kısmı ikinci bölümden itibaren başladığı için soru formuna dair inceleme bölüm II ve sonrası için yapılmıştır.

Bölüm II: Kişisel nitelikler

2014 yılı için düzenlenen anket formunda hane halkının kişisel niteliklerine dair sorular detaylandırılmıştır. 2012 yılından bu yana yaş grubu ile birlikte bitirilen yaş bilgisi de istenirken 2014 yılı anket formunda sadece bitirilen yaş bilgisi istenmiştir. Bunların yanında daha önceki formlarda yer almayan birçok soru eklenmiştir. Örneğin nerede doğduğu bulunduğu ile gelmeden önce hangi ilde yaşadığı daha önce yurtdışında yaşayanlar için ne zaman Türkiye’ye geldiği soruları eklenmiştir. Bu sorular göçe dair bilgi edinme olanağı sağlaması açısından önemlidir.

Eğitim seviyesine dair soru yine detaylandırılmış üniversite yüksek lisans ve doktora ayrı şıklar olarak eklenmiştir. Daha alt eğitim seviyeleri artık ilköğretim yerini ilk ve orta eğitimi kapsayan sekiz yıllık ilköğretimin aldığı göz önüne alınarak değiştirilmiştir.

Bölüm III: İstihdam durumu

2014 anket formuna fert için sorulara kimin cevap verdiği sorusu da eklenmiştir. Özellikle kadın emeğine dair bilgi elde edebileceğimiz soruları ne ölçüde kadınların kendilerinin cevapladığını görebilmek açısından bu sorunun eklenmesi önemli olmuştur.

“Referans haftası içinde ev kadını öğrenci veya emekli bile olsanız gelir elde etmek amacıyla veya ücretsiz aile işçisi olarak bir saat bile olsa bir işte çalıştınız mı?” sorusu yukarıda uluslararası ve ulusal literatürde dile gelen eleştiriler doğrultusunda özellikle kadınların ‘görünmeyen’ çalışmalarını açığa çıkarmak amacıyla AB ülkelerinde soru formlarında yapılan değişikliklere uyum sağlamak üzere 2004 yılında HİA soru formuna eklenmiştir Bu soruya 2014’te “Kişinin tüm işleri dikkate alınarak cevaplandırılacaktır. Kendi geçimine yönelik çiftçiler dâhildir.” ibaresi eklenmiştir; bu da geçimlik üretim için çalışmayı daha iyi gözlemlememizi sağlayacaktır.

2014 yılı anket formunda detaylandırılan bir başka soru da kişinin işteki durumu sorusudur (s29).

Ücretli maaşlı ve yevmiyeli tek bir şık iken 2014 yılı formunda yevmiyeli ayrı bir şık haline getirilmiş ve mevsimlik veya günübirlik işlerde çalışanları da içerdiği belirtilmiştir. Bu değişiklik oldukça önemlidir; ücretli veya maaşlı çalışanlar ile yevmiyeli çalışanlar geçici çalışma ya da sosyal güvencesiz çalışma biçimleri açısından önemli farklılıklar gösterebilirler. Ücretli maaşlı ve yevmiyeli olanlardan referans haftası içinde çalışmayıp döneceği bir işi olanlara işten uzak kalma süresi (s30) ve uzak kaldıkları dönemde ücret maaş alıp almadıkları (s31) ayrıca sorulmuştur.

Kendi hesabına çalışanlara ve ücretsiz aile işçilerine işyerinin ana faaliyetinin tarım olup olmadığı tarım ise kendi tüketimi için mi piyasaya yönelik mi olduğu ve kendi için ürettiklerinin yıllık gıda harcamalarının yarısından fazlasını karşılayıp karşılamadığı sorulmuştur. Bu değişikliklerle geçimlik üretimde çalışanlara dair daha detaylı bilgi elde edilmesi mümkün olacaktır.

2014 yılı anketinde yapılan değişikliklerden birisi de çalışılan işyerinin temel faaliyetine yönelik olarak düzenlenen soruda üretilen ürüne ya da sunulan hizmete örnek verilmesinin istenmesidir. Bu ekleme yapılan işin niteliği ile ilgili daha iyi fikir sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Soru 36’ya karşılık gelen “Çalıştığınız işyerinin durumu aşağıdakilerden hangisine uygundur?” sorusunun şıkları (1. Tarla bahçe 2. Düzenli işyeri 3. Pazar yeri 4. Seyyar veya sabit olmayan işyeri 5. Evde) olup son şık kendi veya başkasının evinde olacak şekilde değiştirilmiştir. Kendi evi ve başkasının evinin ayrı şıklar olarak düzenlenmesi ev eksenli çalışan ve ev hizmetlerinde çalışanlar açısından ayırım yapabilmek bakımından daha bilgilendirici olacaktır.

İşyerinde çalışan kişi sayısı ile ilgili soruda 2014 yılı formunda bir değişiklik yapılmış; daha önce “1. 10’den az kişi 2. 10-24 kişi 3. 25-49 kişi 4. 50-249 kişi 5. 250-499 kişi 6. 500 ve daha fazla kişi” şeklinde yapılan sınıflandırma “1. 10 ve daha az kişi 2. 11-19 kişi 3. 20-49 kişi 4. 50 veya daha fazla kişi 5. Bilmiyor fakat 11’den az kişi 6. Bilmiyor fakat 10’den fazla kişi” olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Ancak İş Kanunundaki hüküm gereği 30 kişiden daha az ücretli çalışanı olan işletmeler iş güvencesi dışında tanımlandığından 30’a kadar ücretli çalışanın olduğu yerlerin ayrıca sınıflandırılması önemlidir. İlgili sorunun ikinci bölümünde yer alan işyerinde kaç kişi çalıştığına dair soru sadece ilk bölümdeki birinci ve ikinci şıkları seçenlere (24 ve daha az kişinin çalıştığı işletmelerde çalışanlara) sorulduğundan 30 ve daha az ücretli çalışanın olduğu işletmeleri tespit etmemiz için yeterli olmamıştır. Yeni düzenleme ile de yeterli olmayacaktır. Bu sorunun şıklarının bu bilginin tespit edilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi önerilebilir.

2014 yılı formlarında ailedeki çocuk ve bakıma muhtaç kişilerin bakımını yarı zamanlı bir işte çalışmalarının nedeni olarak beyan eden kişilere neden bu bakım hizmetini kendilerinin üstlendiği sorulmuştur. Bu soru daha önceki yıllara ait anketlerde bulunmamaktadır. Sorunun şıklarında kişisel tercihe ek olarak alternatif bakım hizmetlerinin pahalı olduğu kalitesi konusunda güven vermediği ya da yakın mesafede bu tür hizmetler sunan yerlerin olmadığı seçenekleri vardır. Sorudan yola çıkarak bu tür bakım hizmeti nedeniyle yarı zamanlı çalışanlar için bunun ne ölçüde kişisel tercihe bağlı ne ölçüde zorunluluktan dolayı olduğunu gözlemlemek mümkün olacaktır.

2014 yılı formunda geçici çalışan ücretli maaşlı ve yevmiyelilere işin süresine dair soru eklenmiştir. Ayrıca sürekli çalışanlara vardiyalı gece ve hafta sonları çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Çalışma saatiyle ilgili daha önceki formlarda olan fiili çalışma süresine ek olarak genellikle olan çalışma süresi ve kişinin haftada kaç saat çalışmak istediği sorulmuştur. Yine “fazla mesai yaptınız mı?” sorusuna ek olarak “kaç saat fazla mesai yaptınız?” sorusu da dahil edilmiştir. Bu sorulara verilecek yanıtların kadınların ve erkeklerin çalışma yaşamındaki durumlarını karşılaştırmak bakımından anlamlı olacağı düşünülmektedir.

Bölüm IV: İşsizlik ve faal olmama

İş aramama nedeni olarak “iş buldu başlamak için bekliyor” diyenlere ne tür iş buldukları hangi meslekte buldukları ve üç ay içinde başlayıp başlamayacakları sorulmuştur. 2014 anketinde ayrıca “İş bulmuş veya kendi işinizi kurmuş olsaydınız referans haftasını takip eden 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilir misiniz?” sorusuna “hayır” diyenlere neden çalışmaya başlayamayacakları sorulmaktadır.

Son olarak beyana dayalı işgücü durumu özellikle işgücü durumu dışındakiler için detaylandırılmıştır.

1.4.2. Daha Fazla Ne Yapılabilir?

2014 yılı soru formunda yapılan değişiklikler kadınların durumuna ilişkin daha kapsamlı bilgi almak açısından anlamlı ve önemlidir. Ancak anketörlerin soruları sorarken sağlıklı bilgi alma konusunda daha duyarlı davranması için toplumsal cinsiyete bağlı sorunların ele alındığı bir eğitimden geçirilmesinde büyük yarar görülmektedir. Muğla ilinde yapılan küçük uygulamanın gösterdiği gibi kadınlar kayıtlı ve düzenli işler dışında kalan işleri iş olarak görmediğinden beyan etmemektedir. Anketörler “iş” ile sadece kayıtlı işlerin kastedilmediğini belirtmek durumundadır. Bunun dışında:

- Soru 29’a karşılık gelen “Bu yer kuruluş veya işyerinde işteki durumunuz nedir?” sorusunun cevabında birden çok şıkkın seçilebilir olması kadınların birden fazla statüde (ör. yevmiyeli ve ücretsiz aile işçisi) çalışma durumunu açığa kavuşturmak bakımından anlamlı olacaktır.
- Soru 43’e karşılık gelen “Bu işinizde çalışma şekliniz nedir?” sorusundan itibaren ankette kullanılan “yarı zamanlı” ifadesi yerine “kısmi zamanlı” ifadesini kullanmak daha kapsayıcı olacaktır.
- Soru 44’e karşılık gelen “Neden yarı zamanlı bir işte çalışıyorsunuz?” sorusunun 6. şıkkı “İşin niteliği gereği” olarak düzenlenmiştir. Bu şıkla ifade edilenin ne olduğu net değildir. İlave bir açıklama ya da örneklendirme gerekmektedir.
- Soru 46’ya karşılık gelen “Bu işteki süreklilik durumunuz nedir?” sorusu işteki durumunu (soru29) ücretli maaşlı ve yevmiyeli olarak belirtenlere sorulmuştur. Bu soru kendi hesabına çalışanlar ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar açısından da oldukça önemlidir. Dolayısıyla her iki gruptakilere de geçici çalışıp çalışmadıklarını sormak gerekir. Yine soru 46’nın ikinci şıkkı “Geçici veya sınırlı süreli iş (Mevsimlik gününbirlik sözleşmeli sözleşmesiz arada sırada çalışma dahil)” olarak düzenlenmiştir. Burada ifade edilen niteliklerin ayrıştırılması oldukça önemli olup mevsimlik çalışma gününbirlik çalışma sözleşmeli ya da sözleşmesiz çalışma ayrı şıklarda sorulabilir.
- Soru 47’ye karşılık gelen “Neden sürekli bir işte çalışmıyorsunuz?” sorusunun son şıkkı olan “Diğer” şıkkının örneklendirilmesi istenerek verilen örneklerden yola çıkılarak başka şıklar oluşturulabilir.
- Soru 81’de son dört hafta içinde iş aramak için hangi kanalların kullanıldığı sorulmuştur. Bu sorunun 4. Şıkkı “Özel istihdam ofislerine (internetdeki kariyer.net yenibiris.com vb. dahil) başvurduunuz mu?” 5. şıkkı ise “Gazete dergi veya internetteki iş ilanlarına baktınız mı?” olarak düzenlenmiştir. İnternet üzerinden iş aramanın hangi şıkkın altında kaydedileceği konusunda karışıklık olabilir bu şıklar daha açık olarak düzenlenmelidir.

- g. Soru 86’ya karşılık gelen “Referans haftası ile biten son 4 haftada iş aramama nedeniniz nedir?” sorusunun 6.5. şıkkı “Diğer ailevi ve kişisel nedenler (Askerden yeni gelmesi ailesinin izin vermemesi vb.)” olarak düzenlenmiştir. Burada verilen örnekler oldukça farklı durumlara karşılık geldiğinden tek bir şıkta gösterilmesi yeterli değildir. Her biri için ayrı bir şık düzenlenmelidir.
- h. Soru 87’ye karşılık gelen “Ailedeki çocuklara veya bakıma muhtaç diğer yetişkinlere neden kendiniz bakıyorsunuz?” sorusunu takiben “Çocuk engelli yaşlı bakımına yönelik hizmet almaya ihtiyacınız var mı?”, “Nasıl bir bakım hizmetine ihtiyaç duyuyorsunuz (örneğin gündüzlü, yatılı vb.)?” soruları eklenebilir.
- i. 0-6 yaş aralığında çocukları olan istihdamdaki kişilere (cinsiyet farkı gözetmeden) çocuk bakımını ne yolla temin ettikleri sorulabilir.
- j. Soru 96’ya karşılık gelen “En son çalıştığınız bu işinizden ayrılmanızdaki esas neden neydi?” sorusunun 7. Şıkkı “Eşinin isteği üzerine/evlilik nedeniyle” şeklinde düzenlenmiştir. Bu soruya “Diğer aile fertlerinin (baba/abi) isteği üzerine” gibi bir şık ilave edilebilir.
- k. 2014 yılı soru formunda soru 26’ya karşılık gelen “Referans haftası içinde ev kadını öğrenci veya emekli bile olsanız gelir elde etmek amacıyla veya ücretsiz aile işçisi olarak bir saat bile olsa bir işte çalıştınız mı?” sorusu öncelikle gelir karşılığı çalışmayı akla getirmektedir. Dolayısıyla soruyu cevaplayan kişi burada sadece gelir karşılığı çalışmayı düşünebilir. Bu iki çalışma biçimini (gelir elde etmek için ya da karşılıksız) ölçecek iki ayrı soru düzenlenebilir. Ayrıca soru 26’dan itibaren ankette kullanılan “ücretsiz aile işçisi” kavramı anketi cevaplayanlar açısından çok anlaşılır görünmemektedir. Bu kavramı daha anlaşılır hale getirmek için yapılabilecek işlere dair birkaç somut örnek verilebilir. Örneğin eşinin bakkal dükkanında tezgahçılık yapmak eşinin seyyar satıcı olarak sattığı yiyecekleri evde hazırlamak gibi.
- l. TÜİK tarafından internet üzerinden ulaşılabilen tablolardaki veri değişkenleri oldukça sınırlıdır. Daha geniş veriyi içeren tablolar oluşturmak için değişkenlerin sayısını çoğaltmak gereklidir. İşgücü istihdam işsiz kurumsal olmayan nüfusa yönelik verilerin hazırlanmasında durum değişkenlerinde örneklem boyutunun elverdiği ölçüde iki yerine üç değişkenli sorgulamalar yapılmasının sağlanması çok yararlı olacaktır. Ek olarak işgücü istatistiklerinin dinamik sorgulama yöntemiyle sunulduğu portalda özet işgücü durumu tablolarında işgücü durumu değişkenleri arasında eğitim durumu ve yaş grubunun dışında başka bir değişken bulunmamaktadır. Burada medeni durum ve hane tipi gibi değişkenlere de yer verilmelidir. Mesleklere göre dağılım yıllar itibarıyla izlenememektedir. İktisadi faaliyet kolları ve benzeri değişkenlerin 3 grup veya 18 gruplu sınıflandırmalarının yanı sıra mikro veri setinde yer verilen detayda (88 gruplu) sunulması araştırmacılara önemli bilgiler sağlayacaktır.
- m. İl bazında verilen temel işgücü istatistiklerinin cinsiyet temelinde ayrıştırılmamış olması özellikle seçilen ile yönelik yapılan çalışmalarda ciddi veri eksikliği yaratmaktadır. Bu istatistiklerin kadın ve erkek olarak ayrıştırılmasında büyük yarar vardır.

2.Bölüm

Kazanç Yapısı Anketlerinin
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Bakış Açısıyla Gözden
Geçirilmesi

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi

> 2. Bölüm

Kazanç Yapısı Anketlerinin Toplumsal
Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi

2. Kazanç Yapısı Anketlerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla Gözden Geçirilmesi

Kadın ve erkek ücretleri arasındaki açık, çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliği önündeki önemli engellerden biridir. Toplumsal cinsiyete dayalı ücret açığı insan sermayesi birikimindeki farklılıklar veya işe özgü farklılıklar ile açıklanamayan ve işverenlerin cinsiyete dayalı ayrımcı tutumlarının sonucu olarak ortaya çıktığı kabul edilen farka işaret etmektedir (Eurostat, 2009a). Bu eşitsizliğin doğru bir şekilde ölçülmesi eşitsizlikle mücadele açısından önem taşımakta ve hükümetlerin aldığı önlemlerin zaman içinde eşitlik yönünde ne tür ilerleme sağladığını izleme imkânı sunmaktadır. Hanehalkı veya işletme düzeyinde ücretler ve gelir üzerine bilgi toplayan anketler bu açıdan önemli araçlardır. Hanehalkı işgücü anketleri tüm ekonomik faaliyet alanlarında, küçük işletmeleri ve düzensiz çalışma biçimlerini de kapsayarak hem işgücü arzı açısından hem de ekonomik statüyle bağlantılı sosyal dışlanma açısından anlamlı olmakla birlikte gelirlerin kişilerin beyanına bağlı olması güvenilirlik düzeyini azaltmaktadır. İşveren/işletme temelli anketler işverenlerin ödeme kayıtlarından son derece kesin bilgiler sunmaktadır. Yüz yüze görüşme gerektirmediği için örneklem sayısı hanehalkı işgücü anketlerinkinden çok daha büyük olabilmekte ancak tarımı, küçük işletmeleri, aile işçilerini vb. dışarıda bırakması durumunda düşük ücretle çalışanlar açısından bilgi sunma kapasitesi sınırlı kalabilmektedir (Lower, 1997). Kazanç Yapısı Anketi, işletme temelli anket olarak çalışanların ücretleri ve çeşitli özelliklerine dair kapsamlı bilgi sunmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde, Kazanç Yapısı Anketi toplumsal cinsiyet perspektifiyle gözden geçirilmekte ve incelenmektedir. Üç alt başlık vardır: bunlardan ilki, AB’de Kazanç Yapısı Anketlerinin değerlendirmesine ilişkindir. İkinci alt başlık Türkiye’de ücret/gelir açığı araştırmalarının kısa özetini içermektedir. Üçüncü alt başlık, 2006 ve 2010 yıllarında yapılan Türkiye’de Kazanç Yapısı Anketinin bulgularını mikro veriler üzerinden değerlendirmektedir.

2.1. Avrupa Kazanç Yapısı Anketleri⁵ (AKYA) ve Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı (CÜA)

Geçmiş 1978-79 yıllarına dayanan Avrupa Kazanç Yapısı Anketi Avrupa Konseyinin 1999 tarihli yönetmeliğiyle 2002’den bu yana her dört yılda bir tüm AB ülkelerinde düzenli yapılmaktadır. Komisyonun 2005’teki yönetmeliğinde AKYA’nın amacı, AB üye ülkelerinde, EFTA ülkelerinde ve aday ülkelerde politika oluşturma ve araştırma çalışmalarına kesin, uyumlu ve karşılaştırılabilir veri sunmak olarak açıklanmıştır. 2010 araştırması kapsamındaki ekonomik faaliyetler kamu sektörünü dışarıda bırakmakla birlikte kamu sektörünü ve 10’dan az çalışanı olan işletmeleri dâhil edip etmemek ülkelerin kendi tercihine bırakılmıştır. Ankette kazançların düzeyi ile bireylerin özellikleri (cinsiyet, yaş, meslek, kıdem, eğitim düzeyi, brüt kazanç, ödenen saatler, ikramiye ve prim) ve onların işverenlerinin özellikleri (ekonomik faaliyet, işletme büyüklüğü, toplu iş sözleşmesi kapsamında olması vb.) arasındaki ilişkiye dair bilgi toplanmaktadır (EC-Eurostat, 2010). AKYA cinsiyete dayalı ücret açığının (gender wage gap) hesaplanmasında önemli bir veri kaynağıdır.

Ayarlanmamış CÜA kadınların ve erkeklerin brüt saatlik kazançlarının (aritmetik) ortalaması arasındaki farkın erkeklerin ortalama brüt saatlik kazançlarına yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Ayarlamayla kast edilen istihdamdaki kadınların ve erkeklerin bireysel özelliklerindeki ulusal farklılıkların düzeltilmemesidir. Toplumsal cinsiyet istatistikleri uzmanları bu açığın ayarlamaya tabi tutulmaması gerektiği sonucuna ulaşmıştır (Eurostat, 2010).

⁵ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/earnings/main_tables

AKYA'nın on ve üzeri işçi çalıştıran tüm özel sektör işletmelerini temsil etmesi ve kamu sektörünü dışarıda bırakmasının örneklemin oluşturulma biçimi bakımından iki seçim sorununa yol açtığı belirtilmiştir: i) sadece istihdamda olan kişileri dâhil etmesi, ii) küçük işletmelerdeki, tarımdaki çalışanlar ile kendi hesabına çalışanları dışarıda bırakması (Eurostat, 2009a). Aslında bu durumun yaratabileceği sapmaları gidermek için AB genelinde veri toplayacak araştırmaların sadece çalışanlara değil aynı zamanda çalışma çağındaki işsiz ve iktisaden faal olmayan nüfusa dair de veri toplaması, tüm işkollarını kapsaması, hanehalkı bilgilerini de içermesi, kısaca Avrupa Kazanç Yapısı Anketi ve Avrupa Topluluk Hanehalkı Panelindeki verilerin tek bir araştırmada birleştirilmesi bir öneri olarak daha önceden dile getirilmiştir (Meulders vd., 2002)

Bu öneri paralelinde daha sonradan yürütülen bir araştırma ile bu iki seçim mekanizmasından kaynaklanan sapmaları gidermek için AKYA verilerine uygulanabilecek bir metodoloji geliştirilmiş ve Avrupa Topluluğu Bütçe Paneli verilerine uygulanan ekonometrik metotlarla bu sapmanın büyüklüğü nicelikselleştirilmiştir. Buna göre sadece istihdamdakilerin ele alınması ve yaş, eğitim düzeyi gibi değişkenlerle sınırlı tutulması ve medeni durum ve çocuk sayısının dışarıda bırakılması yanlış sonuçlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla AKYA’da kişilerin medeni durumu, çocuk sayısı, çocukların yaşı, hane üyelerinin toplam geliri hakkında da bilgi toplanması önerilmiştir. Öte yandan küçük ölçekli işletmelerin dışarıda bırakılmasının CÜA üzerindeki etkisinin çok sınırlı olduğu bulunmuştur (Eurostat, 2009a).

AKYA verilerini ülkeler temelinde karşılaştıran bir araştırmaya göre 2008’de AB-27’deki tüm ekonomilerde de kadınlar saatlik olarak erkeklerden yüzde18 daha az kazanmaktadır. Bu fark İtalya’da yüzde 5’e inmekte, Estonya’da yüzde 30’a çıkmaktadır. Bu fark üye ülkeler arasında kadınların yaptığı işler: kadınların düşük ücretli mesleklerde yoğunlaşması, kadınların yönetici pozisyonlarda sınırlı yer alması, ailevi sorumluluklar nedeniyle kariyere ara vermesi veya kısmi zamanlı çalışma gibi faktörlerden ileri gelmektedir.

1. CÜA'nın en düşük olduğu ülkeler kadınların işgücüne katılım oranının en düşük olduğu ülkelerdir, AB-27 katılım ortalaması 2008’de yüzde 59.1 iken, bu oran İtalya’da yüzde 42.7, Malta’da yüzde 34.7 ve Polonya’da yüzde 52.4’tür. Bu durum düşük vasıflı kadınların istihdamdaki görece düşük oranlarından ileri gelmektedir. Örneğin AB ortalaması yüzde 38.7 iken, bu oran Polonya’da yüzde 19.5, Malta ve İtalya’da yüzde 25-30 arasındadır. Buna karşılık CÜA'nın görece yüksek olduğu AB-15 ülkelerinde, örneğin Almanya, İngiltere, Hollanda ve Avusturya, düşük eğitilmiş kadınların istihdamdaki oranı yüzde 40-55 arasındadır. Bu ülkeler aynı zamanda kadınların kısmi zamanlı çalışmasının yüksek oranda olduğu ülkelerdir. Bu durum şöyle açıklanabilir. Düşük katılımlı ülkelerde ancak görece yüksek ücret kazanabilecek kadınlar çalışma hayatındadır, kadınlar ücretlerin yüksek olduğu sektörler ve işlerde yoğunlaşmaktadır. Buna karşılık oranın yüksek olduğu ülkelerde düşük ücret beklentisi olan kadınlar da belirli çalışma zamanı düzenlemeleriyle işgücü piyasasına katılabilmektedir.
2. CÜA yüksek eğitilmiş işçilerde daha fazladır. Eğitim düzeyi yükselen kadınlar işgücüne daha fazla katılmakta ama CÜA üniversite mezunlarında daha düşük eğitime sahip olanlara kıyasla daha yüksek olmaktadır. AB-27’de bu oranlar sırasıyla yüzde 26.1 ve yüzde 13.9’dur. Bunun olası açıklaması cinsiyete dayalı mesleki ayrışmada olabilir. Kadınlar aile lehine karar vermelerinden ötürü yönetici pozisyonlarda daha az yer almaktadır.
3. CÜA genç çalışanlarda en düşüktür. Günümüzde genç kadınların ve erkeklerin eğitim düzeyleri benzer olduğu, kadınlar çocuk büyütme vb. nedenlerine kariyerlerine henüz ara vermedikleri ve eşitlik politikalarından da yararlandıkları için eğitimin getirileri her iki cins için de birbirine yakındır (Eurostat, 2010).

İşveren-işçi eşleştirmesine dayanan 1995 Avrupa Kazanç Yapısı Anketi verilerini kullanan ve altı Avrupa ülkesini (Belçika, Danimarka, İrlanda, İtalya, İspanya ve İngiltere) karşılaştıran bir araştırmanın bulgularına göre tüm ülkelerde farklı sanayi işkolları arasında cinsiyete dayalı önemli ücret farkları vardır. Genel olarak erkeklerin ortalama ücreti, eğitim seviyeleri ve kıdemleri daha yüksektir. Tüm ülkelerde çalışma koşulları, bireysel özellikler ve firma özellikleri kontrol edilse bile ücret açığı mevcuttur. Her iki cinsiyet açısından da sanayi ücret farkları İrlanda, İtalya ve İngiltere’de yüksek, Belçika, Danimarka ve İspanya’da düşüktür. Hem erkek hem kadın işçiler için sanayiler arası ücret farkı adem-i merkezi toplu pazarlık düzeni olan ülkelerde çok daha belirgindir. Genel olarak sanayiler arasındaki ücret farkı sanayilerin karlılık düzeyleriyle pozitif korelasyon içindedir. Ancak korelasyonun büyüklüğü toplu pazarlık sisteminin merkezi ve koordineli olduğu ülkelerde daha düşüktür.

Cinsiyet temelli karşılaştırmaya göre sanayiler itibarıyla cinsiyete dayalı ücret farkı yüzde 11 ile yüzde 18 arasındadır. Diğer yandan ortalama kadın ve erkek işçi ücret farkları yüzde 18-yüzde 39 arasında değişmektedir. Buna göre kadınlar Danimarka’da erkeklerden yüzde 18 daha az kazanırken bu oran İngiltere’de yüzde 39’a çıkmaktadır. Bu açık büyük ölçüde kadın ve erkeklerin sektörel dağılımı temelinde açıklanabilmektedir. Özetle sanayilerin cinsiyete dayalı ücret açığını açıklama düzeyi İrlanda’da yüzde 29 iken Belçika ve İspanya’da hiç etkisi yoktur (Gannon vd., 2005).

Ülkeler arasındaki farklılıkları anlamak bakımından sosyal tarafların çalışma ilişkilerindeki yönlendirici gücünün hesaba katılması gereğine dikkat çeken bir araştırmaya göre hükümetlerin yaptıkları yasal düzenlemeler, uyguladıkları programlar, sendikaların eşitliğe yönelik politikaları benimsemesi ve toplu pazarlık yoluyla işletme veya işkolu düzeyinde çalışma koşullarını belirlemesi GWG’nin düşmesinde etkili olmaktadır. Toplu pazarlık iş ve aile yaşamını uzlaştırma politikalarıyla, iş saati düzenlemeleriyle işyerlerinde yatay mesleki ayrışmayı azaltarak GWG’yi azaltma potansiyeli sunmaktadır (Eurofound, 2010). Nitekim cömert ebeveyn izinlerinin, çocuk bakımı için kamusal hizmetlerin sunulduğu ülkelerde kadınların insan sermayesine yatırım yapmaya (eğitim, mesleki eğitimi, kıdem) teşvik edildiği ve böylece toplumsal cinsiyet farklarının azaldığı gözlenmiştir. 1995 AKYA verilerini kullanan bir çalışmada Belçika, Danimarka, İrlanda, İtalya ve İspanya farklı refah devleti modellerinin örnekleri olarak alınmış, GWG’nin en düşük olduğu Danimarka’da merkezi toplu pazarlık sisteminin rolüne dikkat çekilmiştir. Danimarka’da kadınların eğitim düzeyleri erkeklerinkinden daha yüksek olup, gelişmiş ebeveyn izinleri, bakım hizmetleri sonucu kadınların firmalardaki kıdem süreleri erkeklerinkine yakındır (Plasman ve Sissoko, 2004).

2.2. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı Araştırmalarının Değerlendirmesi

Türkiye’de başta 4857 sayılı İş Kanunu olmak üzere ilgili mevzuat iş yaşamında ayrımcılığı yasaklamaktadır. Kanunun eşit davranma ilkesine ilişkin 5. Maddesine göre “İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz. Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz. İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.” Ancak uygulamada ayrımcılık yapıldığını araştırmalar ortaya koymaktadır.

Geçmiş dönemde Türkiye’de kadınlar ve erkekler arasındaki ücret ve gelir farklarını ele alan bazı araştırmaların 1987 ve 1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketleri ile 1994 İstihdam ve Ücret Yapısı Anketini kullandığı görülmektedir. Araştırmaların sonuçları kullanılan veri setine göre farklılaşmaktadır. Cinsiyete dayalı ücret açığı erkek ücreti ile kadın ücreti arasındaki farkın erkek ücretine bölünmesiyle hesaplanmaktadır.

Kadın ve erkek ücret eşitsizliğinin nedenlerini oraya çıkarmak için eğitim, deneyim, meslek ve işteki durumların neden olduğu farklılıkları analize katan bir çalışma 1987 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketini veri almıştır. Buna göre işçi, kendi hesabına, işveren gibi çeşitli kategorilerde çalışan kadınların aylık ortalama kazancı erkeklerinkinin yüzde 48’idir. Ancak ücretliler söz konusu olduğunda fark azalmakta ve kadınlar erkeklerin ücretinin yüzde 96’sını almaktadır. Genel olarak kadın erkek ücretleri arasındaki farkın yüzde 36’sı eğitim, deneyim, meslek vb. değişkenlere bağlı olarak açıklanabilirken, yüzde 64’ü araştırmacıların piyasa ayrımcılığı olarak nitelendirdiği cinsiyete dayalı ayrımcılıktan ileri gelmektedir (Dayıoğlu ve Kasnakoğlu, 1997).

1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi kullanılarak yapılan bir diğer araştırma (Tansel, 2005) tarım dışı saatlik ücrette toplumsal cinsiyete dayalı açığı özel sektörde yüzde 77 ve kamu işletmelerinde yüzde 84 olarak bulmaktadır. Özel sektörde Dayıoğlu ve Tunalı’nın (2004) çalışmasında 1988 Hanehalkı İşgücü Araştırmasına göre kadın/erkek ücret oranı yüzde 98 ve 1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Araştırmasına göre yüzde 85’tir (aktaran İlkkaracan ve Selim, 2007). Bu araştırmalarda daha çok insan sermayesi değişkenlerinin kullanıldığını ve veri kısıtına bağlı olarak işyeri özelliklerinden çok sınırlı olarak yararlanıldığını belirten İlkkaracan ve Selim’in (2007) araştırması bu açığı kapatmak üzere 1994 İstihdam ve Ücret Yapısı Anketi verilerini kullanmaktadır. Ankette üç sektör: imalat sanayi, elektrik, gaz ve su ile maden ve toprak işkollarında hem firmaya hem çalışana dair bilgiler bulunmakta, firmaların bilgileri coğrafi bölge, sanayi, kamu/özel sektör, toplam çalışan sayısı ve ücretlerin belirlenmesinde TİS olup olmadığını içermektedir. Çalışan bilgileri ise işçinin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, kıdemi, mesleği ve aylık ücretini içermektedir. Araştırmaya göre kadınlar erkeklerin kazandığının yüzde 70.6’sını almaktadır. İnsan sermayesi değişkeni kontrol altına alındığında kadınların ücreti erkeklerinkinin yüzde 85.2’sine çıkmaktadır. Sektör, meslek ve firma özellikleri kontrol edildiğinde (yani aynı eğitim, iş tecrübesi, kıdem, meslek, işkolu, işletme büyüklüğü ve toplu iş sözleşmesi kapsamında olmak gibi değişkenler kontrol altına alındığında) kadınlar erkeklerden yüzde 10 daha az kazanmaktadır. Dolayısıyla cinsiyete bağlı ücret açığının kadınların düşük eğitim düzeylerinin yanı sıra sınırlı sayıdaki işkolunda daha çok düşük ücretli, toplu sözleşme kapsamında olmayan özel sektör işletmelerinde yoğunlaşmasına bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dünya Bankasının Türkiye İşgücü Piyasası raporunda da 1988-89 HİA verileri, 1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi ve 2002 Hanehalkı Bütçe Araştırması verileri kullanılarak yapılan hesaplamalara göre 1988-2002 arasında ücretli ve maaşlı çalışan erkeklerin ortalama kazançlarının yüzde 22, kadınlarınkinin ise yüzde 12 arttığı bulunmuştur. Söz konusu dönemde kadınlar erkeklerin kazandığının yüzde 78-yüzde 83’ünü kazanmaktadır.

2003 Hanehalkı Bütçe Anketini kullanarak Türkiye’de cinsiyete dayalı ücret açığını ölçen bir diğer çalışmaya göre açık yüzde 25.2 kadınların aleyhine olup, açığın yüzde 60’lık kısmı ayrımcılığa dayanmaktadır. Eğitim kadınları ayrımcılığa karşı korumamakta ve üniversite mezunu kadınların bile ücret açığının yüzde 40’lık kısmı ayrımcılığa bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Cudeville ve Gürbüzler, 2007).

HİA 2006 verilerini kullanan ve kentsel işgücünü analiz eden bir çalışmada bireylerin beyan ettiği net aylık ücretler üzerinden değerlendirme yapılmıştır (Dayıoğlu ve Süral, 2011). Kadınlar ve

erkekler arasındaki ücret açığının yüzde 8 ile düşük olmasını, kentte ücretli olarak çalışan kadınların eğitim düzeyinin erkeklere göre yüksekliği ve kadınların vasıflı mesleklere yüksek oranda temsili ile açıklamışlardır. Yaptıkları hesaplama göre eğer erkek çalışanlara benzer özelliklere sahip ortalama bir kadın işgücü profili söz konusu olsa, kadınlar ayrımcılığa bağlı olarak erkeklerin ücretinin ancak yüzde 75’ini alabilecektir.

Hanehalkı Bütçe Araştırması 2008 mikro verilerinden hareketle yapılan bir çalışma kadınların kazançlarının ve faaliyet gelirlerinin erkeklere göre daha az olduğunu ve daha eşitsiz dağıldığını, transferlerin (emeklilik ödenekleri dahil) ise ağırlıklı olarak erkeklerin elinde toplandığını ortaya koymaktadır (Dayıoğlu ve Başlevent, 2012). Buna göre Türkiye’de kadınların yüzde 62.5’inin herhangi bir kişisel geliri yokken, bu oran erkeklerde yüzde 5.4’tür. Bunun ana nedeni, kadınların işgücüne düşük katılımı ve istihdamdakiler arasında ücretiz aile işçilerinin oranının yüksekliğidir. Ortalama olarak alındığında erkeklerin kişisel geliri kadınlarınkinin iki katıdır. Yıllık kişisel gelir bazında en alttaki yüzde 10’luk gelir dilimindekilerin yüzde 80’i kadındır. En üst gelir grubunda bu pay yüzde 10’a düşmektedir. Kadınların ortalama yıllık kazancı erkeklerin kazancının yaklaşık yüzde 55’i kadardır.

Kazanç Yapısı Araştırması 2006 verilerini kullanan bir çalışmaya göre ortalama ücretlerde ücret açığı yüzde 3’tür, medyan ücrette yüzde 6.47’ye çıkmaktadır. Araştırmanın dikkat çektiği bir husus, 10’dan fazla çalışanı olan kayıtlı tarım dışı işyerlerinin dahil olduğu araştırmanın erkeklerin yüzde 41.3’ü ve kadınların yüzde 51.9’u hakkında veri sunmasıdır. Belirtilen ücretlerin düşük olması ihtimali de yüksektir çünkü 2006’da çalışanların üçte birinin asgari ücret (531 TL) aldığı belirtilmiştir. Oysa HİA 2006 verilerine göre çalışanların yüzde 17.3’ü 500-600 TL aralığında kazanmaktadır. Araştırmada asgari ücret kazananlar hesaplama dışı bırakılmıştır. Kadınların yüzde 38.1’i, erkeklerin yüzde 20.8’i yüksek okul mezunudur. Kadınlar daha küçük firmalarda çalışmakta, yönetici pozisyonda daha az bulunmakta ve toplu iş sözleşmesi kapsamında olma ihtimalleri daha düşük olmaktadır. Ücret dağılımı itibarıyla ücret açığını ortaya koymak için yapılan ekonometrik (yüzdelerle regresyon) çalışmaya göre dağılımın alt ucunda açık, sifıra yaklaşmakta, üst ucunda kadınlar lehine olmaktadır. Ancak ücret dağılımında yaş, eğitim, kıdem gibi değişkenler kontrol altına alındığında cinsiyete dayalı ücret açığının büyümesi Türkiye işgücü piyasasında ayrımcılık olduğunu göstermektedir (Aktaş ve Uysal, 2012).

2013 yılı HİA verilerine göre çalışan kadınların yüzde 35’i yüksekokul, fakülte ve üzerinde eğitim düzeyindedir. İşgücüne katılım oranlarına baktığımızda lise ve altı eğitim düzeyindeki kadınlarda işgücü katılım oranı yüzde 27’yi geçmezken, yüksekokul, fakülte ve üzerinde eğitim düzeyine sahip kadınların işgücü katılım oranı yüzde 72’dir. İstihdam oranları da benzer biçimde eğitim düzeyine göre büyük farklılıklar göstermektedir; ilköğretim mezunu kadınlarda yüzde 25 iken yüksekokul, fakülte ve üzerinde eğitim düzeyindeki kadınlarda yüzde 61’dir. Dolayısıyla Türkiye’de sorun, halen cinsiyete dayalı ücret açığının az olması veya hiç olmaması değil, düşük eğitim düzeyinden kadınların işgücü piyasasına nasıl daha yaygın katılacağı ve yaygın katıldığında bu açığın büyümesinin nasıl önleneceğidir. Anketlerin bu açığı nasıl doğru şekilde göstereceğidir.

2.3. Kazanç Yapısı Anketi

Kazanç Yapısı Anketi 2006’da ve 2010’da Kasım ayında Türkiye’de uygulanmış olup, her dört yılda bir tekrarlanması öngörülmektedir. KYA soru formu Eurostat’ın belirlemiş olduğu kriterlere uygun hazırlanmıştır. İsteğe bağlı bir husus olan 10’dan az çalışanı olan küçük işyerlerini kapsamaya ilişkin olarak, bu tür işyerlerini dışarıda bırakma tercih edilmiştir. Toplanan bilgi 10 ve daha fazla çalışanı olan özel sektör işletmeleri ve formel istihdamda olanlar için geçerlidir.

Oysa 2013 yılı HİA verilerine göre Türkiye genelinde çalışan kadınların yüzde 61’i 10’dan az çalışanı olan işletmelerdedir. Bu oran kentte yüzde 41.6, kırdada yüzde 89 düzeyindedir. Yine 2013 verilerine göre Türkiye genelinde kadınların yüzde 52’si enformel istihdamdadır. Anketin geniş bir kadın kitlesini dışarıda bıraktığı görülmektedir. Anket kapsamındaki işletmelerde çalışan kadınlara ve erkeklere dair bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

Kazanç yapısı anketlerinin uygulandığı 2006 ve 2010 yıllarında farklı sektörel sınıflandırmalar kullanılmıştır. 2006 yılı anketinde NACE Rev.1.1 kullanılırken, 2010 yılı anketinde işyerinin ekonomik faaliyeti NACE Rev2 sektör sınıflandırmasına göre yapılmıştır. Aynı durum meslek sınıflandırması için de geçerlidir; 2006 yılı anketinde meslek sınıflandırması ISCO-88’e göre, 2010 yılında ise ISCO-08’e göre yapılmıştır. Ayrıca 2006 yılı anketinde aylık ücreti ödenen gün sayısı sorulmamıştır.

2.3.1. Tam Süreli Çalışanların Çeşitli Özelliklerine Göre Dağılımı

Bu bölümde kazanç yapısı anket verilerine dayanarak tam süreli çalışan kadınların ve erkeklerin eğitim düzeyi, yaş, kıdem, çalıştıkları sektör ve işletme büyüklüğüne göre dağılımları ele alınmaktadır. Ayrıca idari sorumluluğa sahip olanların ve TİS kapsamında çalışanların dağılımı da verilmektedir. Ankete katılanların % 99’u tam süreli çalışan olduğundan bu analizler sadece tam süreli çalışanlar için yapılmıştır.

Tablo 2-1 Tam Süreli Çalışanların Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

2006		Erkek	Kadın	Toplam
		İlkokul ve altı	32.2	18.0
	İlköğretim	15.1	10.4	14.0
	Lise	21.6	26.9	22.8
	Meslek lisesi	12.5	9.5	11.8
	Yüksekokul ve üstü	18.6	35.2	22.4
2010		Erkek	Kadın	Toplam
	İlkokul ve altı	24.2	11.7	21.1
	İlköğretim	15.5	7.6	13.5
	Lise	24.7	26.8	25.2
	Meslek lisesi	10.1	7.6	9.5
	Yüksekokul ve üstü	25.5	46.4	30.6

2006’da kadınların yüzde 35.2’si yüksek okul ve üstü eğitimlidir ve bu oran erkeklerde yüzde 18.6’dır. Yüksek okul ve üstü eğitimli kadınların oranı, erkeklerin iki katıdır. 2010’da söz konusu oranlar sırasıyla kadınlarda yüzde 46.4 ve erkeklerde yüzde 25.5’tir. Çalışan her iki kadından neredeyse birinin yüksekokul ve üstü eğitimli olması, istihdama katılımın lise mezunları da dahil düşük eğitimli kadınlar için ne denli zor olduğunu göstermektedir. Öte yandan dört yıl içinde çalışanların eğitim düzeyi bu kadar yükselmeyeceğine göre bu durumun örneklem seçimiyle ilgili olduğu düşünülebilir. Nitekim işletmelerin sektörlere göre dağılımı (Tablo 2-5) 2006’dan 2010’a imalat sanayinin payının hızla azaldığını ve hizmetler sektörünün payının arttığını göstermektedir.

Tablo 2-2 Tam Süreli Çalışanların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıl	Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
2006	16-19	1.2	2.4	1.5
	20-24	6.3	16.8	8.7
	25-29	21.5	26.2	22.6
	30-34	23.0	20.7	22.5
	35-39	18.4	14.8	17.6
	40-49	23.9	16.1	22.1
	50-59	5.0	2.9	4.5
	60+	0.6	0.2	0.5
2010	16-19	0.8	0.9	0.8
	20-24	5.3	11.9	6.9
	25-29	19.4	24.8	20.7
	30-34	23.7	23.8	23.7
	35-39	19.1	16.8	18.5
	40-49	24.8	17.4	23.0
	50-59	6.0	3.9	5.5
	60+	1.0	0.5	0.8

Çalışanların yaş dağılımına göre kadınlar genç yaş gruplarında yoğunlaşmaktadır. Kadınların 2006’da yüzde 66.1’i ve 2010’da yüzde 61.4’ü 35 yaş altıdır. Buna karşılık erkeklerin 2006’da yüzde 52’si ve 2010’da yüzde 49.2’si 35 yaş ve altıdır. Kadınların erkeklere kıyasla daha genç oldukları görülmektedir.

Tablo 2-3 Tam Süreli Çalışanların Kıdeme ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Yıl	Kıdeme Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
2006	1 yıldan az	27.9	28.9	28.1
	1- 5 yıl	47.1	51.1	48.0
	6- 10 yıl	14.5	13.3	14.2
	11-20 yıl	0.6	0.3	0.6
	20 yıldan fazla	2.3	0.9	2.0
2010	1 yıldan az	29.3	30.8	29.7
	1- 5 yıl	47.1	51.6	48.2
	6- 10 yıl	12.5	10.3	12.0
	11-20 yıl	0.4	0.2	0.4
	20 yıldan fazla	2.8	1.0	2.3

Kıdeme ve yaş arasında bir paralellik vardır. Kadınlar daha genç yaş gruplarındaki yoğunlaştıkları için kıdeme göre dağılımda en kalabalık oldukları grup, 2006’da yüzde 51.1 ve 2010’da yüzde 51.6 ile 1-5 yıldır. Erkekler için de 1-5 yıl arası en kalabalık grubu (yüzde 47.1) oluşturmakla birlikte, erkekler arasında 6 yıl ve üstü çalışanların oranı kadınlarınkinden yüksektir.

Tablo 2-4 Tam Süreli Çalışanların İşletme Büyüklüğü ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

2006		Erkek	Kadın	Toplam
10 - 49		39.9	37.9	39.4
50-249		26.8	29.2	27.3
250 - 499		10.0	10.2	10.0
500 - 999		9.4	10.6	9.7
1000+		13.9	12.2	13.5
2010		Erkek	Kadın	Toplam
10 - 49		40.5	37.8	39.9
50-249		24.4	25.0	24.5
250 - 499		10.8	12.8	11.3
500 - 999		7.8	9.4	8.2
1000+		16.6	14.9	16.2

İşletme büyüklüğüne göre dağılım bakımından kadınlar ve erkekler arasında çok büyük fark yoktur. Ancak 10-49 çalışanı olan işletmeler ile 1000’den fazla çalışanı olan işletmelerde erkeklerin oranını biraz daha yüksektir.

Tablo 2-5 Tam Süreli Çalışanların Sektörlere Göre Dağılımı (%)

2006			
	Erkek	Kadın	Toplam
Madencilik ve taş ocakçılığı	2.4	0.7	2.0
İmalat	41.8	32.7	39.9
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	5.4	1.5	4.6
İnşaat	3.7	2.4	3.4
Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	19.0	21.0	19.4
Oteller ve lokantalar	4.2	3.7	4.1
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	9.2	7.0	8.8
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	3.6	10.2	5.0
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	5.3	7.1	5.7
Eğitim	1.8	5.7	2.6
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1.3	5.8	2.3
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	2.3	2.1	2.3
2010	Erkek	Kadın	Toplam
Madencilik ve taş ocakçılığı	2.6	1.0	2.2
İmalat	31.9	20.5	29.1
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	2.1	0.7	1.8
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	2.6	0.9	2.2
İnşaat	3.1	2.2	2.8
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	17.8	17.1	17.6
Ulaştırma ve depolama	7.8	5.4	7.2
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	4.6	3.0	4.2
Bilgi ve iletişim	5.7	5.8	5.7
Finans ve sigorta faaliyetleri	5.0	13.7	7.2
Gayrimenkul faaliyetleri	0.4	0.4	0.4
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	4.4	8.6	5.5
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	5.3	5.7	5.4
Eğitim	1.6	4.0	2.2
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1.7	7.2	3.0
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	1.4	1.4	1.4
Diğer hizmet faaliyetleri	2.0	2.4	2.1

2006’da kadınların yüzde 32.7’si ve erkeklerin yüzde 41.8’i imalat sektöründedir. İmalat sektörleri arasında en büyük paya sahiptir. İkinci sırada kadınlarda yüzde 21 ve erkeklerde yüzde 19 ile toptan ve perakende ticaret gelmektedir. Üçüncü sırada kadınlar için yüzde 10.2 ile mali aracı kuruluşların faaliyetleri ve erkekler için yüzde 9.2 ile ulaştırma, depolama ve haberleşme gelmektedir. 2010’da ilk sırayı korumakla birlikte imalatın payı azalmış, kadınlarda yüzde 20.5’e ve erkeklerde yüzde 31.9’a düşmüştür. İkinci sırada yine toptan ve perakende ticaret yer almaktadır; kadınlarda yüzde 17.1 ve erkeklerde yüzde 17.8’dir. Finans ve sigorta faaliyetleri yüzde 13.7 ile kadınlarda üçüncü sıradadır. Erkekler için de ulaştırma ve depolama yüzde 7.8 ile üçüncü sırada gelmektedir.

Tablo 2-6 İdari Sorumluluğu Olan ve TİS Kapsamındaki Tam Süreli Çalışanların Oranı (%)

2006		Erkek	Kadın	Toplam
	İdari Sorumluluğu olanlar	14.5	13.4	14.2
	TİS kapsamında çalışanlar	15.0	8.1	13.4
2010		Erkek	Kadın	Toplam
	İdari Sorumluluğu olanlar	12.6	11.6	12.3
	TİS kapsamında çalışanlar	11.2	6.9	10.1

İdari sorumluluk sahibi olmak bakımından kadınlar ve erkekler arasında önemli bir fark yoktur. Her iki cinsiyet açısından da toplu iş sözleşmesi (TİS) kapsamında çalışanların oranı çok düşüktür. Ancak TİS kapsamında çalışan kadınlar erkeklere kıyasla ciddi oranda düşüktür. 2006’dan 2010’a TİS kapsamında çalışan kadın ve erkeklerin oranının düşmesi, sendikal örgütlenmenin daha yüksek olduğu imalat sektörünün azalan payıyla ilişkilendirilebilir.

2.3.2. Yıllık Kazanç, Aylık Ücret ve Cinsiyete Dayalı Ücret Açığı (CÜA)

Kazanç Yapısı Anketinde cinsiyete dayalı ücret farkı, erkek ve kadın arasındaki ücret farkının erkek ücreti içindeki yüzdesi olarak tanımlanmaktadır. Bu gösterge, saatlik, aylık veya yıllık ortalama ücret esas alınarak hesaplanabilmekte olup, aşağıdaki tabloda aylık ve yıllık ortalama brüt ücret kullanılarak hesaplanmıştır. Cinsiyete dayalı ücret farkı 2006’da aylık ortalama brüt ücret itibariyle yüzde 1.4 ve yıllık ortalama brüt kazanç itibariyle yüzde 2.0 erkek ücretinin lehine iken, söz konusu oranlar 2010’da sırasıyla yüzde 0.6 ve yüzde 0.2 kadın ücretinin lehine olmuştur. Her iki yılda kadınların ve erkeklerin aylık brüt ücretlerinin ve yıllık brüt kazançlarının hemen hemen aynı olması, ücretli çalışanların eğitim durumuna göre dağılımının incelenmesi ile açıklığa kavuşmaktadır. Tablo 2-1’de görüldüğü üzere 2006’da kadınlarda en kalabalık grup yüzde 35.2 ile yüksek okul ve üstü eğitimliler iken, erkeklerde yüzde 32.2 ile ilköğretim ve altı eğitimlidir. 2010’da yüksek okul ve üstü eğitimli kadınların oranı yüzde 46.4 iken, ilköğretim ve altı eğitimli erkeklerin oranı yüzde 39.7’dir. Kadınların arasında eğitim düzeyi yüksek olanların fazlalığı, ücretleri yukarı doğru çekmektedir. Bu durum, düşük eğitimli kadınların işgücüne katılımının sınırlı olduğu İtalya, Polonya gibi ülkelerle benzerlik göstermektedir.

Tablo 2-7 Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç

		Aylık ortalama brüt ücret			Yıllık ortalama brüt kazanç		
		Erkek	Kadın	Ücret farkı %	Erkek	Kadın	Kazanç farkı %
2006	Toplam	1 107	1 091	1.4	14 316	14 036	2.0
	İlkokul ve altı	784	650	17.1	9 952	8 159	18.0
	İlköğretim ve ortaokul	788	640	18.8	9 999	8 064	19.4
	Lise	943	870	7.7	12 042	11 182	7.1
	Meslek lisesi	1 298	944	27.2	17 312	11 990	30.7
	Yüksekokul ve üstü	2 231	1 837	17.7	29 258	23 899	18.3
2010	Toplam	1 510	1 519	-0.6	19 683	19 728	-0.2
	İlkokul ve altı	1 066	874	18.0	13 526	11 065	18.2
	İlköğretim ve ortaokul	1 061	870	18.0	13 505	10 949	18.9
	Lise	1 317	1 177	10.6	16 907	15 049	11.0
	Meslek lisesi	1 649	1 336	19.0	22 195	17 109	22.9
	Yüksekokul ve üstü	2 842	2 380	16.3	37 878	31 437	17.0

Toplamda kadınların ve erkeklerin ücret düzeyleri birbirine yakın iken, eğitim düzeyleri itibariyle karşılaştırma yapıldığında her eğitim düzeyinde ücret farkının kadınların aleyhine olduğu görülmektedir. Bu fark lise mezunlarında en düşük olmakla birlikte meslek lisesi mezunlarında çok daha yüksektir. Yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahip kadınlarda bile ücretler ve kazançlar erkeklerinkinden yüzde 16-18 oranında düşüktür. Bu oran, yüzde 26.1 olan AB-27 ortalamasından düşük olmakla birlikte yine de ciddi şekilde yüksektir. Buna, idari görevi olan kadınların ücretlerinin görece yüksekliği yol açabilir. Kadınlarda yüksekokul ve üstü eğitimi olanların payının fazlalığı nedeniyle idari görevler üstlenen kadınların üniversite mezunu olduğu düşünülebilir. Buna karşılık erkekler arasında idari görev üstlenenlerde yüksek öğretimli dışındakiler de bulunabilir. Bu durum, idari görevi olan kadınların aylık ve yıllık ücretlerinin idari görevi olan erkeklerin ücretlerinden yüksekliğini açıklayabilir. 2010 yılı anket verilerine göre idari görevi olan kadınların yüzde 68’i yüksek okul ve üzeri eğitim düzeyinde iken, bu oran idari görevi olan erkeklerde yüzde 51 düzeyindedir. İdari görevi olan erkeklerin yüzde 11.4’ü ilkokul ve altı eğitim düzeyindeyken bu oran kadınlarda sadece yüzde 2.5’tir.

Tablo 2-8 İdari Göreve Göre Ücretler, 2010

		İdari Görevi Olanlar		İdari Görevi Olmayanlar	
		Ortalama	Medyan	Ortalama	Medyan
Erkek	Ortalama Yıllık Ücret	32.765	20.858	15.921	10.419
	Medyan Yıllık Ücret	20.858	13.505	10.419	6.750
	Ortalama Aylık Ücret	2.787	1.780	1.345	0.892
	Medyan Aylık Ücret	1.780	1.137	0.892	0.563
Kadın	Ortalama Yıllık Ücret	34.655	22.842	15.983	10.341
	Medyan Yıllık Ücret	22.842	13.505	10.341	6.750
	Ortalama Aylık Ücret	2.944	1.950	1.343	0.892
	Medyan Aylık Ücret	1.950	1.275	0.892	0.563

Tablo 2-9 Toplu İş Sözleşmesine Göre Ücretler, 2010

		TİS Kapsamındaki İşletmeler	TİS Kapsamında Olmayan İşletmeler
Erkek	Ortalama Yıllık Ücret	28.100	16.770
	Medyan Yıllık Ücret	22.713	10.192
	Ortalama Aylık Ücret	2.405	1.416
	Medyan Aylık Ücret	1.994	838
Kadın	Ortalama Yıllık Ücret	28.444	17.343
	Medyan Yıllık Ücret	22.433	10.410
	Ortalama Aylık Ücret	2.385	1.462
	Medyan Aylık Ücret	1.885	850

TİS kapsamındaki işletmelerde çalışan işçiler ile TİS kapsamında olmayan işletmelerde çalışan işçilerin ücretleri arasında ciddi bir fark vardır. Ortalama aylık ücrette bu fark kadınlar için yüzde 63, erkekler için yüzde 69’dur. Ancak medyan aylık ücretler söz konusu olduğunda fark büyümekte ve kadınlar için 2.2 katına ve erkekler için 2.4 katına çıkmaktadır. Bu durum, toplu iş sözleşmesinin özellikle düşük ücretli işçilerin ücretlerinde sağladığı artışla onlara büyük yarar sağladığı anlamına gelmektedir. Ancak çalışanların çok az bir kısmı toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmektedir, Tablo 2-6’da bu oran erkeklerde yüzde 11.2 ve kadınlarda yüzde 6.9’dur.

2.3.3. Cinsiyete Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç

Yıllık ortalama brüt kazanç, temel ücret ödemelerinin yanında düzenli yapılan ikramiye, prim, fazla mesai gibi ödemeleri ve düzensiz yapılan tatil, yakacak evlilik, doğum vb. ödemeleri ve yemek, ulaşım gibi aynı ödemeleri kapsamaktadır. Kadın ve erkek arasında aylık brüt ücret ve yıllık brüt kazanç farkının fazla olmaması, kadınlara ve erkeklere yapılan düzenli ve düzensiz ödemelerin büyük ölçüde benzer olduğuna işaret etmektedir. Yıllık kazanç farkının biraz daha yüksek olması düzenli ödemelerin farkıyla ilişkilendirilebilir. Örneğin 2010’da kazancı oluşturan ödemeler içinde düzenli ödemelerin payı erkeklerde yüzde 8.1 iken kadınlarda yüzde 5.3’tür. Buna karşılık düzensiz ödemelerde bu oranlar erkeklerde yüzde 6.5 ve kadınlarda yüzde 6.1 ve aynı ödemelerde sırasıyla yüzde 2.9 ve yüzde 2.5 ile birbirine daha yakındır. Düzenli ödemelerdeki farkın nereden ileri geldiğini anlamak için fazla mesailere bakılabilir. Ankete göre haftalık normal çalışma süresi 2006’da kadın için 44.7 ve erkek için 44.9 saat, ve 2010’da kadın için 44.5 ve erkek için 44.7 saat olup, aralarında çok az fark vardır.

Tablo 2-10 Aylık Çalışma Saati

		2006	2010
Erkek	Haftalık Ortalama Çalışma Saati	44,9	44,7
	Aylık Ortalama Mesai Saati	5,1	6,8
	Aylık Ortalama Ödenen Gün		29,0
Kadın	Haftalık Ortalama Çalışma Saati	44,7	44,5
	Aylık Ortalama Mesai Saati	3,2	3,7
	Aylık Ortalama Ödenen Gün		29,1
Toplam	Haftalık Ortalama Çalışma Saati	44,9	44,7
	Aylık Ortalama Mesai Saati	4,7	6,0
	Aylık Ortalama Ödenen Gün		29,0
AÇIK	Haftalık Ortalama Çalışma Saati	0,5	0,6
	Aylık Ortalama Mesai Saati	36,8	45,2
	Aylık Ortalama Ödenen Gün		-0,1

Ancak HİA 2010 verilerinde kişilerin beyan ettikleri haftalık çalışma süreleri bundan daha yüksektir. Kayıtlı çalışan erkeklerin haftalık ortalama çalışma süresinin 50.4 saat ile kayıtlı çalışan kadınların 41.6 saat olan çalışma süresinden yüksekliği, daha fazla mesai ücreti aldıklarına ve bunun düzenli ödemelerdeki farkın kaynağı olacağına işaret edebilir. Aşağıdaki tabloda HİA’dan elde edilen haftalık çalışma saatine dair bilgi sunulmaktadır.

Tablo 2-11 Çalışma Süreleri (Saat), HİA 2010

	Erkek			Kadın		
	Kayıtlı	Kayıtsız	Toplam	Kayıtlı	Kayıtsız	Toplam
Esas İşte Genellikle Haftalık Ortalama Çalışma Süresi	50.4	48.0	49.5	41.6	37.5	38.5
Esas İşte Haftalık Ortalama Fiili Çalışma Süresi	48.7	44.8	47.3	41.6	33.6	35.6
Ek İşte Haftalık Ortalama Fiili Çalışma Süresi	11.5	12.9	12.0	11.0	12.6	12.2

Kadınlar ve erkekler arasında ücret farklarını karşılaştırırken, ortalama ücretlerin yanı sıra medyan ücretlere bakılması da önem taşımaktadır. Özellikle istihdamdaki yüksek okul ve üzeri eğitim düzeyine sahip kadınların payı oldukça yüksek olduğundan (düşük eğitilmiş ve dolayısıyla görece düşük ücretle çalışabilecek kadınlar işgücünün dışında kaldığından) yüksek okul ve üzeri eğitim düzeyindeki kadınların aldığı ücret ortalamayı yukarı çekmektedir. Bu nedenle medyan ücret düzeyine bakmak daha bilgilendirici olacaktır.

Tablo 2-12’de 2006 ve 2010 yıllarında aylık ve yıllık ortalama ücret ile birlikte medyan ücret de sunulmaktadır. Buna göre her iki yıl için de kadınların aylık ortalama temel ücret düzeyinin erkeklerden fazla olduğunu dolayısıyla cinsiyete dayalı açığın kadınlar lehine sırasıyla yüzde 3.5 ve 4.6 olduğunu görmekteyiz. Aynı durumu yıllık temel ücret ortalamalarını kıyasladığımızda da gözlemlemekteyiz; cinsiyete dayalı yıllık ücret açığı 2006’da kadınlar lehine yüzde 3.4 iken 2010 yılında yüzde 4.6’dır. Ancak ortalama yerine medyan aylık temel ücret düzeylerine bakıldığında farkın kadınlar aleyhine 2006 yılında yüzde 2.4, 2010 yılında ise 1.6 olduğu görülmektedir. Yine yıllık medyan temel ücret düzeyi kadınlar aleyhine 2006 yılında yüzde 0.9’luk 2010 yılında ise yüzde 1.9’luk bir açığa işaret etmektedir.

Tablo 3E19.1- 3E19.4’te her iki yıl için de işyeri büyüklüğüne göre düzeltilmiş aylık ve yıllık ücret bilgisi sunulmuştur. Tablo 2-12’de kadınlar lehine gözlemlenen aylık ortalama temel ücret açığı 250 ve üzeri sayıda işçi çalıştıran işletmelerde kadınlar aleyhinedir. Ayrıca işletme büyüklüğü arttıkça cinsiyete dayalı aylık medyan ücret açığı kadınlar aleyhine daha da genişlemektedir. Örneğin, 10-250 arası işçinin çalıştığı işletmelerde açık 0.2 iken 250-500 ve 500-1000 işçinin çalıştığı daha büyük işletmelerde yine kadınlar aleyhine yüzde 10 düzeyine gelmektedir. 1000 ve üzeri sayıda işçinin çalıştığı işletmelerde ise cinsiyete dayalı aylık temel ücret açığı yüzde 24 düzeyindedir. Aynı durum yıllık medyan temel ücretler için de geçerlidir; örneğin, 2006 yılında 1000 ve üzerinde işçinin çalıştığı işletmelerde cinsiyete dayalı yıllık medyan temel ücret açığı kadınlar aleyhine yüzde 24.2’dir (bu oran 10-49 arası işçinin çalıştığı işletmelerde kadınlar lehine yüzde 1.2’dir).

Tablo 2-12 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Aylık ve Yıllık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret

		Aylık		Yıllık	
		2006	2010	2006	2010
Erkek	Ortalama Temel Ücret	986	1 367	11 594	16 244
	Medyan Temel Ücret	584	833	6 900	10 080
	Ortalama Ücret	1 067	1 510	13 001	17 837
	Medyan Ücret	600	900	7 440	10 907
Kadın	Ortalama Temel Ücret	1021	1 430	11 992	16 992
	Medyan Temel Ücret	570	820	6 840	9 892
	Ortalama Ücret	1073	1 519	12 811	18 029
	Medyan Ücret	583	871	7 218	10 630
Toplam	Ortalama Temel Ücret	994	1 383	11 686	16 428
	Medyan Temel Ücret	580	829	6 883	10 038
	Ortalama Ücret	1068	1 512	12 957	17 884
	Medyan Ücret	600	897	7 365	10 825
AÇIK	Ortalama Temel Ücret	-3.5	-4.6	-3.4	-4.6
	Medyan Temel Ücret	2.4	1.6	0.9	1.9
	Ortalama Ücret	-0.6	-0.6	1.5	-1.1
	Medyan Ücret	2.9	3.2	3	2.5

Tablo 2-13 Meslek Gruplarına Göre Ortalama Yıllık Brüt Kazanç (TL), 2010

	Yıllık ortalama brüt kazanç (TL)		
	Erkek	Kadın	Ücret farkı %
Toplam	22 936	24 084	-5.0
Yöneticiler	51 917	56 516	-8.8
Profesyonel meslek mensupları	42 270	34 598	18.1
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	28 104	26 253	6.7
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	24 674	23 637	4.2
Hizmet ve satış elemanları	14 912	13 334	10.6
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	(*)	(0)	
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	20 668	16 754	18.9
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	15 871	11 274	29.0
Nitelik gerektirmeyen meslekler	14 077	11 503	18.3

Toplamda yıllık ortalama brüt kazanç yüzde 5 kadınların lehine olmakla birlikte bu fark tümüyle yönetici kadınların ücretlerinin yüksekliğinden ileri gelmektedir. Yönetici kadınların kazancı, yönetici erkeklerinkinden yüzde 8.8 yüksek olup bu durum ancak çok yüksek eğitilmiş ve vasıflı kadınların yönetici olabilmesiyle açıklanabilir. Kazanç farkı, profesyonel meslek mensuplarında yüzde 18.1 ile kadınların aleyhindedir. Bu fark yüzde 29 ile tesis ve makine operatörleri ve montajcılarda en yüksektir. Büro hizmetlerinde çalışanlarda yüzde 4.2 ile en düşüktür. Genelde operatör ve montajcı olanların meslek lisesi mezunu olması, büro çalışanlarının ise lise mezunu olmasından ötürü her iki eğitim grubunda gözlenen kadın ve erkek ücret farkının mesleklere de yansıdığı düşünülebilir.

Öte yandan tek tek ekonomik faaliyet alanları itibarıyla bakıldığında, sektörlerin çok büyük kısmında cinsiyete dayalı ücret farkının kadınlar aleyhine olduğu görülmektedir. Örneğin imalat sanayiinde bu fark 2006’da yüzde 20.8 ve 2010’da yüzde 19.4’tür. Sağlık işleri ve sosyal hizmetlerde 2006’da yüzde 26.4 ve 2010’da yüzde 31.9’dur. Madencilik ve taş ocakçılığı gibi çok az sayıda kadının ancak vasıflı (mühendis vb.) çalıştığı bir faaliyet alanında kazanç farkı 2010’da yüzde 13.2 kadınların lehinedir. Eğitim alanında da kazanç farkının yüzde 5.7 kadınların lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 2-14 Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç

	Yıllık ortalama brüt kazanç (YTL)			Yıllık ortalama brüt kazanç (TL)		
	2006 (NACE Rev. 1.1)			2010 (NACE Rev. 2)		
	Erkek	Kadın	Kazanç farkı (%)	Erkek	Kadın	Kazanç farkı (%)
Toplam	14 316	14 036	2.0	19 683	19 728	-0.2
Madencilik ve taş ocakçılığı	14 990	13 924	7.1	22 724	25 732	-13,2
İmalat	13 942	11 039	20.8	18 365	14 800	19.4
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	26 591	21 128	20.5	43 855	40 427	7.8
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri				31 994	27 696	13.4
İnşaat	9 081	10 337	-13.8	14 349	16 600	15.7
Toptan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	13 552	13 506	0.0	17 608	18 548	5.3
Oteller ve lokantalar	9 963	10 934	-9.7			
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri				16 025	16 104	-0.01
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	19 375	25 105	29.6	18 135	20 786	14.6
Bilgi ve iletişim				40 050	36 775	8.2
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	34 681	32 996	4.9			
Finans ve sigorta faaliyetleri				44 921	43 675	2.8
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	12 758	15 427	20.9			
Gayrimenkul faaliyetleri				24 565	24 582	0.0
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler				34 447	29 627	14.0
İdari ve destek hizmet faaliyetleri				13 718	14 305	-4.3
Eğitim	15 421	15 390	0.0	22 402	23 674	-5.7
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	18 608	13 700	26.4			
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri				28 203	19 216	31.9
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor				22 008	21 485	2.4
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	13 567	13 465	0.0			
Diğer hizmet faaliyetleri				21 685	19 374	10.7

Ekonomik faaliyet sınıflandırması 2006’da NACE Rev1.1 ve 2010’da NACE Rev.2 olarak farklılaştığından ötürü tabloda boşluklar vardır.

Avrupa ülkelerinde sanayi kollarına bağlı ücret farklarını ele alan ve yukarıda yer verilen kimi araştırmalar tüm ülkelerde farklı sanayi işkolları arasında cinsiyete dayalı önemli ücret farkları olduğuna dikkat çekmişti. Buna göre erkeklerin ortalama ücreti, eğitim seviyeleri ve kıdemleri daha yüksek olup, tüm ülkelerde çalışma koşulları, bireysel özellikler ve firma özellikleri kontrol edilse bile ücret açığı mevcuttur. Hem erkek hem kadın işçiler için sanayiler arası ücret farkı, sanayilerin karlılık düzeyi ve toplu pazarlık düzeninin ne ölçüde merkezi ve kapsamının ne denli geniş olduğu ile yakından bağlantılıdır.

2006 KYA imalat sanayi altında yer alan farklı işkolları için kadın ve erkek ücretleri hakkında bilgi vermektedir. 2010’da bu ayrıntıda veri sunulmamıştır. Tablo 2-16 mikro veriden oluşturulmuştur.

Tablo 2-15 İmalat Sanayi İşkollarında Yıllık Brüt Kazanç Farkı, 2006

	Yıllık ortalama brüt kazanç (YTL)		
	2006		
	Erkek	Kadın	Kazanç farkı %
İmalat	13 942	11 039	20.8
Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı	15 768	12 373	21.5
Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	8 922	8 250	7.5
Deri ve deri ürünleri imalatı	7 646	7 586	0.01
Ağaç ürünleri imalatı	9 378	8 043	14.2
Kâğıt hamuru, kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı; Basım ve yayım	14 861	13 359	10.1
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	43 386	41 184	5.1
Kimyasal madde ve ürünler ile suni elyaf imalatı	26 204	24 635	6.0
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	13 217	11 106	16.0
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	13 660	15 131	-10.8
Ana metal ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı	17 111	14 045	17.9
Makine ve teçhizat imalatı	15 769	15 780	0.0
Elektrikli ve optik donanım imalatı	17 283	14 586	15.6
Ulaşım araçları imalatı	17 364	17 660	-1.7
Başka yerde sınıflandırılmamış imalatlar	8 701	8 660	0.0

Tablo 2-16 İmalat Sanayi İşkollarında Yıllık Brüt Kazanç Farkı, 2010

	Yıllık ortalama brüt kazanç (TL)		
	Erkek	Kadın	Kazanç farkı (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	15 238	12 268	19
İçeceklerin imalatı	18 423	21 199	-15
Tütün ürünleri imalatı	47 328	37 326	21
Tekstil ürünlerinin imalatı	12 319	11 457	7
Giyim eşyalarının imalatı	10 968	10 608	3
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	11 107	10 832	2
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı	12 770	11 415	11
Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı	16 156	14 759	9
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	13 345	11 257	16
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	36 580	39 460	-8
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	22 989	25 245	-10
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	34 718	35 520	-2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	23 382	13 677	42
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	14 324	13 504	6
Ana metal sanayii	21 305	26 375	-24
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	15 576	13 647	12
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	16 848	13 299	21
Elektrikli teçhizat imalatı	18 679	14 825	21
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	15 130	14 318	5
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	19 815	20 033	-1
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	22 316	23 923	-7
Mobilya imalatı	11 851	10 634	10
Diğer imalatlar	14 118	13 576	4
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	38 237	40 009	-5

Buna göre 2006’da imalat sanayiinde toplamda kazanç farkı kadınlar aleyhine yüzde 20.8’dir. Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı ve ulaşım araçları imalatı hariç tutulmak üzere tüm işkollarında kadınlar aleyhine kazanç farkı vardır. Bu fark kadınların görece olarak yoğun bulunduğu gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatında yüzde 21.5 ve tekstil ve tekstil ürünleri imalatında yüzde 7.5’tir.

2.3.4. Düşük Ücretli Çalışanlar

Medyan aylık brüt ücretin yüzde 75’i ve daha altında aylık ücret elde edenler düşük ücretli olarak tanımlanmıştır. 2006’da bu tutar 580 TL ve 2010’da 829 TL’dir. 2010 yılı Kazanç Yapısı Anketi verilerine göre kadınların yüzde 5.42’si, erkeklerin ise yüzde 5.12’si düşük ücretlidir (Şekil 2.1). Avrupa Birliği’nde çalışanların yüzde 17’si düşük ücretlidir. Bu oran avro bölgesi için yüzde 14.8 düzeyindedir. Düşük ücretlilerin yüksek oranda olduğu ülkeler Letonya (yüzde 27.8); Litvanya (yüzde 27.2); Romanya (yüzde 25.6); Polonya (yüzde 24.2) ve Estonya (yüzde 23.8) iken en düşük oranda olduğu ekonomiler İsveç (yüzde 2.5); Finlandiya (yüzde 5.9); Fransa (yüzde 6.1); Belçika

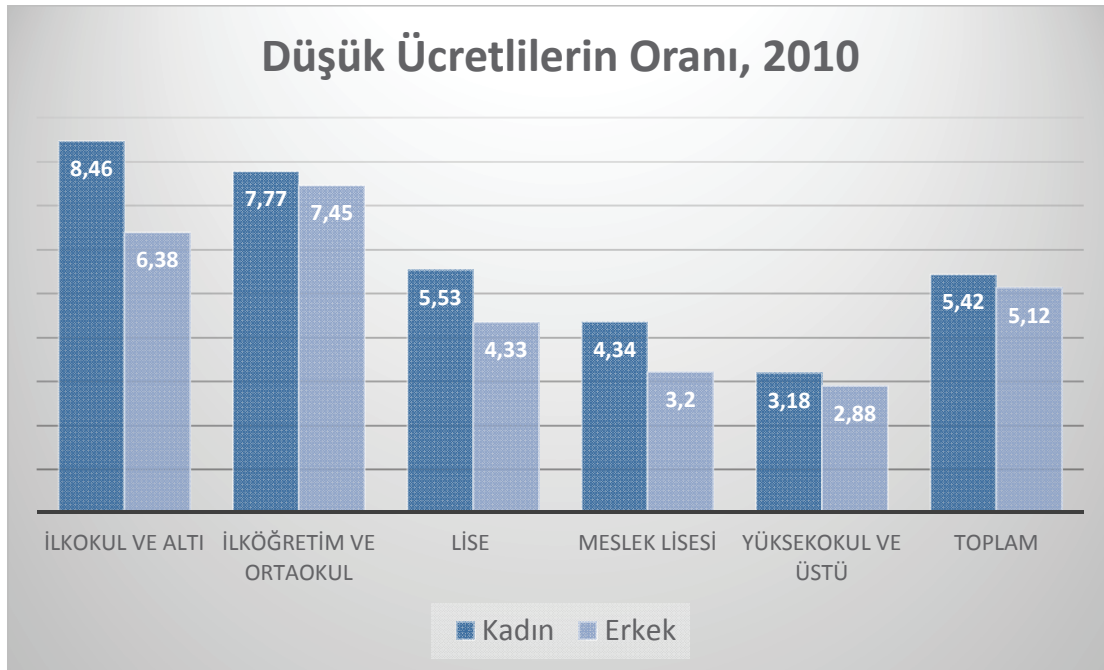
(yüzde 6.4) ve Danimarka (yüzde 7.7)’dir⁶. Türkiye’de uygulanan asgari ücret, medyan ücret düzeyine çok yakındır. Ücret bilgilerinin kazanç yapısı anketiyle işletmelerden alındığı koşullarda, işletme bordrolarına göre yaygın biçimde asgari ücret ödenmekte olduğu için düşük ücretlilerin oranı oldukça az görünmektedir.

Eğitim düzeyine göre düşük ücretlilerin dağılımına baktığımızda, düşük ücretli çalışanların büyük ölçüde düşük eğitim düzeylerinde olduğunu gözlemlemekteyiz. Bununla birlikte düşük ücretli çalışanlar içinde ilköğretim ve altı eğitim düzeylerine sahip olan erkeklerin oranı kadınlara kıyasla daha fazla iken, lise ve üzeri eğitim düzeylerinde bu, tersine dönmüştür. Düşük ücretli çalışan kadınların içinde özellikle yüksekokul ve üzeri eğitim düzeylerine sahip olanların oranı, yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyindeki erkeklerin oranının iki katıdır (Tablo 2-17).

Tablo 2-17 Eğitim Düzeyine Göre Düşük Ücretlilerin Dağılımı (%), 2010

	Erkek	Kadın	Toplam
İlkokul ve altı	34,0	27,3	32,2
İlköğretim	28,9	19,1	26,4
Lise	19,9	26,9	21,7
Meslek Lisesi	6,7	5,8	6,5
Yüksekokul ve üstü	10,5	20,9	13,2
Toplam	100,0	100,0	100,0

Aşağıdaki grafikte 2010 yılı itibariyle her eğitim düzeyi için düşük ücretli çalışanların oranı verilmektedir. Her eğitim düzeyinde düşük ücretli çalışan oranının kadınlar için erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu görmekteyiz.

Şekil 2-1 Eğitim Düzeyine Göre Düşük Ücretlilerin Oranı (%), 2010

⁶ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Wages_and_labour_costs

Aşağıdaki tabloda düşük ücretli çalışanların en fazla olduğu ilk beş sektör sunulmaktadır (Tablo 2-18).

Tablo 2-18 Düşük Ücretlilerin En Yoğun Oldukları İlk Beş Sektör (%), 2010

Erkek		Kadın	
Bina inşaatı	13,4	Giyim eşyalarının imalatı	13,1
Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	6,5	Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	13,1
Özel inşaat faaliyetleri	4,8	Gıda ürünlerinin imalatı	10,9
Konaklama	4,6	Eğitim	6,9
Gıda ürünlerinin imalatı	4,5	Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri	6,0

2.3.5. Toplam Kazanç Açığı (TKA)

Cinsiyete dayalı ücret açığının yanı sıra istihdam oranlarındaki cinsiyete dayalı farkları da hesaba katan toplam kazanç açığı (Total Earnings Gap), Türkiye’de kadınlar ve erkekler arasındaki kazanç farkını daha derinlemesine yansıtmaktadır. Türkiye işgücü piyasasında temel sorun, daha öncede belirtildiği gibi özellikle düşük eğitim seviyesindeki kadınların işgücü piyasasının dışında kalmasıdır. Ağırlıklı olarak görece daha yüksek toplam kazançla çalışan yüksek eğitimli kadınlar istihdamda olduğundan cinsiyete dayalı kazanç açığına bakıldığında kadın ve erkek arasında önemli fark görülmemektedir. Avrupa Birliği ekonomileri için de hesaplanan ve istihdam oranlarını da hesaba katan bu gösterge, kadın ve erkek arasındaki kazanç farkını yansıtmaktadır. Bu gösterge üç faktörün erkeklerin ve kadınların ortalama kazançlarının farkına etkisini ölçer; günlük ortalama brüt ücret, aylık ödeme yapılan gün sayısı ve istihdam oranı. TKA aşağıdaki gibi hesaplanır⁷:

$$TKA = \frac{(E_m \times H_m \times ER_m) - (E_w \times H_w \times ER_w)}{(E_m \times H_m \times ER_m)} \times 100$$

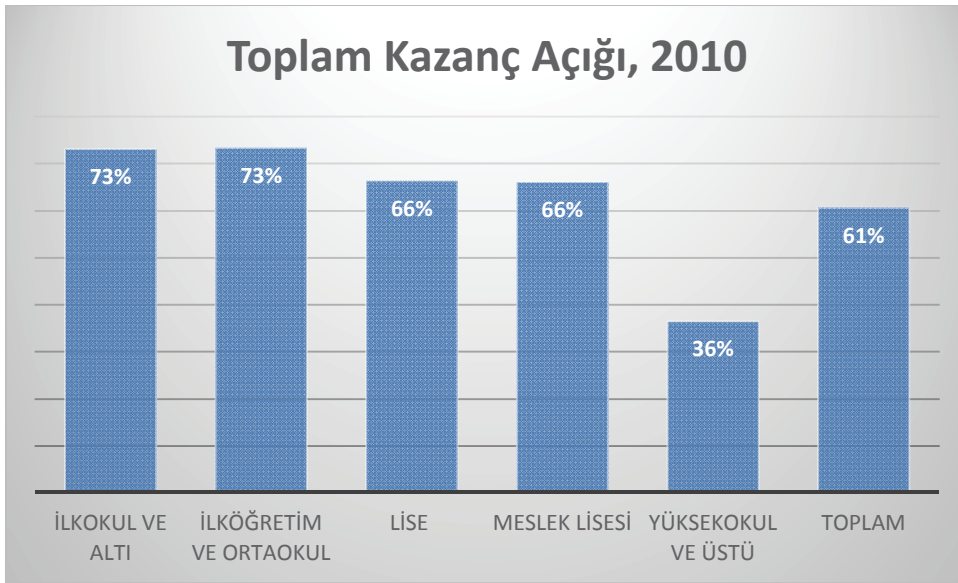
Burada E_m erkeklerin günlük ortalama brüt ücretini, H_m erkekler için aylık ödeme yapılan gün sayısı, ER_m erkekler için istihdam oranını göstermektedir. Diğer yandan E_w kadınların günlük ortalama brüt ücretini, H_w kadınlar için aylık ödeme yapılan gün sayısını, ER_w kadınlar için istihdam oranını göstermektedir. TKA aylık ortalama kazancı istihdam oranıyla çarparak aslında aylık ortalama kazançta ulaşma olasılığını gösterir. Şekil 2-2’ye baktığımızda toplam kazanç açığının kadınların aleyhine yüzde 61 olduğunu görülmektedir. Açığın boyutu farklı eğitim düzeyleri için değişmektedir; ilköğretim ve altı düşük eğitim düzeylerinde açık yüzde 73 iken, lise ve meslek lisesi eğitim düzeyine sahip kadınlar için yüzde 66’dır. Açığın en düşük olduğu eğitim düzeyi yüksek okul ve üzeridir, bu eğitim düzeyindeki kadın ve erkeklerin kazanç açığı yüzde 36 düzeyindedir.

2010 yılında, toplam kazanç açığı AB-27’de yüzde 37.1’dir. Avrupa Birliği’ne üye ülkeler arasında toplam kazanç açığı büyük ölçüde değişmektedir; Litvanya’da yüzde 12.5, Slovenya’da yüzde 12.9 ve Letonya’da yüzde 17.5 iken Çek Cumhuriyeti’nde yüzde 40.7, İtalya’da yüzde 43.5, Yunanistan’da yüzde 44.7, Almanya’da yüzde 45.1, İngiltere’de yüzde 46.3, Avusturya’da yüzde 47.6, Hollanda’da yüzde 50.7 ve Malta’da yüzde 56.9’dur⁸.

⁷http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Gender_statistics

⁸http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Gender_statistics

Avrupa Birliği’ne üye ekonomilerde cinsiyete dayalı kazanç açığı ve istihdam açığının toplam kazanç açığına katkısı benzer düzeylerde. Açığın yüksek olduğu Çek Cumhuriyeti, İtalya ve Malta gibi ülkelerde toplam kazanç açığını büyük ölçüde istihdam açığı belirlemektedir. Yine açığın yüksek olduğu Hollanda, İngiltere, Avusturya ve Almanya’da ise toplam kazanç açığı büyük ölçüde cinsiyete dayalı çalışma saati açığı tarafından belirlenmektedir. Açığın düşük olduğu Litvanya ve Letonya’da toplam kazanç açığında cinsiyete dayalı kazanç açığı belirleyicidir. Türkiye’de toplam kazanç açığını, Çek Cumhuriyeti, İtalya ve Malta’ya benzer biçimde ağırlıklı olarak istihdam oranlarındaki açık belirlemektedir. Ancak kadınların istihdam oranlarının aşırı düşüklüğü toplam kazanç açığının çok daha yüksek olmasına yol açmaktadır. Toplam kazanç açığı 2006 yılı Kazanç Yapısı Anket verileri kullanılarak da hesaplanmış ve tamamen aynı oranlara ulaşılmıştır.

Şekil 2-2 Eğitim Düzeyine Göre Toplam Kazanç Açığı (%), 2010

2.3.6. Öneriler

Türkiye’de Kazanç Yapısı Anketi 2006 ve 2010 mikro verilerinin incelenmesi, bizi ilk anda kadın ve erkek ücretleri/kazançları arasında önemli bir fark olmadığı sonucuna götürmektedir. Ancak daha ayrıntılı bir inceleme, çalışanların eğitim düzeylerine göre dağılımı noktasında kadınların eğitim düzeylerinin erkeklerinkinden çok daha yüksek olması nedeniyle ücretlerinin yüksek olduğunu ve bunun farkı kadınlar lehine çevirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca ankete kadınların yoğun olarak çalıştığı tarım sektörü işletmelerinin ve tarım dışında kadınların yüksek oranda çalıştığı, 10’dan az çalışanı olan çok küçük ölçekli işletmelerin dâhil edilmemesi (yüzde 41.6), cinsiyete dayalı ücret ve kazanç açığının hesaplanmasında sapmaya yol açmaktadır.

Bu sorunların aşılabilmesi bakımından şunlar önerilebilir:

- 10’den az çalışanı olan işletmelerin de örnekleme dâhil edilmesi,
- TÜİK web sayfasında veri tabanları içinde KYA’nın de dâhil edilmesi ve araştırmacıların kendi seçtikleri değişkenlere göre tablolar yapabilmesi,
- Toplam kazanç açığının anket verilerinden TÜİK tarafından hesaplanması ve anket verileriyle birlikte ilan edilmesi.

3.Bölüm

Zaman Kullanımı
İstatistiklerinin
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Bakış Açısıyla İncelenmesi

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi

> 3 .Bölüm Zaman Kullanımı İstatistiklerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla İncelenmesi

3. Zaman Kullanımı İstatistiklerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bakış Açısıyla İncelenmesi

3.1. Zaman Kullanım Anketleri

Kişilerin günlük/haftalık faaliyetlerine yönelik detaylı bilgi sunan zaman kullanım anket verileri, toplumsal işbölümünden, sosyal refah ve yaşam standardına; ulaştırmadan, sosyal yaşam, istihdam politikaları, emeklilik planları, sağlık hizmetlerine yönelik plan ve programlar gibi iktisadi ve sosyal politikaya konu olan pek çok alanda araştırma yapılmasını sağlayan özgün bilgi kaynaklarıdır. Zaman kullanım anket verilerinden elde edilen istatistikler, 1) anketin uygulandığı kişilerin demografik ve hanehalkı özellikleri, 2) kişilerin günlük/haftalık çeşitli faaliyetlere ne kadar zaman harcadıkları, 3) bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği mekâna yönelik (örneğin ev, iş yeri özellikleri gibi) diğer anketlerle elde edilmesi mümkün olmayan biçimde detaylı bilgi sunar. Farklı coğrafyalarda, farklı bölgelerdeki insan yaşamına dair faaliyetlerin bütünüyle ve tüm özgünlüğüyle en somut haliyle ortaya çıkarılmasını sağlar. İnsan faaliyetlerine yönelik bu kapsamlı bilgi kaynağı, sosyoekonomik yaşama, çalışma yaşamına yönelik, işgücü piyasasında olduğu kadar piyasa dışında gerçekleştirilen faaliyetlerin türü, biçimi, mekânı ve daha pek çok bilinmeyenine ışık tutar.

Zaman kullanım anketlerinin (ZKA) büyük ölçeklerde hazırlanması ve derlenmesi, 1920’lerin ilk yıllarına uzanır. Fransa, Almanya, Japonya, İngiltere, Rusya ve ABD’de temel olarak çalışanların, çiftçilerin, işçi ve memurlarını zaman kullanım kalıplarını incelemek, yoksul kesimin durumuna yönelik detaylı bilgi edinmek amacıyla küçük ölçekli örneklerin gerçekleştirilmesi ise 1800’lü yılların sonlarına denk düşer (Michelson, 2005). İzleyen yıllarda anketlerin kapsamı genişletilmiş; veriler, kişisel ihtiyaçlara, çocuk bakımına, eğitim faaliyetlerine, dini faaliyetlere ve boş zaman faaliyetlerine harcanan zaman bilgisini de kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. Bu liste, bugün kullanılan en geniş faaliyet kategorilerini, ekonomik olarak kabul görmeyen hane içi ve dışında karşılıksız olarak yerine getirilen çalışma faaliyetlerini de kapsamaktadır. ZKA iktisadi analize yönelik özellikle hane ekonomisi, emek piyasası, refah iktisadi gibi alanlarda çalışan araştırmacılar için çok önemli bir kaynak sunar. (Klevmarken,2005; Burda-M.C., Hamermesh ve Stewart,2012)

Zaman kullanım anketlerinin en önemli kullanım alanlarından biri, piyasa dışında gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin tespit edilmesi yoluyla ekonomik yaşamın bütününe ait bilginin derlenmesi olmuştur. Bu bağlamda hane içi üretimin zaman-saat üzerinden iktisadi değerinin ölçülmesi ve ulusal iktisadi değer hem kayıt dışı ekonomi bakımından hem de ücretlendirilmeyen faaliyetlerin de kaydı tutularak kapsamlı ölçümlerinin yapılabilmesi mümkün hale gelmiştir. Bugün bu alanda yapılmış pek çok çalışmanın öncüleri 1990’larda Duncan Ironmonger tarafından geliştirilmiştir. Ekonomik yaşamın ücretlendirilmeyen cephesinin analizi, çeşitli iktisadi değişimlerin, politikaların ve uygulamaların daha doğru ve tam olarak anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşır. İktisadi ve sosyal refahın artmasında ücretlendirilmeyen ekonomi dâhilinde gerçekleştirilen faaliyetler önemli rol oynar. Çoğunlukla kadınlar tarafından yerine getirilen hane içinde hanehalkı bakım hizmetleri, kendi tüketimi için üretim faaliyetleri ve gönüllü işler/yardımlar, yaşam koşullarının iyileştirilmesine çok önemli katkıda bulunur.

Çalışma zamanının ücretli ve ücretlendirilmeyen/karşılıksız çalışma zamanı olarak iki grupta incelenebilmesi sayesinde sosyoekonomik eşitsizliklerin kaynağı ve sonuçlarına dair farklı bakış açıları getirilebilmiş ve çözüme yönelik politikalara da yön vermeye çalışılmıştır. İşgücü piyasasındaki toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerin hane içi geleneksel işbölümünün uzantıları olduğunu ve piyasadaki eşitsizliklerin de hane içine yansıdığını ortaya koyan pek çok çalışma, daha önceki saf ‘ekonomik’ analizlerin içermediği bilgiye ulaşılmasını sağlamıştır. Veriler,

yoksullukla mücadele politikalarına dair çıkarımlara da olanak sağlayan bulgular ortaya çıkarılmasını, yoksulluk ile karşılıksız emek cephesi arasındaki ilişkinin incelenmesini ve yoksulluğun yükünün kimler tarafından üstlenildiğini gösteren araştırmaların yapılmasını da sağlamıştır.

Farklı ülke örneklerinde zaman kullanımı anketi sonuçları incelendiğinde, tüm dünyada karşılıksız hane içi emeğe ayrılan zaman açısından kadın ve erkek arasında eşitsiz bir işbölümü olduğu gözlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde ortalama olarak kadınlar karşılıksız emeğe günde ortalama 6 saat kadar, erkekler ise bunun sadece yarısı düzeyinde ortalama üç saat kadar zaman harcamaktadırlar. Bazı gelişmekte olan ülkelerde ise kadınların karşılıksız emeğe harcadıkları zaman ile erkeklerin harcadığı zaman arasındaki fark günde 5 saati aşmaktadır (Gauthier et al, 2004). Sadece işgücü piyasasında çalışan kesim incelendiğinde, ikinci vardiya veya çifte mesai tezlerinde ortaya konduğu üzere, çalışan kadınların erkeklere nazaran karşılıksız emeğe yine daha fazla zaman ayırdığı görülmektedir (Hochschild ve Machbung, 1989; Schor, 1991). Bu bulgular, işgücü piyasasındaki eşitsiz sonuçlarla hane içi emek bölümündeki cinsiyet eşitsizlikleri arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisinin olabileceğine işaret etmektedir. Yazında hane içindeki eşitsizliğin işgücü piyasasındaki eşitsizleri derinleştirdiği, kadınların ev işi yükü nedeniyle iş hayatında sahip oldukları dezavantajı arttırarak hane içindeki eşitsizlikleri geri beslediği belirtilmektedir (Hersch ve Stratton, 1997; Bryan ve Sevilla-Sanz, 2010). Özellikle karşılıksız emeğin cinsiyetler arasında paylaşımındaki eşitsizliklerin kalıcılığı, söz konusu eşitsizliğin ardında yatan nedenler araştırmacıları genel geçer açıklamaların dışında arayışa sevk etmiştir. Pek çok araştırmacının vurguladığı gibi eşitsiz işbölümüne yönelik açıklamalar piyasada ve piyasa dışı hane içindeki güç ilişkilerinin incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir (Bittman, 1999; Addabbo, 2003; Baxter, 2002; Antonopoulos ve Hirway, 2010).

Zaman kullanımı anket verilerinin katkıda bulunduğu bir diğer konu kadının işgücüne düşük katılımının ardındaki nedenlerin anlaşılmasına yönelik olmuştur. 1960’lardan bu yana kadının işgücü piyasasına katılımındaki dönüşümlere dair kanıtlar, ünlü U-biçimli işgücüne katılım eğrisini destekler şekilde, özellikle gelişmiş ülkelerde artmaktadır. Boserup’ın 1970’lerdeki ilk çalışmasına dayalı olarak, U-eğrisi kadının ücretli emeğe katılımının ilk olarak toplum sanayi öncesi evreden sanayiye dayalı ekonomiye geçtiğinde azaldığını ve akabinde sanayileşmenin ilerlemesiyle arttığını saptamaktadır. Fakat Türkiye’deki durum da dâhil olmak üzere gelişmekte olan bazı ülkelerin deneyimleri U-eğrisinin ülkelerin deneyimine iyi bir açıklama getirirken, benzer ekonomik gelişmeye sahip başka ülkelerde kadın katılımının düşük seviyede kaldığını, eğrinin yükselen kısmına neden geçilmediğini açıklayamadığını göstermektedir.

Karşılıksız emeğin ekonomi alanındaki önemi ve uygulanan makro ve mikro çeşitli politikaların bu alandaki neticelerine dair bulgular, yapısal uyum programlarının etkileri üzerine yapılmış olan araştırmalarda sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Buna göre dünya ölçeğinde pek çok gelişmekte olan ülkede, hizmet ve güvenliğe dair kamu tedariki yetersiz kaldığında, kadınların, çocuk, hasta ve yaşlıların birincil bakıcıları olarak, ekonomik kriz veya yapısal uyum programlarının yarattığı yükün en önemli taşıyıcıları olduğunu göstermiştir. Elson’ın (1993) belirttiği gibi karşılıksız emek iktisadi yaşamda gizli dengeleyici faktördür. Kadınların daha fazla çalışıp sınırlı gelirle idare ederek istikrarı sağlama programlarının şoklarını sindirme kabiliyeti ekonomilerin kriz sonrasında toparlanma süreçlerinde çok önemli rol oynamıştır.

ZKA gelişmiş bazı ülkelerde 1960’lardan itibaren, gelişmekte olan pek çok ülkede ise 1990’ların sonlarından itibaren ulusal düzeyde düzenli olarak yapılmaya başlanmıştır. Bugün artık ulusal düzeyde çok sayıda ülkenin hatta çokuluslu karşılaştırılabilir zaman kullanım verilerine ulaşmak da mümkündür. Bu konuda yazında değerlendirme çalışmaları bulunmaktadır. Altmışa yakın

gelişmekte olan ülkeye ait zaman kullanım verilerinin elde edilmesinde kullanılan metot, kapsam ve kavramları açısından detaylı bir değerlendirilme için Hirway’a (2010) başvurulabilir. İzleyen bölümde ZKA istatistiklerinin çalışma yaşamında yönelik katkılarına daha detaylı biçimde yer verilmektedir.

3.2. Çalışma Yaşamına Yönelik Hazırlanan Alışlagelmiş Anketlerin Ötesine Geçmek

Hanehalkı İşgücü Anketi verilerinin değerlendirildiği ilk bölümde de bahsedildiği gibi çalışma yaşamına dair göstergelerin oluşturulmasında temel olarak alınan anketlerde çalışma kavramı, kapsadığı ‘ekonomik’ faaliyetlerle sınırlıdır. Hane ve hanehalkının temizliği, bakımı, beslenmesi, eğitimi, yetiştirilmesi, hasta bakımı, yaşlı bakımı, çocuk bakımı ve benzeri faaliyetler ekonomik faaliyetler kapsamına alınmayan UHS-dışı aktiviteler sınıflandırmasına girmektedir. UHS ve UHS-dışı faaliyetlerin bu şekilde ayrıştırılmasının ekonomik aktivitelerin önemli bir kısmının eksik beyan edildiğine ve ekonomilerin büyüklüğünün olduğundan düşük gösterildiğine dair bulgular, ZKA istatistiklerinin oluşturulmasıyla daha belirgin biçimde ortaya konmuştur (Beneria, 1999).

Zaman kullanım anketleri enformel çalışma ve enformel alana dair de standart anketlerden çok daha detaylı bilgi sağlayabilir. Örneğin Floro’nun (1996) da işaret ettiği gibi resmi olan çalışma saatlerinin yanı sıra gerçekleşen çalışma saatlerinin belirlenmesi, çalışma yaşamına dair önemli ipuçları sağlayabilir. Çalışma yoğunluğu, çalışma saatlerinin uzunluğu ve bütün bunların çalışanlar üzerindeki etkilerine dair, yarattığı stres, sağlık problemlerine ilişkin göstergeler de elde edilmesini sağlar. Ayrıca, pek çok ülkedeki uygulamalarında zaman kullanım anketleriyle belirlenen faaliyetlerin hangi koşullarda gerçekleştiğinin saptanmasına yönelik olarak ‘nerede’, ‘kiminle’, ‘kimin için’ gibi sorular yer alır. Bu tür sorular işin mekânına ait bilginin yanı sıra o işle aynı anda ikincil olarak yapılan faaliyetlerin tespitine de yardımcı olabilir. Örneğin tarlada ekip biçerken, aynı anda hayvanların bakımıyla uğraşılması veya evde parça başı iş yaparken çocukların bakılması, gözetilmesi, yemek pişirilmesi gibi.

Hane içi üretim faaliyetleri olarak tanımlanan faaliyetlerin, iktisadi ve sosyal refahı artırdığı, kişinin ve bulunduğu hanede yaşayan bireylerin yaşam kalitesini yükselttiği pek çok iktisatçı tarafından kabul görmektedir (Joseph Stiglitz, Amartya Sen ve Jean-Paul Fitoussi, 2009). Hem UHS hem de iktisadi niteliğe sahip çoğunlukla kadınlar tarafından üstlenilen UHS-dışı sayılan bakım işlerinin de iktisadın araştırma alanına girmesi, çalışma yaşamının bütüncül bir yaklaşımla incelenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Temel dinamiği sermayenin birikimi olan iktisatta hane içi ücretlendirilmeyen emek piyasada mübadele edilmediğinden, üretken emek olma yetisinden yoksun olduğundan ekonomik faaliyetler sınıfına dâhil edilmez. İktisadı, insan yaşamının sürdürülmesi, yaşamsal ihtiyaçların karşılanması, eylem kapasitesinin geliştirilmesi gibi insan odaklı kavramlar etrafında yeniden tanımlayan yaklaşıma göre, yaşamsal ihtiyaçların üretimi nerede ve ne şekilde gerçekleştiğinden bağımsız olarak (üretim ya da yeniden üretim sürecinde, ücretli ya da karşılıksız emek tarafından, ev içinde ya da ev dışında) iktisadın inceleme alanına girmelidir. Özellikle, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde üretim faaliyetlerinin oldukça büyük bir kısmının piyasa dışında yerine getirildiği göz önüne alındığında, iktisadın inceleme alanının meta ekonomisiyle kısıtlı kalmasının, bu ülkeler açısından daha da sorunlu olduğu açıktır.

Zaman kullanım anketleri ekonomilerde ücretlendirilmeyen/görünmeyen çalışma faaliyetlerine dair bilgi sunarak standart verilerin ötesine geçer. Ücretlendirilmeyen faaliyetlerin tespit edilmesi, ölçülebilir hale gelmesi iktisadi değişimlerin ekonominin piyasalaşmamış meta ekonomisi dışında yer alan bu alandaki etkilerini inceleyebilme fırsatını da doğurmuştur. Örneğin, yazında iktisadi

krizlerin karşılıksız emek cephesinde ciddi tahribatlara yol açtığını gösteren araştırmalar, bu alandaki eşitsizliklerin krizlerle birlikte derinleştiğine dair sonuçları karşılıksız emeğin saat zaman cinsinden ölçümlerine dayanarak elde etmiştir. Başka ülke örnekleri üzerine yapılan çalışmalar kriz dönemlerinde, ekonominin karşılıksız emeğe dayalı görünmeyen yanı, hanelerin ayakta kalabilmesini, çalışanların krizin bütün sarsıcı etkilerine rağmen düşük ücretlerle yaşamlarını sürdürebilmesini sağladığını belirtmektedir. Kriz dönemlerinde kadınlar, özellikle de yoksul hanelerde yaşayan kadınlar, yaşamlarındaki orantısız iş yükünün daha da arttığının farkına varırlar. Hane bireylerinin işsiz kalması ve gelirin azalmasıyla karşılıksız emek yükü de artar, satın alınamayan mal ve hizmetler çoğunlukla kadınlar tarafından sağlanan karşılıksız emek ile hane içinde üretilir (Floro vd., 2009). Ayrıca kriz nedeniyle kamu gelirindeki azalma kamu hizmetlerine yapılan harcamalara da yansır. Sağlık, eğitim gibi kamusal olarak sağlanan hizmetlerde kesintiler oluşur ve bu nedenle kadınların hane içinde sağladığı hizmetler olan çocukların, yaşlı ve hastaların bakımı gibi sorumlulukları daha da artar (Seguino, 2009; Antonopoulos ve Memiş, 2009). Krizlerde bir yanda kadının karşılıksız emek yükünün arttığı gözlemlenirken diğer yanda hanedeki gelir kaybını telafi etmek amacıyla kadınların işgücüne katılımlarının da arttığı görülür. Örneğin 2001 krizinde Türkiye’de hanedeki gelir kaybını telafi etmek için kadınların işgücüne katılım oranı artar (Kızılırmak, 2008). Artan işgücüne katılım oranları ile birlikte ücretli emek zamanının da artması ne yazık ki kadınların karşılıksız emeğe ayırdıkları zamanın azalması anlamına gelmez, aksine, kadınlar için toplam yükün arttığını, ‘çifte mesainin’ ortaya çıktığını gösterir. Zaman cetvellerinin sunduğu bu bilgi, başka anketlerle tespit edilemez ve bu bilginin iktisadi yaşamda etkili değişim süreçlerinin incelenebilmesi için göstergelerin ve araçların geliştirilmesindeki rolü büyüktür.

Türkiye’de hane içi üretimin iktisadi değerini ölçmeyi amaçlayan ilk çalışma, 1996 yılında Ankara il sınırları içerisinde yapılan anket verilerine dayanarak bu üretimin medyan gelire sahip hanelerde gelirin % 15’i kadar büyüklükte olduğunu ve bu anlamda hane halkının refah seviyesini önemli biçimde etkilediğini ortaya koymuştur (Kasnakoğlu vd., 1996). Kasnakoğlu ve Dayıoğlu (2002) bu kez, 1996 yılında sekiz ilde uygulanan pilot anket verilerini temel almış ve kadının hane içi üretiminin hane halkı gelir içerisindeki payını; (i) asgari ücret, (ii) piyasadaki ücret maliyeti ve (iii) çoklu ücret olarak üç farklı ücret seviyesini kullanarak hesaplamıştır. Çalışma, kadınların ürettiği değer hane geliri içinde bu ölçütlere göre sırasıyla % 31, 39 ve % 40’lık bir paya sahip olduklarını ve kadına kıyasla erkeğin hane içi üretim değerinin ise yalnızca hane gelirin % 10, 13 ve % 18’i kadar olduğunu göstermektedir.

Kasnakoğlu ve Dayıoğlu (2002) ayrıca, hane içi üretim değerinin gayri safi milli hâsıla içerisindeki payının, kullandıkları üç farklı hesaplama yöntemiyle % 34 ile % 52 arasında değiştiğini belirlemiştir. Gündüz (2008) ise ulusal düzeyde ilk defa derlenen 2006 yılı zaman cetvellerini kullanarak hane içi üretimin hem gayri safi yurt içi ve hane halkı geliri bakımından büyüklüğünü hem de bu emeğin sektör bazında ekonomiye katkısını göstermektedir. Daha önceki bulguları destekler nitelikte Gündüz (2008) hane içi emeğin Türkiye genelinde üretilen iktisadi değer % 24’ü ile % 45’ine karşılık gelecek büyüklükte bir değer ürettiğini ve bu üretim içerisinde kadının payının % 79 ile % 89 arasında değiştiğini belirlemiştir. Tüm bu çalışmalar zaman cetvellerinden sağlanan verilerle çalışma yaşamına, ekonomik faaliyetlerin ölçümüne yönelik daha kapsamlı ve sağlıklı bilgi elde edilebildiğini göstermektedir. Zaman cetvelleri çalışmaya dair alışlagelmiş göstergelerin yetersiz kaldığı alanlarda görünmeyen ekonomiyi görünür kılarak mevcut göstergelerin geliştirilmesinde kullanıldığı gibi aynı zamanda kişilerin sosyoekonomik koşullarına dair yeni sosyal ve ekonomik göstergelerin geliştirilmesinde de kullanılabilir. Farklı sosyoekonomik göstergelerin geliştirilmesi zaman cetvellerinden elde edilen verilerle zamansal stres, yoksulluk, beşeri refah ve gelişim alanlarında kullanılabilecek göstergeler üretilebilmektedir. Zaman yoksulluğuna dair örnekler basit birtakım endeksler, örneğin boş

zamanın toplam zaman içindeki payı, toplam çalışma zamanının toplam zaman içindeki payının yanı sıra daha gelişkin, çok boyutlu diğer yoksunluklarla ilişkilendirilmiş ölçümler çıkarılabilmektedir. Yazında beşeri gelişim göstergelerine dair, eğitime ayrılan zamanın toplama oranı, gönüllü işlere ayrılan zamanın toplam içindeki payı gibi ölçüm önerileri getirilmiştir.

Yine, iktisadi refah ve yaşam koşullarına dair Hirway, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yönelik de kadın ve erkeğin ücretli emek zamanı, karşılıksız çalışma zamanı ve boş zaman açısından karşılaştırılmasını sağlayacak göstergeleri örnek gösterir. Yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar bugün artık yoksulluk durumunun tek boyutlu gelir azlığı olarak ve durağan bir halmişçesine analiz edilmesinin çok yetersiz olacağını ortaya koymuştur. Yapısal bir sorun olan yoksullukla yapısal olmayan çözümlerle mücadele etme çabalarının işe yaramadığını, yoksulluğun halen ortadan kaldırılamadığını görmekteyiz. Yoksulluk üzerine yazılanlar çoğunlukla fiziksel, mali, beşeri ve sosyal sermayeden yoksunluğa yoğunlaşırken, zaman cetvelleri yoksulluğun zaman kullanımı açısından eşitsizliklere yol açtığını ve eşitsizliklerin de sonuçta yoksulluğun nedeni olabileceğini göstermektedir. Bu veriler, örneğin yoksulluk sınırı altında gelir sahibi hanelerin kısıtlarına, sorunlarına dair daha fazla bilgi sahibi olunmasını sağlar. Yoksullukla mücadelede yukarıdan aşağıya şeklinde tasarlanan çözümlerde dahi kullanılacak bilginin üretilmesi mümkündür.

Bu aktiviteler her ne kadar ekonomik faaliyet olarak kabul görmüyor ve düşük üretkenliği olan faaliyetler olarak düşünülüyorsa da, yoksul hane bireyleri bu ihtiyaçlarını giderebilmek için oldukça uzun zaman harcamak durumunda kalmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde gelir getiren bir işte çalışabilmelerinin önünde de engel teşkil etmektedir. İktisatta hanelerin refahını temsil eden değişkenin yalnızca tüketim veya gelirle değil aynı zamanda zamanla da ölçülebileceği, boş zamanın da bir fonksiyonu olduğu bilinir. Hatta artık eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi temsilen, bu hizmetlerin tüketiminin de analizlere eklendiği görülmektedir. Dolayısıyla zaman cetvelleriyle geliştirebilecek farklı zaman göstergeleri de geliştirilerek refah ölçümlerinin geniş tanımlamalarına uyarlanabilir.

Bugün artık zaman kullanımı anket (ZKA) verileri OECD ve OECD dışı pek çok ülkede resmi derlenen istatistiklerinin bir parçası haline gelmiştir. ZKA verileri toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere toplumsal eşitsizliklere yönelik önemli bilgiler sunar. Bu bağlamda kullanıldığı ülkelerde kamu politikaları ve eylemlerinin planlanmasına katkıda bulunur.

3.3. ZKA Verilerinin Değerlendirilmesi

TÜİK tarafından yapılan Türkiye’deki ilk ve tek ulusal zaman kullanım araştırmasından alınmıştır. Araştırma 2006’da yapılmıştır ve 4,345 hanede yaşayan 15 yaş ve üzeri 10,893 bireyden zaman kullanım verisi sağlamaktadır. Veriler mülakatlarla ve günlük notlarla toplanmıştır. Zaman kullanım bilgisi 15 yaş ve üzeri tüm hane halkı üyeleri için toplanmıştır. Katılımcılardan, biri hafta arası biri hafta sonu olmak üzere haftanın iki günü 24 saat boyunca faaliyetlerini 10 dakikalık aralıklar halinde kaydetmeleri istenmiştir.

3.3.1. Yaş Grubu, Cinsiyet, Eğitim ve Medeni Duruma Göre Zaman Kullanımı

Ek 4’te yer alan tablo 4E.1 cinsiyet ve eğitim düzeyine göre kişilerin çeşitli faaliyetlere bir günde harcadıkları ortalama zamanı (saat) göstermektedir. Yemek ve diğer kişisel bakım için harcanan zaman eğitim ve cinsiyete göre farklılık göstermemekle birlikte kadınlar erkeklere kıyasla bu faaliyete ortalama günde 10 dakika kadar daha az süre ayırmaktadır. Benzer şekilde eğitim, gönüllü işler, sosyal yaşam, hobiler, kitle iletişim araçları ve uyku için harcanan zamana

bakıldığında cinsiyete göre ve eğitim düzeyine göre farklar görülmektedir. Eldeki verinin sunduğu sonuçlara göre zaman kullanımı açısından en yüksek cinsiyet eşitsizliğinin işgücü piyasasında çalışma ile hanehalkı ve ev bakımına ayrılan zaman bakımından ortaya çıktığı görülmektedir. Bu çalışmanın temel konusu itibariyle çalışma yaşamına ilişkin faaliyetler bu bölümde daha ayrıntılı biçimde incelenecektir.

ZKA verilerine göre, işgücü piyasası göstergeleri cinsiyete dayalı olarak oldukça farklılaşmaktadır; kadınların % 23’ü çalışırken bu oran erkekler için % 69’dur. Buna karşılık, işsizlik oranı kadınlar için % 2 erkekler için ise % 5 civarındadır. Bu oranlar, Türkiye’de HİA verileriyle uyumlu olarak kadınların işgücüne katılım oranının oldukça düşük olduğunu, büyük bir çoğunluğunun (% 59) kendilerini ev kadını olarak tanımladığını göstermektedir. Diğer taraftan, çalışan kadınların % 70’i güvencesiz istihdam olarak niteleyebileceğimiz şekilde ücretsiz aile işçisi olarak, kendi hesabına ya da yevmiyeli çalışmaktadır. Bu oran erkekler için sadece % 46’dır.

Tablo 4E.1’e göre işgücü piyasasında çalışma ve iş aramaya ayrılan zaman açısından erkek ve kadın arasındaki fark (ilkokul düzeyinde 4 saat iken, yüksekokul ve üniversite eğitimi alanlar arasında yaklaşık iki saat) eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Aradaki farklar eğitim düzeyine göre çalışan kadınların ve erkeklerin çalışma saatleri arasındaki eşitsizliklerin yanı sıra iş arama biçimlerindeki çeşitlilikle de açıklanabilir.

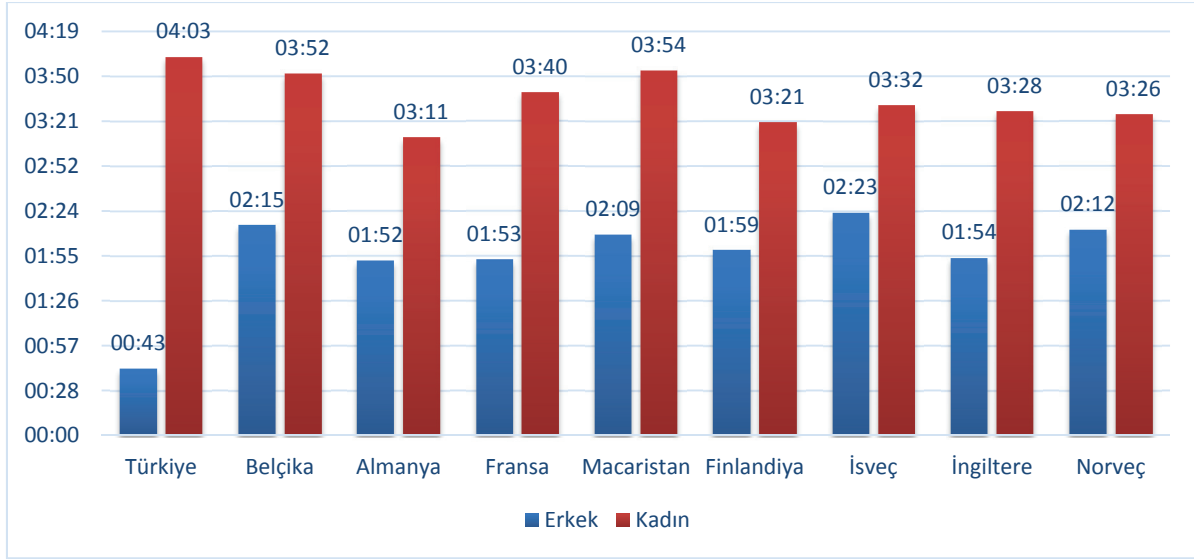
İlkokul mezunu kadınların aynı eğitim düzeyindeki erkeklere kıyasla hanehalkı ve ev bakımına günde 5 saat daha fazla vakit ayırdığı gözlenmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bu fark azalmakla birlikte yaklaşık dört saatin altına düşmemektedir. Bu durum sadece yüksekokul ve üstü eğitim düzeyine sahip kadınlar için geçerli değildir. Yüksek eğitilmiş kadınlar erkeklere kıyasla hanehalkı ve ev bakımına iki saat daha fazla vakit ayırmaktadır.

Yaş grubuna göre bakıldığında çalışma ve iş aramaya ayrılan süre 15-55 yaş arası kadınlarda ortalama 1 saat civarındayken 55 yaş ve üzerinde düşmektedir. Erkeklerde ise en uzun çalışma saati 25-34 yaş grubunda gözlenmektedir. Daha yüksek yaş gruplarında bu süre giderek azalmakla birlikte kadınlara kıyasla tüm yaş gruplarında daha uzundur (Tablo 4E.2).

Hanehalkı ve ev bakımına ayrılan süreye bakıldığında erkeklerde tüm yaş grupları için yaklaşık 50 dakika iken 55 yaş ve üzerinde 1 saat kadardır. Kadınlara baktığımızda 25-34 yaş grubundaki kadınların en uzun (06:27 saat) zaman harcadığı ve yaş grubu yükseldikçe bu sürenin düştüğü görülmektedir. Yine de bu faaliyetlere ayrılan zaman erkeklere kıyasla oldukça yüksektir. 65 yaş ve üzeri kadınlar ile 15-24 yaş grubu kadınların hanehalkı ve ev bakımına yaklaşık 4 saat kadar zaman ayırdıkları gözlenmektedir. En düşük yaş grubu için bile kadın ve erkek arasındaki bu faaliyete ayrılan süre açısından fark yaklaşık üç buçuk saat kadardır.

Eğitim düzeyine göre kadın erkek arasında gözlenen farklar, yaş grupları kontrol edilerek incelendiğinde en yüksek eşitsizliğin (kadınların aleyhine yaklaşık altı buçuk saat) 15-24 ve 25-34 yaş grubunda ilkökul ve altı eğitilmiş grupta olduğu gözlenmektedir. Eğitimin eşitsizliği azaltma yönündeki etkisinin yaş grubu yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Örneğin 55-64 yaş grubundaki yüksek eğitim düzeyine sahip kadınlar aynı eğitim düzeyi ve aynı yaş grubundaki erkeklere kıyasla günde üç saatten daha fazla (üç saat on dakika) zaman harcamaktadır. Erkeklerde ise 35 ve daha yukarı yaş gruplarında uluslararası yazında yer alan bulguları destekler biçimde eğitim düzeyi yükseldikçe hanehalkı ve ev bakımına ayrılan sürenin yaklaşık olarak günde yarım saat kadar artış gösterdiğini görmekteyiz. Bu artışın ardında hanehalkı bakımına ayrılan süre değil ev işlerine ayırdıkları süredeki artış yer almaktadır.

Şekil 3-1’de görüldüğü gibi tüm ülkelerde kadınlar önemli ölçüde erkeklere kıyasla bu faaliyetlere daha fazla zaman ayırmaktadır. Ancak Türkiye’de hanehalkı ve ev bakımı faaliyetlerine ayrılan süre açısından gözlemlenen cinsiyete dayalı bu fark, Avrupa’da yer alan diğer ülkelere oranla çok daha belirgindir.

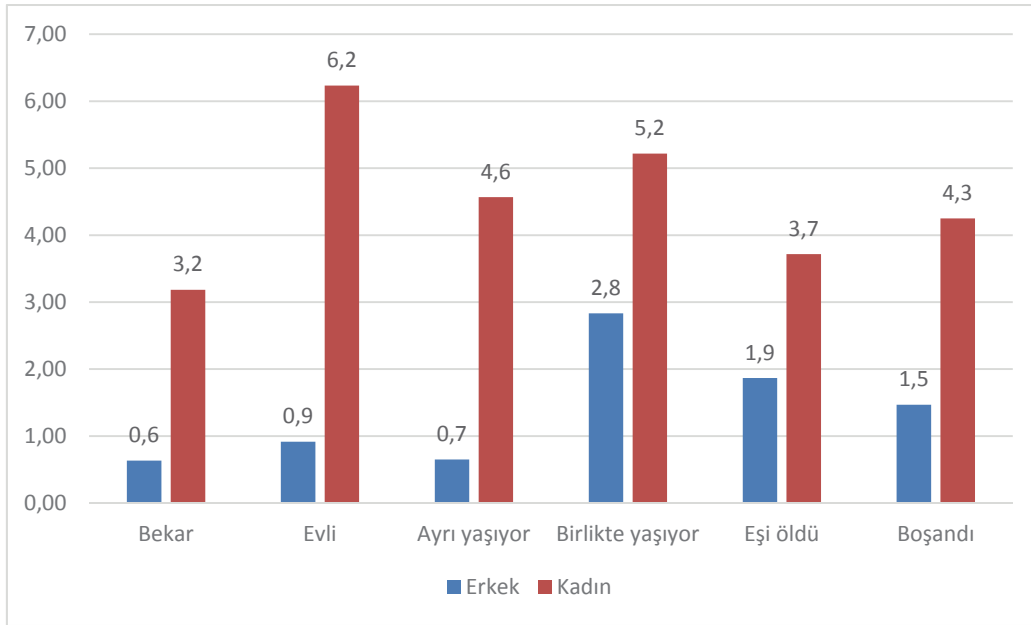
Şekil 3-1 Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat)

Tablo 3-1 cinsiyet ve işgücü piyasasında çalışma durumuna göre çeşitli faaliyetlere bir günde ayrılan ortalama saat sürelerini sunmaktadır. Buna göre hanehalkı ve ev bakımına ayrılan zaman açısından çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında günde ortalama 1 saat 40 dakika fark gözlemlenmektedir. Erkeklere bakıldığında bu fark yaklaşık olarak yarım saattir. Kadınlar işgücü piyasasında çalıştığı durumda bile hanehalkı ve ev bakımına yaklaşık dört saat ayırmaktadırlar. Üstelik bu süre işgücü piyasasında çalışmaya ayırdıkları süreden (4:19 saat) çok farklı değildir. Bu da Türkiye’de kadınların işgücü piyasasında çalıştıkları süre kadar da hanehalkı ve ev bakımına zaman ayırdıklarını bir anlamda ‘çifte mesai’ yaptıklarını göstermektedir.

Hanehalkı ve ev bakımı faaliyetlerine ayrılan süre medeni duruma göre incelendiğinde bu faaliyetlere en uzun zamanı evli kadınların harcadığı görülmektedir. Ayrıca bu faaliyetlere harcanan zaman açısından cinsiyete dayalı fark evli hanelerde en yüksek düzeydedir. Evli kadınlar bekâr olanlara kıyasla hanehalkı ve ev bakımına iki kat daha fazla zaman harcamaktadır (Şekil 3-2). Çalışma ve iş aramaya ayrılan süreye baktığımızda boşanan kadınların diğerlerine kıyasla en uzun zamanı harcadığını (2:24 saat) görmekteyiz. Erkeklerde ise en uzun çalışma ve iş arama saati evli erkeklerde görülmektedir. Diğer faaliyetlere ayrılan zamanın medeni duruma göre nasıl değiştiği Tablo 4E3’te sunulmaktadır.

Tablo 3-1 Faaliyet Türü, Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Zaman Kullanımı (Saat)

Faaliyet türü	Toplam			Çalışan			Çalışmayan		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:42	02:45	02:38	02:40	02:42	02:34	02:43	02:52	02:40
Çalışma ve iş arama	02:47	04:27	01:08	05:39	06:08	04:19	00:02	00:07	00:00
Eğitim	00:22	00:24	00:20	00:05	00:05	00:06	00:38	01:14	00:25
Hanehalkı ve ev bakımı	03:05	00:51	05:17	01:37	00:43	04:03	04:29	01:12	05:43
Gönüllü işler ve toplantılar	00:46	00:37	00:54	00:30	00:29	00:31	01:00	00:57	01:02
Sosyal yaşam ve eğlence	01:54	01:50	01:57	01:32	01:33	01:30	02:14	02:35	02:07
Spor	00:07	00:10	00:04	00:05	00:06	00:02	00:08	00:19	00:04
Hobiler ve oyunlar	00:15	00:25	00:05	00:15	00:19	00:04	00:14	00:38	00:06
Kitle iletişim araçları	02:14	02:20	02:07	01:53	02:00	01:34	02:33	03:12	02:18
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:18	01:43	00:55	01:35	01:45	01:09	01:02	01:36	00:49
Uyku	08:32	08:27	08:36	08:08	08:08	08:07	08:55	09:18	08:46

Şekil 3-2 Cinsiyet ve Medeni Duruma Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat)

Tablo 3-1’de yer alan faaliyet türü, çalışma durumu ve cinsiyete göre zaman kullanım istatistikleri ekte anket gününde faaliyete katılanların ayırdıkları sürenin ortalaması ve cinsiyete göre faaliyete katılım oranları ile birlikte tablo 4E4a-g’de sunulmaktadır. Buna göre örneğin tablo 4E4a Türkiye’de erkek nüfusun yüzde 62’sinin çalışma ve iş arama faaliyetine katıldığını ve bu oranın kadınlarda yüzde 20 olduğunu göstermektedir. Çalışma ve iş arama faaliyetine katılan nüfusun bu faaliyete harcadıkları süre incelendiğinde tablo 3-1’deki rakamlardan farklı olarak erkeklerin ortalama 7 saat 45 dakika kadınların ise 5 saat 59 dakika zaman ayırdıkları gözlenmektedir. İzleyen tablolarda ise tablo 3-1’de çalışmayan olarak tek grupta toplanan işsizler ve işgücü dışındaki kişilerin faaliyet türü ve cinsiyete göre farklı faaliyetlere ayırdıkları süreler, faaliyete katılım oranları ve faaliyete katılanların ortalama süresi ile birlikte sunulmaktadır. Rakamlar kadınların genellikle işgücü durumundan bağımsız olarak neredeyse tamamının hanehalkı ve ev bakımı faaliyetlerine katıldığını erkeklerde ise bu faaliyetlere katılım oranlarının yüzde 52 civarında kaldığı gözlenmektedir.

Hanehalkı ve ev bakımına ayrılan zamanı faaliyet türüne göre daha ayrıntılı biçimde incelediğimizde, erkeklerde alışveriş ve çocuk bakımı faaliyetleri, kadınlarda ise gıda yönetimi ve hane bakımı için gerekli faaliyetlerin öne çıktığını görmekteyiz. Kadınlarda hanehalkı ve ev bakımına ayrılan sürenin faaliyet türüne göre dağılımının işgücü piyasasında çalışma durumuna göre önemli ölçüde değişmediği görülürken, erkeklerde çalışma durumu çocuk bakımına ayrılan zaman, alışveriş ve hizmetler, bahçe işleri ve hayvan bakımı faaliyetlerine ayrılan paylar farklılaşmaktadır (Tablo 3-2).

Tablo 3-2 Faaliyet Türü, Çalışma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımına Ayrılan Zamanın Dağılımı (%)

Faaliyet türü	Toplam			Çalışan			Çalışmayan		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gıda yönetimi	41.6	13.5	46.0	37.7	13.3	49.3	42.9	13.8	45.2
Hane bakımı	19.8	11.0	21.2	17.0	11.3	19.8	20.8	10.6	21.6
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	9.4	0.6	10.8	7.4	0.6	10.6	10.1	0.5	10.8
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	4.0	12.9	2.5	3.6	7.0	1.9	4.1	22.1	2.7
İnşaat ve tamiratlar	1.1	6.5	0.2	2.4	7.1	0.1	0.6	5.6	0.2
Alışveriş ve hizmetler	7.5	28.1	4.2	12.8	30.3	4.5	5.6	24.7	4.2
Hanehalkı yönetimi	0.1	0.7	0.1	0.3	0.8	0.0	0.1	0.5	0.1
Çocuk bakımı	14.7	20.4	13.8	17.8	27.5	13.2	13.6	9.3	13.9
Yetişkin bir aile ferdine yardım	1.9	6.3	1.2	1.1	2.1	0.7	2.2	13.0	1.3

3.3.2. Ücretli Çalışma, Karşılıksız Çalışma ve Toplam Çalışma Süreleri

ZKA verilerinde belirtilen günlük faaliyetler çalışma türüne göre aşağıdaki biçimde gruplandırılabilir:

- Ücretli çalışma (istihdam: çalışma ve iş arama ile ilgili faaliyetler)
- Karşılıksız çalışma (hanehalkı ve ev bakımı – yemek hazırlama, bulaşık yıkama, temizlik, çamaşır, ütü, bahçe bakımı, tamirat, alışveriş vb.- ve hane halkı üyelerinin bakımı –çocuk bakımı, bağımlı yetişkin hane halkı üyesi vb. bakımı dâhil)
- Toplam çalışma / toplam işyükü (ücretli çalışma süresi ile karşılıksız çalışma süresinin toplamı)
- Diğer faaliyetler: diğer karşılıksız işler (gönüllü iş ve toplantılar), kişisel bakım (yemek yeme, yıkanma ve giyinme, vb.), uyku, çalışma-egitim faaliyetleri, boş zaman (sosyal yaşam ve eğlence, spor ve açık hava faaliyetleri, hobiler ve bilgisayar ve kitle iletişim), seyahat (seyahat ve belirtilmemiş zaman kullanımı)

Bu gruplandırma kullanılarak kişilerin farklı çalışma faaliyetlerine ayırdıkları ortalama süre işgücü durumu, istihdam biçimi ve eğitim durumuna göre ayrıştırılarak tablo 3-3’te sunulmuştur⁹. Tabloya göre, çalışan kadınların toplam iş yükü ortalama sekiz buçuk saattir ve bunun yarıya yakını (% 47) karşılıksız çalışmaya harcanmaktadır. Öte yandan, durum çalışan erkekler için oldukça farklıdır: Çalışan erkeklerin toplam çalışma zamanı yaklaşık yedi saattir ve karşılıksız çalışmaya ayırdıkları zaman bu sürenin yalnızca % 10’udur. İşsiz kadınlarla işgücü piyasasında çalışan kadınların karşılıksız çalışma faaliyetlerine harcadıkları zamanın yaklaşık aynı olması

⁹ Buradaki rakamlar kadınların ve erkeklerin hafta içi normal bir günde ücretli ve karşılıksız çalışmaya harcadıkları ortalama zamanı (saat bazında) göstermektedir.

ücretli ile karşılıksız iş yükü arasında birebir ikame edilebilirliğin söz konusu olmadığını, kadınların ücret karşılığı çalışmaya başlamalarıyla karşılıksız iş yüklerinin azalmadığını, diğer bir deyişle yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye’de çalışan kadınların “çifte mesai” yaptıkları bu rakamlarla da görülmektedir.

Tablo 3-3 Ücretli Çalışma, Karşılıksız Çalışma ve Toplam Çalışma Süresi (Saat)

	Kadın			Erkek		
	Karşılıksız Çalışma	Ücretli Çalışma	Toplam Çalışma	Karşılıksız Çalışma	Ücretli Çalışma	Toplam Çalışma
İşgücü piyasasındaki durumu						
Çalışan	03:58	04:33	08:31	00:40	06:18	06:59
İşsiz	03:52	00:01 ¹⁰	03:53	01:13	00:36	01:49
Öğrenci	02:03	00:06	02:09	00:54	00:18	01:12
Emekli	05:30	00:00	05:30	01:28	00:21	01:49
Ekonomik olarak bağımlı	03:16	00:00	03:17	01:30	00:03	01:33
Evde Çalışan	06:25	00:05	06:31	04:10	00:00	04:10
Diğer	02:12	00:59	03:12	01:00	00:27	01:27
İstihdam biçimi						
Çalışan (düzenli)	02:52	05:13	08:05	00:42	06:40	07:22
Çalışan (yevmiyeli)	04:13	04:07	08:22	00:36	05:41	06:17
İşveren	01:46	06:49	08:36	00:42	06:15	06:57
Kendi Hesabına	04:48	03:30	08:19	00:45	05:39	06:25
Ücretsiz Aile İşçisi	04:58	03:49	08:47	00:31	05:46	06:18
Eğitim Durumu						
Okur-yazar Olmayan	05:16	00:51	06:07	00:58	02:33	03:31
İlkokul	06:08	01:05	07:13	00:53	05:00	05:53
İlköğretim, Ortaokul	04:33	01:02	05:35	00:45	04:04	04:49
Lise	04:27	01:25	05:52	00:45	04:51	05:36
Üniversite ve üzeri	03:55	02:20	06:16	01:04	04:18	05:22

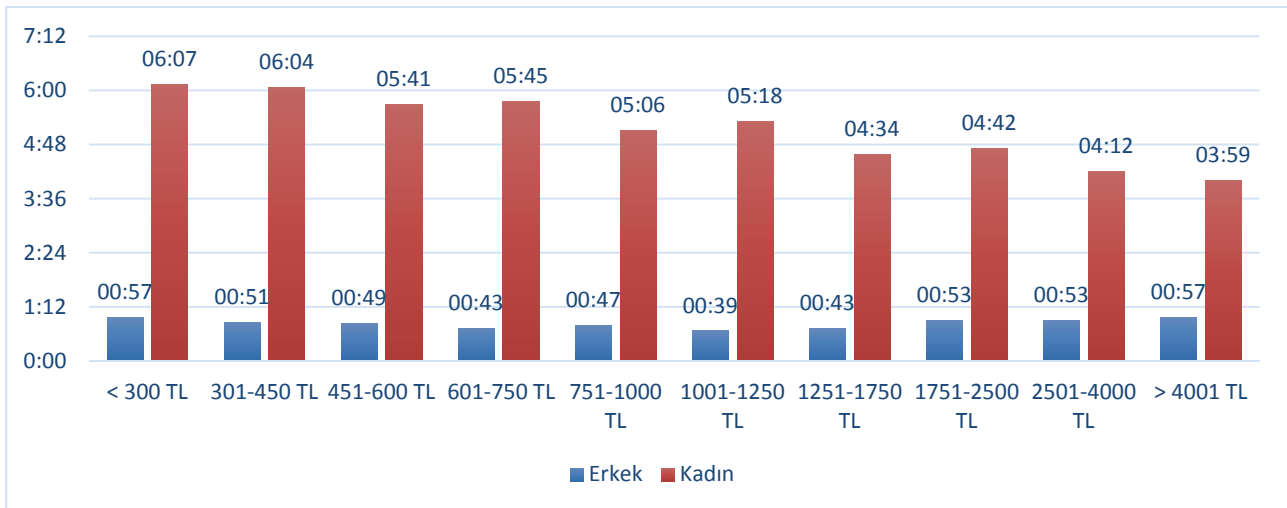
Karşılıksız çalışma faaliyetlerine en fazla zaman harcayan grup evde çalışan kadınlardır (06:25 saat). Bu grubu 05:30 saat ile emekli kadınlar izlemekte. İşgücü piyasasında çalışan kadınlar yaklaşık olarak günde ortalama dört saat bu faaliyetlere zaman harcamaktadır ancak bu rakam çalışma biçimine göre belirgin farklılıklar göstermektedir. Örneğin işveren kadınlar günde 01:46 saati karşılıksız çalışma faaliyetlerine ayırırken, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar yaklaşık beş saat ayırmaktadır. Toplam çalışma süresi açısından da ücretsiz aile işçisi kadınlar en yüksek iş yüküne sahiptir (08:47 saat). İstihdam biçimine göre çalışma süreleri kendi hesabına çalışma ve işveren olarak çalışmanın kadınlar açısından çok farklı çalışma koşullarına denk düştüğünü göstermektedir. Kendi hesabına çalışan kadınlar işverenlere kıyasla ücretli çalışmaya yaklaşık yarı düzeyde zaman ayırırken karşılıksız çalışma faaliyetlerine iki buçuk kat daha uzun zaman ayırmaktadır (Tablo 3-3).

Düzenli ve yevmiyeli çalışma durumlarına göre bakıldığında düzenli çalışanlar kadınların toplam çalışma süresi yevmiyeli çalışanlara kıyasla 17 dakika daha düşük iken toplam çalışma yükü düzenli çalışan erkeklerde yevmiyeli çalışanlara göre günde bir saat daha fazladır.

¹⁰ Ücretli emeğe harcanan zamanın işsizler için pozitif olması iş aramak için harcanan zamanın da ücretli emek olarak sınıflandırılmasının sonucudur.

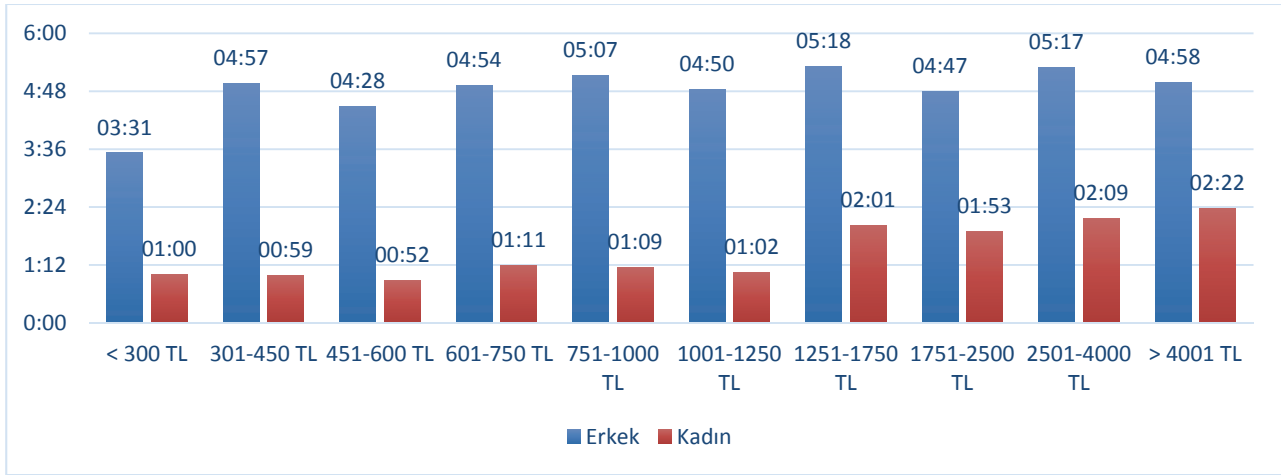
3.3.3. Hanehalkı Özelliklerine Göre Ücretli ve Karşılıksız Çalışma Süresi

Ücretli ve karşılıksız çalışma süreleri açısından cinsiyete dayalı işbölümünü inceleyen araştırmalara göre, bu işbölümünü etkileyen faktörler arasında kişinin yaşı eğitim durumu gibi kişisel özelliklerin yanı sıra, hanenin gelir düzeyi, hanede yaşayan fert sayısı, hanedeki çocuk sayısı ve yaşı gibi hanehalkı özellikleri de belirleyicidir. Örneğin hanenin gelir düzeyi arttıkça hane içi bakım hizmetlerinin piyasadan temin edilmesi mümkün olabileceğinden karşılıksız çalışma süresinin azalması beklenir. Şekil 3-3’te görüldüğü gibi hanenin gelir düzeyi yükseldikçe hanehalkı ve ev bakımına ayrılan süre azalmaktadır. Bununla birlikte kadınların bu faaliyetlere ayırdığı süre erkeğe kıyasla tüm gelir düzeylerinde çok daha yüksek düzeydedir. En düşük gelir düzeyindeki hanelerde kadın ve erkek arasında gözlenen fark beş saati aşmakta iken en yüksek gelir düzeyinde bu farkın üç saate düştüğü görülmektedir. Ayrıca erkeklerin bu bakım faaliyetlerine ayırdığı süre gelir düzeyi ile birlikte önemli bir değişiklik göstermemektedir. En düşük gelir düzeyinde ve yüksek gelir düzeylerinde günde ortalama 57 dakika süre ayırırken orta gelir gruplarındaki hanelerde bu süre 39 dakikaya gerilemektedir. Gelirin azaltıcı yöndeki etkisi kadınlar için söz konusudur; bu bulgu hanehalkı ve ev bakımı sorumluluğunu temel olarak kadınların üstlendiğinin bir göstergesidir.

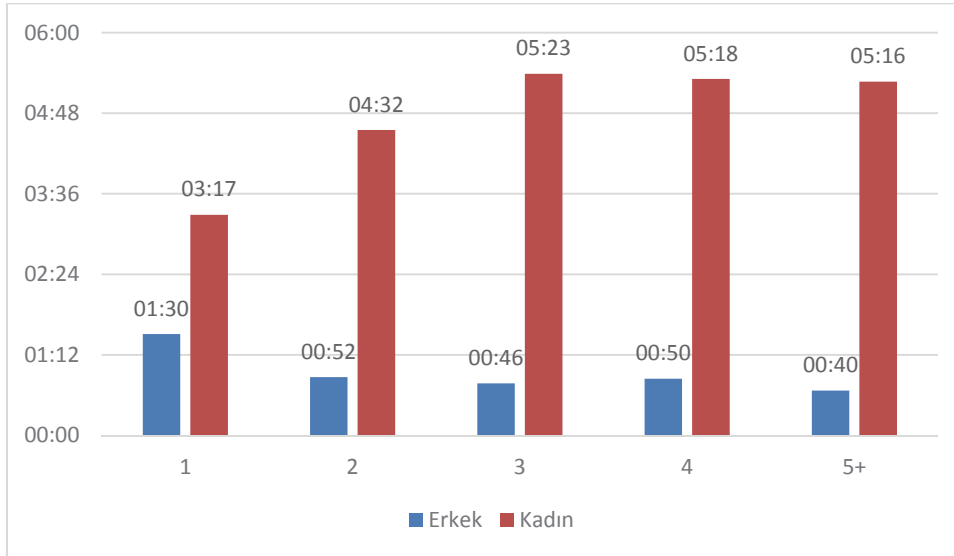
Şekil 3-3 Hanehalkı Gelir Düzeyi ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat)

Hanenin aylık gelir düzeyine göre ücretli çalışma faaliyetlerine ayrılan süre incelendiğinde bu sürenin gelir düzeyi ile birlikte arttığı görülmektedir (Şekil 3-4). Hanehalkı ve ev bakımına ayrılan sürenin aksine ücretli çalışma süresi erkeklerde kadınlara kıyasla çok daha yüksektir ancak aradaki fark karşılıksız çalışma süresinde gözlemlenen düzeyde değildir. Bu fark en düşük ve en yüksek gelir düzeylerinde yaklaşık iki buçuk saat iken orta gelir düzeyinde dört saate kadar yükselmektedir. Erkeklerin ücretli çalışma süresi en düşük gelir grubu haricinde gelir düzeyine göre kayda değer bir değişiklik göstermemektedir. Buna karşılık kadınların ücretli çalışma süresi gelir düzeyi yükseldikçe belirgin biçimde artmaktadır. Bu bulgu hanenin gelir düzeyinin artmasında kadının ücretli çalışma süresinin etkili olduğuna da işaret etmektedir. Tablo 4E5’te hanehalkı gelir düzeyi, faaliyet türü ve cinsiyete göre ortalama süreler, faaliyete katılım oranları ve katılanların ortalamalarıyla birlikte sunulmaktadır.

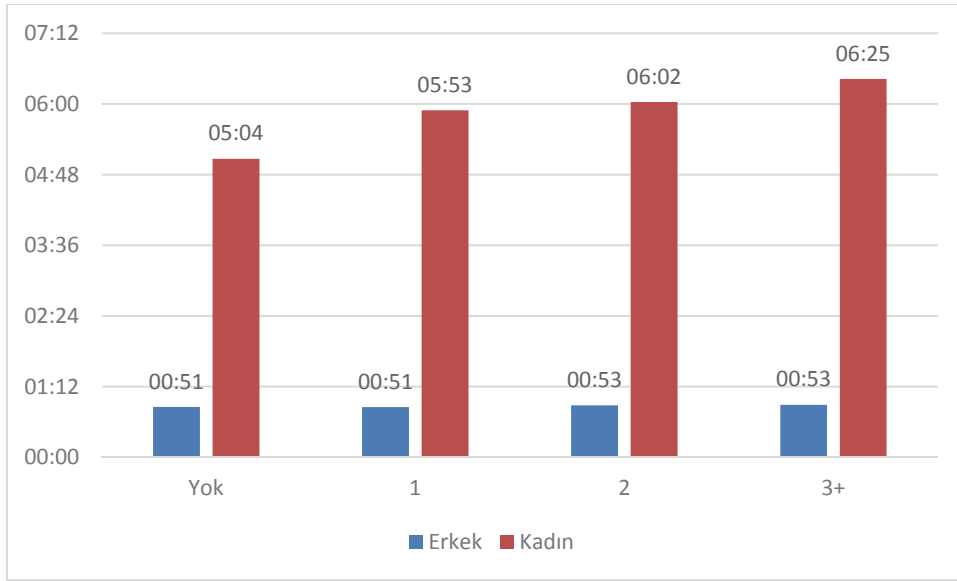
Şekil 3-4 Hanehalkı Gelir Düzeyi ve Cinsiyete Göre Ücretli Çalışma Süresi (Saat)

Hanelerin büyüklüğüne göre hanehalkı ve ev bakımına ayrılan süre incelendiğinde hanedeki fert sayısı arttıkça bu karşılıksız çalışma faaliyetlerine ayrılan süre kadınlar için kentte ve kırdaki keskin biçimde artış göstermektedir (Tablo 4E.6 ve Şekil 3-5). Buna karşılık hane büyüklüğü arttıkça erkeğin bu faaliyetlere ayırdığı süre kentte 50 dakika azalırken kırdaki belirgin bir değişiklik göstermektedir. Bir kişiden oluşan hanelerde kadın erkek arasındaki fark kentte yaklaşık olarak bir saat 45 dakika iken beş ve daha fazla kişinin yaşadığı hanelerde bu fark yaklaşık dört katına çıkmaktadır (Şekil 3-5).

Şekil 3-5 Hanehalkı Büyüklüğü ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kent

Hanehalkı ve ev bakımına ayrılan sürenin uzunluğunu belirleyen önemli etmenlerden bir diğeri hanedeki çocuk sayısıdır. Kişileri hanede yaşayan çocuk sayısına göre gruplandırdığımızda çocuk sayısı arttıkça hem kırdaki hem de kentlerde yaşayan kadınların hanehalkı ve ev bakımına ayırdığı sürenin belirgin biçimde yükseldiği görülmektedir (Tablo 4E7 ve Şekil 3-6). Yine erkeklerin bu faaliyetlere ayırdığı süre çocuk sayısına göre değişmemekte çocuksuz hanelere benzer biçimde yaklaşık olarak günde elli dakika kadar zaman ayırmaktadır. Bu durum karşılıksız çalışma süresi açısından çocuklu hanelerde kadın erkek arasında gözlenen eşitsizliğin çocuksuz hanelere kıyasla daha yüksek düzeylerde gözlenmesine neden olmaktadır.

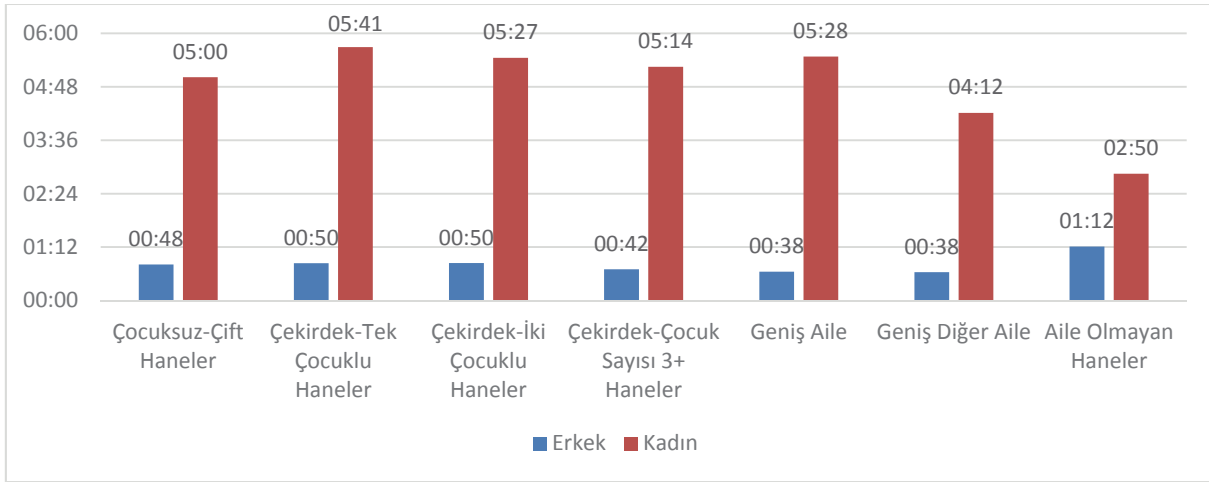

Şekil 3-6 Çocuk Sayısı ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kır

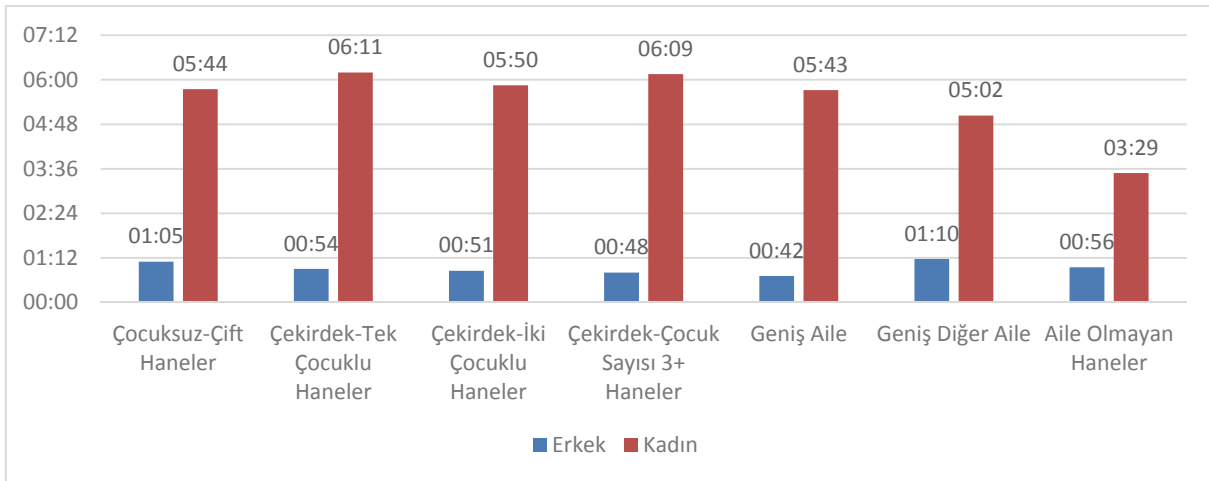
Hane büyüklüğünün ve çocuk sayısının cinsiyete göre karşılıksız ve ücretli çalışma sürelerine etkisi, hane tipine göre (örneğin çekirdek aile veya geniş aile olma durumu) incelendiğinde daha açık biçimde ortaya çıkmaktadır (Tablo 4E8a ve 4E8b). Çocuksuz hanelere kıyasla tek çocuklu çekirdek ailelerde yaşayan kadınlar karşılıksız çalışma faaliyetlerine günde yaklaşık yarım saat (kentte 40 dakika, kırdaki yirmi yedi dakika olmak üzere) daha fazla zaman harcarken erkekler açısından çocuk sayısının karşılıksız çalışma süresini artırıcı yönde bir etkisinin olmadığı gözlenmektedir (Şekil 3-7 ve Şekil 3-8).

Çekirdek hanelerde çocuk sayısı arttıkça kadınların karşılıksız çalışma süresi özellikle kentte düşük düzeyde de olsa bir düşüş göstermektedir. Üç ve daha fazla çocuğun yaşadığı çekirdek hanelerde yaşayan kadınlar, hanehalkı ve ev bakımına tek çocuklu çekirdek hanelerde yaşayanlara kıyasla yaklaşık yarım saat daha az süre harcamaktadır. Buna karşılık erkeklerin hanehalkı ve ev bakımına ayırdıkları sürenin artmadığı aksine çok düşük düzeyde de olsa azaldığı gözlenmektedir. Kadınların hanehalkı ve ev bakımı sorumluluklarını çocuk sayısı arttıkça erkeklerden ziyade başkalarıyla veya çocuklarıyla paylaştığı yönünde bir bulguya işaret etmektedir.

Kadın ve erkek arasında gözlenen yaklaşık beş saatlik fark yalnızca çekirdek aileler için değil geniş aileler için de söz konusudur. Kadın erkek arasındaki bu uçurum anne/baba, kayınvalide/baba dışındaki akrabalarından oluşan geniş diğer aile ve akraba olmayan yetişkin fertlerden oluşan hanelerde azaltılmaktadır. Örneğin aile olmayan hanelerde yaşayan kadınlar, çekirdek hanelerde yaşayan kadınların ayırdığı süreden yaklaşık iki buçuk saat kadar daha az süreyi karşılıksız çalışmaya ayırmaktadır. Aynı zamanda bu hanelerdeki erkekler de diğer erkeklere kıyasla bu faaliyetlere ortalama yarım saat daha fazla süre ayırmaktadır.

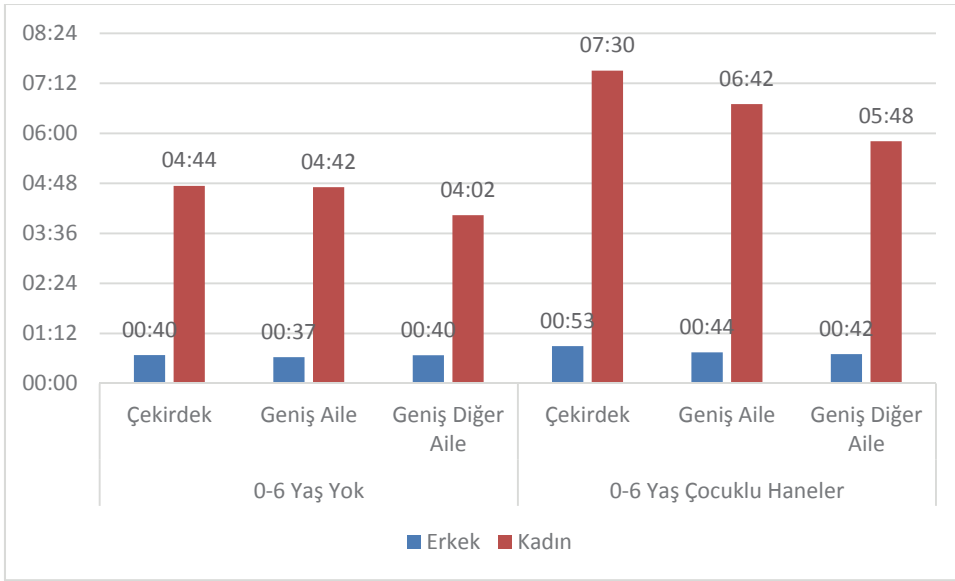

Şekil 3-7 Hanehalkı Tipi ve Cinsiyete Göre Hanelhaki ve Ev Bakımı (Saat) - Kent

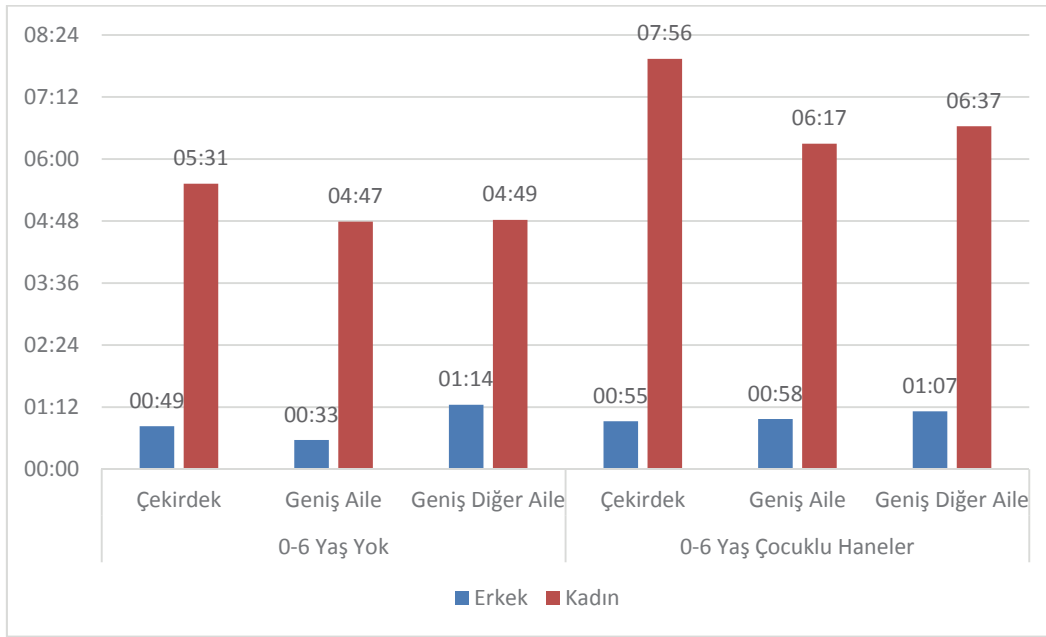

Şekil 3-8 Hanehalkı Tipi ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) - Kır

Hanede yaşayan çocukların sayısı kadar bakım ihtiyacını arttıran önemli bir diğer etken hanedeki çocukların küçük yaşta olmasıdır. Bu bağlamda hanede 0-6 yaşlar arasında çocukların bulunma durumuna göre ücretli çalışma ve karşılıksız çalışma süreleri incelendiğinde, küçük yaşta çocukların varlığının yine kadınların hanehalkı ve ev bakımına ayırdıkları süreyi çok belirgin biçimde arttırdığı görülmektedir (Şekil 3-9 ve Şekil 3-10). Örneğin hanede küçük yaşta çocukların olması durumunda kentlerde çekirdek hanelerde yaşayan kadınlar hanehalkı ve ev bakımına günde yaklaşık üç saat daha fazla zaman harcamaktadır. Kentteki duruma benzer biçimde kırdaki da 0-6 yaş arası çocuklu hanelerdeki kadınlar küçük yaşta çocuk bulunmayan çekirdek hanelerdekine kıyasla yaklaşık iki buçuk saat daha uzun zaman harcamaktadır. Küçük yaşta çocukların varlığı geniş ailelerde de kadınların karşılıksız çalışma yükünü artırıcı yönde etki yaratmaktadır. Tablo 4E9'da ücretli ve diğer çalışma faaliyetlerine ayrılan sürenin 0-6 yaş arası çocuklu olma durumu, hane tipi ve cinsiyete göre kır kent ayrımında sunulmaktadır.

Şekil 3-9 0-6 Yaş Arası Çocuklu Hane Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) – Kent

Şekil 3-10 0-6 Yaş Arası Çocuklu Hane Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Hanehalkı ve Ev Bakımı (Saat) – Kırsal

3.4. ZKA 2006 Anket Formlarının Gözden Geçirilmesi

Türkiye’de pilot çalışması 1990’ların sonunda yapılan ulusal kapsamlı zaman kullanım anketi ilk kez 2006 yılında gerçekleştirilmiştir. Anketle, hanehalkı içerisinde seçilen bireylerin (15 yaş ve yukarı) bir hafta içi ve bir hafta sonu olmak üzere haftada iki gün boyunca 10’ar dakikalık aralıklarla hangi faaliyetleri yerine getirdiği kaydedilmiştir. 2006’da yapılmış olan bu anket 4.345 hanede yaşayan 10.893 ferde ait zaman kullanım verisi sağlamaktadır. Araştırma için rasgele

seçilen 5.070 hane halkı ile temas kurulmuştur. Yanıtlama oranı 4.345 haneye tekabül eden yüzde 85,7 gibi oldukça yüksek bir değerdir. Veriler yüz yüze görüşme yöntemi yanı sıra hanehalkı fertlerinin 24 saat boyunca yaptığı tüm günlük faaliyetlerini hazırlanan günlüklere kaydetmeleri yoluyla derlenmiştir. Zaman kullanımı faaliyet sınıflandırması için Eurostat günlük faaliyet sınıflaması kullanılmıştır. Ekonomik faaliyetler ve meslekler sırasıyla Avrupa Topluluğu Ekonomik Faaliyetlerin İstatistikî Sınıflandırılması (NACE Rev.1.1) ve Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması’na (ISCO-88) göre sınıflandırılmaktadırlar.

3.4.1. İstatistiklerinin Kullanım Alanını Genişletmek

Yazının bu bölümünde bir sonraki zaman kullanım anket uygulamasına yönelik daha önceki çalışmalarda ortaya çıkan bazı veri sorunlarından yola çıkılarak öneriler sunulacaktır. Önerilerin en başında faaliyet sınıflandırma sisteminin gelişmekte olan ülke ekonomilerine daha uygun olan bir sistemle değiştirilmesi yer almaktadır. Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi alışlagelmiş anketlerdeki temel sorunlardan biri enformel, standart dışı çalışma yaşamına dair mevcut göstergelerle yeterince bilgi sağlayamamasıdır. Zaman kullanım anketlerinde kullanılan faaliyet sınıflandırması da bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. 2006 verisi derlenirken temel alınan faaliyet sınıflandırması gelişmiş ülke ekonomileri için uygun olan Eurostat faaliyet sınıflandırmasıdır. Ancak bu sınıflandırmada örneğin ücretli çalışma tek bir faaliyet koduyla yer almaktadır (Tablo 4E10). Düzenli/düzensiz bir işyerinde çalışma, güvenceli/güvencesiz çalışma bilgisinden de kişinin enformel mi yoksa formel alanda mı çalıştığı bilgisi üretilebilmektedir. Fakat çalışma koşulları gelişmekte olan ülke ekonomilerinde öyle farklılaşabilir ki bazı durumlarda formel işte çalışma oldukça enformel, enformel alandaki işler de formel çalışma biçimine örnek olabilir (Zacharias ve Memiş, 2012).

Enformel çalışma biçimlerinin Türkiye gibi yaygın olduğu ülkelerde tek kodlu bir ücretli çalışma yerine diğer gelişmekte olan ülke örneklerinde olduğu gibi ülke özgümlüklerini yansıtacak nitelikte Türkiye’ye özgü bir sınıflandırma ya da aynı zamanda uluslararası karşılaştırma yapılmasını da sağlayan, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Zaman Kullanım İstatistiklerine Yönelik Uluslararası Sınıflandırma (ICATUS) kullanılabilir (Zacharias ve Memiş, 2012). ICATUS hem enformel alanda malların üretimine dair hem de hizmet faaliyetlerinin daha detaylı biçimde kodlanmasını sağlar. ICATUS, ücretlendirilmeyen karşılıksız bakım hizmetlerinin alt detaylarına ayrıştırılmış biçimde kaydedilmesini sağlar. ICATUS’u diğerlerinden ayıran en önemli özelliği çocuk bakımına yönelik faaliyetleri, fiziksel bakım ve çocukların gözetilmesi gibi farklı başlıklarda sunmasıdır. Detaylı kodlandığında, bakım hizmetlerine daha fazla zaman harcandığı, yapılan çalışmalar tarafından tespit edilmiştir. ICATUS’un detaylı kodlama biçiminin bir yandan farkındalığı arttırarak bir yandan da diğer faaliyetlerle aynı anda yapıldığı için ikincil durumda görülen çocuk gözetimi gibi hizmetlerin görünür hale gelmesini sağladığı belirtilmektedir. Ek 4’te yer alan tablo 4E11, ICATUS ve Eurostat faaliyet sınıflandırmalarında yer alan çocuk bakımı faaliyetlerinin 2006 ZKA kodlama sistemindeki biçimiyle karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Çocuk bakım faaliyetleri açısından detaylı alt başlıklarla ayrı bir modül halinde soruların sorulması, ikincil faaliyetlere ait verilerin toplanması ve doğru biçimde kodlanabilmesi için anketörlerin bu konuda farkındalığı çok önemlidir.

İkinci öneri, verilerin zaman boyutu ile ilgilidir. 2006 zaman kullanım anket verisi yalnızca 2006 yılında ulusal düzeyde gerçekleştirilmiş ve bu bağlamda mevcut tek uygulamadır. Zaman kullanımı verilerinde bir serinin, en azından veri setindeki belli sayıda hanenin zaman içinde izlenmesi, gelecekteki araştırmaların önünü açarak gerçek bir yaşam seyri analizi yapılmasını mümkün kılacaktır.

Üçüncü öneri, ZKA’da kullanılan gelir değişkenine ilişkindir. Yoksulluğun karşılıksız ve ücretli emeğe ayrılan zaman bakımından kadınlar ve erkekler için farklı sonuçlar doğurup doğurmadığını inceleyen çalışmalarda karşılaşılan zorluklardan birisi, gelir verisinin yetersizliğinden dolayı, ZKA veri seti kapsamında yoksul hanelerin belirlenememesidir. Zaman kullanım anketinde kullanılan gelir kategorilerinin ve dağılımının örneğin Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) ile uyumlu hale getirilmesi ileride bu bağlamda yapılacak araştırmaları kolaylaştıracak ve geliştirecektir. 2006 Zaman Kullanımı veri setinde yer alan gelir verisi kategorik ve hane düzeyinde toplanmaktadır. Gelirin düzey olarak değil, gelir aralıkları (kategorik) olarak belirlenmiş olması, belirli bir gelir çıtasına kıyaslama yapılmasına, örneğin yoksul hanelerin tespit edilmesine engel teşkil etmektedir. Gelir, gelir aralığı olarak belirlenmeyip her haneye gerçek gelirin sorulması çok önemlidir. Bu konuda anketin geliştirilebileceği bir diğer nokta, hane geliri yanında fert gelirin de sorulmasıdır. Özellikle bireylerin işgücüne katılımı veya ücretli çalışma sürelerinin belirlenmesi amacıyla yapılan ekonometrik çalışmalarda kişinin kendi gelirin ayrıştırılması gerekmektedir.

Bir diğer öneri, yaş değişkenine ilişkindir. Kategorik olarak bireylerin yaş gruplarının belirtilmesi nedeniyle, özellikle çocukların, yaşlarının tam olarak kaç olduğunu belirlemek mümkün olamamaktadır. Veri setinde 15 yaş altı bireylerin yaş grupları bulunmamaktadır, diğer bir deyişle ilk yaş grubu 0-14 olarak tanımlanmıştır. Bu durumun en temel sakıncası, küçük çocuklar (örneğin 0-5 yaş) ile daha büyük çocukların (örneğin 10-14 yaş) varlığının yetişkinlerin zaman kullanım kalıpları üzerindeki etkilerinin ayırt edilememesidir. Küçük çocukların varlığı ve sayısının karşılıksız çalışma süresini (özellikle kadınlarınkini) arttırması beklenir. Oysa daha büyük yaşta çocukların ev işlerine, bazı durumlarda anne babalarının piyasa için yaptıkları işlere yardımcı oldukları da bilinmektedir. Bu nedenle yaş değişkeninin kategorik değil düzey olarak sorulması, en azından yaş kategorilerinin daha dar tutulması yararlı olacaktır. Bu kapsamda anket yapılan bireylerin yaş aralığının genişletilmesi kritik öneme sahiptir. Mevcut haliyle yalnızca 15 yaş üstü bireylerin zaman kullanımları sorulmuş durumdadır. Oysa çocukların zamanlarını nasıl kullandıklarını bilmek toplumda örneğin toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün nesiller arasında devam edip etmediğini belirlemek veya çocukların piyasada çalışma durumlarına yönelik çok değerli bilgiler sunacaktır. Özellikle çocuk işçiliğinin halen ortadan kaldırılamayan bir mesele olduğu Türkiye’de 15 yaşın alt sınır olması diğer ülke örnekleriyle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir.

2006 TÜİK verilerine göre 6-17 yaş grubu arasında yaklaşık % 6’sı çalışmaktadır. Kırsal kesimde bu rakamın % 8’e çıktığı görülmektedir. Çocuk işçilerin yarıya yakını ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Alışlagelmiş ekonomik faaliyet tanımlarının dışına çıkılıp, hanehalkının kendi tüketimi için ürettiği hizmetlerde sorumluluk almak zorunda olan çocukları da kapsayacak bir inceleme yapılması büyük önem taşımaktadır ve zaman kullanım anketleriyle bu rahatlıkla mümkün olabilir.

Ayrıca zaman kullanımı ile ilgili olarak yolda harcanan zamanı saptayabilmek önemli bilgi sağlayacaktır. 2006 ZKA formlarında yolda harcanan zaman, ‘seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı’ başlığı altında tek bir zaman kategorisi olarak tanımlanmaktadır. Oysa karşılıksız emek için ayrılan ve işe giderken kullanılan zaman ayırt edilmeli, gerekirse ilgili zaman kullanımı kategorisine dâhil edilmelidir.

Türkiye zaman kullanım anketinin bir diğer özelliği, fertlerin zaman kullanımlarının, biri hafta içi, diğeri hafta sonunda doldurulan günlüklere, ayrı ayrı saptanmış olmasıdır. Bu ayrım başta çalışma günleri ile tatil günlerini ayırt etmek açısından yararlı görünmekle birlikte hafta sonu da piyasada çalışan bireyler olduğundan dolayı bu tür bir analize olanak sağlamamaktadır. Bunun yerine her birey için bir normal çalışma günü bir de normal tatil günü belirlenebilir. Ayrıca faaliyet türüne

göre zaman aralığı (episod) analizleri yapılabilmesini mümkün kılacak biçimde verilerin hazırlanması büyük önem taşımaktadır. Zaman aralığı kullanılarak yapılan incelemeler günün hangi saatinde hangi faaliyetlere en yoğun katılım olduğu, günün ne zaman başladığı ne zaman sonlandığı gibi pek çok soruya yanıt verilmesini sağlamaktadır. Türkiye için bu zenginliğe sahip bir veri setinin oluşturulması araştırmacılar için çok yararlı olacaktır.

Son olarak zaman kullanım kalıplarının ülkedeki mevcut eşitsizliklere dair farklı bilgiler sağlayabilmesi için verinin bu eşitsizliklerin saptanmasına uygun zemini sağlaması gerekir. Örneğin bölgesel eşitsizlikleri belirleyebilmek için kır/kent ayrımının ötesinde coğrafi bölgelerin ayrıştırılmasını mümkün kılacak değişkenler önemlidir. Kır/kent ayrımı için kullanılan nüfus büyüklüğüne dayalı bir kıstas, birbirinden çok farklı yapıya sahip iki bölge için aynı ayrıştırmanın yapılabilmesini imkânsız kılabilir. Bir bölgedeki -kent- diğer bölgede -kır- özelliklerini taşıyor olabilir. Bu ayrım ancak bölgesel düzeyde temsiliyeti olan veri setleriyle ve bölgeye ait değişkenlerin oluşturulmasıyla sağlanabilir.

Türkiye 2006 zaman kullanım anketi, iktisadi analizlerde önemli boşlukları dolduracak çok değerli bilgiler sunmaktadır. Bu nedenle de geliştirilerek devam etmesi pek çok alanda sağlanacak bilgi birikimine katkıda bulunacaktır.

3.5. 2014 ZKA Anket Formlarında Yapılan Değişiklikler ve Öneriler

2014 yılında soru formunda zaman kullanımına yönelik daha kapsamlı bilgi edinilmesini kolaylaştıracak önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir: 1) yaşlı bakımına dair bir modülün dâhil edilmesi ve 2) günlüklerin 15 yaş yerine 10 yaş ve daha yukarı fertler tarafından doldurulacak olması, 3) faaliyet sınıflandırmasında Türkiye’ye özgü faaliyetlerin dahil edilmesi.

Yaşlı bakımına yönelik hizmetler ve zaman kullanımına dair sorularda, araştırma tarihinden önceki 4 ay öncesi de dâhil olmak üzere yaşlılık ile ilgili sorun veya hastalıklar nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan yaşlı birine ücretsiz bakım veya yardımda bulunup bulunmadığınızla ilgili olarak sorulmaktadır. Bazı yaşlı bireyler günlük faaliyetleri yardımsız yapamamakta veya yaparken güçlük çekmektedirler: saçlarını tarama, bir yerden bir yere gitme, yaşadığı evdeki günlük işleri yapma, ilaçlarını alma gibi. Bu bölümde belirtilen bakımın verildiği yer yaşlı bireyin kendi evi, araştırmaya cevap veren bireyin evi veya özel ve kamusal bir bakım evi olabilir. Yaşlılık ile ilgili durum veya sorun ile kastedilen süregelen hastalıklar, ya da yaşlı bireylerin yaşamını etkileyen fiziksel veya duygusal sınırlılıklardır. Örneğin, yaşlı bireyin çok hassas, kırılabilir olması, görmede, işitmede veya hareket etmede güçlük hissetmesi, unutkanlaşmaya başlaması, çabuk yorulma, ya da yaşlı kişilerde yaygın olarak görülen özel tıbbi hastalıklar bu durumlar arasında yer alabilir. Eklenen bu modül, Türkiye’de bakım hizmetleri ihtiyacının tespit edilmesinde çok yararlı olacaktır.

Aşağıda, soru formunda yapılan diğer detaylı değişikliklere ve zaman kullanımından toplumsal cinsiyet eşitliği açısından anlamlı olabilecek önerilere yer verilmektedir.

İlk olarak 2014 soru formunda yer alan (bölüm 2) hanehalkı bileşimine yönelik soruların örneğin hanede yaşayan çocukların kreş, çocuk yuvası, anaokulu, çocuk kulübü, etüt merkezi vb. günlük bakım sistemlerinin herhangi birinden düzenli olarak yararlanılıp yararlanılmadığına yönelik sorulardan oluşan bölüm tek bir soruda toplanarak hanehalkı bileşimine eklenmiştir. Bu sorular 15 yaş yerine 2014 soru formunda 10 yaşından küçükler için sorulmaktadır. Bu çok önemli değişiklik ilgili konu üzerine yapılan araştırmalara ve uygulanan politikalara ışık tutacaktır. Çocukların kim tarafından bakıldığı sorusu, haftada kaç gün günde kaç saat bakıldığı biçimindeki detaylı sorular

2006 yılındaki gibi 2014’te de yer almaktadır. Bu sorular 2006 yılı soru formunda yer almasına rağmen mikro veride ne yazık ki yanıtlarına ulaşılamamaktadır. Bebek ve çocuk bakımı pratiklerine yönelik daha fazla bilginin elde edilmesi ve paylaşılması, Türkiye gibi orta gelirli sosyal bakım hizmeti sorunlarıyla karşı karşıya olan ülkeler için çok büyük öneme sahiptir. Ayrıca hanehalkı fertleri ve ev bakımına ilişkin eş zamanlı yerine getirilen ikinci hatta üçüncü faaliyet bilgilerinin toplanması çok önemlidir. Bu verilerin elde edilmesi için anketörlerin bu konudaki farkındalığının artırılması yararlı olabilir. Ayrıca, tüm faaliyetlere yönelik “kimin için”, “kiminle birlikte” ve benzeri bağlamsal soruların kullanılması ve paylaşılması bakım emeğinin daha doğru biçimde ölçülmesine katkıda bulunacaktır.

Hanehalkı gelir bilgisi düşünüldüğünde 2014 soru formundaki hanehalkı gelir kategorilerinin yeniden düzenlenmiş olduğu gözlenmektedir ancak yine de gelir düzeyi bilgisi hanehalkı için sorulmaktadır. Gelir bilgisi hem düzey hem de kategoriler halinde sorulmaktadır. 2006 yılı soru formunda da gelir düzeyine dair soru bulunmasına rağmen mikro veri setinde sürekli bir değişken yerine kategorik bir değişken olarak sunulmuştur. Hane olarak alınan yardımların yer aldığı bölüm altına bakıldığında son 4 hafta boyunca hanedeki fertlerin, hanehalkı dışından aldığı hizmet şeklindeki yardımlarla ilgili olarak sorulan soru 2006 yılında mevcut iken 2014 ZKA soru formunda alınan yardımın toplam süresine yönelik soru ise çıkartılmıştır. Konut ve konut kolaylıklarına yönelik bilginin elde edildiği bölüm üçe bakıldığında, 2014 soru formunda oturlan konutun özelliklerine dair sorulan sorularda 2006 soru formlarına kıyasla daha çok sayıda konut ve konutun mülkiyetine yönelik seçenekler sınırlandırılmıştır. Ayrıca hanede kullanılan eşyalara dair birtakım eklemeler ve çıkarmalar gözlenmektedir: örneğin telefonun seçeneklerden çıkarılması, oyun konsolunun eklenmesi gibi.

Her iki yılda kullanılan fert soru formları incelendiğinde 2014 yılı formunda ferdin temel özellikleri arasında uyruğu, nereden geldiği sorulmaktadır. 2014 yılında fert soru bölümüne bölüm 3 ve 4 olarak yeni modüller eklenmiştir. Bunlardan ilki sahip olunan teknolojik ürünlere yönelik, ikincisi ise toplumsal katılıma yönelik alt başlıkları içermektedir. İstihdama yönelik bölüm 7’de yer alan sorulara bakıldığında 2006’da “kendinizi esasen nasıl tanımlarsınız?” sorusuna verilecek cevapların kapsamı genişletilmiş ve sıralamadaki yeri bölüm sonuna getirilmiştir. Ücretli veya yevmiyeli (tam zamanlı/yarı zamanlı) çalışanların farklı çalışma biçimlerine daha detaylı bilgi elde edilmesi sağlanmıştır. 2014 yılı soru formunda işsizlik ve iş aramama durumlarına ilişkin bölümde iş aramama nedenlerine dair seçenekler 2006 formundakine kıyasla arttırılmıştır. Ancak işgücü piyasasında yer alan tüm UHS üretim faaliyetlerini kapsayacak biçimde daha fazla ve detaylı faaliyet sınıflandırması kullanılabilir ve bu bağlamda çok olumlu ve önemli değişiklikler yapılmıştır. Bunlara ek olarak:

- çocuk bakımı, çocukların gözetimi gibi UHS-dışı faaliyetlerin doğru biçimde kaydedilmesi için yaşlı bakımında yapılan değişikliğe benzer şekilde ayrıştırılması ve destekleyici bağlamsal sorularla daha doğru ve tam bilginin elde edilmesi sağlanabilir,
- aynı anda/eş zamanlı olarak yerine getirilen ikinci faaliyetlere yönelik kaliteli veri elde edilmesi sağlanabilir,
- mevcut sınıflandırmada yer alan bağlamsal soruların kapsamı genişletilebilir,
- zaman kullanımı ile gelir ve kazanç bilgisinin bir arada incelenmesini mümkün kılacak biçimde gelir verisi toplanabilir,
- bölgesel düzeyde incelemeler yapılabilecek boyutta verinin coğrafi kapsamı genişletilebilir ve temsiliyet gücü arttırılabilir,
- ZKA mikro verisi araştırmacılar için çok değerli bir bilgi kaynağıdır. Anket formlarının, verinin tüm kapsamıyla ulaşılabilir olması, elde edilen verilerden mümkün olan en yüksek sayıda değişkenlerin oluşturulması, anket verilerinin kullanım alanını çok genişletecektir.

SONUÇ ve POLİTİKA ÖNERİLERİ

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi

SONUÇ ve POLİTİKA ÖNERİLERİ

SONUÇ ve POLİTİKA ÖNERİLERİ

İşgücü piyasası ve çalışma yaşamındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle mücadelede doğru ve sağlıklı veri kaynaklarına sahip olmak çok önemlidir. Geliştirilecek olan politika ve programların başarıya ulaşması, sağlam verilere dayanmasına bağlıdır. TÜİK tarafından düzenli olarak gerçekleştirilen ve çalışma hayatına ilişkin veriler sunan üç temel anket olan Hanehalkı İşgücü Anketi, Kazanç Yapısı Anketi ve Zaman Kullanım Anketi’nin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla gözden geçirildiği bu çalışmada, mevcut veriler çok yönlü değerlendirilmiş ve daha geliştirilmesi için öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın ilk kısmında Türkiye Hanehalkı İşgücü Anketi ve sunduğu veriler toplumsal cinsiyet bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda öncelikle, uluslararası literatürdeki işgücü anketlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilmesi konusundaki tartışmalara ve diğer ülke örneklerinin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Sonrasında Hanehalkı İşgücü Anketi ile ilgili olarak, veri setinin olanak sağladığı istatistikler yeniden türetilmiştir. İstatistikler, toplumsal cinsiyet bakış açısından değerlendirildiğinde, kadınların çalışma hayatı ile ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Bu kapsamda kadınların işgücüne katılım ve çalışma durumları medeni durum ve yaşadıkları hanenin yapısıyla ilişkilendirilerek ortaya konulmuştur. Kadınların özellikle hane içinde kayıtdışı olarak yapılan, gelir getiren ancak çoğu zaman beyan edilmeyen ekonomik faaliyetleri kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Kayıtdışı, yarı zamanlı ve geçici çalışan kadınların durumları incelenmiştir. Ardından literatürdeki tartışmalara paralel biçimde Türkiye Hanehalkı İşgücü Anketi soru formu ve değişkenleri değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

HİA verileri kadınların işgücüne ve istihdama katılım düzeylerinin düşüklüğünü ortaya koymaktadır.

- Ancak genel verilerin ötesine geçildiğinde kentte medeni durum, hane tipi ve çocuk sayısına bağlı bulgular özellikle evli, 25-49 yaş grubunda, çocuklu hanelerde kadınların işgücüne katılım ve istihdam oranlarının en düşük düzeyde olduğunu açığa çıkarmaktadır. İşgücü dışında kalan ve çocuklarının bakımını kendi üstlenen kadınların önemli bir oranının bakım hizmetlerini pahalı bulması, işgücüne katılımı artırmayı hedefleyen politikaların bakım hizmetlerine ilişkin politikalarla birlikte düşünülmesinin önemine ışık tutmaktadır.
- İstihdama ilişkin bulgular özellikle kayıtdışı istihdam sorununun tüm sektörlerde kadınlar için erkeklerden daha yüksek olduğunu ve kayıtdışılıkla mücadele politikalarının toplumsal cinsiyete duyarlı olması gereğini vurgulamaktadır.
- İşsizlikle ilgili bulgular kadınların işsizlik oranlarının erkeklerin işsizlik oranlarından daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak dar işsizlik tanımından geniş işsizlik tanımına ilerledikçe kadınlar ve erkeklerin işsizlik oranları arasındaki fark büyümektedir. Dolayısıyla işsizlikle mücadele politikalarının sadece iş arama kriterini değil, çalışmak isteme kriterini göz önünde tutarak, geniş işsizlik oranlarının yüksek düzeylere ulaştığı genç kadınları öncelikli hedef kitle içinde tanımlamasının önemi ortaya çıkmaktadır.
- Kuşkusuz esnek çalışma biçimleri kapsamında öngörülen yarı zamanlı ve geçici çalışma biçimlerinin iş arayanlar tarafından ne denli düşük tercih edildiğine dair bulguların da işsizlikle mücadele politikaları bakımından göz önünde tutulmasında büyük yarar vardır.
- Bütün bu saptamaların ışığında il ve bölge düzeyinde politika geliştirmek bakımından analizlerin genelden özele doğru ilerlemesi ve bölge ve il düzeyinde ayrıntılı değerlendirmede söz konusu hususların göz önünde tutulması anlamlı olacaktır.

Çalışmanın ikinci kısmında, Kazanç Yapısı Anketi ele alınmıştır. Önce konuya ilişkin uluslararası ve ulusal literatür incelenmiştir. Daha sonra Kazanç Yapısı Anketi verileri değerlendirilmiş ve

anketi geliştirici önerilerde bulunulmuştur. Anket bulgularına göre kayıtlı ve 10’ dan fazla çalışmanı olan tarım dışı işletmelerde kadınların ve erkeklerin ücretleri ve kazançları arasında genelde önemli bir fark yoktur. Bunun gerisindeki temel neden, söz konusu işletmelerde çalışan kadınların eğitim düzeylerinin yüksekliğidir. Erkeklerin yaklaşık iki katı oranda kadın yüksek okul ve üstü eğitilmiş olarak çalışma hayatında yer almakta, çalışan her iki kadından biri yüksek okul ve üstü eğitime sahip bulunmaktadır. Bu durum, HİA verilerinin de ortaya koyduğu gibi Türkiye’de esas olarak düşük eğitilmiş kadınların gelir getirici istihdama katılımını artırmaya ilişkin politikaların önemine dikkat çekmektedir. Öte yandan düşük eğitilmiş kadınların işgücüne daha yüksek oranda katılması durumunda ortaya çıkabilecek olan kazanç açığı hesaplanmış ve bu açığın kadınların aleyhine yüzde 61 olduğu bulunmuştur. Kazanç açığı her eğitim düzeyinde mevcuttur ve eşdeğer işe eşit ücret politikalarının önemini ortaya koymaktadır.

Üçüncü kısımda, Türkiye’de ilk kez 2006 yılında uygulanan Zaman Kullanımı Anketi incelenmiş ve bölümün sonunda anketin iyileştirilmesi yönünde öneriler sunulmuştur. Zaman Kullanım Anketi verilerinde de, diğer anketlerde olduğu gibi, kadınların ve erkeklerin çalışma hayatı ve geleneksel cinsiyet rollerine dayanan farklar göze çarpmaktadır. Kadınlar zamanlarının büyük kısmını hane içindeki karşılıksız çalışmaya ayırırken, erkekler gelir getirici çalışmaya ayırmaktadır. Kadınların hane içinde karşılıksız çalışmaya ayırdığı zamanın uzunluğu, neden işgücü piyasasına katılmadıklarını da açığa kavuşturmuştur. Kadınların gelir getirici çalışmada bulunması durumunda da hane içi yükümlülükleri devam etmekte ve kadınlar “çifte mesai” yapmaktadır. Özellikle düşük gelirli hanelerde karşılıksız çalışmaya ayrılan zamanın en yüksek olması, kadınları gelir getirici faaliyetlere yönlendiren yoksullukla mücadele politikalarında bu durumun göz önünde tutulması gereğine dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, kadın emeği ve kadın işgücüne dair verilerin gerçekliği yansıtacak şekilde toplanması ve analiz edilmesine yönelik çabalar, Türkiye’de kadınların işgücüne katılımlarını artıracak ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak politika ve programların doğru biçimde geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Abowd, J. M., ve A. Zellner (1985) “Estimating Gross Labor-Force Flows ” *Journal of Business and Economic Statistics* 3: 254-283.
- Addabbo, T. (2003) “Unpaid Work by Gender in Italy”, *Unpaid Work and the Economy*, A. Picchio (der.) London: Routledge, ss.29-58.
- Aktaş A., and G. Uysal (2012) “Explaining the Gender Wage Gap in Turkey Using the Wage Structure Survey”, *BETAM Working Paper Series 005*.
- Anker, R. (1983) “Female Labour Force Participation in Developing Countries: A Critique of Current Definitions and Data Collection Methods.” *International Labour Review* 122(6):709–724.
- Anker, R., M.E. Khan, ve R.B. Gupta (1988) “Women’s Participation in the Labour Force: A Methods Test in India for Improving its Measurements”, *Women Work and Development* 16 Geneva: ILO.
- Antonopoulos, R. and E. Memiş (2009) “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Mevcut Küresel Ekonomik Kriz ve Gelmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri”, *Eğitim Bilim Toplum*, 7 (27): 78-130.
- Antonopoulos, R. ve I. Hirway (2010) *Unpaid work and the Economy: Gender, Time Use and Poverty in Developing Countries*, Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2010) “Kapitalizm ve Ataerkillik Enformel Alanda Nasıl Eklemlenir? Bilinçli Saklama ve Saklayarak Değersizleştirme Mekanizmalarının Ev Eksenli Çalışmada İşleyişi” *Kapitalizm Ataerkillik ve Kadın Emeği : Türkiye Örneği*, Dedeoğlu S., ve M. Yaman Öztürk (eds.) İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, ss.79-132.
- Ayata, S. (1990) *The Labour Market in the Small Industry Town*, İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı.
- Bahçe, S.A.K, ve E. Memiş (2013) “Estimating the Impact of 2008-09 Economic Crisis on Work Time in Turkey”, *Feminist Economics* 19 (2) Special Issue on Critical and Feminist Perspectives on Financial and Economic Crises:181-207
- Bahçe S.A.K, ve E. Memiş (2014) “The Impact of the Economic Crisis on Joblessness in Turkey”, *The Economic and Labour Relations Review* 25(1): 130 –153.
- Bahçe, S.A.K., ve E. Memiş (2010) “İktisadi Krizler ve Kadının Karşılıksız Emeği”, *İktisat Dergisi*, 514: 35-41.
- Bardasi E., K. Beegle, P.M. Serneels, ve A. Dillon (2010) “Do labor statistics depend on how and to whom the questions are asked? Results from a survey experiment in Tanzania.” *World Bank Policy Research Working Paper* 5192.
- Baster N. (1981) “The measurement of women's participation in development: The use of census data”, *Discussion paper No. 159*. Brighton University of Sussex Institute of Development Studies.
- Baxter, J. (2002) “Patterns of change and stability in the gender division of household labor in Australia 1996-1997”, *Journal of Sociology*, (38): 399-424.
- Beneria, L. (1999) “The Enduring Debate Over Unpaid Labor”, *International Labour Review*, 138 (3): 287-309.
- Bittman M. (2000) “Issues in the Design of Time-use Surveys for Collecting Data on Paid and Unpaid Work”, Paper presented at the United Nations Expert Group Meeting on Methods

- for Conducting Time-Use Surveys 23-27 October 2000. New York: United Nations Statistics Division.
- Bittman, M. (1999) “Now That the Future Has Arrived: a Retrospective of Gershuny's Theory of Social Innovation”, *Social Policy Research Centre Discussion Paper*, No. 110.
- Bound J., C. Brown, ve N. Mathiowetz (2001) “Measurement Error in Survey Data.”, *Handbook of Econometrics Vol. 5*. Heckman J., ve E. Leamer (der.), Amsterdam: North-Holland Elsevier Science.
- Bryan, M. L., ve A. Sevilla-Sanz (2010) “Does Housework Lower Wages? Evidence for Britain”, *Oxford Economic Papers*.
- Buğra A., ve Ç. Keyder (2003) “New Poverty and Changing Welfare Regime of Turkey”, Report Prepared for United Nations Development Programme Ankara: UNDP.
- Burda M.C., D.S. Hamermesh, ve J. Stewart (2012) “Cyclical Variation in Labor Hours and Productivity Using the ATUS”. *NBER Working Papers* 18603, National Bureau of Economic Research, Inc.
- Chua T. C., ve W. Y. Fuller (1987) “A Model for Multinomial Response Error Applied to Labor Flows”, *Journal of the American Statistical Association* 82: 46-51.
- Cudeville E., ve L.Y. Gürbüz (2007) “Gender Wage Discrimination in the Turkish Labor Market”, *CES Working Papers*.
- Çağatay N., ve G. Berik (1994) “Structural Adjustment Feminization and Flexibility in Turkish Manufacturing”, *Mortgaging Women’s Lives: Feminist Critiques of Structural Adjustment*, P. Sparr (der.), New York: Zed Books.
- Çınar E.M. (1994) “Unskilled Urban Migrant Women and Disguised Employment: Homeworking Women in Istanbul Turkey”, *World Development* 22(3) ss. 369–380.
- Dayıoğlu M., ve N. Süral (2011) “Recent Evidence on the Gender Wage Gap in Turkey”, *A.Ü. Hukuk Fakültesi Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan 1*, ss.691-713.
- Dayıoğlu M., ve İ. Tunalı (2004) “Falling Behind While Catching Up: Changes in the Female–Male Differential in Urban Turkey, 1988 to 1994”, *EALE/ SOLE* 2005.
- Dayıoğlu M., nad Z. Kasnaoğlu (1997) “Kentsel Kesimde Kadın ve Erkeklerin İşgücüne Katılımları ve Kazanç Farklılıkları”, *ODTÜ Gelişme Dergisi* 24 (3): 329-361
- Dayıoğlu, M., ve C. Başlevent (2012), “Türkiye’de Gelir Dağılımının ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Boyutları”, *Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın*, Dedeoğlu S., A.Y. Elveren (eds.), İstanbul: İmge, ss.127-157.
- Dedeoğlu S. (2009) “Ataerkillik ve Enformel Emek: Konfeksiyon Atölyelerinde Ücretsiz Aile İşçileri” *Praksis* 21: 105-118.
- Dedeoğlu S. (2010) “Endüstriyel Üretimde Kadın ve Göçmen Emegi: Ataerkillik ve Enformel Emek”, *Kapitalizm Ataerkillik ve Kadın Emegi Türkiye Örneği*, Dedeoğlu S., ve M. Yaman-Öztürk, İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, ss.249-276.
- Dedeoğlu, S. (2012) *Women Workers in Turkey: Global Industrial Production in Istanbul*, London and New York: IB Tauris.
- Dixon, R. B. (1982) "Women in agriculture: Counting the labour force in developing countries" *Population and Development Review*, Sep. : 539-566.
- Durusoy-Öztepe N. (2013) *Atölyeye Dönüşen Evler: Denizli Tekstil Sektöründe Ev Eksenli Çalışma*, Ankara:Gazi Kitabevi.

- EC-Eurostat (2010) Structure of Earnings Survey 2010, *Eurostat’s arrangements for implementing the Council Regulation 530/1999, the Commission Regulations 1916/2000 and 1738/2005*.
- Ecevit, Y. (1998) “Küreselleşme Yapısal Uyum ve Kadın Emeğinin Kullanımında Değişmeler”, *Küresel Pazar Açısından Kadın Emeği ve İstihdamındaki Değişimler*, Özbay F.(der.), İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, ss.3-77
- Ecevit, Y. (2000) “Çalışma Yaşamında Kadın Emeği Kullanımı ve Kadın-Erkek Eşitliği” *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, İstanbul: TÜSİAD Lebib Yalkın Yayınları. Tan M., Ecevit Y., ve Sancar S., ss.117-191
- Elson, D. (1993) “Gender-Aware Analysis and Development Economics”, *Journal of International Development*, 5(2): 237-247.
- Eraydın A., Taşan, T. ve Mansur R., (2000) *Yeni Üretim Süreçleri ve Kadın Emeği*, Ankara: KSSGM.
- Erdoğan, S., ve G. Toksöz (2013) *Türkiye’de Ev İşçileri*, Ankara: Uluslararası Çalışma Ofisi.
- Eurofound (2010) Addressing the gender pay gap: Government and social partner actions, Dublin: (Ponzellini, A, Aumayr, C & Wolf, F 2010, Addressing the gender pay gap: government and social partner actions, Eurofound, Dublin, viewed 19 Jan 2015,)
- EUROPA EU Legislations Summary Community Framework Strategy on Gender Equality (2001-2005)
- Eurostat (2009a) “Development of Econometric Methods to Evaluate the Gender Pay Gap Using Structure of Earnings Survey Data”, *Methodologies and Working Papers*.
- Eurostat (2009b). *Harmonised European Time Use Surveys: 2008 Guidelines*. Luxembourg: Eurostat.
- Eurostat (2010) “The Unadjusted Gender Pay Gap In The European Union”, UNECE Work Session on Gender Statistics (Geneva, Switzerland, 26-28 April 2010).
- Fidan F., ve Çağlar-Özdemir M. (2011) “Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar ya da Evlerin Kadınları” *Çalışma İlişkileri Dergisi*, July 2 (1): 79-89.
- Floro, M. S., A. Tornqvist, ve E. O. Tas (2009) “The Impact of the Economic Crisis on Women’s Economic Empowerment”, *Swedish International Development Agency Working Paper Series*
<http://www1.american.edu/academic.depts/cas/econ/workingpapers/2009-26.pdf> (Erişim: Oct. 2010).
- Floro, M.S. (1996) “We Need New Economic Indicators to Gauge Work and Well-being”, *The Chronicle of Higher Education*, 43 (15), ss. B4-B5.
- Gannon B., R. Plasman, F. Rycx, ve I. Tojerow (2005) “Inter-Industry Wage Differentials and the Gender Wage Gap: Evidence from European Countries”, *IZA DP No.1563*.
- Gauthier, A. H., T.T. Smeeding, ve F. F. Furstenberg. (2004) “Are Parents Investing Less Time in Children? Trends in Selected Industrialized Countries”, *Population and Development Review*, 30: 647-671.
- Grosh, M., ve P. Glewwe (eds) (2000) *Designing Household Survey Questionnaires for Developing Countries. Lessons from 15 years of the Living Standards Measurement Study*. Washington DC: World Bank.
- Gündüz, U. (2008) *The Value of Household Production and Its Interactions With The Market Sector: The Case of Turkey*, Master Thesis, İstanbul Teknik Üniversitesi ISC.

- Harvey A. S. and M. E. Taylor (2000). “Time use” in *Designing Household Survey Questionnaires for Developing Countries. Lessons from 15 years of the Living Standards Measurement Study*, Grossh M., ve P. Glewwe Washington DC: World Bank.
- Hattatoğlu D. (2002) “Yoksulluk Kadın Yoksulluğu ve Bir Başa Çıkma Stratejisi Olarak Ev Eksenli Çalışma” *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları*, Özdek Y. (der.), Ankara: TODAİE.
- Hattatoğlu D. (2001) “Ev Eksenli Çalışma Stratejileri”, *Yerli bir Feminizme Doğru*, İlyasoğlu A., ve N. Akgökçe (eds.), İstanbul: Sel Yayıncılık.173-205
- Hersch, J., ve L. S. Stratton. (1997) “Housework, Fixed Effects, and Wages of Married Workers”, *Journal of Human Resources*, 32/2: 285-307.
- Hirway, I. (2010) “Methodology and Methods of Time Use Data Collection: A World Survey of the Global South”, *Unpaid Work and the Economy: Gender, Time-Use and Poverty in Developing Countries*, Antonopoulos, R., ve Hirway, I. (der.), New York: Palgrave Macmillan.
- Hochschild, A. R. ve A. Machung (1989) *The Second Shift*, New York: Avon Books.
- Hoffmann, E. and A. Mata (2000). *Statistics on Working Time Arrangements: Issues and the role of time use surveys*. Paper presented at the United Nations Expert Group Meeting on Methods for Conducting Time-Use Surveys 23-27 October 2000. New York: United Nations Statistics Division.
- ILO (2011b). *Statistical update on employment in the informal economy*, Geneva: ILO Department of Statistics.
- ILO (2011a). “Equality at work: The continuing challenge”. Global Report under the follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work. International Labour Conference. 100th Session 2011. Report of the Director General. Geneva: ILO
- İlkkaracan, İ., ve R. Selim (2007) “The Gender Wage Gap in the Turkish Labour Market”, *Labour* 21 (3), s.563-593.
- İlkkaracan, İ. (2012) “Why so Few Women in the Labor Market in Turkey?”, *Feminist Economics* 18:11-37
- Kalaycıoğlu, S., ve H. Rittersberger (1998) “İş İlişkilerine Kadınca Bir Bakış: Ev Hizmetinde Çalışan Kadınlar”, *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Hacımırzaoğlu A.B. (der.), İstanbul: Türkiye Tarih Vakfı.:225-235
- Kandiyoti, D. (1997) “Kadınlar ve Hane İçi Üretim Türkiye’de Kırsal Dönüşümün Etkileri”, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler* Kandiyoti, D. (der.), İstanbul: Metis Yayınları, ss.54-68.
- Kasnakoğlu, Z., and M. Dayıoğlu (2002) “Measuring the Value of Home Production in Turkey” *New Developments in National Accounts*, Bulutay, T.(der.), Ankara: TurkStat, ss. 73-97.
- Kasnakoğlu, Z., M. Dayıoğlu and E. Erdil (1996) “Time Use and Estimation of the Value of Household Production”, *METU Economic Research Center Working Papers*, Ankara.
- Kaşka, S. (2009) “The New International Migration and Migrant Women in Turkey: The Case of Moldovan Domestic Workers.” *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.725-804.
- Kızılırmak, B., ve E. Memiş (2009) “The Unequal Burden of Poverty on Time Use”, *Levy Economics Institute Working Paper* 572.
- Kızılırmak, B. (2008) “Labour Market Participation Decisions of Married Women: Evidence from

- Turkey”, *Globalization and Development: A Handbook of New Perspective*, Deshpande, A. (der.), Oxford: Oxford University Press.176-184
- Klevmarken, N. (2005) “Estimates of Labour Supply Functions Using Alternative Measures of Hours of Work.”, *European Economic Review*, 49: 55-73.
- LoWer (European Low-Wage Employment Research Network) (1997) *Statistical data available on Low-wage employment in the European Union and its member states*, Special report,
- Mata-Greenwood, A. (1999) “Incorporating gender issues in labour statistics”, *Working Paper* Geneva: ILO.
- Mata-Greenwood, A. (2001). “Gender issues in labour statistics” *Women gender and work: What is equality and how do we get there?*, Ferherolf L. M. (der.), Geneva: ILO. 69-85
- Mata-Greenwood, A. (2003). “Producing Labour Statistics that are useful for addressing gender concerns”. Room Document for XVII International Conference of Labour Statisticians (ICLS/17/2003/RD.9) Geneva 24 November – 3 December 2003.
- Memiş, E., U. Öneş, ve B. Kızılırmak (2012) “Housewifization of Women: Contextualizing Gendered Patterns of Paid and Unpaid Work” *Gender and Society in Turkey: The Impact of Neo-liberal Policies, EU Accession and Political Islam*, Dedeoğlu S., A.Y. Elveren (eds.), London: I.B. Taurus, ss.87-102.
- Meulders, D., R. Plasman R., ve F. Rycx (2002) “Gender Wage Gaps : A European Perspective”, 79th Conference of the Applied Econometrics Association (AEA) Brussels (Université Libre de Bruxelles) on 28-29 May 2002.
- Michelson, W. (2005) *Time Use: Expanding Explanation in the Social Sciences*. USA: Paradigm Publishers.
- Moçoş, E. (2005) “Ev Eksenli Üretim: Dumansız Fabrikalarda Kadın Emeği”, *Tes-İş Türkiye Enerji Su ve Gaz İşçileri Sendikası*, Mar.: 53-57.
- Özar, Ş. (1994) “Some Observations on the Position of Women in the Labor Market in the Development Process of Turkey.” *Boğaziçi Journal* 8 (1-2): 21-43.
- Özbay, F. (1982) “Evkadınları”, *Ekonomik Yaklaşım*, 3 (1): 209-225
- Özbay, F. (1990) “Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme.” *1980ler Türkiye’si’nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, Tekeli, Ş. (der.), İstanbul: İletişim Yayınları, ss.115-140.
- Özyeğin, G. (2001) *Untidy Gender: Domestic Services in Turkey*, Philadelphia: Temple University Press.
- Pittin, R. (1982) *Documentation of women's work in Nigeria: Problems and Solutions*, Geneva: ILO.
- Plasman, R., ve S. Sissoko (2004) “Comparing Apples with Oranges: Revisiting the Gender Wage Gap in an International Perspective”, *IZA DP* No.1449.
- Poterba, J. M., ve L. S. Summers (1984) “Response Variation in the CPS: Caveats for the Unemployment Analyst” *Monthly Labor Review*, 107: 37-42.
- Poterba, J. M., ve L. S. Summers (1986) “Reporting Errors and Labor Market Dynamics”, *Econometrica*, 54: 1319-1338.
- Schor, J. B. (1991) *The Overworked American: The Unexpected Decline of Leisure*, New York: Basic Books.
- Seguino, S. (2009) “The Global Economic Crisis, Its Gender Implications, ve Policy Responses”, Presentation Text for Gender Perspectives on the Financial Crisis Panel at the Fifty-Third Session of the Commission on the Status of Women, BM, Mar. 5th, 2009.

- http://www.uvm.edu/~sseguino/pdf/global_crisis.pdf (Erişim: Oct. 2010)
- Stiglitz, J.E., A. Sen, ve J. Fitoussi (2009) *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Available at: <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/>
- Tansel, A. (2005) “Public-Private Employment Choice, Wage Differentials and Gender in Turkey”, *Economic Development and Cultural Change*, 53(2):453-477.
- Tekgüç, H., D. Eryar, ve D. Cindoğlu (2014) “The Gender Wage Gap in Turkey: Disaggregated by Education Level”, Paper presented at ESPE (European Society for Population Economics) Annual Conference 2014 University of Minho, Braga, Portugal.
- Toksöz, G. (1999) “Türkiye’de Kadın İşgücü ve Enformel Sektörde İstihdamı ”*Türkiye’de Kadın İşgücü Seminerleri 1-2*, Ankara: TİSK Yayınları Yay. No. 192.
- Toksöz, G. (2012) “The State of Female Labour in the Impasse of the Neoliberal Market and the Patriarchal Family” *Gender and Society in Turkey: The Impact of Neo-liberal Policies, EU Accession and Political Islam*, Dedeoğlu S., A.Y. Elveren (eds.), London: I.B. Taurus, ss.47-64).
- UN (1984b) *Concepts and Methods for Improving Statistics on the Situation of Women*, Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office and International Research and Training Institute for the Advancement of Women, New York.
- UN (1984a) *Compiling Social Indicators on the Situation of Women*, New York: Department of International Economic and Social Affairs Statistical Office and International Research and Training Institute for the Advancement of Women.
- UN (2005). *Guide to Producing Statistics on Time Use: Measuring Paid and Unpaid Work*, New York: DESA Statistics Division.
- UN (2008) *System of National Accounts*, Washington DC: Inter-Secretariat Working Group on National Accounts.
- UNECE, ve WBI (United Nations Economic Commission for Europe and World Bank Institute) (2010) *Developing Gender Statistics: A Practical Tool*, Geneva.
- UNSD (United Nations Statistics Division) (2001) *Gender and Statistics Briefing Note. An Introduction to Mainstreaming a Gender Perspective in Statistics*, New York.
- WB (2006) “Turkey Labor Market Study”, *Poverty Reduction and Management Unit*, Report No.33254-TR
- White, J. (1999) *Para İle Akraba*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- White, J. (1994) *Money Makes us Relatives: Women’s Labor in Urban Turkey*, Austin: University of Texas Press.

EK 1. HİA Detaylı Tablolar

Tablo 1E1.1 İşgücü (Bin)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	5 669	16 348	3 039	11 432	2 629	4 916
2005	5 750	16 704	3 236	11 811	2 514	4 894
2006	5 916	16 836	3 413	11 978	2 503	4 857
2007	6 016	17 098	3 513	12 122	2 503	4 976
2008	6 329	17 476	3 739	12 323	2 590	5 153
2009	6 851	17 898	4 084	12 501	2 766	5 396
2010	7 383	18 257	4 396	12 709	2 987	5 549
2011	7 859	18 867	4 655	12 939	3 203	5 928
2012	8 192	19 147	4 964	13 222	3 228	5 925
2013	8 674	19 597	5 396	13 511	3 278	6 086

Tablo 1E1.2 İşgücüne Katılım Oranı (İKO)-Görelİ İKO-Kadın İşgücünün Toplam İçindeki Payı (%)

	Kadın	Erkek	Türkiye	
			Görelİ İKO (Kadın/Erkek) (Erkek İKO=100)	Kadın İşgücünün Toplam İçindeki Payı
2004	23.3	70.3	33.1	25.7
2005	23.3	70.6	33.0	25.6
2006	23.6	69.9	33.8	26.0
2007	23.6	69.8	33.8	26.0
2008	24.5	70.1	35.0	26.6
2009	26.0	70.5	36.9	27.7
2010	27.6	70.8	39.0	28.8
2011	28.8	71.7	40.2	29.4
2012	29.5	71.0	41.5	30.0
2013	30.8	71.5	43.1	30.7

	Kadın	Erkek	Kent	
			Görelİ İKO (Kadın/Erkek) (Erkek İKO=100)	Kadın İşgücünün Toplam İçindeki Payı
2004	17.7	69.1	25.6	21.0
2005	18.7	70.0	26.7	21.5
2006	19.5	69.3	28.1	22.2
2007	19.8	69.3	28.6	22.5
2008	20.8	69.5	29.9	23.3
2009	22.3	69.9	31.9	24.6
2010	23.7	70.4	33.7	25.7
2011	24.8	71.0	34.9	26.5
2012	26.1	71.0	36.8	27.3
2013	28.0	71.6	39.1	28.5

	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	Kır <i>Görelî İKO (Kadın/Erkek)</i> <i>(Erkek İKO=100)</i>	<i>Kadın İşgücününün Toplam</i> <i>İçindeki Payı</i>
2004	36.7	73.3	50.1	34.8
2005	33.9	72.0	47.1	33.9
2006	33.1	71.3	46.4	34.0
2007	32.5	71.0	45.8	33.5
2008	32.9	71.6	45.9	33.4
2009	34.6	72.0	48.1	33.9
2010	36.3	71.6	50.7	35.0
2011	37.5	73.3	51.2	35.1
2012	36.9	71.2	51.8	35.3
2013	36.7	71.2	51.5	35.0

Tablo 1E1.3 Eğitim Düzeyine Göre İşgücü- Kent (Bin ve Toplam İçindeki Yüzde Payı)

Erkek	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bir okul bitirmeyen	440	521	524	502	505	541	545	573	560	530
%	3.8	4.4	4.4	4.1	4.1	4.3	4.3	4.4	4.2	3.9
İlköğretim	6 600	6 678	6 657	6 622	6 667	6 741	6 859	6 765	6 652	6 712
%	57.7	56.5	55.6	54.6	54.1	53.9	54.0	52.3	50.3	49.7
Lise	2 910	3 027	3 098	3 191	3 205	3 165	3 107	3 177	3 285	3 388
%	25.5	25.6	25.9	26.3	26.0	25.3	24.4	24.6	24.8	25.1
Yüksekokul veya Üniv.	1 482	1 584	1 699	1 807	1 947	2 054	2 197	2 425	2 725	2 882
%	13.0	13.4	14.2	14.9	15.8	16.4	17.3	18.7	20.6	21.3
Toplam	11 432	11 810	11 978	12 122	12 323	12 501	12 709	12 939	13 222	13 511
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Kadın	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bir okul bitirmeyen	220	269	266	266	279	297	338	349	322	358
%	7.2	8.3	7.8	7.6	7.5	7.3	7.7	7.5	6.5	6.6
İlköğretim	1 150	1 198	1 236	1 201	1 244	1 412	1 619	1 703	1 780	1 943
%	37.8	37.0	36.2	34.2	33.3	34.6	36.8	36.6	35.9	36.0
Lise	883	896	951	1 009	1 053	1 079	1 073	1 097	1 138	1 228
%	29.1	27.7	27.9	28.7	28.2	26.4	24.4	23.6	22.9	22.8
Yüksekokul veya Üniv.	787	872	959	1 037	1 164	1 297	1 366	1 506	1 724	1 867
%	25.9	26.9	28.1	29.5	31.1	31.8	31.1	32.4	34.7	34.6
Toplam	3 039	3 236	3 413	3 513	3 739	4 084	4 396	4 655	4 964	5 396
%	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 1E1.4 Eğitime Göre İşgücüne Katılım Oranı

	Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004				
Bir okul bitirmeyen	8.4	42.6	33.4	55.9
İlköğretim	12.2	69.1	39.9	76.8
Lise	29.4	70.6	34.7	76.5
Yüksekokul ve Üniversite	70.2	84.0	71.7	86.0
2009				
Bir okul bitirmeyen	7.7	45.8	26.6	47.3
İlköğretim	15.1	68.3	38.8	74.8
Lise	32.9	72.9	38.7	81.2
Yüksekokul ve Üniversite	70.4	82.7	74.9	86.3
2013				
Bir okul bitirmeyen	9.6	48.3	28.0	46.8
İlköğretim	20.6	68.1	41.2	73.3
Lise	34.6	74.3	37.1	79.1
Yüksekokul ve Üniversite	72.4	86.1	70.1	86.0

Tablo 1E1.5 Bölgeler Düzeyinde Yaş ve Eğitime Göre İşgücü Katılım Oranı

		Kadın				Erkek			
		Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri	Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri
		Kadın				Erkek			
1	15-24	25.9	20.7	38.0	81.5	76.5	48.7	43.4	83.1
	25-34	17.1	23.3	45.3	80.8	85.5	97.0	96.7	96.1
	35-44	19.3	29.8	44.8	80.1	73.3	96.4	96.9	98.9
	45-54	11.7	16.7	29.9	60.9	65.5	73.6	76.4	87.1
	55-64	4.6	4.2	8.9	31.1	34.7	32.8	31.6	54.0
2	15-24	15.0	21.4	37.8	73.5		45.6	56.6	79.6
	25-34	22.7	37.8	46.6	78.7	53.9	96.7	96.2	94.6
	35-44	43.2	48.6	47.9	81.4		94.0	95.5	97.3
	45-54	34.7	34.7	25.8	61.3	56.2	80.0	72.1	83.1
	55-64	18.3	18.8		16.9	48.5	53.4	32.5	34.2
3	15-24	33.3	29.1	38.9	74.8	51.8	56.3	57.7	80.1
	25-34	28.2	44.5	53.9	80.9	65.4	96.6	96.3	95.4
	35-44	36.3	51.6	52.4	86.0	64.9	95.8	96.0	98.7
	45-54	32.4	42.0	27.5	62.8	67.0	81.7	75.3	85.4
	55-64	28.0	23.9	15.6	21.4	57.1	56.6	42.0	49.9
4	15-24	30.8	31.6	39.6	80.8	36.1	45.5	56.4	79.2
	25-34	35.0	45.9	50.4	76.4	55.3	95.9	96.2	96.6
	35-44	48.7	50.5	44.0	81.6	73.7	95.4	96.4	97.6
	45-54	43.2	43.3	35.4	72.2	57.2	77.2	78.1	87.7
	55-64		26.0	16.7		42.1	46.8	37.8	54.0

5	15-24	17.4	14.6	23.7	67.9	52.7	49.4	46.4	77.0
	25-34	12.6	23.6	39.7	80.0	62.9	96.0	93.4	95.4
	35-44	23.2	30.7	37.0	81.6	38.1	95.5	97.6	97.9
	45-54	20.2	20.1	20.6	63.6	49.8	78.6	77.3	87.7
	55-64	10.7	9.7			45.8	41.0	33.1	51.0
6	15-24	21.7	21.1	34.1	66.0	65.9	49.9	58.4	82.0
	25-34	19.9	31.3	41.1	78.9	79.6	93.3	94.2	93.2
	35-44	26.6	39.7	43.2	81.6	69.6	93.8	95.6	98.3
	45-54	27.8	32.4	29.2	71.0	58.5	81.5	80.3	90.0
	55-64	18.7	18.8	10.7	13.2	47.0	51.5	38.2	50.1
7	15-24	27.5	19.5	24.2	58.2	53.5	49.5	50.8	81.0
	25-34	28.9	30.7	29.0	74.3	56.5	94.1	94.0	95.3
	35-44	40.7	34.4	32.0	84.5		95.1	95.8	98.2
	45-54	39.5	23.5	18.9	68.2	65.1	82.1	73.8	91.7
	55-64	25.9	16.6		17.7	63.6	50.9	41.1	49.0
8	15-24		27.5	33.1	74.3	35.6	43.9	51.2	77.7
	25-34		44.5	42.4	72.0	42.5	95.1	94.7	96.1
	35-44	48.9	45.6	36.4	78.5	41.5	93.8	97.9	98.2
	45-54	43.8	37.0	22.4		50.0	77.9	82.8	88.2
	55-64		23.1			58.7	52.4	35.5	49.2
9	15-24	27.4	13.5	27.1	46.6		27.8	42.5	61.2
	25-34		38.6	34.8	70.0	25.4	91.5	91.2	91.1
	35-44	46.2	49.9	50.1	85.4	0.0	89.4	93.6	98.7
	45-54	59.4	48.3	26.0		53.1	82.4	82.5	89.6
	55-64			20.1		65.4	67.3	61.5	62.8
10	15-24	29.1	19.5	22.5	55.6	82.9	52.3	40.5	79.7
	25-34	41.7	36.5	30.2	73.0	81.1	93.5	93.5	93.8
	35-44	54.4	41.9	30.8	81.5	89.6	95.5	95.9	97.9
	45-54	47.4	36.8	38.7		74.3	85.6	85.8	
	55-64	36.3	26.8			61.7	64.3	56.6	
11	15-24	22.0	14.9	23.2	63.8	74.1	46.7	45.0	69.9
	25-34	27.2	30.4	40.7	74.6	85.3	92.2	92.1	89.7
	35-44	40.4	34.5	25.7	76.0	78.9	92.7	92.4	97.4
	45-54	38.5	31.3			77.9	87.3	87.1	90.5
	55-64	35.0	29.9			69.0	54.8		65.6
12	15-24	15.3	10.6	18.3	65.0	65.8	47.9	41.5	67.6
	25-34	11.4	13.9	27.1	74.4	73.3	88.4	87.7	91.1
	35-44	10.3	15.4	27.6	74.6	73.2	88.8	90.6	99.3
	45-54	12.5	12.6	30.5	76.1	62.8	81.1	82.1	94.4
	55-64					44.5	41.7	44.5	57.7

Not: Bölge kodu NUTS-1'e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir: 1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz , 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu , 11-O.Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu
Boş hücreler gözlem yetersizliği nedeniyle hesaplanamamıştır.

Tablo 1E1.6 Hane Tipine Göre Bölgeler Bazında İşgücüne Katılım Oranı

	Çocuksuz haneler	Çekirdek haneler	Geniş Aile	Geniş Diğer Aile	Tek Yetişkin veya Aile Olmayan Haneler	Toplam
Kadın						
1	31.7	29.9	20.4	37.9	30.9	30.5
2	26.4	39.2	32.6	34.7	12.0	33.1
3	31.9	42.9	40.0	39.5	17.2	38.3
4	27.0	34.8	31.1	37.2	19.4	32.7
5	21.8	29.5	22.6	33.7	23.4	28.0
6	25.7	33.4	28.1	31.9	16.0	30.9
7	23.6	29.9	34.5	28.8	11.0	28.9
8	26.1	36.7	42.8	36.0	14.9	35.4
9	36.6	38.8	33.8	38.7	22.9	36.6
10	31.4	35.2	36.1	34.0	21.4	34.7
11	22.4	29.7	29.5	31.9	24.0	29.4
12	12.7	15.3	11.5	17.9	12.5	14.9
Erkek						
1	57.9	77.3	69.0	74.1	73.3	74.0
2	51.8	79.0	69.5	68.6	50.3	70.0
3	53.4	80.6	72.7	74.6	56.4	73.3
4	53.1	78.1	71.9	73.3	58.0	72.5
5	49.2	77.6	70.5	67.6	57.8	71.3
6	52.0	77.3	69.0	66.3	60.1	71.7
7	51.3	77.2	72.6	70.7	42.5	71.4
8	48.3	76.0	72.1	62.0	39.5	67.7
9	57.1	72.2	68.3	62.5	51.1	67.0
10	58.9	76.9	76.4	70.1	45.0	74.0
11	52.2	73.4	71.9	67.3	54.1	70.9
12	52.8	70.0	64.0	64.3	51.9	67.1

Not: Bölge kodu NUTS-1’e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir: 1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz , 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu , 11-O.Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu

Tablo 1E2.1 İstihdam (Bin)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	5 047	14 585	2 495	10 006	2 552	4 579
2005	5 108	14 959	2 685	10 441	2 423	4 518
2006	5 258	15 165	2 853	10 666	2 405	4 500
2007	5 356	15 382	2 947	10 817	2 409	4 565
2008	5 595	15 598	3 117	10 892	2 478	4 706
2009	5 871	15 406	3 252	10 587	2 619	4 819
2010	6 425	16 170	3 575	11 104	2 850	5 065
2011	6 973	17 137	3 885	11 623	3 088	5 514
2012	7 309	17 512	4 193	11 975	3 116	5 537
2013	7 641	17 883	4 511	12 225	3 130	5 658

Tablo 1E2.2 İstihdam Oranı (İSTO) - Görelİ İstihdam Oranı (Kadın/Erkek) (Erkek İSTO=100) ve Kadın İstihdamının Toplam İçindeki Payı (%)

	Türkiye			
	Kadın	Erkek	Görelİ İstihdam Oranı (Kadın/Erkek) (Erkek İSTO=100)	Kadın İstihdamının Toplam İçindeki Payı
2004	20.8	62.7	33.2	25.7
2005	20.7	63.2	32.8	25.5
2006	21.0	62.9	33.4	25.7
2007	21.0	62.7	33.5	25.8
2008	21.6	62.6	34.5	26.4
2009	22.3	60.7	36.7	27.6
2010	24.0	62.7	38.3	28.4
2011	25.6	65.1	39.3	28.9
2012	26.3	65.0	40.5	29.4
2013	27.1	65.2	41.6	29.9

	Kent			
	Kadın	Erkek	Görelİ İstihdam Oranı (Kadın/Erkek) (Erkek İSTO=100)	Kadın İstihdamının Toplam İçindeki Payı
2004	14.6	60.5	24.1	20.0
2005	15.6	61.9	25.2	20.5
2006	16.3	61.7	26.4	21.1
2007	16.6	61.8	26.9	21.4
2008	17.3	61.5	28.1	22.2
2009	17.7	59.2	29.9	23.5
2010	19.3	61.5	31.4	24.4
2011	20.7	63.7	32.5	25.1
2012	22.0	64.3	34.2	25.9
2013	23.4	64.8	36.1	27.0

	Kır			Görelİ İstihdam Oranı (Kadın/Erkek) (Erkek İSTO=100)	Kadın İstihdamının Toplam İçindeki Payı
	Kadın	Erkek			
2004	35.6	68.3		52.1	35.8
2005	32.6	66.5		49.0	34.9
2006	31.8	66.0		48.2	34.8
2007	31.2	65.1		47.9	34.5
2008	31.4	65.4		48.0	34.5
2009	32.8	64.3		51.0	35.2
2010	34.7	65.4		53.1	36.0
2011	36.2	68.2		53.1	35.9
2012	35.6	66.5		53.5	36.9
2013	35.0	66.2		52.9	35.6

Tablo 1E2.3 Bölgeler Düzeyinde Yaş ve Eğitime Göre İstihdam Oranı

Bölge		Kadın				Erkek			
		Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri	Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri
1	15-24	22.2	15.7	30.8	62.0	64.6	40.4	36.5	63.3
	25-34	13.9	19.6	36.9	71.9	76.9	87.5	91.8	88.1
	35-44	17.8	25.6	37.2	73.1	60.6	88.6	90.4	93.6
	45-54	11.0	14.7	26.5	57.8	58.0	65.5	69.4	81.6
	55-64	4.1	3.5	7.6	28.1	27.3	27.9	26.3	51.0
2	15-24	13.8	17.5	29.4	54.9		40.4	50.5	61.3
	25-34	19.6	34.0	40.1	67.2	41.8	91.0	91.1	87.1
	35-44	38.9	44.4	44.5	79.2		89.9	91.6	95.5
	45-54	31.4	33.7	24.4	58.2	52.1	77.2	68.7	80.7
	55-64	18.0	18.3		15.8	46.7	51.9	30.4	32.1
3	15-24	24.8	24.1	26.9	41.1	38.9	48.6	47.4	64.4
	25-34	23.1	38.6	42.0	65.4	58.8	89.2	88.8	87.3
	35-44	30.5	46.0	43.5	78.8	56.9	90.0	90.1	95.2
	45-54	30.2	38.9	22.9	58.0	55.9	76.2	68.5	79.5
	55-64	27.4	23.0	12.6	18.9	52.1	53.0	35.7	45.9
4	15-24	29.0	28.6	29.7	48.2	30.5	39.1	47.6	66.7
	25-34	34.2	42.5	42.6	66.6	46.9	88.5	89.7	89.8
	35-44	47.6	48.0	38.4	77.7	68.2	90.1	93.6	96.5
	45-54	43.0	42.1	31.0	70.7	52.8	73.1	73.5	85.4
	55-64		25.8	16.1		37.2	44.1	35.7	53.6
5	15-24	15.4	12.0	16.2	40.4	43.6	44.2	39.6	60.1
	25-34	12.0	20.9	32.4	69.2	50.9	89.3	87.8	88.0
	35-44	19.7	27.7	30.1	77.5	35.5	90.3	95.0	95.5
	45-54	19.7	18.3	18.6	62.4	46.0	73.2	72.2	85.2
	55-64	10.5	9.6			41.4	38.4	30.7	50.1

6	15-24	18.9	18.2	24.4	39.6	52.3	41.9	47.9	57.3
	25-34	17.4	27.4	30.6	63.1	67.7	82.4	84.4	83.7
	35-44	24.5	36.2	34.5	76.8	59.2	86.0	90.8	94.9
	45-54	26.9	29.9	26.0	68.2	49.6	74.4	75.1	88.1
	55-64	18.5	18.1	8.4	10.7	41.9	47.7	35.0	47.5
7	15-24	27.1	18.0	18.4	28.8	43.3	43.3	40.6	60.1
	25-34	27.1	28.0	21.8	61.6	43.0	86.5	87.8	88.0
	35-44	39.0	32.8	26.2	82.2	0.0	87.5	92.0	96.8
	45-54	38.1	23.0	17.5	68.2	61.1	75.2	71.6	89.5
	55-64	25.6	15.5		15.1	59.4	48.7	40.3	46.0
8	15-24		24.8	21.6	39.1	33.5	38.9	44.2	59.5
	25-34		40.9	33.6	58.6	37.2	89.0	87.8	87.6
	35-44	47.9	42.3	31.8	73.0	38.3	88.7	95.0	97.2
	45-54	43.7	36.0	19.9		49.3	75.4	79.2	87.7
	55-64		23.0			58.0	51.4	33.7	47.4
9	15-24	23.9	11.0	21.7	34.3		21.8	31.3	46.7
	25-34		36.4	28.4	58.9	17.0	78.5	82.0	80.8
	35-44	45.7	48.7	47.0	83.8	0.0	81.5	91.1	97.3
	45-54	58.8	47.8	25.7		49.0	78.3	80.9	89.4
	55-64			20.1		64.0	65.9	60.5	62.3
10	15-24	28.6	18.9	17.1	43.3	71.5	45.9	35.8	65.4
	25-34	41.1	34.3	26.0	63.9	74.2	83.9	85.4	88.4
	35-44	53.3	39.6	27.4	76.0	81.6	88.6	89.6	96.6
	45-54	47.2	36.2	35.7		70.3	81.5	83.1	
	55-64	36.3	26.4			60.9	62.3	55.0	
11	15-24	21.7	13.1	15.6	49.0	63.8	38.8	36.0	43.6
	25-34	26.9	28.2	33.5	62.8	72.7	80.4	85.3	81.1
	35-44	40.2	32.3	21.2	65.5	69.2	85.4	86.1	94.4
	45-54	38.1	30.1			73.0	83.2	83.5	89.6
	55-64	34.7	29.2			67.6	52.9		63.1
12	15-24	14.1	9.5	14.4	43.6	49.0	37.0	32.8	49.1
	25-34	10.3	11.7	21.2	62.2	55.0	74.5	79.0	81.8
	35-44	10.0	13.5	22.9	72.4	54.3	75.3	84.9	97.0
	45-54	12.1	12.1	29.3	76.1	49.4	71.3	79.2	92.8
	55-64					39.3	38.9	42.3	54.7

Not: Bölge kodu NUTS-1'e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir: 1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz, 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu, 11-O. Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu

Tablo 1E2.4 Hane Tipine Göre Bölgeler Bazında İstihdam Oranı

	Çocuksuz haneler	Çekirdek haneler	Geniş Aile	Geniş Diğer Aile	Tek Yetişkin veya Aile Olmayan Haneler	Toplam
Kadın						
1	27.4	25.2	17.1	32.7	27.0	26.0
2	25.0	34.8	30.4	30.5	11.5	29.9
3	29.6	36.4	36.7	31.3	15.2	32.9
4	24.5	30.1	28.8	32.2	17.4	28.8
5	19.9	25.5	20.6	28.2	20.6	24.3
6	23.8	28.8	25.6	26.0	14.5	26.8
7	21.9	26.5	32.8	25.0	10.0	26.1
8	25.0	31.9	41.2	32.4	13.2	32.3
9	36.2	36.2	32.6	36.1	22.2	34.7
10	30.1	33.1	34.9	32.5	20.7	33.0
11	20.3	27.3	28.4	29.5	22.5	27.4
12	12.0	13.4	10.8	15.2	12.2	13.1
Erkek						
1	54.1	70.2	60.3	64.5	67.5	66.8
2	50.2	74.8	66.9	61.0	47.1	66.2
3	51.0	74.4	68.6	62.7	49.9	67.4
4	51.4	73.0	67.0	65.3	53.0	67.6
5	47.5	72.5	67.3	59.5	51.9	66.6
6	49.5	69.7	61.7	54.6	56.9	64.5
7	49.2	70.6	68.8	62.0	40.7	65.8
8	47.2	71.4	68.5	56.3	37.5	64.0
9	55.8	66.7	62.2	54.5	50.3	61.8
10	57.5	70.4	71.6	63.9	42.8	68.4
11	49.8	66.2	64.9	57.5	54.1	63.8
12	48.8	59.8	52.1	52.4	50.4	56.9

Not: Bölge kodu NUTS-1’e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir: 1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz, 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu, 11-O.Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu

Tablo 1E3.1 İşsiz (Bin)

	Türkiye		Kent		Kır	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
2004	622	1 762	544	1 426	78	336
2005	642	1 746	551	1 370	92	376
2006	658	1 671	560	1 313	97	358
2007	660	1 716	566	1 305	95	411
2008	734	1 877	622	1 431	112	447
2009	979	2 491	832	1 914	147	577
2010	959	2 088	821	1 604	138	483
2011	885	1 730	770	1 316	115	413
2012	883	1 635	771	1 247	112	388
2013	1 033	1 714	885	1 286	148	428

Tablo 1E3.2 İşsizlik Oranı ve Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı

	Türkiye		
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı</i>
2004	11.0	10.8	26.1
2005	11.2	10.5	26.9
2006	11.1	9.9	28.3
2007	11.0	10.0	27.8
2008	11.6	10.7	28.1
2009	14.3	13.9	28.2
2010	13.0	11.4	31.5
2011	11.3	9.2	33.8
2012	10.8	8.5	35.1
2013	11.9	8.7	37.6

	Kent		
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı</i>
2004	17.9	12.5	27.6
2005	17.0	11.6	28.7
2006	16.4	11.0	29.9
2007	16.1	10.8	30.3
2008	16.6	11.6	30.3
2009	20.4	15.3	30.3
2010	18.7	12.6	33.9
2011	16.5	10.2	36.9
2012	15.5	9.4	38.2
2013	16.4	9.5	40.8

	Kır		
	Kadın	Erkek	Kadınların Toplam İşsizler İçindeki Payı
2004	3.0	6.8	18.8
2005	3.6	7.7	19.7
2006	3.9	7.4	21.3
2007	3.8	8.3	18.8
2008	4.3	8.7	20.0
2009	5.3	10.7	20.3
2010	4.6	8.7	22.2
2011	3.6	7.0	21.8
2012	3.5	6.5	22.4
2013	4.5	7.0	25.7

Tablo 1E3.3 Bölgeler Düzeyinde Yaş ve Eğitime Göre İşsizlik Oranı

		Kadın				Erkek			
		Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri	Bir okul bitirmemiş	İlköğretim	Lise	Yüksekokul ve üzeri
1	15-24	14.6	24.1	18.8	23.9	15.6	17.0	15.7	23.8
	25-34	18.6	15.7	18.4	11.0	10.1	9.8	5.1	8.3
	35-44	7.9	14.2	17.1	8.8	17.3	8.1	6.7	5.4
	45-54	5.9	11.8	11.5	5.2	11.5	11.1	9.2	6.2
	55-64	9.3	16.3	14.9	9.5	21.4	15.1	16.7	5.5
2	15-24	8.1	18.0	22.2	25.2		11.3	10.8	22.9
	25-34	13.5	10.2	13.9	14.6	22.4	6.0	5.3	7.9
	35-44	10.1	8.8	7.1	2.8	0.0	4.4	4.1	1.8
	45-54	9.7	2.7	5.4	5.0	7.3	3.5	4.7	2.9
	55-64	1.2	2.5		6.7	3.5	2.8	6.2	6.2
3	15-24	25.5	16.9	30.8	45.0	24.9	13.6	17.9	19.6
	25-34	18.1	13.3	22.1	19.2	10.1	7.7	7.8	8.5
	35-44	15.9	10.9	16.9	8.4	12.4	6.0	6.1	3.5
	45-54	6.7	7.2	16.7	7.6	16.6	6.7	9.1	6.8
	55-64	2.2	3.9	19.2	12.0	8.7	6.3	15.0	8.1
4	15-24	6.1	9.4	25.0	40.3	15.7	14.0	15.5	15.8
	25-34	2.4	7.3	15.5	12.8	15.3	7.8	6.8	7.0
	35-44	2.2	5.1	12.7	4.7	7.5	5.5	2.9	1.1
	45-54	0.4	2.7	12.3	2.1	7.6	5.3	5.8	2.6
	55-64		0.9	3.7		11.8	5.8	5.6	0.7
5	15-24	11.3	17.4	31.7	40.4	17.3	10.5	14.7	22.0
	25-34	4.8	11.6	18.5	13.5	19.0	7.0	6.0	7.7
	35-44	15.4	9.7	18.6	5.0	6.9	5.4	2.6	2.5
	45-54	2.1	8.8	10.0	1.8	7.8	6.9	6.6	2.9
	55-64	1.6	1.0			9.5	6.3	7.0	1.8

6	15-24	12.7	13.7	28.3	40.0	20.6	16.1	18.0	30.1
	25-34	12.6	12.4	25.5	20.1	15.0	11.7	10.4	10.3
	35-44	8.0	9.0	20.1	5.9	14.9	8.3	5.0	3.4
	45-54	3.3	7.6	10.7	3.9	15.3	8.8	6.5	2.0
	55-64	0.8	3.6	21.6	18.7	10.8	7.3	8.2	5.3
7	15-24	1.6	7.9	23.8	50.5	19.2	12.5	20.0	25.8
	25-34	6.2	8.8	25.0	17.0	23.9	8.1	6.6	7.7
	35-44	4.3	4.7	18.0	2.7		8.0	3.9	1.4
	45-54	3.6	2.3	7.3	0.0	6.1	8.4	3.1	2.4
	55-64	1.3	6.3		14.6	6.7	4.4	1.8	6.0
8	15-24		9.8	34.8	47.4	5.7	11.4	13.7	23.3
	25-34		8.0	20.7	18.6	12.4	6.5	7.3	8.9
	35-44	2.2	7.2	12.7	7.0	7.7	5.4	3.0	1.0
	45-54	0.4	2.7	11.3		1.4	3.2	4.3	0.6
	55-64		0.5			1.2	2.0	5.2	3.7
9	15-24	12.6	18.6	20.0	26.4		21.4	26.3	23.6
	25-34	0.0	5.7	18.6	15.8	32.8	14.2	10.1	11.3
	35-44	1.1	2.5	6.3	1.9	0.0	8.8	2.7	1.4
	45-54	1.0	1.0	1.3		7.8	5.0	2.0	0.3
	55-64					2.1	2.2	1.6	0.7
10	15-24	1.5	3.2	24.0	22.2	13.8	12.3	11.6	17.9
	25-34	1.4	6.0	14.1	12.5	8.6	10.3	8.6	5.8
	35-44	2.0	5.5	11.0	6.7	8.9	7.2	6.5	1.3
	45-54	0.2	1.7	7.8		5.3	4.8	3.2	
	55-64		1.4			1.3	3.1	2.9	
11	15-24	1.1	11.9	32.9	23.1	13.9	16.8	20.0	37.6
	25-34	1.2	7.4	17.7	15.8	14.8	12.8	7.4	9.6
	35-44	0.5	6.2	17.6	13.8	12.4	7.9	6.8	3.1
	45-54	1.2	3.8			6.3	4.7	4.1	1.0
	55-64	1.0	2.6			2.1	3.5		3.9
12	15-24	8.3	10.4	21.6	32.9	25.5	22.8	21.0	27.3
	25-34	9.5	15.3	22.0	16.3	24.9	15.7	10.0	10.1
	35-44	3.8	12.9	16.9	2.9	25.8	15.1	6.3	2.4
	45-54	3.3	3.3	4.2		21.4	12.0	3.6	1.7
	55-64					11.6	6.8	4.9	5.3

Not: Bölge kodu NUTS-1’e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir:1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz , 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu , 11-O.Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu

Boş hücreler gözlem yetersizliği nedeniyle hesaplanamamıştır.

Tablo 1E3.4 Hane Tipine Göre Bölgeler Bazında İşsizlik Oranı

	Çocuksuz haneler	Çekirdek haneler	Geniş Aile	Geniş Diğer Aile	Tek Yetişkin veya Aile Olmayan Haneler	Toplam
Kadın						
1	13.6	15.5	16.3	13.7	12.6	14.8
2	5.6	11.2	7.0	12.1	4.4	9.7
3	7.2	15.3	8.1	20.8	11.6	13.9
4	9.2	13.4	7.3	13.5	10.5	12.1
5	9.1	13.7	8.6	16.3	11.7	13.1
6	7.1	13.7	9.0	18.4	9.3	13.3
7	6.9	11.3	5.0	13.2	9.5	9.7
8	4.2	13.1	3.7	10.1	11.5	8.8
9	1.2	6.8	3.6	6.8	2.8	5.2
10	4.3	5.8	3.4	4.6	3.4	4.9
11	9.3	7.9	3.5	7.8	6.4	6.8
12	5.4	12.4	6.2	15.2	2.0	11.5
Erkek						
1	6.6	9.3	12.5	13.0	7.9	9.7
2	3.0	5.4	3.8	11.1	6.4	5.4
3	4.6	7.7	5.7	16.0	11.6	8.1
4	3.2	6.5	6.9	10.8	8.6	6.8
5	3.6	6.6	4.5	12.1	10.2	6.7
6	4.7	9.8	10.7	17.6	5.3	10.0
7	4.0	8.6	5.3	12.3	4.3	7.9
8	2.2	6.0	5.0	9.1	5.0	5.6
9	2.3	7.7	9.0	12.8	1.5	7.7
10	2.5	8.4	6.2	8.7	4.7	7.5
11	4.6	9.8	9.7	14.5	0.0	10.0
12	7.7	14.5	18.5	18.6	2.9	15.2

Not: Bölge kodu NUTS-1’e göre sınıflandırılmıştır. Bölge sıralaması şöyledir: 1- İstanbul, 2-Batı Marmara, 3-Ege, 4-Doğu Marmara, 5-Batı Anadolu, 6-Akdeniz, 7-Orta Anadolu, 8-Batı Karadeniz , 9-Doğu Karadeniz, 10-K.Doğu Anadolu , 11-O.Doğu Anadolu, 12-G.Doğu Anadolu

Tablo 1E4.1 İşgücü Dışındaki (bin) 2013

	Türkiye			Kent			Kır		
	Kadın	Erkek	İşgücü dışındaki kadınların toplam içindeki payı	Kadın	Erkek	İşgücü dışındaki kadınların toplam içindeki payı	Kadın	Erkek	İşgücü dışındaki kadınların toplam içindeki payı
2004	18 624	6 903	73	14 086	5 116	73	4 538	1 788	72
2005	18 936	6 969	73	14 028	5 065	73	4 908	1 904	72
2006	19 165	7 258	73	14 097	5 299	73	5 067	1 960	72
2007	19 464	7 415	72	14 257	5 382	73	5 207	2 033	72
2008	19 526	7 441	72	14 236	5 398	73	5 290	2 043	72
2009	19 466	7 471	72	14 237	5 374	73	5 229	2 097	71
2010	19 357	7 544	72	14 124	5 348	73	5 233	2 196	70
2011	19 414	7 453	72	14 081	5 297	73	5 333	2 156	71
2012	19 581	7 804	72	14 068	5 402	72	5 512	2 402	70
2013	19 523	7 814	71	13 868	5 354	72	5 656	2 460	70

Tablo 1E4.2 İşgücü Dışında Olanların Yaş Grubu ve Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (%) Kadın-2013

	Kent-Kadın					Kır-Kadın				
	Bir okul bitirmeyen	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim ve Üniversite	Toplam	Bir okul bitirmeyen	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim ve Üniversite	Toplam
15-24	11	58	27	4	100	19	64	15	3	100
	9	23	35	15	21	9	30	48	38	22
25-34	17	53	22	9	100	29	56	12	4	100
	14	20	27	35	21	10	19	27	35	15
35-44	15	64	16	5	100	30	62	7	1	100
	11	21	16	16	17	9	17	13	9	13
45-54	23	60	13	4	100	38	57	4	1	100
	15	18	13	14	16	11	16	9	7	13
55-64	37	48	8	6	100	60	37	2	1	100
	20	11	6	15	13	18	11	3	9	14
65 +	63	29	5	3	100	84	15	0	0	100
	30	6	3	6	12	42	7	1	3	22
Toplam	24	54	17	5	100	45	47	7	2	100
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 1E4.3 İşgücü Dışında Olanların Yaş Grubu ve Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (%) Erkek-2013

	Kent-Erkek					Kır-Erkek				
	Bir okul bitirmeyen	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim ve Üniversite	Toplam	Bir okul bitirmeyen	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim ve Üniversite	Toplam
15-24	3	61	32	3	100	6	74	18	2	100
	10	38	54	14	37	8	39	58	27	32
25-34	18	31	27	23	100	32	42	16	10	100
	8	3	6	13	5	8	4	10	21	6
35-44	16	59	18	8	100	27	59	12	2	100
	5	3	3	3	3	5	5	6	3	5
45-54	7	65	20	8	100	16	71	10	3	100
	9	14	12	12	13	5	10	9	8	8
55-64	8	63	16	13	100	16	72	7	5	100
	15	23	16	32	22	10	19	12	27	16
65 +	27	53	10	11	100	51	46	2	1	100
	52	18	9	25	20	64	24	6	14	32
Toplam	11	59	22	9	100	25	62	10	3	100
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 1E5a Yıllar İtibariyle İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı Türkiye

Türkiye	2004	2005	2006	2007	2008
Kadın					
<i>Toplam</i>	5 047	5 108	5 258	5 356	5 595
Tarım	2 565	2 367	2 295	2 288	2 354
Sanayi	784	819	823	824	834
İnşaat	26	28	37	36	42
Hizmetler	1 672	1 895	2 104	2 208	2 366
Erkek					
<i>Toplam</i>	14 585	14 959	15 165	15 382	15 598
Tarım	3 148	2 787	2 613	2 578	2 663
Sanayi	3 145	3 364	3 460	3 489	3 606
İnşaat	941	1 080	1 159	1 196	1 200
Hizmetler	7 352	7 728	7 933	8 119	8 130
Türkiye	2009	2010	2011	2012	2013
Kadın					
<i>Toplam</i>	5 871	6 425	6 973	7 309	7 641
Tarım	2 445	2 724	2 944	2 872	2 826
Sanayi	857	966	1 003	1 031	1 109
İnşaat	40	56	54	57	62
Hizmetler	2 530	2 680	2 973	3 350	3 645
Erkek					
<i>Toplam</i>	15 406	16 170	17 137	17 512	17 883
Tarım	2 795	2 959	3 199	3 225	3 189
Sanayi	3 222	3 528	3 701	3 719	3 847
İnşaat	1 266	1 376	1 622	1 652	1 720
Hizmetler	8 124	8 306	8 617	8 915	9 129

Tablo 1E5b Yıllar İtibariyle İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı Kent

Kent		2004	2005	2006	2007	2008
Kadın	<i>Toplam</i>	2 495	2 685	2 853	2 947	3 117
	Tarım	295	290	260	244	270
	Sanayi	672	694	699	716	716
	İnşaat	24	24	34	33	39
	Hizmetler	1 505	1 677	1 859	1 954	2 092
Erkek	<i>Toplam</i>	10 006	10 441	10 665	10 817	10 892
	Tarım	419	407	370	353	378
	Sanayi	2 755	2 915	2 957	2 963	3 023
	İnşaat	740	846	903	936	909
	Hizmetler	6 092	6 273	6 435	6 565	6 583
Kent		2009	2010	2011	2012	2013
Kadın	<i>Toplam</i>	3 252	3 575	3 885	4 193	4 511
	Tarım	244	312	348	319	319
	Sanayi	733	828	863	876	955
	İnşaat	37	52	49	52	56
	Hizmetler	2 240	2 383	2 625	2 948	3 179
Erkek	<i>Toplam</i>	10 587	11 104	11 623	11 975	12 225
	Tarım	344	389	436	424	405
	Sanayi	2 695	2 971	3 095	3 158	3 259
	İnşaat	934	1 035	1 150	1 169	1 207
	Hizmetler	6 614	6 708	6 940	7 220	7 354

Tablo 1E5c Yıllar İtibariyle İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı Kır

Kır		2004	2005	2006	2007	2008
Kadın	<i>Toplam</i>	2 552	2 423	2 405	2 409	2 478
	Tarım	2 270	2 077	2 034	2 044	2 084
	Sanayi	112	125	124	109	118
	İnşaat	2	3	3	3	3
	Hizmetler	167	218	245	254	274
Erkek	<i>Toplam</i>	4 579	4 518	4 500	4 565	4 706
	Tarım	2 729	2 380	2 243	2 226	2 285
	Sanayi	390	449	503	526	583
	İnşaat	201	234	255	259	291
	Hizmetler	1 260	1 455	1 498	1 553	1 546
Kır		2009	2010	2011	2012	2013
Kadın	<i>Toplam</i>	2 619	2 850	3 088	3 116	3 130
	Tarım	2 201	2 412	2 596	2 553	2 507
	Sanayi	124	138	140	155	154
	İnşaat	3	4	5	5	6
	Hizmetler	290	297	348	402	466
Erkek	<i>Toplam</i>	4 819	5 066	5 514	5 537	5 658
	Tarım	2 451	2 570	2 763	2 801	2 784
	Sanayi	527	557	606	561	588
	İnşaat	332	341	472	483	513
	Hizmetler	1 510	1 598	1 677	1 695	1 775

Tablo 1E6a Sektörlere Göre İstihdam, Türkiye, 2004-2008 (Bin)

Kadın		2004	2005	2006	2007	2008
Toplam		5 047	5 108	5 258	5 356	5 595
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2 565	2 367	2 295	2 288	2 354
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	2	3	2	2	3
	İmalat	775	809	812	816	822
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	7	7	8	7	9
İNŞAAT	İnşaat	26	28	37	36	42
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	416	476	552	560	592
	Ulaştırma ve depolama	47	50	53	54	60
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	86	100	111	138	148
	Bilgi ve iletişim	26	30	34	42	45
	Finans ve sigorta faaliyetleri	89	85	89	97	107
	Gayrimenkul faaliyetleri	5	6	7	8	7
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	92	102	116	111	110
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	42	56	73	79	99
	Kamu yönetimi ve savunma	129	130	143	177	176
	Eğitim	303	342	361	380	418
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	227	268	297	298	337
	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	13	17	18	17	19
	Diğer hizmet faaliyetleri	197	232	250	247	247
Erkek		2004	2005	2006	2007	2008
Toplam		14 585	14 959	15 165	15 382	15 598
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	3 148	2 787	2 613	2 578	2 663
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	92	104	115	125	109
	İmalat	2 951	3 164	3 232	3 249	3 392
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	101	96	114	116	105
İNŞAAT	İnşaat	941	1 080	1 159	1 196	1 200
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	2 685	2 863	2 888	2 882	2 857
	Ulaştırma ve depolama	887	918	935	967	931
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	726	777	820	851	850
	Bilgi ve iletişim	119	122	125	133	125
	Finans ve sigorta faaliyetleri	155	155	152	153	154
	Gayrimenkul faaliyetleri	38	40	39	39	46
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	219	240	264	248	251
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	153	182	254	308	366
	Kamu yönetimi ve savunma	1 051	999	983	1 083	1 089
	Eğitim	481	523	503	488	503
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	222	234	263	255	250
	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	83	106	111	115	115
	Diğer hizmet faaliyetleri	533	570	596	596	592

Tablo 1E6b Sektörlere Göre İstihdam, Türkiye, 2009-2013 (Bin)

Kadın		2009	2010	2011	2012	2013
Toplam		5871	6 425	6 973	7 309	7 641
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2445	2 724	2 944	2 872	2 826
	Madencilik ve taş ocakçılığı	2	4	2	2	3
SANAYİ	İmalat	846	950	987	1 012	1 086
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	9	12	14	17	20
İNŞAAT	İnşaat	40	56	54	57	62
	Toptan ve perakende ticaret	602	629	689	751	785
	Ulaştırma ve depolama	62	59	66	65	77
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	161	167	204	242	284
	Bilgi ve iletişim	42	51	52	61	68
	Finans ve sigorta faaliyetleri	118	116	123	121	129
	Gayrimenkul faaliyetleri	10	14	28	33	33
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	126	136	144	178	205
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	130	175	191	295	335
	Kamu yönetimi ve savunma	176	192	202	221	235
	Eğitim	451	478	514	592	623
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	328	331	413	509	558
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	20	18	16	25	26
	Diğer hizmet faaliyetleri	304	314	331	257	287
Erkek		2009	2010	2011	2012	2013
Toplam		15406	16 170	17 137	17 512	17 883
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2795	2 959	3 199	3 225	3 189
	Madencilik ve taş ocakçılığı	95	110	123	111	102
SANAYİ	İmalat	3024	3 265	3 380	3 408	3 547
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	103	153	198	200	198
İNŞAAT	İnşaat	1266	1 376	1 622	1 652	1 720
	Toptan ve perakende ticaret	2779	2 697	2 788	2 751	2 733
	Ulaştırma ve depolama	924	949	979	1 030	1 075
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	889	917	936	965	1 025
	Bilgi ve iletişim	114	153	159	176	187
	Finans ve sigorta faaliyetleri	156	158	158	143	159
	Gayrimenkul faaliyetleri	53	47	126	151	153
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	273	292	283	329	348
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	470	591	587	629	685
	Kamu yönetimi ve savunma	1031	1 100	1 135	1 237	1 226
	Eğitim	516	541	593	632	625
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	263	259	280	299	300
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	110	84	84	83	95
	Diğer hizmet faaliyetleri	546	518	509	490	518

Tablo 1E6c Sektörlere Göre İstihdam Kent 2004-2008 (Bin)

Kadın		2004	2005	2006	2007	2008
Toplam		2 495	2 685	2 853	2 947	3 117
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	295	290	260	244	270
	Madencilik ve taş ocakçılığı	2	2	2	2	3
SANAYİ	İmalat	664	685	690	708	705
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	6	6	7	6	9
İNŞAAT	İnşaat	24	24	34	33	39
	Toptan ve perakende ticaret	368	409	472	490	514
	Ulaştırma ve depolama	45	46	50	50	55
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	71	82	91	110	126
	Bilgi ve iletişim	25	29	34	41	44
	Finans ve sigorta faaliyetleri	86	82	86	93	104
	Gayrimenkul faaliyetleri	4	5	7	7	7
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	86	93	106	103	101
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	38	51	65	70	87
	Kamu yönetimi ve savunma	117	117	125	157	155
	Eğitim	272	301	319	335	370
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	205	240	266	262	296
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	11	16	17	16	17
	Diğer hizmet faaliyetleri	178	206	222	219	214
Erkek		2004	2005	2006	2007	2008
Toplam		10 006	10 441	10 665	10 817	10 892
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	419	407	370	353	378
	Madencilik ve taş ocakçılığı	61	62	65	65	56
SANAYİ	İmalat	2 614	2 781	2 805	2 804	2 883
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	79	73	86	94	83
İNŞAAT	İnşaat	740	846	903	936	909
	Toptan ve perakende ticaret	2 275	2 376	2 397	2 384	2 363
	Ulaştırma ve depolama	698	711	722	736	708
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	567	590	644	671	677
	Bilgi ve iletişim	111	115	116	123	116
	Finans ve sigorta faaliyet-leri	139	137	139	137	142
	Gayrimenkul faaliyetleri	33	35	35	34	40
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	202	216	232	219	225
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	132	156	218	267	316
	Kamu yönetimi ve savunma	827	747	712	784	795
	Eğitim	399	435	422	412	415
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	193	200	224	220	213
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	75	91	95	98	98
	Diğer hizmet faaliyetleri	441	466	480	481	475

Tablo 1E6d Sektörlere Göre İstihdam Kent 2009-2013 (Bin)

Kadın		2009	2010	2011	2012	2013
Toplam		3252	3 575	3 885	4 193	4 511
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	244	312	348	319	319
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	1	2	2	1	2
	İmalat	724	815	849	860	935
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	8	11	12	15	18
İNŞAAT	İnşaat	37	52	49	52	56
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	518	552	596	655	678
	Ulaştırma ve depolama	57	55	61	60	73
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	132	137	166	199	234
	Bilgi ve iletişim	41	50	48	58	64
	Finans ve sigorta faaliyet-leri	113	112	117	116	122
	Gayrimenkul faaliyet-leri	10	12	27	30	30
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	117	126	137	167	195
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	117	158	170	268	307
	Kamu yönetimi ve savunma	160	176	179	195	208
	Eğitim	399	418	460	527	541
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	294	295	353	420	453
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	18	17	16	23	24
	Diğer hizmet faaliyetleri	264	275	295	230	250
	Erkek		2009	2010	2011	2012
Toplam		10587	11 104	11 623	11 975	12 225
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	344	389	436	424	405
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	44	50	54	54	55
	İmalat	2570	2 801	2 888	2 945	3 054
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	81	120	153	159	150
İNŞAAT	İnşaat	934	1 035	1 150	1 169	1 207
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	2320	2 232	2 298	2 276	2 252
	Ulaştırma ve depolama	712	725	740	790	839
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	708	715	720	769	800
	Bilgi ve iletişim	108	139	140	162	168
	Finans ve sigorta faaliyetleri	142	144	145	131	144
	Gayrimenkul faaliyetleri	45	42	111	138	138
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	247	263	255	301	321
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	404	503	498	520	568
	Kamu yönetimi ve savunma	755	809	851	927	909
	Eğitim	425	446	486	512	500
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	227	223	240	261	259
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	92	72	73	73	80
	Diğer hizmet faaliyetleri	429	395	383	360	376

Tablo 1E6e Sektörlere Göre İstihdam Kır 2004-2008 (Bin)

Kadın		2004	2005	2006	2007	2008
Toplam		2 552	2 423	2 405	2 409	2 478
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2 270	2 077	2 034	2 044	2 084
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı		1	1		
	İmalat	111	124	123	108	117
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	1	1	1		
İNŞAAT	İnşaat	2	3	3	3	3
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	48	67	80	70	78
	Ulaştırma ve depolama	3	4	3	3	4
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	15	18	21	27	22
	Bilgi ve iletişim	1	1		1	1
	Finans ve sigorta faaliyetleri	3	3	2	4	3
	Gayrimenkul faaliyetleri	1	1		1	
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	5	9	10	8	9
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	4	5	9	9	12
	Kamu yönetimi ve savunma	11	14	17	20	21
	Eğitim	31	41	43	45	48
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	23	27	31	36	40
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	2	1	1	1	2
	Diğer hizmet faaliyetleri	19	26	27	29	33
	Erkek		2004	2005	2006	2007
Toplam		4 579	4 518	4 500	4 565	4 706
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2 729	2 380	2 243	2 226	2 285
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	31	43	50	60	53
	İmalat	337	383	426	445	509
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	22	23	27	22	21
İNŞAAT	İnşaat	201	234	255	259	291
HİZMETLER	Toptan ve perakende ticaret	410	487	491	498	494
	Ulaştırma ve depolama	190	207	213	232	222
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	159	187	175	180	173
	Bilgi ve iletişim	8	7	9	10	9
	Finans ve sigorta faaliyetleri	15	18	13	16	13
	Gayrimenkul faaliyetleri	5	5	4	5	6
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	17	24	32	29	26
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	21	26	36	41	50
	Kamu yönetimi ve savunma	223	252	271	300	295
	Eğitim	82	88	81	76	87
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	29	34	40	34	36
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	9	16	16	16	17
	Diğer hizmet faaliyetleri	92	104	116	115	117

Tablo 1E6f Sektörlere Göre İstihdam Kır 2009-2013 (Bin)

Kadın		2009	2010	2011	2012	2013
Toplam		2619	2 850	3 088	3 116	3 130
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2201	2 412	2 596	2 553	2 507
	Madencilik ve taş ocakçılığı	1	2		1	1
SANAYİ	İmalat	122	135	138	152	151
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	1	1	2	2	2
İNŞAAT	İnşaat	3	4	5	5	6
	Toptan ve perakende ticaret	84	77	93	96	107
	Ulaştırma ve depolama	5	4	5	5	4
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	29	30	38	43	50
	Bilgi ve iletişim	1	1	4	3	4
	Finans ve sigorta faaliyetleri	5	4	6	5	7
	Gayrimenkul faaliyetleri	0	2	1	3	3
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	9	10	7	11	10
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	13	17	21	27	28
	Kamu yönetimi ve savunma	16	16	23	26	27
	Eğitim	52	60	54	65	82
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	34	36	60	89	105
	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	2	1		2	2
	Diğer hizmet faaliyetleri	40	39	36	27	37
Erkek		2009	2010	2011	2012	2013
Toplam		4819	5 066	5 514	5 537	5 658
TARIM	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	2451	2 570	2 763	2 801	2 784
	Madencilik ve taş ocakçılığı	51	60	69	57	47
SANAYİ	İmalat	454	464	492	463	493
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	22	33	45	41	48
İNŞAAT	İnşaat	332	341	472	483	513
	Toptan ve perakende ticaret	459	465	490	475	481
	Ulaştırma ve depolama	212	224	239	240	236
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	181	202	216	196	225
	Bilgi ve iletişim	6	14	19	14	19
	Finans ve sigorta faaliyetleri	14	14	13	12	15
	Gayrimenkul faaliyetleri	8	5	15	13	15
HİZMETLER	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	26	29	28	28	27
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	66	88	89	109	117
	Kamu yönetimi ve savunma	276	291	284	310	317
	Eğitim	91	95	107	120	125
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	36	36	40	38	41
	Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	18	12	11	10	15
	Diğer hizmet faaliyetleri	117	123	126	130	142

Tablo 1E6g Sektörlere Göre İstihdam 2013

Kent		Kadın		Erkek		
		Bin Kişi	(%) Pay	Bin Kişi	(%) Pay	
	Toplam	4 511		12 225		
Tarım	Tarım, hayvancılık, balıkçılık vd.	319	7.1	405	3.3	
	Madencilik ve taş ocakçılığı	2	0.0	55	0.4	
Sanayi	İmalat	935	20.7	3 054	25.0	
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	18	0.4	150	1.2	
	Toplam	955	21	3 259	27	
İnşaat	İnşaat	56	1.2	1 207	9.9	
	Toptan ve perakende ticaret	678	15.0	2 252	18.4	
Hizmetler	Ulaştırma ve depolama	73	1.6	839	6.9	
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	234	5.2	800	6.5	
	Bilgi ve iletişim	64	1.4	168	1.4	
	Finans ve sigorta faaliyetleri	122	2.7	144	1.2	
	Gayrimenkul faaliyetleri	30	0.7	138	1.1	
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	195	4.3	321	2.6	
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	307	6.8	568	4.6	
	Kamu yönetimi ve savunma	208	4.6	909	7.4	
	Eğitim	541	12.0	500	4.1	
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	453	10.0	259	2.1	
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	24	0.5	80	0.7	
	Diğer hizmet faaliyetleri	250	5.5	376	3.1	
	Toplam	3 179	70	7 354	60	
	Kır		Kadın		Erkek	
			Bin Kişi	(%) Pay	Bin Kişi	(%) Pay
	Toplam	3 130		5 658		
Tarım	Tarım, hayvancılık, balıkçılık vd.	2 507	80.1	2 784	49.2	
	Madencilik ve taş ocakçılığı	1	0.0	47	0.8	
Sanayi	İmalat	151	4.8	493	8.7	
	Elektrik, gaz, buhar, su temini ve kanalizasyon	2	0.1	48	0.8	
	Toplam	154	5	588	10	
İnşaat	İnşaat	6	0.2	513	9.1	
	Toptan ve perakende ticaret	107	3.4	481	8.5	
Hizmetler	Ulaştırma ve depolama	4	0.1	236	4.2	
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	50	1.6	225	4.0	
	Bilgi ve iletişim	4	0.1	19	0.3	
	Finans ve sigorta faaliyetleri	7	0.2	15	0.3	
	Gayrimenkul faaliyetleri	3	0.1	15	0.3	
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	10	0.3	27	0.5	
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	28	0.9	117	2.1	
	Kamu yönetimi ve savunma	27	0.9	317	5.6	
	Eğitim	82	2.6	125	2.2	
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	105	3.4	41	0.7	
	Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	2	0.1	15	0.3	
	Diğer hizmet faaliyetleri	37	1.2	142	2.5	
	Toplam	466	15	1 775	31	

Tablo 1E7a Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı İşteki Duruma Göre (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2010						
Ücretli maaşlı veya yevmiyeli	87.2	90.99	88.23	87.81	78.56	100.00
İşveren	4.91	2.69	5.49	3.64	0.00	0.00
Kendi Hesabına	7.88	0	6.28	0.00	21.44	0.00
Ücretsiz Aile İşçisi	0	6.32	0.00	8.55	0.00	0.00
2011						
Ücretli maaşlı veya yevmiyeli	96.27	89.00	95.66	96.69	97.47	78.70
İşveren	1.59	10.39	2.41	2.26	0.00	21.30
Kendi Hesabına	1.05	0	1.58	0.00	0.00	0.00
Ücretsiz Aile İşçisi	1.09	0.6	0.35	1.05	2.53	0.00
2012						
Ücretli maaşlı veya yevmiyeli	97.97	92.45	96.61	88.29	100	100
İşveren	0.95	6.81	1.59	10.57	0	0
Kendi Hesabına	0.98	0.74	1.63	1.14	0	0
Ücretsiz Aile İşçisi	0.1	0	0.16	0.00	0	0
2013						
Ücretli maaşlı veya yevmiyeli	96.53	91.85	95.60	88.30	98.03	100.00
İşveren	1.3	4.37	2.11	6.27	0.00	0.00
Kendi Hesabına	2.07	2.08	2.14	2.98	1.97	0.00
Ücretsiz Aile İşçisi	0.09	1.7	0.15	2.45	0.00	0.00

Tablo 1E7b Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı Eğitime Göre (%)

	Türkiye	
	Kadın	Erkek
2010		
Bir okul bitirmeyen	3.3	1.5
İlk ve Orta	32.8	18.3
Lise	41.0	46.0
Yüksekokul ve Üniv	23.0	34.2
2011		
Bir okul bitirmeyen	22.1	12.8
İlk ve Orta	50.8	28.7
Lise	16.2	21.9
Yüksekokul ve Üniv	10.9	36.7
2012		
Bir okul bitirmeyen	29.5	9.3
İlk ve Orta	48.1	45.0
Lise	13.5	16.8
Yüksekokul ve Üniv	8.9	28.9
2013		
Bir okul bitirmeyen	30.8	8.4
İlk ve Orta	53.1	45.9
Lise	9.2	13.2
Yüksekokul ve Üniv	6.9	32.6

Tablo 1E7c Barınacak Yer Sağlamaksızın Verilen Sosyal Hizmetler Sektör İstihdamı Yaşa Göre (%)

	Türkiye	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
2010		
15-24 yaş	34.55	15.95
25-34 yaş	26.49	34.05
35-44 yaş	25.36	20.77
45-54 yaş	9.21	27.32
55-64 yaş	3.97	1.91
65 ve üstü	0.41	0.00
2011		
15-24 yaş	14.60	7.12
25-34 yaş	24.69	28.76
35-44 yaş	28.57	20.44
45-54 yaş	16.65	23.40
55-64 yaş	11.37	14.26
65 ve üstü	4.11	6.02
2012		
15-24 yaş	9.30	2.75
25-34 yaş	20.93	20.99
35-44 yaş	26.17	38.32
45-54 yaş	25.38	19.50
55-64 yaş	12.90	11.06
65 ve üstü	5.32	7.38
2013		
15-24 yaş	6.65	8.05
25-34 yaş	17.66	19.50
35-44 yaş	27.77	30.53
45-54 yaş	17.22	23.13
55-64 yaş	22.83	13.49
65 ve üstü	7.86	5.31

Tablo 1E8 İşteki Duruma Göre Dağılım

2004	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Ücretli maaşlı yevmiyeli	2 263 345	8 430 216	1 977 769	7 041 061	285 576	1 389 154
İşveren	48 950	950 404	41 354	805 956	7 596	144 448
Kendi hesabına	490 439	4 081 248	183 334	1 846 331	307 105	2 234 917
Ücretsiz Aile İşçisi	2 243 846	1 123 414	292 573	312 886	1 951 273	810 528

2009	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Ücretli maaşlı yevmiyeli	2 999 322	9 770 529	2 592 122	7 899 600	407 200	1 870 929
İşveren	77 229	1 131 667	67 169	940 176	10 060	191 491
Kendi hesabına	749 334	3 679 548	329 989	1 520 184	419 346	2 159 363
Ücretsiz Aile İşçisi	2 045 158	824 632	262 436	227 537	1 782 722	597 095

2013	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Ücretli maaşlı yevmiyeli	4 322 015	12 030 608	3 698 012	9 572 799	624 003	2 457 809
İşveren	94 311	1 087 562	82 696	897 939	11 614	189 624
Kendi hesabına	821 369	3 951 147	400 308	1 569 450	421 061	2 381 697
Ücretsiz Aile İşçisi	2 403 407	813 222	329 694	184 635	2 073 713	628 588

Tablo 1E9 İşyerinin Durumuna Göre İstihdam

2004	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla Bahçe	2 558 895	3 084 710	2 267 421	2 698 492	291 474	386 218
Düzenli işyeri	1 592 476	7 616 523	159 235	1 044 490	1 433 241	6 572 033
Pazar Yeri	14 095	162 482	3 366	28 577	10 729	133 905
Seyyar	50 892	1 486 460	6 982	370 472	43 910	1 115 988
Evde	220 189	26 670	52 666	6 511	167 523	20 159

2009	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla Bahçe	2 433 402	2 721 399	2 195 956	2 405 149	237 446	316 249
Düzenli işyeri	2 272 302	9 338 501	260 861	1 519 332	2 011 441	7 819 169
Pazar Yeri	13 764	118 182	4 560	14 991	9 204	103 191
Seyyar	51 844	1 207 997	8 202	376 849	43 642	831 147
Evde	318 076	26 469	54 308	3 867	263 769	22 602

2013	Türkiye		Kır		Kent	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Tarla Bahçe	2 800 403	3 084 710	2 497 493	2 718 741	302 910	370 186
Düzenli işyeri	3 134 319	7 616 523	362 708	1 842 864	2 771 611	9 049 678
Pazar Yeri	14 167	162 482	3 665	14 749	10 502	84 278
Seyyar	38 603	1 486 461	8 439	488 768	30 164	975 542
Evde	517 139	26 670	70 290	6 214	446 849	25 294

Tablo 1E10 Evde Çalışan Kadınların En Yüksek Oranda Çalıştıkları Beş Sektörde Çalışan Kadın Sayısı 2013

	Türkiye	Kent	Kır	
97 - Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	153 595	134 061	13 - Tekstil Ürünleri İmalatı 97 - Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	23 691
13 - Tekstil Ürünleri İmalatı	140 882	117 191	88- Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	19 534
81 - Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	71 533	66 735	81 - Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	10 770
14 - Giyim Eşyaları İmalatı	36 087	32 038	47 - Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	4 798
47 - Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	34 047	31 001		3 046

Tablo 1E11a Sektörler bazında Kayıtdışı Çalışan Sayısı

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004						
Tarım	2 527 443	2 608 258	287 030	321 189	2 240 413	2 287 069
Sanayi	355 744	831 809	286 512	727 534	69 232	104 275
İnşaat	7 165	625 537	6 015	476 574	1 150	148 962
Hizmet	497 662	2 389 642	430 715	1 949 619	66 947	440 023
2009						
Tarım	2 352 774	2 150 689	233 370	257 628	2 119 404	1 893 061
Sanayi	374 078	716 746	315 911	591 629	58 167	125 117
İnşaat	8 720	700 371	7 530	486 977	1 190	213 394
Hizmet	690 266	2 334 645	574 557	1 806 176	115 709	528 469
2013						
Tarım	2 720 923	2 288 495	301 825	282 604	2 419 098	2 005 891
Sanayi	394 659	590 713	333 737	471 929	60 922	118 784
İnşaat	6 270	708 498	5 035	451 070	1 236	257 428
Hizmet	851 518	1 817 731	671 743	1 321 616	179 775	496 116

Tablo 1E11b Kayıtdışı Çalışma Oranının En Yüksek Olduğu ilk 5 Sektör 2013

Kadın		Erkek	
Türkiye			
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	96.3	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	72.32
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	89.3	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	67.27
Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	87.2	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	64.2
Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	81.9	Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	56.2
Ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi	75.2	Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	56.1
Kent			
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	94.7	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	71.2
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	88.5	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	67.8
Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	86.6	Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	57.4
Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	75.2	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	55.1
Ormancılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi	63.2	Diğer hizmet faaliyetleri	53.8
Kır			
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	100	Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri	100
Kömür ve linyit çıkartılması	100	Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler	79.3
Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	100	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	72.4
Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	100	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	68
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	96.6	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	64.8

Tablo 1E12a Yarı Zamanlı Çalışanların Toplam İstihdam İçindeki Payı (%)

	Türkiye		Kent		Kır	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2004	7.2	1.8	5.2	1.2	9.2	3.2
2005	12.3	2.9	8.9	1.9	16.1	5.4
2006	17.4	4.3	9.1	2.4	27.2	8.6
2007	19.2	4.7	9.3	2.3	31.3	10.4
2008	20.2	5.3	10.2	2.6	32.7	11.6
2009	23.8	6.6	13.8	3.4	36.2	13.6
2010	23.8	6.9	15.2	3.9	34.6	13.5
2011	24.7	6.8	14.8	3.7	37.2	13.3
2012	24.4	6.9	14.3	3.8	37.9	13.5
2013	24.8	7.2	15.1	4.1	38.8	13.7

Tablo 1E12b Yarı Zamanlı Çalışma Oranının En Yüksek Olduğu Beş Sektör 2013 (%)

Kadın	Erkek		
Türkiye			
Tekstil ürünlerinin imalatı	45.7	Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	34.6
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	44.5	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	23.4
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	44.0	Spor faaliyetleri eğlence ve dinlence faaliyetleri	18.0
Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	35.6	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	14.7
Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	34.3	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	13.0
Kent			
Ormançılık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi	50.0	Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	100.0
Tekstil ürünlerinin imalatı	46.7	Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	33.3
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	43.3	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	23.4
Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri	42.2	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	15.7
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	38.7	Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği	14.9
Kır			
Kömür ve linyit çıkartılması	100.0	Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri	34.8
Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	60.5	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	23.4
Veterinerlik hizmetleri	50.2	Spor faaliyetleri eğlence ve dinlence faaliyetleri	20.7
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	44.7	Atığın toplanması ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	14.4
Telekomünikasyon	35.2	Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri	12.4

Tablo 1E12c Yarı Zamanlı Çalışan Sayısının En Yüksek Olduğu ilk 5 Sektör 2013 (Kişi)

Kadın		Erkek	
Türkiye			
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1 239 933	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	726 979
Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	123 240	Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	86 186
İnsan sağlığı hizmetleri	110 629	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	69 177
Hava yolu taşımacılığı	105 563	Eğitim	55 717
İdare merkezi faaliyetleri; idari danışmanlık faaliyetleri	80 976	Bina inşaatı	41 420
Kent			
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	122 692	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	90 268
Tekstil ürünlerinin imalatı	102 995	Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	66 561
Eğitim	89 694	Eğitim	47 700
Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	89 321	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	40 148
Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri	75 848	Özel inşaat faaliyetleri	30 966
Kır			
Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	636 711	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri	1 117 241
Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	29 029	Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	21 308
Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	19 625	Tekstil ürünlerinin imalatı	20 245
Bina inşaatı	12 440	Eğitim	15 869
Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri	9 462	Gıda ürünlerinin imalatı	5 513

Tablo 1E13 Alternatif İşsizlik Oranları (%)

		Türkiye		Kent		Kır	
		<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
2004	İo1	11.0	10.8	17.9	12.5	3.0	6.8
	İo2	12.7	12.0	20.0	13.4	4.1	8.7
	İo3	18.8	13.7	27.1	15.0	8.6	11.0
	İo4	18.8	13.8	27.1	15.0	8.6	11.0
2005	İo1	11.2	10.5	17.0	11.6	3.6	7.7
	İo2	14.4	12.1	20.4	12.9	6.6	10.2
	İo3	22.6	14.1	29.7	14.7	12.7	12.8
	İo4	22.6	14.2	29.8	14.8	12.7	12.8
2006	İo1	11.1	9.9	16.4	11.0	3.9	7.4
	İo2	15.2	11.9	20.4	12.5	8.0	10.6
	İo3	24.2	14.5	30.5	14.7	15.0	13.9
	İo4	24.2	14.5	30.6	14.8	15.0	13.9
2007	İo1	11.0	10.0	16.1	10.8	3.8	8.3
	İo2	14.6	12.1	19.6	12.4	7.6	11.6
	İo3	23.0	14.1	28.4	14.0	15.0	14.3
	İo4	23.0	14.2	28.5	14.1	15.0	14.3
2008	İo1	11.6	10.7	16.6	11.6	4.3	8.7
	İo2	15.1	12.7	20.0	13.0	8.0	11.9
	İo3	23.9	14.8	29.9	15.1	14.6	14.2
	İo4	23.9	14.9	30.0	15.1	14.6	14.2
2009	İo1	14.3	13.9	20.4	15.3	5.3	10.7
	İo2	15.4	15.2	21.6	16.3	6.2	12.7
	İo3	26.7	18.0	33.3	18.8	16.5	16.4
	İo4	27.4	18.6	34.0	19.2	17.0	17.1
2010	İo1	13.0	11.4	18.7	12.6	4.6	8.7
	İo2	16.4	13.4	22.1	14.2	7.8	11.7
	İo3	24.6	15.5	31.1	16.2	14.4	14.0
	İo4	25.2	16.1	31.9	16.7	14.8	14.7
2011	İo1	11.3	9.2	16.5	10.2	3.6	7.0
	İo2	12.0	10.3	17.4	11.0	4.2	8.7
	İo3	22.1	13.1	28.2	13.7	12.8	11.8
	İo4	22.7	13.6	28.8	14.2	13.2	12.5
2012	İo1	10.8	9.2	15.5	9.4	3.5	6.5
	İo2	11.4	10.0	16.2	10.5	4.0	9.0
	İo3	20.9	12.8	26.4	13.1	12.1	12.3
	İo4	21.5	13.3	27.1	13.6	12.5	12.9
2013	İo1	11.9	8.7	16.4	9.5	4.5	7.0
	İo2	12.6	9.9	17.1	10.3	5.1	9.0
	İo3	22.6	12.7	27.9	13.0	13.4	11.9
	İo4	23.1	13.3	28.5	13.6	13.7	12.6

EK 2. Sektör ve Meslek Sınıflandırmaları

Tablo 2E1 NACE REV.2 Sektör Sınıflandırması

Kod	Tanım
A	TARIM ORMANCILIK VE BALIKÇILIK
01	Bitkisel ve hayvansal üretim ile avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
02	Ormanlık ile endüstriyel ve yakacak odun üretimi
03	Bahçecilik ve su ürünleri yetiştiriciliği
B	MADENCİLİK VE TAŞ OCAKÇILIĞI
05	Kömür ve linyit çıkartılması
06	Ham petrol ve doğal gaz çıkarımı
07	Metal cevherleri madenciliği
08	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı
09	Madenciliği destekleyici hizmet faaliyetleri
C	İMALAT
10	Gıda ürünlerinin imalatı
11	İçeceklerin imalatı
12	Tütün ürünleri imalatı
13	Tekstil ürünlerinin imalatı
14	Giyim eşyalarının imalatı
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
16	Ağaç ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
18	Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
24	Ana metal sanayii
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
26	Bilgisayarların elektronik ve optik ürünlerin imalatı
27	Elektrikli teçhizat imalatı
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı
29	Motorlu kara taşıtı treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı
31	Mobilya imalatı
32	Diğer imalatlar
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı
D	ELEKTRİK GAZ BUHAR VE İKLİMLENDİRME ÜRETİMİ VE DAĞITIMI
35	Elektrik gaz buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtımı
E	SU TEMİNİ; KANALİZASYON ATIK YÖNETİMİ VE İYİLEŞTİRME FAALİYETLERİ
36	Suyun toplanması arıtılması ve dağıtılması
37	Kanalizasyon
38	Atığın toplanması islahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı
39	İyileştirme faaliyetleri ve diğer atık yönetimi hizmetleri
F	İNŞAAT
41	Bina inşaatı
42	Bina dışı yapıların inşaatı
43	Özel inşaat faaliyetleri
G	TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET; MOTORLU KARA TAŞITLARININ VE MOTOSİKLETLERİN ONARIMI
45	Motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin toptan ve perakende ticareti ile onarımı

- 46 Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)
- 47 Perakende ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)
- H ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA
- 49 Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
- 50 Su yolu taşımacılığı
- 51 Hava yolu taşımacılığı
- 52 Taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler
- 53 Posta ve kurye faaliyetleri
- I KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETİ FAALİYETLERİ
- 55 Konaklama
- 56 Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri
- J BİLGİ VE İLETİŞİM
- 58 Yayıncılık faaliyetleri
- 59 Sinema filmi video ve televizyon programları yayıncılığı ses kaydı ve müzik yayımlama faaliyetleri
- 60 Programcılık ve yayıncılık faaliyetleri
- 61 Telekomünikasyon
- 62 Bilgisayar programlama danışmanlık ve ilgili faaliyetler
- 63 Bilgi hizmet faaliyetleri
- K FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ
- 64 Finansal hizmet faaliyetleri (Sigorta ve emeklilik fonları hariç)
- 65 Sigorta reasürans ve emeklilik fonları (Zorunlu sosyal güvenlik hariç)
- 66 Finansal hizmetler ile sigorta faaliyetleri için yardımcı faaliyetler
- L GAYRİMENKUL FAALİYETLERİ
- 68 Gayrimenkul faaliyetleri
- M MESLEKİ BİLİMSEL VE TEKNİK FAALİYETLER
- 69 Hukuk ve muhasebe faaliyetleri
- 70 İdare merkezi faaliyetleri; idari danışmanlık faaliyetleri
- 71 Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri; teknik test ve analiz faaliyetleri
- 72 Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetleri
- 73 Reklamcılık ve piyasa araştırması
- 74 Diğer mesleki bilimsel ve teknik faaliyetler
- 75 Veterinerlik hizmetleri
- N İDARİ VE DESTEK HİZMET FAALİYETLERİ
- 77 Kiralama ve leasing faaliyetleri
- 78 İstihdam faaliyetleri
- 79 Seyahat acentesi tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri ve ilgili faaliyetler
- 80 Güvenlik ve soruşturma faaliyetleri
- 81 Binalar ile ilgili hizmetler ve çevre düzenlemesi faaliyetleri
- 82 Büro yönetimi büro destek ve iş destek faaliyetleri
- O KAMU YÖNETİMİ VE SAVUNMA; ZORUNLU SOSYAL GÜVENLİK
- 84 Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik
- P EĞİTİM
- 85 Eğitim
- Q İNSAN SAĞLIĞI VE SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİ
- 86 İnsan sağlığı hizmetleri
- 87 Yatılı bakım faaliyetleri
- 88 Barınacak yer sağlanmaksızın verilen sosyal hizmetler
- R KÜLTÜR SANAT EĞLENCE DİNLENCE VE SPOR
- 90 Yaratıcı sanatlar gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri
- 91 Kütüphaneler arşivler müzeler ve diğer kültürel faaliyetler
- 92 Kumar ve müşterek bahis faaliyetleri
- 93 Spor faaliyetleri eğlence ve dinlence faaliyetleri
- S DİĞER HİZMET FAALİYETLERİ
- 94 Üye olunan kuruluşların faaliyetleri

- 95 Bilgisayarların kişisel eşyaların ve ev eşyalarının onarımı
- 96 Diğer hizmet faaliyetleri
HANEHALKLARININ İŞVERENLER OLARAK FAALİYETLERİ; HANEHALKLARI TARAFINDAN
KENDİ KULLANIMLARINA YÖNELİK OLARAK AYRIM YAPILMAMIŞ MAL VE HİZMET ÜRETİM
T FAALİYETLERİ
- 97 Ev içi çalışan personelin işverenleri olarak hanehalklarının faaliyetleri
- 98 Hanehalkları tarafından kendi kullanımlarına yönelik olarak üretilen ayırım yapılmamış mal ve hizmetler
- U ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE TEMSİLCİLİKLERİNİN FAALİYETLERİ
- 99 Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri

Tablo 2E2 ISCO 08 Meslek Sınıflandırması

Kod	Tanım
01	Subaylar
02	Subay olmayan silahlı kuvvetlerin daimi mensupları
03	Silahlı kuvvetlerde diğer rütbelerdeki meslekler
11	Başkanlar, üst düzey yöneticiler ve kanun yapıcılar
12	Ticari ve idari müdürler
13	Üretim ve uzmanlaşmış hizmet müdürleri
14	Ağırlama, perakende ve diğer hizmet müdürleri
21	Bilim ve mühendislik alanlarındaki profesyonel meslek mensupları
22	Sağlık profesyonelleri
23	Eğitim ile ilgili profesyonel meslek mensupları
24	İş ve yönetim ile ilgili profesyonel meslek mensupları
25	Bilgi ve iletişim teknolojisi ile ilgili profesyonel meslek mensupları
26	Hukuk, sosyal ve kültür ile ilgili profesyonel meslek mensupları
31	Bilim ve mühendislik ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları
32	Yardımcı sağlık profesyonelleri
33	İş ve idare ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları
34	Hukuk, sosyal, kültür ve benzeri alanlar ile ilgili yardımcı profesyonel meslek mensupları
35	Bilgi ve iletişim teknisyenleri
41	Genel büro elemanları ile klavye kullanan büro elemanları
42	Müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar
43	Sayısal işlemler yapan ve malzeme kayıtları tutan büro elemanları
44	Diğer büro hizmetlerinde çalışan elemanlar
51	Kişisel hizmetler veren elemanlar
52	Satış hizmetleri veren elemanlar
53	Kişisel bakım hizmetleri veren elemanlar
54	Koruma hizmetleri veren elemanlar
61	Pazara yönelik nitelikli tarım çalışanları
62	Pazara yönelik nitelikli ormancılık, su ürünleri ve avcılık çalışanları
63	Kendi geçimine yönelik çiftçiler, balıkçılar, avcılar ve toplayıcılar
71	İnşaat ve ilgili işlerde çalışan sanatkarlar (elektrikçiler hariç)
72	Metal işleme, makine ve ilgili işlerde çalışan sanatkarlar
73	El sanatları ve basım ile ilgili işlerde çalışanlar
74	Elektrik ve elektronik işlerde çalışan sanatkarlar
75	Gıda işleme, ağaç işleri, giyim eşyası ve diğer sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar
81	Sabit tesis ve makine operatörleri
82	Montajcılar
83	Sürücüler ve hareketli makine ve teçhizat operatörleri
91	Temizlikçiler ve yardımcılar
92	Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar
93	Madencilik, inşaat, imalat ve ulaştırma sektörlerinde nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar
94	Yiyecek hazırlama yardımcıları
95	Cadde ve sokaklarda satış ve hizmet işlerinde çalışanlar
96	Çöpçüler, atık toplayıcılar ve diğer nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar

EK 3. KYA Detaylı Tablolar

Tablo 3E1 Yaş Grubuna Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2006

	Yıllık ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler
Toplam					
	14 252	82.0	8.9	6.7	2.4
<16	6 442	93.1	2.9	0.8	3.2
16-19	7 458	91.3	4.5	1.0	3.2
20-24	9 053	87.6	6.4	2.8	3.3
25-29	11 662	83.8	8.1	5.0	3.0
30-34	14 925	81.5	9.0	6.9	2.5
35-39	16 349	80.7	9.5	7.7	2.2
40-49	18 204	79.2	10.3	8.5	1.9
50-59	21 830	81.7	9.3	7.8	1.2
60+	26 657	85.8	5.3	8.1	0.7
Kadın					
	14 036	85.4	5.8	6.4	2.4
<16					
16-19	7 534	91.3	4.7	0.9	3.0
20-24	9 197	88.8	4.8	3.0	3.3
25-29	12 775	86.0	5.6	5.6	2.9
30-34	17 810	83.8	6.2	7.7	2.3
35-39	17 530	83.9	6.4	7.8	1.9
40-49	17 155	84.7	5.9	7.7	1.7
50-59	19 673	84.2	7.2	7.7	0.9
60+	24 482	91.3	4.4	3.9	0.4
Erkek					
	14 316	81.0	9.8	6.8	2.4
<16					
16-19	7 414	91.2	4.4	1.1	3.3
20-24	8 966	86.8	7.3	2.6	3.3
25-29	11 293	83.0	9.1	4.8	3.1
30-34	14 185	80.8	10.0	6.7	2.5
35-39	16 071	79.8	10.2	7.7	2.2
40-49	18 410	78.2	11.2	8.7	2.0
50-59	22 188	81.4	9.6	7.8	1.2
60+	26 885	85.3	5.4	8.5	0.8

Tablo 3E2 Yaş Grubuna Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010

	Yıllık ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler
Toplam					
	19 694	83.4	7.4	6.4	2.8
<16	9 509	95.8	0.7	0.1	3.4
16-19	10 428	92.5	3.6	0.7	3.2
20-24	12 762	87.7	5.8	2.6	3.8
25-29	16 487	83.8	7.4	5.4	3.5
30-34	19 894	82.7	8.1	6.2	3.1
35-39	21 858	82.2	8.1	7.1	2.7
40-49	23 764	82.4	7.6	7.7	2.3
50-59	28 531	84.5	5.5	8.4	1.6
60+	34 875	90.3	5.1	3.6	1.0
Kadın					
	19 728	86.1	5.3	6.1	2.5
<16					
16-19	10 579	92.5	3.6	0.7	3.1
20-24	13 054	88.4	5.2	2.8	3.6
25-29	17 878	85.6	5.5	6.0	2.8
30-34	22 150	85.6	5.6	6.2	2.6
35-39	23 785	84.2	5.9	7.7	2.2
40-49	24 027	85.9	4.8	7.3	2.0
50-59	24 288	91.1	2.2	5.4	1.3
60+	26 149	94.6	1.8	2.6	1.0
Erkek					
	19 683	82.5	8.1	6.5	2.9
<16					
16-19	10 357	92.5	3.5	0.7	3.2
20-24	12 583	87.3	6.2	2.5	4.0
25-29	15 959	83.0	8.1	5.2	3.7
30-34	19 212	81.7	8.9	6.2	3.2
35-39	21 326	81.5	8.8	6.9	2.8
40-49	23 704	81.5	8.2	7.8	2.4
50-59	29 461	83.3	6.1	8.9	1.7
60+	36 000	89.9	5.4	3.7	1.0

Tablo 3E3 Yaş Grubuna Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2006

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam						
	100.0	44.9	199.7	5.5	994	1 103
<16	0.0	44.1	193.1	2.6	501	511
16-19	3.3	44.9	199.0	3.0	570	598
20-24	13.1	45.0	199.7	3.6	668	718
25-29	24.4	44.9	200.1	4.6	830	912
30-34	20.7	44.9	199.9	5.8	1 038	1 153
35-39	15.6	44.9	200.0	6.3	1 124	1 256
40-49	18.7	44.8	199.3	7.0	1 228	1 390
50-59	3.8	44.6	196.5	8.6	1 525	1 698
60+	0.4	44.5	195.3	10.7	1 978	2 097
Kadın						
	23.0	44.7	197.5	5.5	1 021	1 091
<16	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)
16-19	1.2	44.9	199.7	3.0	576	604
20-24	4.9	44.9	199.0	3.7	689	729
25-29	6.1	44.7	197.3	5.1	935	997
30-34	4.2	44.5	196.4	7.0	1 277	1 372
35-39	3.0	44.7	197.3	6.8	1 256	1 351
40-49	3.1	44.6	196.5	6.7	1 237	1 322
50-59	0.5	44.5	195.0	7.9	1 415	1 533
60+	0.0	44.2	198.6	10.2	1 930	2 025
Erkek						
	77.0	44.9	200.3	5.5	986	1 107
<16	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)	(*)
16-19	2.1	45.0	198.6	3.0	567	594
20-24	8.2	45.0	200.2	3.6	656	711
25-29	18.4	45.0	201.0	4.4	796	883
30-34	16.5	44.9	200.8	5.5	976	1 097
35-39	12.6	45.0	200.7	6.1	1 093	1 233
40-49	15.6	44.8	199.9	7.0	1 226	1 404
50-59	3.2	44.6	196.8	8.8	1 543	1 726
60+	0.4	44.5	195.0	10.8	1 983	2 105

Tablo 3E4 Yaş Grubuna Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2010

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam						
	100.0	44.7	200.1	7.6	1 383	1 512
<16	0.0	45.2	197.4	3.9	755	764
16-19	2.3	45.1	200.1	4.1	798	830
20-24	11.5	44.9	200.7	5.0	932	1 001
25-29	22.2	44.7	199.9	6.3	1 161	1 267
30-34	21.9	44.6	200.6	7.6	1 385	1 525
35-39	16.7	44.7	200.7	8.3	1 514	1 671
40-49	20.0	44.6	200.0	9.1	1 648	1 811
50-59	4.7	44.0	195.0	11.2	2 049	2 190
60+	0.6	44.4	195.1	14.5	2 668	2 835
Kadın						
	24.6	44.5	196.9	7.7	1 430	1 519
<16	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)
16-19	0.7	45.3	200.8	4.2	809	842
20-24	4.4	44.8	199.4	5.1	964	1 026
25-29	6.1	44.4	196.5	7.0	1 288	1 374
30-34	5.1	44.3	196.5	8.7	1 597	1 704
35-39	3.6	44.4	196.6	9.1	1 684	1 799
40-49	3.7	44.5	196.2	9.3	1 741	1 834
50-59	0.9	43.4	191.1	10.2	1 896	1 950
60+	0.1	44.3	195.0	10.8	2 039	2 098
Erkek						
	75.4	44.7	201.1	7.5	1 367	1 510
<16	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)	(0)
16-19	1.6	45.1	199.8	4.1	793	824
20-24	7.1	44.9	201.4	4.9	913	986
25-29	16.1	44.8	201.2	6.1	1 113	1 227
30-34	16.8	44.7	201.9	7.3	1 321	1 471
35-39	13.1	44.8	201.8	8.1	1 467	1 636
40-49	16.3	44.6	200.9	9.0	1 627	1 806
50-59	3.9	44.1	195.8	11.5	2 082	2 242
60+	0.5	44.4	195.2	15.0	2 750	2 930

Tablo 3E7 Eğitim Düzeyine Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2006

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam						
	100.0	44.9	199.7	5.5	994	1 103
İlkokul ve altı	30.9	45.1	200.5	3.8	692	764
İlköğretim	16.4	45.1	200.7	3.8	694	760
Lise	22.4	44.9	199.6	4.6	840	922
Meslek lisesi	11.3	44.9	204.1	6.0	1 004	1 233
Yüksekokul ve üstü	19.0	44.3	194.8	10.7	1 920	2 088
Kadın						
	100.0	44.7	197.5	5.5	1 021	1 091
İlkokul ve altı	20.6	45.2	200.5	3.2	614	650
İlköğretim	13.2	45.0	200.1	3.2	603	640
Lise	27.2	44.9	197.9	4.4	814	870
Meslek lisesi	9.0	44.7	199.0	4.7	864	944
Yüksekokul ve üstü	30.0	44.1	193.3	9.5	1 719	1 837
Erkek						
	100.0	44.9	200.3	5.5	986	1 107
İlkokul ve altı	34.0	45.1	200.5	3.9	707	784
İlköğretim	17.3	45.1	200.8	3.9	714	788
Lise	21.0	45.0	200.3	4.7	850	943
Meslek lisesi	12.0	44.9	205.2	6.3	1 035	1 298
Yüksekokul ve üstü	15.7	44.4	195.6	11.4	2 035	2 231

Tablo 3E8 Eğitim Düzeyine Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2010

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam						
	100.0	44.7	200.1	7.6	1 383	1 512
İlkokul ve altı	25.0	45.0	201.4	5.1	948	1 032
İlköğretim	18.3	45.0	202.5	5.1	946	1 026
Lise	24.4	44.7	200.4	6.4	1 174	1 280
Meslek lisesi	9.9	44.7	205.3	7.8	1 326	1 593
Yüksekokul ve üstü	22.4	43.9	193.8	13.7	2 478	2 663
Kadın						
	100.0	44.5	196.9	7.7	1 430	1 519
İlkokul ve altı	17.7	44.9	200.0	4.4	835	874
İlköğretim	13.5	45.0	200.3	4.3	832	870
Lise	26.3	44.7	198.6	5.9	1 100	1 177
Meslek lisesi	7.3	44.6	198.6	6.7	1 235	1 336
Yüksekokul ve üstü	35.3	43.8	192.5	12.4	2 241	2 380
Erkek						
	100.0	44.7	201.1	7.5	1 367	1 510
İlkokul ve altı	27.4	45.0	201.7	5.3	972	1 066
İlköğretim	19.9	45.0	203.0	5.2	972	1 061
Lise	23.7	44.7	201.1	6.5	1 200	1 317
Meslek lisesi	10.8	44.7	206.8	8.0	1 345	1 649
Yüksekokul ve üstü	18.2	44.0	194.6	14.6	2 628	2 842

Tablo 3E10 Kıdem Yılına Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç, 2010

	Yıllık ortalama				
	brüt kazanç (TL)	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler
	Toplam				
	19 694	83.4	7.4	6.4	2.8
1 yıldan az	13 916	89.7	4.6	2.6	3.1
1 yıl	15 517	89.3	4.6	3.5	2.7
2-4 yıl	19 072	84.6	6.7	5.8	2.9
5-9 yıl	23 032	80.3	10.0	6.8	3.0
10-19 yıl	33 962	75.2	10.9	11.4	2.5
20+ yıl	48 318	75.1	9.5	13.5	1.9
	Kadın				
	19 728	86.1	5.3	6.1	2.5
1 yıldan az	14 294	91.0	3.8	2.4	2.8
1 yıl	15 732	89.8	4.2	3.2	2.7
2-4 yıl	19 900	86.7	5.2	5.4	2.7
5-9 yıl	25 012	82.9	7.4	7.5	2.1
10-19 yıl	36 476	78.3	6.5	13.1	2.1
20+ yıl	51 744	81.9	3.1	13.7	1.3
	Erkek				
	19 683	82.5	8.1	6.5	2.9
1 yıldan az	13 787	89.2	4.9	2.6	3.2
1 yıl	15 438	89.1	4.7	3.6	2.6
2-4 yıl	18 777	83.9	7.2	5.9	3.0
5-9 yıl	22 467	79.4	10.8	6.5	3.3
10-19 yıl	33 326	74.3	12.1	10.9	2.7
20+ yıl	47 899	74.2	10.3	13.5	2.0

Tablo 3E11 Kıdem Yılına Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2006

	Haftalık					
	Ücretli çalışanların oranı	normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
	Toplam					
	100.0	44.9	199.7	5.5	994	1 103
1 yıldan az	28.1	44.9	197.9	3.9	735	775
1 yıl	18.0	45.0	199.0	4.5	829	886
2-4 yıl	26.3	45.0	200.7	5.1	924	1 016
5-9 yıl	16.1	44.8	201.7	7.0	1 248	1 412
10-19 yıl	8.9	44.6	200.8	9.4	1 586	1 882
20+ yıl	2.5	43.8	196.5	12.8	2 094	2 508
	Kadın					
	100.0	44.7	197.5	5.5	1 021	1 091
1 yıldan az	28.9	44.8	197.0	4.2	788	824
1 yıl	19.6	44.7	197.0	4.6	863	907
2-4 yıl	27.7	44.8	198.7	5.2	978	1 043
5-9 yıl	15.5	44.5	197.9	7.4	1 356	1 468
10-19 yıl	7.1	44.4	196.2	9.1	1 606	1 788
20+ yıl	1.2	43.0	188.0	14.0	2 414	2 637
	Erkek					
	100.0	44.9	200.3	5.5	986	1 107
1 yıldan az	27.9	44.9	198.2	3.8	718	760
1 yıl	17.6	45.0	199.6	4.4	817	880
2-4 yıl	25.9	45.1	201.3	5.0	907	1 007
5-9 yıl	16.3	44.9	202.7	6.9	1 217	1 396
10-19 yıl	9.4	44.7	201.9	9.4	1 581	1 904
20+ yıl	3.0	43.9	197.5	12.6	2 056	2 492

Tablo 3E12 Kıdem Yılına Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç, 2010

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt temel ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam						
	100.0	44.7	200.1	7.6	1 383	1 512
1 yıldan az	29.7	44.9	199.3	5.4	1 031	1 085
1 yıl	16.7	44.8	199.1	6.2	1 169	1 236
2-4 yıl	26.8	44.7	200.5	7.4	1 366	1 482
5-9 yıl	14.9	44.6	201.5	8.8	1 569	1 766
10-19 yıl	9.1	44.0	202.4	12.3	2 151	2 486
20+ yıl	2.7	42.7	194.7	18.0	3 090	3 500
Kadın						
	100.0	44.5	196.9	7.7	1 430	1 519
1 yıldan az	30.8	44.8	197.9	5.7	1 077	1 122
1 yıl	18.3	44.6	197.4	6.4	1 194	1 255
2-4 yıl	28.7	44.5	197.2	7.9	1 462	1 550
5-9 yıl	13.5	44.2	195.6	9.8	1 759	1 918
10-19 yıl	7.5	43.5	195.3	13.3	2 394	2 594
20+ yıl	1.2	41.6	182.1	20.5	3 595	3 739
Erkek						
	100.0	44.7	201.1	7.5	1 367	1 510
1 yıldan az	29.3	44.9	199.7	5.4	1 016	1 073
1 yıl	16.2	44.8	199.7	6.2	1 159	1 229
2-4 yıl	26.2	44.8	201.7	7.2	1 332	1 458
5-9 yıl	15.4	44.7	203.2	8.5	1 515	1 722
10-19 yıl	9.7	44.1	204.3	12.0	2 090	2 459
20+ yıl	3.2	42.8	196.3	17.7	3 029	3 470

Tablo 3E13 Sektörler Bazında (Nace Rev.1.1) Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2006

	Yıllık Ortalama					Yıllık Ortalama									
	Temel ücret ödemeleri		Düzensiz ödemeler		Aynı ödemeler	Temel ücret ödemeleri		Düzensiz ödemeler		Aynı ödemeler					
	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç	Yıllık brüt kazanç					
	14 252	82.0	8.9	6.7	2.4	14 036	85.4	5.8	6.4	2.4	14 316	81.0	9.8	6.8	2.4
Madencilik ve taşocaklığı	14 936	80.7	7.1	9.7	2.5	13 924	89.2	2.4	6.1	2.3	14 990	80.3	7.4	9.9	2.5
İmalat	13 327	79.1	11.4	6.5	3.1	11 039	84.8	6.6	5.5	3.1	13 942	77.8	12.4	6.7	3.1
Elektrikli ve optik donanım imalatı	16 595	75.7	13.4	7.3	3.6	14 586	74.2	12.4	9.1	4.3	17 283	76.2	13.7	6.8	3.4
Ulaşım araçları imalatı	17 388	70.4	17.9	6.4	5.2	17 660	74.3	12.0	7.4	6.2	17 364	70.1	18.5	6.3	5.1
Başka yerde sınıflandırılmamış imalatlar	8 694	89.6	4.9	3.1	2.4	8 660	89.2	4.9	3.0	2.9	8 701	89.7	4.9	3.2	2.3
Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	26 140	68.5	18.7	10.8	2.0	21 128	78.4	9.9	9.5	2.2	26 591	67.8	19.3	10.8	2.0
İnşaat	9 205	95.7	2.2	1.4	0.7	10 337	96.6	1.2	1.2	1.0	9 081	95.6	2.3	1.4	0.7
Toplan ve perakende ticaret; motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı	13 540	84.2	6.3	7.2	2.3	13 506	84.8	4.9	7.8	2.6	13 552	84.0	6.7	7.1	2.2
Otel ve lokantalar	10 170	92.9	2.4	3.2	1.5	10 934	91.2	2.2	4.4	2.1	9 963	93.4	2.4	2.9	1.3
Ulaştırma, depolama ve haberleşme	20 510	80.9	8.8	8.7	1.5	25 105	80.8	7.6	10.2	1.5	19 375	81.0	9.2	8.2	1.6
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	33 907	77.3	8.2	11.2	3.3	32 996	78.7	7.4	10.3	3.6	34 681	76.2	8.9	11.8	3.1
Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri	13 454	87.0	5.7	5.4	1.9	15 427	89.2	3.8	5.3	1.7	12 758	86.0	6.5	5.5	1.9
Eğitim	15 405	94.7	2.7	2.4	0.2	15 390	94.8	2.5	2.4	0.3	15 421	94.5	2.9	2.3	0.2
Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	15 620	88.8	8.0	2.1	1.1	13 700	89.5	7.8	1.6	1.1	18 608	87.9	8.3	2.8	1.0
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	13 546	83.6	6.9	7.8	1.7	13 465	86.8	5.4	6.1	1.7	13 567	82.8	7.3	8.2	1.7

Tablo 3E14 Sektörler Bazında (Nace Rev. 2) Aylık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010

	Toplam						Kadın					
	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret temel (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret temel (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Madencilik ve taşocaklığı	100.0	44.7	200.1	7.6	1 383	1 512	100.0	44.5	196.9	7.7	1 430	1 519
İmalat	1.6	44.8	197.6	8.4	1 455	1 653	0.3	44.0	193.1	10.3	1 813	1 983
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	41.6	44.9	204.0	6.6	1 188	1 350	35.8	44.8	199.9	5.7	1 079	1 145
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0.8	42.7	202.7	15.5	2 510	3 142	0.3	42.1	188.2	14.9	2 523	2 801
İnşaat	1.2	42.2	193.0	11.3	1 928	2 189	0.4	41.7	182.0	10.9	1 850	1 982
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	5.6	44.9	196.2	5.9	1 151	1 168	2.4	44.9	195.6	6.8	1 330	1 339
Ulaştırma ve depolama	15.5	45.0	199.1	6.9	1 299	1 380	16.8	44.9	198.1	7.3	1 367	1 444
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	6.3	44.4	197.8	7.6	1 436	1 503	3.9	44.0	194.4	8.7	1 630	1 692
Bilgi ve iletişim	6.2	45.1	201.6	6.3	1 222	1 274	5.1	45.1	199.9	6.2	1 205	1 241
Finans ve sigorta faaliyetleri	1.8	43.7	192.2	14.8	2 701	2 845	2.0	43.5	190.0	14.0	2 537	2 657
Gayrimenkul faaliyetleri	3.4	41.4	183.4	16.0	2 635	2 932	6.3	41.5	183.0	16.0	2 617	2 920
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	0.1	44.3	196.8	9.8	1 852	1 925	0.2	44.1	192.6	10.1	1 942	1 951
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	2.3	44.5	194.8	13.0	2 412	2 541	3.7	44.4	194.3	11.8	2 187	2 293
Eğitim	6.0	44.9	199.8	5.6	1 056	1 123	6.7	44.9	198.6	5.8	1 099	1 149
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	3.0	43.8	192.0	10.0	1 845	1 924	6.3	43.4	190.3	10.3	1 898	1 963
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	3.2	45.2	201.0	9.4	1 684	1 890	8.2	45.2	200.5	8.0	1 461	1 609
Diğer hizmet faaliyetleri	0.4	45.1	197.2	8.6	1 592	1 690	0.4	45.1	196.7	8.6	1 642	1 690
Diğer hizmet faaliyetleri	1.0	44.4	194.7	8.2	1 518	1 590	1.2	44.1	192.4	7.6	1 413	1 467

	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)		Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
		44.7	44.9				
Erkek							
	100.0	44.7	44.9	201.1	7.5	1 367	1 510
Madencilik ve taşocaklığı	2.0	44.9	44.9	197.8	8.3	1 440	1 639
İmalat	43.5	44.9	44.9	205.1	6.9	1 218	1 405
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	1.0	42.8	42.8	204.3	15.6	2 509	3 178
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	1.5	42.2	42.2	193.9	11.4	1 935	2 207
İnşaat	6.6	44.9	44.9	196.3	5.8	1 129	1 147
Toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı	15.1	45.0	45.0	199.4	6.8	1 274	1 357
Ulaştırma ve depolama	7.1	44.5	44.5	198.4	7.4	1 401	1 469
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	6.5	45.2	45.2	202.0	6.3	1 227	1 283
Bilgi ve iletişim	1.7	43.8	43.8	193.0	15.1	2 763	2 916
Finans ve sigorta faaliyetleri	2.4	41.3	41.3	183.8	16.0	2 651	2 944
Gayrimenkul faaliyetleri	0.1	44.4	44.4	198.7	9.6	1 810	1 914
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	1.9	44.5	44.5	195.1	13.8	2 551	2 695
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	5.8	44.9	44.9	200.3	5.6	1 040	1 113
Eğitim	1.9	44.1	44.1	193.7	9.7	1 789	1 883
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	1.6	45.2	45.2	201.9	11.7	2 061	2 365
Kültür, sanat, eğlence, dinlenme ve spor	0.4	45.1	45.1	197.3	8.6	1 577	1 690
Diğer hizmet faaliyetleri	0.9	44.5	44.5	195.8	8.4	1 566	1 646

Tablo 3E15 Bölgelere Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2006

	Yıllık									
	Temel					Yıllık				
	ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler	ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler
	14 252	82.0	8.9	6.7	2.4	14 036	85.4	5.8	6.4	2.4
Toplam										
İstanbul	16 329	82.3	7.8	7.7	2.2	17 206	84.5	5.7	7.5	2.2
Batı Marmara	11 470	79.2	11.8	5.4	3.6	9 757	83.0	8.8	4.3	3.9
Ege	12 356	83.6	8.7	5.3	2.4	10 430	89.4	5.0	3.4	2.2
Doğu Marmara	14 136	74.4	14.9	6.9	3.8	11 292	82.4	8.8	5.4	3.4
Batı Anadolu	13 087	86.4	5.4	6.2	1.9	13 587	88.3	3.6	6.1	2.0
Akdeniz	12 981	82.4	11.3	4.5	1.7	10 786	87.0	6.7	4.0	2.2
Orta Anadolu	11 683	85.3	7.2	5.4	2.1	9 442	91.3	3.1	3.1	2.5
Batı Karadeniz	14 272	81.0	10.8	5.9	2.4	10 619	86.7	6.6	4.1	2.6
Doğu Karadeniz	10 834	87.6	5.0	6.4	1.0	8 915	92.2	3.0	3.7	1.1
K.Doğu Anadolu	10 672	88.0	4.1	6.6	1.3	9 249	91.0	2.1	5.0	1.9
O.Doğu Anadolu	12 269	85.8	5.5	7.7	1.0	10 710	88.0	3.4	8.0	0.7
G.Doğu Anadolu	10 264	88.1	6.9	3.3	1.7	10 092	89.0	3.9	5.0	2.1

Tablo 3E15 Bölgelere Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2006

	Yıllık									
	Temel					Erkek				
	ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler	ortalama brüt kazanç	Temel ücret ödemeleri	Düzenli ödemeler	Düzensiz ödemeler	Aynı ödemeler
	14 316	81.0	9.8	6.8	2.4	14 316	81.0	9.8	6.8	2.4
İstanbul	16 006	81.4	8.6	7.8	2.2	16 006	81.4	8.6	7.8	2.2
Batı Marmara	12 096	78.0	12.7	5.7	3.5	12 096	78.0	12.7	5.7	3.5
Ege	12 990	82.0	9.7	5.9	2.5	12 990	82.0	9.7	5.9	2.5
Doğu Marmara	14 856	72.8	16.1	7.1	3.9	14 856	72.8	16.1	7.1	3.9
Batı Anadolu	12 967	86.0	5.9	6.3	1.9	12 967	86.0	5.9	6.3	1.9
Akdeniz	13 435	81.6	12.1	4.6	1.7	13 435	81.6	12.1	4.6	1.7
Orta Anadolu	12 013	84.6	7.7	5.6	2.1	12 013	84.6	7.7	5.6	2.1
Batı Karadeniz	14 970	80.2	11.3	6.1	2.3	14 970	80.2	11.3	6.1	2.3
Doğu Karadeniz	11 381	86.5	5.5	7.0	1.0	11 381	86.5	5.5	7.0	1.0
K.Doğu Anadolu	10 842	87.7	4.3	6.7	1.2	10 842	87.7	4.3	6.7	1.2
O.Doğu Anadolu	12 590	85.5	5.9	7.6	1.0	12 590	85.5	5.9	7.6	1.0
G.Doğu Anadolu	10 286	88.0	7.3	3.0	1.7	10 286	88.0	7.3	3.0	1.7

Tablo 3E16 Bölgelere Göre Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010

	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010				Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010										
	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010		Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010		Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010		Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010								
	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010	Yıllık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010							
	19 694	83.4	7.4	6.4	2.8	19 728	86.1	5.3	6.1	2.5	19 683	82.5	8.1	6.5	2.9
İstanbul	22 799	85.3	5.7	7.4	1.6	24 067	86.1	5.1	7.0	1.8	22 284	85.0	5.9	7.6	1.5
Batı Marmara	18 167	75.5	12.2	5.2	7.0	15 513	81.0	6.8	5.2	6.9	18 989	74.2	13.6	5.3	7.0
Ege	15 995	83.7	7.8	5.7	2.8	14 507	87.5	5.5	4.8	2.2	16 485	82.7	8.4	5.9	3.0
Doğu Marmara	20 380	73.8	14.7	5.3	6.2	16 467	80.5	8.1	5.2	6.2	21 536	72.3	16.2	5.3	6.2
Batı Anadolu	21 532	84.7	6.3	6.9	2.1	21 276	87.7	5.4	5.2	1.7	21 612	83.8	6.6	7.4	2.2
Akdeniz	15 797	89.3	4.5	4.1	2.2	15 355	91.0	2.8	4.4	1.8	15 919	88.9	4.9	4.0	2.3
Orta Anadolu	16 587	76.8	11.7	4.8	6.8	14 058	82.8	4.6	5.5	7.0	16 935	76.1	12.5	4.7	6.7
Batı Karadeniz	15 333	86.6	4.6	6.2	2.6	13 761	89.9	3.0	4.8	2.3	15 820	85.7	5.0	6.6	2.7
Doğu Karadeniz	14 159	89.6	3.2	5.9	1.3	12 441	90.8	2.4	5.6	1.3	14 777	89.2	3.5	6.1	1.3
Kı. Doğu Anadolu	18 371	83.6	4.2	10.6	1.5	14 632	85.2	6.0	7.1	1.7	18 918	83.4	4.0	11.1	1.5
O. Doğu Anadolu	16 349	86.8	3.2	7.4	2.7	14 099	91.7	2.3	3.8	2.2	16 742	86.0	3.3	8.0	2.7
G. Doğu Anadolu	13 368	91.1	4.3	3.1	1.5	15 055	90.0	3.1	4.7	2.1	13 146	91.2	4.4	2.9	1.5

Tablo 3E17 Bölgelere Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2006

	Toplam				Kadın				Erkek			
	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik brüt ücret (TL)	Aylık brüt temel ücret (TL)	Aylık brüt temel ücret (TL)	Ücretli çalışanların oranı	Haftalık normal çalışma süresi (saat)	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik brüt ücret (TL)	Aylık brüt temel ücret (TL)	Aylık brüt temel ücret (TL)
İstanbul	100.0	44.9	199.7	5.5	994	1 103	100.0	44.7	197.5	5.5	1 021	1 091
Batı Marmara	41.4	44.8	198.7	6.3	1 147	1 255	48.5	44.6	196.6	6.8	1 242	1 327
Ege	4.9	45.0	201.9	4.4	770	887	5.7	45.0	200.4	3.8	682	756
Doğu Marmara	13.0	45.0	202.2	4.8	874	972	14.0	44.9	200.4	4.2	790	839
Batı Anadolu	12.0	45.1	203.6	5.2	892	1 065	10.6	44.9	199.7	4.3	788	866
Akdeniz	10.4	44.6	197.4	5.2	966	1 027	8.8	44.1	193.7	5.5	1 026	1 063
Orta Anadolu	8.0	44.9	197.5	5.2	906	1 034	6.0	44.7	196.1	4.4	793	853
Batı Karadeniz	2.6	45.1	199.4	4.7	845	930	1.4	44.9	196.9	3.8	727	755
Doğu Karadeniz	2.6	44.7	197.7	5.6	976	1 109	1.8	44.5	196.1	4.3	776	843
K.Doğu Anadolu	1.1	45.1	197.9	4.3	800	846	1.0	45.0	198.6	3.6	691	720
O.Doğu Anadolu	0.3	45.3	198.9	4.2	796	837	0.1	44.6	194.8	3.7	713	730
G.Doğu Anadolu	1.0	45.1	197.3	4.8	885	943	0.7	44.8	196.3	4.2	793	824
	2.7	45.2	198.9	4.2	765	830	1.4	45.4	199.6	4.0	755	791

Tablo 3E18 Bölgelere Göre Aylık Ortalama Brüt Kazanç (TL), 2010

	Haftalık normal çalışma süresi (saat)				Haftalık ücretli çalışanların oranı				Haftalık normal çalışma süresi (saat)				Haftalık ücretli çalışanların oranı			
	Ücretli çalışanların oranı	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)	Ücretli çalışanların oranı	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)	Ücretli çalışanların oranı	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)	Ücretli çalışanların oranı	Aylık ücreti ödenen süre (saat)	Saatlik ortalama brüt ücret (TL)	Aylık ortalama brüt ücret (TL)
Toplam	100.0	200.1	7.6	1 383	100.0	1 512	1 512	100.0	44.5	196.9	7.7	1 430	44.5	196.9	7.7	1 519
Kadın																
İstanbul	37.6	198.4	8.8	1 642	44.3	1 755	1 755	44.3	44.4	196.4	9.4	1 749	44.4	196.4	9.4	1 851
Batı Marmara	4.5	206.7	6.7	1 152	4.3	1 383	1 383	4.3	45.0	199.3	5.8	1 058	45.0	199.3	5.8	1 150
Ege	11.6	201.9	6.1	1 121	11.7	1 241	1 241	11.7	44.5	198.3	5.7	1 058	44.5	198.3	5.7	1 131
Doğu Marmara	13.4	206.5	7.3	1 266	12.4	1 508	1 508	12.4	44.8	201.3	6.0	1 108	44.8	201.3	6.0	1 213
Batı Anadolu	10.6	196.3	8.5	1 536	10.4	1 660	1 660	10.4	43.9	193.4	8.7	1 577	43.9	193.4	8.7	1 684
Akdeniz	8.4	199.3	6.3	1 181	7.4	1 249	1 249	7.4	44.7	196.4	6.2	1 175	44.7	196.4	6.2	1 213
Orta Anadolu	2.8	202.4	6.2	1 065	1.4	1 253	1 253	1.4	44.5	196.5	5.3	974	44.5	196.5	5.3	1 043
Batı Karadeniz	3.4	197.2	6.0	1 115	3.2	1 182	1 182	3.2	43.8	192.6	5.6	1 037	43.8	192.6	5.6	1 076
Doğu Karadeniz	1.7	197.1	5.6	1 051	1.8	1 095	1 095	1.8	44.6	196.1	4.9	937	44.6	196.1	4.9	966
K.Doğu Anadolu	0.8	193.5	7.3	1 348	0.4	1 417	1 417	0.4	43.7	192.4	5.8	1 041	43.7	192.4	5.8	1 110
O.Doğu Anadolu	1.4	197.5	6.3	1 188	0.8	1 242	1 242	0.8	44.9	197.2	5.6	1 070	44.9	197.2	5.6	1 101
G.Doğu Anadolu	3.9	197.2	5.4	1 015	1.8	1 070	1 070	1.8	44.8	196.0	6.0	1 130	44.8	196.0	6.0	1 173
Erkek																
İstanbul	100.0	201.1	44.7	1 367	7.5	201.1	201.1	7.5	44.7	196.1	7.5	1 367	44.7	196.1	7.5	1 510
Batı Marmara	35.5	199.2	8.6	1 598	8.6	199.2	199.2	8.6	44.7	196.2	8.6	1 598	44.7	196.2	8.6	1 715
Ege	4.5	209.0	7.0	1 182	7.0	209.0	209.0	7.0	44.8	195.0	7.0	1 182	44.8	195.0	7.0	1 456
Doğu Marmara	11.6	203.0	6.3	1 142	6.3	203.0	203.0	6.3	44.8	197.7	6.3	1 142	44.8	197.7	6.3	1 277
Batı Anadolu	13.7	208.0	7.7	1 313	7.7	208.0	208.0	7.7	44.9	197.2	7.7	1 313	44.9	197.2	7.7	1 595
Akdeniz	10.7	197.2	8.4	1 523	8.4	197.2	197.2	8.4	44.2	192.2	8.4	1 523	44.2	192.2	8.4	1 653
Orta Anadolu	8.7	200.1	6.3	1 183	6.3	200.1	200.1	6.3	45.0	196.1	6.3	1 183	45.0	196.1	6.3	1 259
Batı Karadeniz	3.2	203.3	6.3	1 077	6.3	203.3	203.3	6.3	44.8	198.7	6.3	1 077	44.8	198.7	6.3	1 282
Doğu Karadeniz	3.4	198.7	6.1	1 139	6.1	198.7	198.7	6.1	44.6	197.5	6.1	1 139	44.6	197.5	6.1	1 215
K.Doğu Anadolu	1.7	197.5	5.8	1 093	5.8	197.5	197.5	5.8	44.8	197.5	5.8	1 093	44.8	197.5	5.8	1 142
O.Doğu Anadolu	0.9	193.7	7.5	1 393	7.5	193.7	193.7	7.5	44.2	197.5	7.5	1 393	44.2	197.5	7.5	1 462
G.Doğu Anadolu	1.6	197.5	6.4	1 208	6.4	197.5	197.5	6.4	44.7	197.5	6.4	1 208	44.7	197.5	6.4	1 266
G.Doğu Anadolu	4.6	197.3	5.4	1 000	5.4	197.3	197.3	5.4	44.9	197.3	5.4	1 000	44.9	197.3	5.4	1 056

Tablo 3E19.1 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Aylık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret, 2006

	10-49	50-249	250-499	500-999	1000+	Toplam
Erkek						
Aylık Ortalama Temel Ücret	730,7328	926,4432	1148,163	1258,411	1534,37	986,2253
Aylık Medyan Temel Ücret	531	565,94	712,58	819	1354,69	584
Aylık Ortalama Ücret	742,7542	970,2878	1263,388	1389,781	1821,62	1066,574
Aylık Medyan Ücret	531	577	824	934,02	1541	600
Kadın						
Aylık Ortalama Temel Ücret	773,3049	1036,023	1117,165	1254,134	1471,95	1020,862
Aylık Medyan Temel Ücret	532	565	635,04	732,03	1028	570
Aylık Ortalama Ücret	785,3195	1063,593	1204,885	1334,252	1650,26	1072,553
Aylık Medyan Ücret	534	570	670,18	796,5	1209,2	582,69
Toplam						
Aylık Ortalama Temel Ücret	740,1523	953,3929	1140,928	1257,332	1521,42	994,2043
Aylık Medyan Temel Ücret	531	565,25	697,84	796,5	1306,58	580
Aylık Ortalama Ücret	752,1722	993,2349	1249,734	1375,773	1786,07	1067,951
Aylık Medyan Ücret	531	575	796,79	906,5	1494,1	600
AÇIK						
Aylık Ortalama Temel Ücret	-5,8	-11,8	2,7	0,3	4,1	-3,5
Aylık Medyan Temel Ücret	-0,2	0,2	10,9	10,6	24,1	2,4
Aylık Ortalama Ücret	-5,7	-9,6	4,6	4,0	9,4	-0,6
Aylık Medyan Ücret	-0,6	1,2	18,7	14,7	21,5	2,9

Tablo 3E19.2 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Aylık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret, 2010

	10-49	50-249	250-499	500-999	1000+	Toplam
Erkek						
Aylık Ortalama Temel Ücret	1.048	1.343	1.566	1.659	1.917	1.367
Aylık Medyan Temel Ücret	761	838	978	1.025	1.525	833
Aylık Ortalama Ücret	1.081	1.449	1.743	1.883	2.322	1.510
Aylık Medyan Ücret	761	907	1.145	1.179	1.905	900
Kadın						
Aylık Ortalama Temel Ücret	1.104	1.411	1.668	1.688	1.921	1.430
Aylık Medyan Temel Ücret	761	796	960	912	1.472	820
Aylık Ortalama Ücret	1.127	1.467	1.790	1.812	2.180	1.519
Aylık Medyan Ücret	765	838	1.074	1.017	1.690	871
Toplam						
Aylık Ortalama Temel Ücret	1.061	1.360	1.594	1.667	1.918	1.383
Aylık Medyan Temel Ücret	761	831	977	997	1.506	829
Aylık Ortalama Ücret	1.091	1.454	1.756	1.863	2.290	1.512
Aylık Medyan Ücret	761	900	1.121	1.147	1.867	897
AÇIK						
Aylık Ortalama Temel Ücret	-5,4	-5,0	-6,5	-1,7	-0,2	-4,6
Aylık Medyan Temel Ücret	-0,0	5,0	1,8	11,0	3,5	1,6
Aylık Ortalama Ücret	-4,3	-1,2	-2,7	3,8	6,1	-0,6
Aylık Medyan Ücret	-0,5	7,6	6,3	13,7	11,3	3,2

Tablo 3E19.3 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Yıllık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret, 2006

		10-49	50-249	250-499	500-999	1000+	Toplam
Erkek	Yıllık Ortalama Temel Ücret	8648,253	10900,47	13449,64	14721,4	17936,42	11593,83
	Yıllık Medyan Temel Ücret	6383,662	6757,06	8400	9566,7	15708	6900
	Yıllık Ortalama Ücret	8937,346	11756,07	15628,75	17101,41	22404,2	13001,16
	Yıllık Medyan Ücret	6427,856	7200	10531,57	11907,73	19108	7440,01
Kadın	Yıllık Ortalama Temel Ücret	9131,572	12147,42	13053,13	14758,81	17230,77	11991,78
	Yıllık Medyan Temel Ücret	6461,244	6748,44	7554,826	8486,4	11900	6840
	Yıllık Ortalama Ücret	9394,944	12614,24	14380,99	16034,83	19800,91	12810,58
	Yıllık Medyan Ücret	6481,558	7136,039	8576,646	9724,12	14596,36	7217,848
Toplam	Yıllık Ortalama Temel Ücret	8755,192	11207,14	13357,1	14730,83	17790,02	11685,5
	Yıllık Medyan Temel Ücret	6399,015	6752,418	8238,38	9367	15145,29	6883,2
	Yıllık Ortalama Ücret	9038,595	11967,13	15337,54	16832,35	21864,07	12957,26
	Yıllık Medyan Ücret	6449,236	7180,4	9999	11338,58	18240,4	7365,358
AÇIK	Yıllık Ortalama Temel Ücret	-5,6	-11,4	2,9	-0,3	3,9	-3,4
	Yıllık Medyan Temel Ücret	-1,2	0,1	10,1	11,3	24,2	0,9
	Yıllık Ortalama Ücret	-5,1	-7,3	8,0	6,2	11,6	1,5
	Yıllık Medyan Ücret	-0,8	0,9	18,6	18,3	23,6	3,0

Tablo 3E19.4 İşyeri Büyüklüğüne Göre Düzeltilmiş Yıllık Ortalama ve Medyan Brüt Ücret, 2010

		10-49	50-249	250-499	500-999	1000+	Toplam
Erkek	Yıllık Ortalama Temel Ücret	12.521	15.911	18.542	19.947	22.603	16.244
	Yıllık Medyan Temel Ücret	9.252	10.163	11.884	12.471	17.609	10.080
	Yıllık Ortalama Ücret	12.864	17.079	20.328	22.288	27.400	17.837
	Yıllık Medyan Ücret	9.253	11.012	13.512	14.316	21.963	10.907
Kadın	Yıllık Ortalama Temel Ücret	13.153	16.727	19.769	20.137	22.806	16.992
	Yıllık Medyan Temel Ücret	9.253	9.694	11.432	11.103	17.396	9.892
	Yıllık Ortalama Ücret	13.428	17.382	21.272	21.540	25.786	18.029
	Yıllık Medyan Ücret	9.254	10.461	12.576	12.134	19.977	10.630
Toplam	Yıllık Ortalama Temel Ücret	12.668	16.116	18.883	20.001	22.649	16.428
	Yıllık Medyan Temel Ücret	9.253	10.027	11.700	12.028	17.518	10.038
	Yıllık Ortalama Ücret	12.996	17.155	20.590	22.076	27.034	17.884
	Yıllık Medyan Ücret	9.253	10.884	13.321	13.658	21.695	10.825
AÇIK	Yıllık Ortalama Temel Ücret	-5,0	-5,1	-6,6	-1,0	-0,9	-4,6
	Yıllık Medyan Temel Ücret	-0,0	4,6	3,8	11,0	1,2	1,9
	Yıllık Ortalama Ücret	-4,4	-1,8	-4,6	3,4	5,9	-1,1
	Yıllık Medyan Ücret	-0,0	5,0	6,9	15,2	9,0	2,5

Tablo 3E20 Eğitim durumu ve meslek ana grubuna göre cinsiyete dayalı ücret farkı (2010)

	Yıllık ortalama brüt ücret (TL)			Cinsiyete dayalı ücret farkı (%)
	Toplam	Erkek	Kadın	
	17 884	17 837	18 029	-1,1
İlkokul ve altı	12 237	12 597	10 519	16,5
İlköğretim	12 192	12 571	10 470	16,7
Lise	15 117	15 531	13 969	10,1
Meslek lisesi	18 759	19 442	15 647	19,5
Yüksekokul ve üstü	31 486	33 574	28 184	16,1
Yöneticiler	43 825	43 073	46 201	-7,3
Profesyonel meslek mensupları	31 520	34 549	27 861	19,4
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	22 082	22 536	20 865	7,4
Büro hizmetlerinde çalışan elemanlar	18 875	19 383	18 203	6,1
Hizmet ve satış elemanları	12 922	13 167	12 188	7,4
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	14 091	(*)	(0)	(*)
Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	15 278	15 586	13 004	16,6
Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	13 336	13 851	10 518	24,1
Nitelik gerektirmeyen meslekler	12 075	12 449	10 713	13,9

2010 yılı toplam ücreti esas alınarak [(erkek ücreti-kadın ücreti)/erkek ücreti *100] olarak hesaplanmıştır.

EK 4. ZKA Detaylı Tablolar

Tablo 4E1 Faaliyet türü, eğitim düzeyi ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Faaliyet türü	Okur yazar değil			İlkokul			İlköğretim, ortaokul, orta dengi meslek			Genel lise, mesleki veya teknik lise			Yüksekokul, fakülte ve üstü		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:43	02:53	02:40	02:42	02:48	02:36	02:42	02:45	02:38	02:39	02:40	02:39	02:41	02:42	02:40
Çalışma ve iş arama	01:14	02:29	00:50	02:58	04:56	01:02	02:47	03:60	01:05	03:30	04:56	01:24	03:39	04:16	02:37
Eğitim	00:04	00:11	00:02	00:01	00:01	00:01	01:07	01:04	01:12	00:38	00:34	00:44	00:17	00:12	00:24
Hanehalkı ve ev bakımı	04:10	01:01	05:12	03:34	00:53	06:11	02:18	00:43	04:32	02:17	00:46	04:31	02:08	01:05	03:52
Gönüllü işler ve toplantılar	01:30	01:21	01:32	00:50	00:45	00:55	00:25	00:27	00:24	00:24	00:22	00:25	00:25	00:28	00:21
Sosyal yaşam ve eğlence	02:25	02:43	02:19	01:57	01:57	01:56	01:44	01:44	01:44	01:40	01:36	01:46	01:28	01:26	01:30
Spor	00:03	00:07	00:01	00:04	00:06	00:03	00:09	00:13	00:04	00:09	00:11	00:06	00:13	00:16	00:08
Hobiler ve oyunlar	00:03	00:13	00:00	00:10	00:18	00:02	00:20	00:28	00:09	00:24	00:31	00:14	00:30	00:38	00:18
Kitle iletişim araçları	02:06	02:31	01:58	02:08	02:16	02:01	02:18	02:18	02:19	02:17	02:15	02:21	02:34	02:46	02:14
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	00:54	01:30	00:43	01:18	01:45	00:52	01:26	01:41	01:04	01:26	01:43	01:01	01:37	01:46	01:22
Uyku	08:47	09:02	08:42	08:18	08:15	08:21	08:42	08:38	08:49	08:34	08:25	08:48	08:28	08:24	08:34

Tablo 4E2 Faaliyet Türü, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Ortalama Faaliyet Süresi (Saat)

Faaliyet türü	15-24			25-34			35-44			45-54			55-64			65+		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:41	02:40	02:41	02:39	02:44	02:33	02:40	02:44	02:37	02:45	02:49	02:41	02:48	02:54	02:42	02:45	02:51	02:40
Çalışma ve iş arama	02:13	03:14	01:16	03:45	06:02	01:23	03:36	05:49	01:21	02:50	04:32	01:05	01:30	02:25	00:37	00:43	01:19	00:14
Eğitim	01:26	01:37	01:16	00:05	00:05	00:05	00:02	00:01	00:02	00:01	00:01	00:01	00:00	00:00	00:00	-	-	-
Hanehalkı ve ev bakımı	02:28	00:40	04:11	03:35	00:49	06:27	03:19	00:51	05:50	03:10	00:55	05:28	03:03	01:04	04:58	02:38	01:14	03:48
Görevli işler ve toplantılar	00:22	00:16	00:27	00:27	00:21	00:33	00:38	00:30	00:45	00:56	00:45	01:07	01:25	01:15	01:34	02:09	01:57	02:18
Sosyal yaşam ve eğlence	01:43	01:47	01:40	01:37	01:31	01:43	01:45	01:37	01:53	01:58	01:50	02:06	02:27	02:35	02:19	02:55	02:51	02:58
Spor	00:11	00:19	00:04	00:05	00:06	00:03	00:04	00:06	00:03	00:06	00:08	00:04	00:07	00:10	00:03	00:06	00:09	00:03
Hobiler ve oyunlar	00:24	00:38	00:11	00:15	00:23	00:06	00:11	00:18	00:03	00:13	00:24	00:02	00:12	00:21	00:03	00:06	00:12	00:01
Kitle iletişim araçları	02:18	02:14	02:22	01:57	02:01	01:52	02:06	02:11	02:02	02:24	02:37	02:10	02:38	03:06	02:10	02:26	02:46	02:09
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:19	01:40	00:60	01:21	01:45	00:55	01:24	01:48	00:60	01:20	01:46	00:54	01:11	01:32	00:50	01:01	01:34	00:34
Uyku	08:53	08:54	08:52	08:16	08:13	08:18	08:15	08:05	08:25	08:19	08:15	08:23	08:41	08:37	08:45	09:12	09:07	09:15

Tablo 4E3 Faaliyet türü, cinsiyet ve medeni duruma göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Faaliyet türü	Bekar			Evli			Ayrı yaşıyor			Birlikte yaşıyor			Eşi öldü			Boşandı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00	24:00
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:40	02:39	02:42	02:42	02:48	02:36	02:57	03:23	02:49	02:43	02:48	02:37	02:42	02:40	02:42	02:41	02:36	02:44
Çalışma ve iş arama	02:46	03:36	01:44	02:56	04:53	00:59	02:13	03:46	01:46	03:16	04:13	02:08	00:34	01:24	00:25	03:07	04:24	02:24
Eğitim	01:21	01:20	01:23	00:01	00:02	00:01	00:07	00:16	00:05	-	-	-	00:01	-	00:01	-	-	-
Hanehalkı ve ev bakımı	01:47	00:38	03:11	03:33	00:55	06:14	03:41	00:39	04:34	03:56	02:50	05:13	03:26	01:52	03:43	03:15	01:28	04:15
Gönüllü işler ve toplantılar	00:20	00:15	00:26	00:50	00:45	00:55	01:09	00:44	01:17	00:10	-	00:22	01:60	01:46	02:02	00:25	00:18	00:29
Sosyal yaşam ve eğlence	01:43	01:46	01:39	01:54	01:51	01:57	01:49	01:40	01:52	02:01	01:57	02:06	02:49	02:49	02:49	01:57	02:04	01:53
Spor	00:12	00:17	00:05	00:05	00:07	00:03	00:04	00:14	00:01	00:04	00:08	-	00:03	00:05	00:03	00:06	00:08	00:06
Hobiler ve oyunlar	00:29	00:40	00:14	00:10	00:18	00:02	00:16	01:11	00:00	00:06	00:11	-	00:03	00:05	00:02	00:22	00:44	00:10
Kitle iletişim araçları	02:22	02:18	02:28	02:10	02:22	01:58	01:52	01:28	01:59	01:44	01:34	01:56	02:19	02:33	02:17	02:01	01:53	02:07
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:26	01:42	01:06	01:17	01:43	00:51	01:29	02:06	01:18	01:03	01:13	00:51	00:54	01:29	00:47	01:15	01:29	01:07
Uyku	08:55	08:50	09:00	08:20	08:16	08:23	08:23	08:33	08:20	08:57	09:05	08:48	09:10	09:17	09:08	08:46	08:53	08:41

Tablo 4E4a Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)-Toplam

TOPLAM	Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın		
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:45	02:37	02:45	02:37	100%	100%
Çalışma ve iş arama	04:46	01:13	07:45	05:59	62%	20%
Eğitim	00:23	00:21	04:53	04:41	8%	8%
Hanehalkı ve ev bakımı	00:48	05:24	01:32	05:38	52%	96%
Gıda yönetimi	00:06	02:28	00:41	02:42	15%	91%
Hane bakımı	00:05	01:08	00:43	01:29	12%	77%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	00:00	00:34	00:41	01:25	1%	41%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:06	00:07	01:55	01:25	6%	9%
İnşaat ve tamiratlar	00:02	00:00	01:06	01:21	4%	1%
Alışveriş ve hizmetler	00:13	00:13	00:57	01:02	23%	22%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	00:53	00:56	1%	1%
Çocuk bakımı	00:10	00:47	00:56	01:51	19%	43%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:03	00:03	01:44	00:40	3%	9%
Gönüllü işler ve toplantılar	00:30	00:44	02:01	02:04	25%	36%
Sosyal yaşam ve eğlence	01:47	01:50	02:20	02:13	76%	82%
Spor	00:09	00:03	01:35	01:11	10%	5%
Hobiler ve oyunlar	00:24	00:05	01:54	01:19	21%	7%
Kitle iletişim araçları	02:17	02:08	02:37	02:28	87%	87%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:42	00:57	01:46	01:18	96%	73%
Uyku	08:24	08:31	08:24	08:31	100%	100%

Tablo 4E4b Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) - Çalışanlar

ÇALIŞANLAR	Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın		
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:42	02:33	02:43	02:33	100%	100%
Çalışma ve iş arama	06:17	04:33	07:51	06:16	80%	73%
Eğitim	00:02	00:04	02:57	02:27	2%	3%
Hanehalkı ve ev bakımı	00:41	03:50	01:22	04:06	51%	93%
Gıda yönetimi	00:05	01:53	00:38	02:08	15%	88%
Hane bakımı	00:04	00:43	00:46	01:07	10%	64%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	00:00	00:23	00:41	01:16	1%	30%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:03	00:04	01:24	00:58	4%	7%
İnşaat ve tamiratlar	00:02	00:00	01:01	00:29	4%	1%
Alışveriş ve hizmetler	00:12	00:10	00:56	00:58	22%	19%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	00:54	00:40	1%	0%
Çocuk bakımı	00:12	00:33	00:56	01:31	21%	37%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:00	00:01	00:31	00:27	2%	6%
Gönüllü işler ve toplantılar	00:25	00:28	01:47	01:47	24%	26%
Sosyal yaşam ve eğlence	01:33	01:25	02:06	01:53	73%	75%
Spor	00:05	00:02	01:27	01:15	7%	4%
Hobiler ve oyunlar	00:18	00:04	01:48	01:09	17%	7%
Kitle iletişim araçları	01:58	01:36	02:19	01:58	85%	82%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:45	01:12	01:48	01:22	98%	88%
Uyku	08:07	08:07	08:08	08:07	100%	100%

Tablo 4E4c Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) - İşsizler

İŞSİZLER			Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yemek ve diğer kişisel bakım	03:06	02:43	03:06	02:43	100%	100%
Çalışma ve iş arama	00:45	00:05	04:28	01:10	17%	8%
Eğitim	00:18	00:48	04:18	04:29	7%	18%
Hanehalkı ve ev bakımı	01:07	03:53	01:49	04:18	62%	90%
Gıda yönetimi	00:05	01:48	00:34	01:59	17%	90%
Hane bakımı	00:08	01:09	00:38	01:35	21%	74%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	00:00	00:22	01:04	01:10	1%	32%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:20	00:01	02:54	00:16	11%	8%
İnşaat ve tamiratlar	00:02		02:00		2%	
Alışveriş ve hizmetler	00:15	00:17	00:55	00:52	27%	33%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	00:27	00:30	0%	2%
Çocuk bakımı	00:10	00:11	00:57	01:46	18%	11%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:04	00:01	01:51	00:36	4%	4%
Gönüllü işler ve toplantılar	00:36	00:32	02:33	02:17	24%	24%
Sosyal yaşam ve eğlence	02:45	01:48	03:03	02:10	91%	83%
Spor	00:14	00:16	01:36	01:18	15%	21%
Hobiler ve oyunlar	00:52	00:21	02:28	01:07	36%	32%
Kitle iletişim araçları	03:09	03:06	03:20	03:12	94%	97%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:41	01:12	01:45	01:30	96%	79%
Uyku	09:20	09:11	09:20	09:11	100%	100%

Boş hücreler gözlem yetersizliği nedeniyle hesaplanamamıştır.

Tablo 4E4d Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) - Öğrenci

ÖĞRENCİ			Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:32	02:34	02:32	02:34	100%	100%
Çalışma ve iş arama	00:25	00:09	06:19	05:38	7%	3%
Eğitim	03:22	03:29	05:15	05:02	64%	69%
Hanehalkı ve ev bakımı	00:48	01:51	01:34	02:14	51%	83%
Gıda yönetimi	00:07	00:51	00:41	01:18	19%	67%
Hane bakımı	00:06	00:31	00:36	01:00	18%	52%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	00:00	00:06	00:30	01:02	1%	10%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:07	00:01	02:04	00:43	6%	2%
İnşaat ve tamiratlar	00:00		01:08	00:00	1%	
Alışveriş ve hizmetler	00:07	00:11	00:44	00:58	17%	19%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	01:04	00:32	0%	1%
Çocuk bakımı	00:04	00:04	01:10	00:47	6%	10%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:13	00:04	03:53	01:35	6%	5%
Gönüllü işler ve toplantılar	00:17	00:17	01:51	01:51	15%	15%
Sosyal yaşam ve eğlence	01:43	01:38	02:10	01:59	79%	82%
Spor	00:29	00:08	01:51	01:26	27%	9%
Hobiler ve oyunlar	00:52	00:25	02:01	01:32	43%	27%
Kitle iletişim araçları	02:43	02:49	02:57	03:01	92%	93%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:28	01:18	01:37	01:34	91%	83%
Uyku	09:15	09:18	09:15	09:20	100%	100%

Tablo 4E4e Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) - Emekli

EMEKLİ			Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yemek ve diğer kişisel bakım	03:01	02:37	03:01	02:37	100%	100%
Çalışma ve iş arama	00:26		05:12		9%	
Eğitim	00:00	00:05	01:00	03:44	0%	2%
Hanehalkı ve ev bakımı	01:22	05:46	02:09	05:46	64%	100%
Gıda yönetimi	00:09	02:47	00:56	02:51	16%	98%
Hane bakımı	00:06	01:24	00:48	01:37	14%	87%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.	00:00	00:32	00:31	01:09	1%	47%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:20	00:02	02:13	00:49	15%	5%
İnşaat ve tamiratlar	00:05		01:27		7%	
Alışveriş ve hizmetler	00:26	00:31	01:05	01:10	40%	45%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	00:23	00:18	1%	2%
Çocuk bakımı	00:05	00:24	00:58	01:22	10%	30%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:08	00:02	02:57	00:20	5%	14%
Gönüllü işler ve toplantılar	01:21	01:03	02:54	02:45	47%	38%
Sosyal yaşam ve eğlence	02:51	02:08	03:17	02:31	86%	85%
Spor	00:13	00:06	01:32	01:12	14%	9%
Hobiler ve oyunlar	00:24	00:07	02:05	01:02	20%	12%
Kitle iletişim araçları	03:42	02:31	03:53	02:46	95%	91%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:37	00:59	01:46	01:15	92%	79%
Uyku	08:57	08:33	08:57	08:33	100%	100%

Tablo 4E4f Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) – Yaşlı, engelli, çalışamaz halde YAŞLI, ENGELLİ, ÇALIŞAMAZ HALDE

			Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:48	02:40	02:48	02:40	100%	100%
Çalışma ve iş arama	00:01	00:01	01:30	01:19	2%	2%
Eğitim		00:00		00:30		1%
Hanehalkı ve ev bakımı	01:37	04:16	02:34	04:39	64%	92%
Gıda yönetimi	00:20	01:35	01:35	02:26	21%	65%
Hane bakımı	00:14	00:49	00:51	01:19	27%	62%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.		00:27		01:56		24%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:16	00:12	01:41	02:01	16%	10%
İnşaat ve tamiratlar	00:02		00:57		3%	
Alışveriş ve hizmetler	00:22	00:15	01:11	01:50	32%	14%
Hanehalkı yönetimi	00:00	00:00	00:40	00:10	1%	1%
Çocuk bakımı	00:09	00:46	00:46	02:01	20%	38%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:12	00:09	01:16	01:30	17%	11%
Gönüllü işler ve toplantılar	01:07	01:33	02:13	02:44	51%	57%
Sosyal yaşam ve eğlence	03:24	03:09	03:33	03:28	96%	91%
Spor	00:08	00:03	01:16	00:52	11%	6%
Hobiler ve oyunlar	00:24	00:03	01:51	01:14	22%	5%
Kitle iletişim araçları	03:29	02:21	03:55	03:05	89%	77%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:36	00:50	01:46	01:26	91%	58%
Uyku	09:22	08:59	09:22	08:59	100%	100%

Tablo 4E4g Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) – Ev işleriyle meşgul

EV İŞLERİYLE MEŞGUL	Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın		
Yemek ve diğer kişisel bakım	03:24	02:39	03:24	02:39	100%	100%
Çalışma ve iş arama		00:05		03:14		3%
Eğitim		00:02		02:42		2%
Hanehalkı ve ev bakımı	02:23	06:36	02:23	06:39	100%	99%
Gıda yönetimi	01:21	02:57	01:50	03:03	74%	97%
Hane bakımı	00:29	01:24	00:40	01:38	74%	86%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.		00:43		01:28		49%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:33	00:10	00:33	01:35	100%	11%
İnşaat ve tamiratlar		00:00		01:40		1%
Alışveriş ve hizmetler		00:14		01:03		23%
Hanehalkı yönetimi		00:00		01:10		1%
Çocuk bakımı		01:00		01:59		51%
Yetişkin bir aile ferdine yardım		00:04		00:41		11%
Gönüllü işler ve toplantılar	03:46	00:53	03:46	02:06	100%	42%
Sosyal yaşam ve eğlence	02:20	01:59	03:10	02:20	74%	85%
Spor		00:02		01:04		5%
Hobiler ve oyunlar		00:02		01:08		4%
Kitle iletişim araçları	01:45	02:13	01:45	02:32	100%	88%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:43	00:48	01:43	01:14	100%	65%
Uyku	08:35	08:35	08:35	08:35	100%	100%

Tablo 4E4h Faaliyet türü, işgücü durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat) – Diğer

İŞGÜCÜ DIŞI-DİĞER	Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı			
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın		
Yemek ve diğer kişisel bakım	02:58	02:43	02:58	02:43	100%	100%
Çalışma ve iş arama	00:28	00:50	08:29	07:58	6%	11%
Eğitim	02:06	03:38	05:31	07:12	38%	51%
Hanehalkı ve ev bakımı	01:02	02:21	02:11	02:59	47%	79%
Gıda yönetimi	00:05	01:08	00:37	01:43	16%	67%
Hane bakımı	00:03	00:39	00:24	01:12	16%	54%
Çamaşır yıkama, ütüleme vb.		00:14		01:17		19%
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	00:19	00:01	02:49	00:38	11%	3%
İnşaat ve tamiratlar	00:02	00:00	01:01	00:40	4%	0%
Alışveriş ve hizmetler	00:08	00:05	00:51	01:02	17%	9%
Hanehalkı yönetimi	00:01	00:00	01:13	00:30	2%	0%
Çocuk bakımı	00:05	00:10	01:12	01:14	8%	14%
Yetişkin bir aile ferdine yardım	00:15	00:00	04:32	00:16	6%	4%
Gönüllü işler ve toplantılar	00:25	00:33	02:18	01:48	18%	30%
Sosyal yaşam ve eğlence	02:28	01:32	02:55	02:01	84%	77%
Spor	00:21	00:09	01:52	01:29	19%	11%
Hobiler ve oyunlar	00:32	00:33	01:35	03:26	34%	16%
Kitle iletişim araçları	02:51	02:22	03:11	02:41	90%	88%
Seyahat ve belirlenmemiş zaman kullanımı	01:24	00:53	01:33	01:16	90%	70%
Uyku	09:20	08:21	09:20	08:21	100%	100%

Tablo 4E5 Faaliyet türü, hane gelir düzeyi ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

	Erkek	Kadın	Fark	Faaliyete Katılanların Ortalaması			Faaliyete Katılım Oranı	
				Erkek	Kadın	Fark	Erkek	Kadın
Hane ve ev işleri								
< 300 TL	00:42	05:12	04:29	01:38	05:19	03:40	43%	98%
301-450 TL	00:37	05:02	04:24	01:30	05:07	03:36	41%	98%
451-600 TL	00:37	04:44	04:07	01:21	04:59	03:37	46%	95%
601-750 TL	00:31	04:51	04:19	01:11	05:03	03:51	44%	96%
751-1000 TL	00:33	04:20	03:46	01:16	04:37	03:20	44%	94%
1001-1250 TL	00:29	04:30	04:01	01:21	04:48	03:27	36%	94%
1251-1750 TL	00:28	03:56	03:27	01:11	04:07	02:56	41%	95%
1751-2500 TL	00:38	03:57	03:19	01:22	04:19	02:56	47%	92%
2501-4000 TL	00:29	03:30	03:01	01:03	03:48	02:44	47%	92%
> 4001 TL	00:41	03:18	02:36	01:24	03:43	02:19	49%	89%
Hanehalkı bakımı								
< 300 TL	00:14	00:55	00:41	01:11	01:49	00:37	21%	51%
301-450 TL	00:13	01:02	00:48	00:58	01:59	01:01	23%	52%
451-600 TL	00:12	00:56	00:44	00:54	01:49	00:55	23%	52%
601-750 TL	00:12	00:54	00:41	00:56	02:00	01:03	22%	45%
751-1000 TL	00:14	00:45	00:31	01:11	01:46	00:35	20%	43%
1001-1250 TL	00:10	00:47	00:37	00:56	01:45	00:49	19%	45%
1251-1750 TL	00:14	00:38	00:23	01:27	01:33	00:05	16%	41%
1751-2500 TL	00:14	00:44	00:30	01:08	01:49	00:41	22%	41%
2501-4000 TL	00:23	00:41	00:17	01:53	01:48	00:05	21%	38%
> 4001 TL	00:16	00:41	00:25	00:55	01:37	00:42	30%	43%
Ücretli çalışma								
< 300 TL	03:31	01:00	02:31	06:34	04:15	02:18	54%	24%
301-450 TL	04:57	00:59	03:58	07:27	05:12	02:15	67%	19%
451-600 TL	04:28	00:52	03:35	07:30	04:55	02:35	60%	18%
601-750 TL	04:54	01:11	03:43	07:54	06:21	01:33	62%	19%
751-1000 TL	05:07	01:09	03:58	07:52	06:08	01:44	65%	19%
1001-1250 TL	04:50	01:02	03:47	08:08	06:37	01:30	59%	16%
1251-1750 TL	05:18	02:01	03:17	08:26	07:28	00:57	63%	27%
1751-2500 TL	04:47	01:53	02:53	08:06	07:02	01:03	59%	27%
2501-4000 TL	05:17	02:09	03:08	07:55	06:56	00:59	67%	31%
> 4001 TL	04:58	02:22	02:35	08:09	07:32	00:36	61%	32%
Diğer (gönüllü işler ve toplantılar)								
< 300 TL	00:39	00:58	00:18	01:59	02:03	00:03	33%	47%
301-450 TL	00:30	00:44	00:13	01:49	01:46	00:02	28%	41%
451-600 TL	00:34	00:52	00:18	02:00	02:10	00:10	29%	40%
601-750 TL	00:33	00:42	00:09	02:09	02:02	00:07	26%	35%
751-1000 TL	00:33	00:49	00:15	02:13	02:14	00:01	25%	37%
1001-1250 TL	00:32	00:41	00:08	02:04	02:12	00:08	26%	31%
1251-1750 TL	00:21	00:32	00:11	02:03	01:58	00:04	17%	28%
1751-2500 TL	00:18	00:26	00:08	01:40	02:00	00:19	18%	22%
2501-4000 TL	00:17	00:30	00:13	02:21	02:14	00:07	12%	23%
> 4001 TL	00:23	00:16	00:07	01:36	02:22	00:45	24%	11%

Not: Fark kadınların ortalama ayırdıkları süreden erkeklerin ayırdığı sürenin çıkarılmasıyla hesaplanmıştır. Kırmızı renkle belirtilmiş rakamlar farkın negatif olduğunu erkeklerin harcadığı zamanın kadınlardan daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4E6 Faaliyet türü, hane büyüklüğü ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Kent	Hane ve ev işleri		Hanehalkı Bakımı		Ücretli Çalışma		Diğer Gönüllü İşler		Hanehalkı ve Ev Bakımı		
	Fert Sayısı	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1		01:27	02:59	00:03	00:17	05:05	01:20	00:12	00:49	01:30	03:17
2		00:44	04:15	00:08	00:17	03:51	01:08	00:45	01:00	00:52	04:32
3		00:33	04:20	00:13	01:02	05:03	01:02	00:24	00:40	00:46	05:23
4		00:29	04:22	00:21	00:55	05:08	00:58	00:22	00:31	00:50	05:18
5+		00:27	04:21	00:12	00:54	04:43	01:04	00:31	00:46	00:40	05:16
Kır											
Fert Sayısı	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın
1	00:56	03:25	00:00	00:00	01:49	01:45	00:53	02:22	00:56	03:25	
2	00:58	05:27	00:06	00:14	04:05	01:31	00:44	01:06	01:04	05:41	
3	00:39	04:59	00:16	00:55	04:58	01:20	00:32	00:46	00:55	05:55	
4	00:47	04:56	00:11	00:49	04:36	01:40	00:24	00:36	00:59	05:45	
5+	00:33	04:53	00:11	00:56	04:40	01:34	00:39	00:49	00:44	05:49	

Tablo 4E7 Faaliyet türü, hanedeki çocuk sayısı ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Kent	Hane ve ev işleri		Hanehalkı Bakımı		Ücretli Çalışma		Diğer Gönüllü İşler		Hanehalkı ve Ev Bakımı		
	Çocuk Sayısı	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yok		00:33	03:51	00:09	00:13	03:55	01:09	00:30	00:47	00:42	04:05
1		00:30	04:06	00:16	01:02	05:09	01:11	00:24	00:31	00:47	05:09
2		00:28	04:59	00:22	01:25	05:41	00:49	00:24	00:36	00:50	06:24
3+		00:32	04:57	00:14	01:19	05:20	00:49	00:35	00:56	00:46	06:16
Kır											
Çocuk Sayısı	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Kadın
Yok	00:45	04:50	00:05	00:13	04:10	01:37	00:31	00:56	00:51	05:04	
1	00:35	04:57	00:15	00:56	04:54	01:32	00:33	00:40	00:51	05:53	
2	00:41	04:49	00:11	01:12	05:10	01:27	00:23	00:42	00:53	06:02	
3+	00:38	05:16	00:15	01:09	04:30	01:31	00:52	00:54	00:53	06:25	

Tablo 4E8a Faaliyet türü, hane tipi ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Kent	Erkek	Kadın	Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
			Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Çocuksuz-Çift Haneler						
Hane ve ev işleri	00:39	04:40	01:19	04:46	50%	98%
Hanehalkı Bakımı	00:08	00:20	01:12	01:23	12%	25%
Ücretli Çalışma	03:45	00:55	08:12	07:40	46%	12%
Karşılıksız Çalışma	00:48	05:00	01:27	05:07	55%	98%
Gönüllü İşler	00:57	01:09	02:53	02:29	33%	47%
Çekirdek- Tek Çocuklu Haneler						
Hane ve ev işleri	00:35	04:31	01:14	04:40	47%	97%
Hanehalkı Bakımı	00:15	01:09	00:58	02:09	26%	54%
Ücretli Çalışma	05:02	00:57	08:11	06:38	62%	14%
Karşılıksız Çalışma	00:50	05:41	01:26	05:49	58%	98%
Gönüllü İşler	00:25	00:38	02:19	02:12	18%	29%
Çekirdek- İki Çocuklu Haneler						
Hane ve ev işleri	00:28	04:28	01:10	04:42	41%	95%
Hanehalkı Bakımı	00:21	00:58	01:17	01:50	28%	53%
Ücretli Çalışma	05:13	00:55	08:08	07:03	64%	13%
Karşılıksız Çalışma	00:50	05:27	01:33	05:41	54%	96%
Gönüllü İşler	00:23	00:30	01:46	01:58	22%	26%
Çekirdek- Çocuk Sayısı 3+ Haneler						
Hane ve ev işleri	00:28	04:25	01:12	04:46	39%	93%
Hanehalkı Bakımı	00:13	00:49	01:18	01:54	17%	43%
Ücretli Çalışma	04:37	00:54	08:13	07:55	56%	12%
Karşılıksız Çalışma	00:42	05:14	01:27	05:36	48%	94%
Gönüllü İşler	00:28	00:42	01:57	01:58	25%	36%
Geniş Aile						
Hane ve ev işleri	00:28	04:22	01:23	04:42	34%	93%
Hanehalkı Bakımı	00:10	01:06	00:45	01:53	24%	59%
Ücretli Çalışma	05:03	01:05	08:13	07:08	62%	15%
Karşılıksız Çalışma	00:38	05:28	01:22	05:50	47%	94%
Gönüllü İşler	00:35	01:00	02:12	02:14	27%	45%
Geniş Diğer Aile						
Hane ve ev işleri	00:29	03:37	01:13	03:56	41%	92%
Hanehalkı Bakımı	00:08	00:35	01:24	01:38	10%	36%
Ücretli Çalışma	04:51	01:41	08:54	08:07	55%	21%
Karşılıksız Çalışma	00:38	04:12	01:27	04:32	44%	93%
Gönüllü İşler	00:21	00:38	02:38	02:00	13%	32%
Aile Olmayan Haneler						
Hane ve ev işleri	01:10	02:39	01:42	02:45	69%	96%
Hanehalkı Bakımı	00:02	00:11	01:50	01:46	2%	10%
Ücretli Çalışma	03:38	01:05	08:04	07:09	45%	15%
Karşılıksız Çalışma	01:12	02:50	01:45	02:57	69%	96%
Gönüllü İşler	00:07	00:30	01:51	02:11	7%	23%

Tablo 4E8b Faaliyet türü, hane tipi ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

Kır			Faaliyete Katılanların Ortalaması		Faaliyete Katılım Oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Çocuksuz-Çift Haneler						
Hane ve ev işleri	00:59	05:33	01:46	05:34	56%	100%
Hanehalkı Bakımı	00:06	00:11	01:11	01:05	9%	17%
Ücretli Çalışma	04:11	01:32	06:27	04:48	65%	32%
Karşılıksız Çalışma	01:05	05:44	01:51	05:44	59%	100%
Gönüllü İşler	00:47	01:07	02:02	02:09	39%	52%
Çekirdek-Tek Çocuklu Haneler						
Hane ve ev işleri	00:37	05:09	01:18	05:15	47%	98%
Hanehalkı Bakımı	00:17	01:02	00:58	02:01	29%	51%
Ücretli Çalışma	05:14	01:05	07:56	04:57	66%	22%
Karşılıksız Çalışma	00:54	06:11	01:41	06:15	53%	99%
Gönüllü İşler	00:33	00:49	01:54	02:16	29%	37%
Çekirdek-İki Çocuklu Haneler						
Hane ve ev işleri	00:41	05:01	01:34	05:10	44%	97%
Hanehalkı Bakımı	00:09	00:49	00:47	01:36	20%	52%
Ücretli Çalışma	04:40	01:37	07:20	05:09	64%	31%
Karşılıksız Çalışma	00:51	05:50	01:37	05:57	52%	98%
Gönüllü İşler	00:21	00:34	01:54	01:54	19%	30%
Çekirdek-Çocuk Sayısı 3+ Haneler						
Hane ve ev işleri	00:36	05:28	01:32	05:38	39%	97%
Hanehalkı Bakımı	00:12	00:40	01:14	01:31	16%	45%
Ücretli Çalışma	04:44	01:03	07:14	04:29	65%	23%
Karşılıksız Çalışma	00:48	06:09	01:42	06:18	47%	98%
Gönüllü İşler	00:36	00:42	01:42	01:47	36%	39%
Geniş Aile						
Hane ve ev işleri	00:30	04:34	01:13	04:48	41%	95%
Hanehalkı Bakımı	00:12	01:08	00:50	01:56	25%	59%
Ücretli Çalışma	04:37	01:56	06:14	04:31	74%	43%
Karşılıksız Çalışma	00:42	05:43	01:20	05:55	53%	97%
Gönüllü İşler	00:47	00:55	02:03	02:02	38%	45%
Geniş Diğer Aile						
Hane ve ev işleri	01:00	04:23	01:52	04:36	54%	95%
Hanehalkı Bakımı	00:09	00:39	01:05	01:30	15%	43%
Ücretli Çalışma	03:59	01:56	07:01	05:45	57%	34%
Karşılıksız Çalışma	01:10	05:02	01:59	05:15	59%	96%
Gönüllü İşler	00:19	00:45	01:27	01:52	23%	40%
Aile Olmayan Haneler						
Hane ve ev işleri	00:56	03:28	02:03	03:28	46%	100%
Hanehalkı Bakımı	00:00	00:00		00:10		3%
Ücretli Çalışma	01:49	01:53	04:40	06:35	39%	29%
Karşılıksız Çalışma	00:56	03:29	02:03	03:29	46%	100%
Gönüllü İşler	00:53	02:16	02:26	03:32	36%	65%

Tablo 4E9 Faaliyet türü, hanenin 0-6 yaş arası çocuklu olma durumu ve cinsiyete göre ortalama faaliyet süresi (Saat)

	Kent				Kır			
	0-6 Yaş Çocuk Yok		0-6 Yaş Çocuklu Haneler		0-6 Yaş Çocuk Yok		0-6 Yaş Çocuklu Haneler	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Çekirdek								
Hane ve ev işleri	00:30	04:14	00:28	05:13	00:40	05:06	00:38	06:00
Hanehalkı Bakımı	00:10	00:30	00:24	02:16	00:09	00:24	00:17	01:55
Ücretli Çalışma	04:20	00:58	05:48	00:41	04:13	01:39	05:11	00:25
Karşılıksız Çalışma	00:40	04:44	00:53	07:30	00:49	05:31	00:55	07:56
Gönüllü İşler	00:23	00:34	00:24	00:42	00:25	00:40	00:32	00:34
Geniş Aile								
Hane ve ev işleri	00:33	04:06	00:28	05:06	00:28	04:09	00:40	04:45
Hanehalkı Bakımı	00:04	00:36	00:16	01:35	00:05	00:37	00:17	01:32
Ücretli Çalışma	04:24	01:15	04:28	00:28	03:59	02:15	03:56	01:55
Karşılıksız Çalışma	00:37	04:42	00:44	06:42	00:33	04:47	00:58	06:17
Gönüllü İşler	00:22	00:49	00:38	01:02	00:53	00:42	00:40	00:49
Geniş Diğer Aile								
Hane ve ev işleri	00:34	03:39	00:25	04:01	01:04	04:26	01:03	05:08
Hanehalkı Bakımı	00:06	00:22	00:17	01:47	00:10	00:22	00:03	01:29
Ücretli Çalışma	04:39	01:41	05:20	01:39	03:50	02:10	04:50	01:43
Karşılıksız Çalışma	00:40	04:02	00:42	05:48	01:14	04:49	01:07	06:37
Gönüllü İşler	00:24	00:39	00:24	00:15	00:18	00:43	00:17	00:27

Tablo 4E10. ICATUS-Eurostat ve ZKA 2006’da UHS Faaliyetleri

ICATUS 2012	EUROSTAT 2008
Work for corporations/quasi corporations, non-profit institutions and government	Working time in main and second job (Esas ve ek işte çalışma süresi)
Work in household unincorporated enterprises engaged in:	
Primary production activities	
Non-primary (excluding construction) activities	
Construction activities	
Work for household providing services for income	

Tablo 4E11.ICATUS-Eurostat ve ZKA 2006’da UHS-dışı Faaliyetler

ICATUS 2012	EUROSTAT 2008	2006 ZKA Veri Seti Kodu	2006 ZKA Faaliyet Açıklama
CARE OF CHILDREN <i>Own household</i>			
Caring for children/physical care	Physical care and supervision	Physical care and supervision	Çocuklara fiziksel bakım ve denetim (bebekleri emzirme, bezini değiştirme, banyo yaptırma, yatırma, oynarken izleme vb.)
Teaching, training children	Teaching the child	Teaching the child, reading, playing and talking with the child	Çocuğun eğitimi (ev ödevine yardım etme, kontrol etme vb.), çocukla beraber okuma, oyun oynama, konuşma, resim yapma vb.)
Reading, playing and talking to children	Reading, playing and talking with child		
Accompanying children to places	Accompanying child	Accompanying child	Çocuğa eşlik etme (okulunu ziyaret etme, veli toplantısına katılma, servise bindirme, servisten alma vb.)
Minding children (passive care)			
Other activities related to childcare (n.e.c)	Other or unspecified childcare		
<i>Other households</i>			
Childcare as help to other households	Care of own children living in another household Other childcare as help to another household	<i>Recorded under voluntary work</i> - Care of own children living in another household	Başka bir hanehalkına yardım olarak çocuk bakımı
CARE OF ADULTS <i>Own household</i>			
Caring for dependents adults/physical care	Physical care of a dependent adult household member	Care of adults in the household are all lumped together and recorded under voluntary work	Yetişkin, hasta veya yaşlı bir aile ferdine yardım (banyo yaptırma, saç tarama, ilaç verme, hastaneye götürme vb.)
Caring for dependent adults/emotional support	Other help to a dependent adult household member		
Accompanying dependent adult to places			
Other activities related to care to dependent adults (n.e.c)			
Help to non-dependent adults/physical care	Help to a non-dependent adult household member		
Help to non-dependent adults/emotional support			

ICATUS 2012	EUROSTAT 2008	2006 ZKA Veri Seti Kodu	2006 ZKA Faaliyet Açıklama
Accompanying non-dependent adult to places			
Other specified activities related to help to non-dependent adults			
<i>Other households</i>			
Adult care as help to other households	Help to an adult of another household	Care of adults in other households are all lumped together and recorded under voluntary work -	Başka bir hanehalkının yetişkin, hasta veya yaşlı ferdine yardım (banyo yaptırma, saçını tarama vb.)

Notes

ICATUS 2012: International Classification of Activities for Time Use Statistics

Kaynak: United Nations Statistics Division, EUROSTAT: Activity coding list for harmonised European time use surveys (2008)

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL_LINEAR&StrNom=TIMEUSE_08&StrLanguageCode=EN&IntCurrentPage=1

ZKA 2006 Veri Kılavuzu

